

שבוע פרשת תצא

ה' – י"א אלול ה'תשס"ז (19–25 August 07)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שְׁמֵרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמְּךָ פְּקֹדֵי בִישׁוּעָתֶךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּמִוֹכֵת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֹתֶיךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הִרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיִּזְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלֹכֶם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיִּזְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנֵא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֲוִיב: יא וַיִּכְפּוּ־מִים צָרִיחֵם אַחַד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרֵי יִשְׁרָיִם תְּהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשֵׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹת: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישְׁמִוִן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֶּה
 תְּלַהֲטֵם רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדְךָ בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְּךָ בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרִץ־בָּם מַגֵּפָה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:
 לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְּתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אֵף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאִיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בְּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם כִּרַּב חֲסִדּוֹ: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתְהִלָּתֶךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעִו בַּמִּדְבָּר בְּיִשְׁמוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשָׁב
 לֹא מִצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשָׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שְׁקָקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֲשֹׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֶסִּירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבֶם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עוֹר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֲשֹׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פְּשָׁעַם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יתְעַנּוּ: יח כִּל־אֶכֶל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּי: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יַחֲוּגוּ וַיִּנְעוּ בַּשָּׁבַר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשְׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצַמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְּנוּ עֵיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מִעֲצַר רַעַה
 וַיִּגּוּן: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֶבְנוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבַּוְּנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה אני לדודי ודודי לי יום די פי שופטים, אור לאדר"ח אלול ה'תשל"ב ה
- ג) משיחות ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"נ יא
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת כי-תצא יח
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת כי-תצא כג
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת כי-תצא לב
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לד
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת כי-תצא לו
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי-תצא עא
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת כי-תצא עט
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן פא
- יב) לקוטי תורה מבואר - ד"ה תקעו בחודש שופר פרק ג פא
- יג) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים פד
- יד) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה פה
- טו) מאמרי אדמו"ר מהר"ש – והחרים תרל"א פו
- טז) מאמרי אדמו"ר הרש"ב – קונטרס ומעין פז
- יז) ספר המאמרים - תרצ"ב פח
- יח) לקוטי דיבורים פט
- יט) רשימת המאסר צא
- כ) ביאורים לפרקי אבות פרק ב צג
- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת כי-תצא צד

בס"ד. יום ד' פ' שופטים, אור לאדר"ח אלול ה'תשל"ב.

אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול², ומבואר בלקו"ת בהמאמר ד"ה זה³, שבאלול הוא אתערותא דלתתא, אני לדודי, ובראש השנה ויום הכיפורים היא ההמשכה מלמעלה למטה (אתערותא דלעילא), ודודי לי. וצריך להבין, דבתחלת המאמר אומר שאלול הוא ר"ת אני לדודי ודודי לי, ומיד לאח"ז מבאר שבאלול הוא (רק) אני לדודי, ודודי לי הוא בר"ה ויוהכ"פ.

וממשיך בהמאמר, שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים⁴. ומבאר שהגילוי די"ג מדה"ר באלול הוא לכאו"א, גם להרחוקים ביותר⁵. וכמו מלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלים פניו בשדה, ואז רשאים [ויכולים]⁶ כל מי שרוצה להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. וצריך להבין, איך זה מתאים עם מ"ש הטור⁷, שמר"ח אלול ואילך תוקעין בשופר בכל יום כדי להזהיר את העם שיעשו תשובה, שנאמר⁸ אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, דלכאורה מכיון שבאלול המלך מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, הרי עיקר העבודה דאלול היא (לכאורה) אהבה, וגם התשובה דאלול צריכה להיות (לכאורה) תשובה מאהבה, וא"כ למה תוקעין אז בשופר בכדי לעורר יראה וחרדה.

(ב) ויש לומר הביאור בזה, דמהחילוקים בין אהבה ליראה הוא, דאהבה באה ע"י גילוי אור מלמעלה, והיראה באה (בעיקר) ע"י עבודת האדם. וע"ד יראת מלך בו"ד, דזה שאנשי המדינה יראים מפני המלך הוא מפני שקיבלו אותו להיות מלך עליהם⁹, דקבלת המלכות היא ע"י העם, שום תשים עליך מלך¹⁰. ולכן, כיון שבאלול הוא העבודה דאני לדודי, עבודת האדם, צריך להיות אז יראה. ויש להוסיף, שעיקר העבודה באלול, אני לדודי, הוא קבלת עול מלכות שמים. דזהו מ"ש בלקו"ת שהעבודה דאלול היא היציאה לשדה לקבל פני המלך¹¹. וזה שתוקעין בשופר (באלול) לעורר יראה וחרדה, הוא, כי הענין

הגילוי דאלול הוא רק נתינת כח לעבודת התחתון, והעבודה היא מצד התחתון (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1343 הערה 6).

(5) כ"ה בסה"מ ה'ש"ת ע' 166. וראה גם מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תתכה.

(6) הוספת כ"ק מו"ח אדמו"ר בסה"מ שם ע' 167.

(7) או"ח הל' ר"ה ר"ס תקפא, מפרקי דר"א פמ"ו.

(8) עמוס ג, ו.

(9) "והראי" שהרי מלך אחר שלא ממדינתו, אין אימתו ופחדו עליו כו' מפני שלא קיבל אותו למלך עליו" (המשך תרס"ו ע' של).

(10) שופטים יז, טו.

(11) וראה סה"מ ה'ש"ת שם, דבנמשל הוא "לעורר את הקבועו"ש".

(* יצא לאור בקונטרס ראש חודש אלול – תשמ"ט, "לקראת ר"ח אלול . . יום ג' פ' שופטים, ה'תשמ"ט".

(1) שה"ש ו, ג.

(2) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. פע"ח שער כד (שער ר"ה) פ"א. שעה"פ להאריז"ל עה"פ. ב"ח לטור או"ח הל' ר"ה סתקפ"א ד"ה והעבירו. הנסמן לקמן ע' רמה הערה 67.

(3) פרשת ראה לב, א ואילך. וראה ד"ה אני לדודי תשמ"ו (לקמן ע' רל ואילך) השייכות דמאמר זה (שבלקו"ת) לפרשת ראה והרמזו לדף לב.

(4) ראה מ"ח מס' אלול פ"א מ"ג. פע"ח שם.

וזה שבאלול הוא אני לדודי, אף שאז הוא הגילוי די"ג מדה"ר – כי גילוי זה הוא דוגמת "מלך בשדה" (כדלקמן בפנים), וכשהמלך הוא במצב זה – אינו מטיל אימה ופחד, ולכן,

דשום תשים עליך מלך הוא שתהא אימתו עליך¹², ובכדי שקבלת המלכות תהי' בשלימות הוא ע"י התעוררות היראה דוקא¹³.

ג) וביאור הענין בפרטיות יותר יובן ע"פ מ"ש הצ"צ במאמר¹⁴ שמבאר ענין תקיעת שופר בר"ח אלול, דזה שתוקעין בשופר בחודש אלול הוא הקדמה לתקיעת שופר דר"ה. דהחילוק בין תק"ש דאלול ותק"ש דר"ה הוא, שהיראה (והחרדה) הבאה ע"י תק"ש דאלול היא יראה תתאה, והיראה (והחרדה) הבאה ע"י תקיעת שופר דר"ה היא יראה עילאה. וזהו שתקנו לתקוע בשופר בר"ח אלול ובכל החודש, כי בכדי לבוא ליראה עילאה צ"ל תחלה יראה תתאה. ועוד טעם על זה שתוקעין בשופר בחודש אלול קודם ראש השנה הוא, כי בעשי"ת, מתחיל מר"ה, צריך להמשיך מהמקיף בכדי למלאות מה שפגמו במשך כל השנה, והמשכת המקיף הוא ע"י הביטול דוקא. וכמבואר בתו"א¹⁵ עה"פ¹⁶ השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית גו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח, דשמים וארץ הם תורה ומצוות, דההמשכה שע"י תומ"צ הוא אור פנימי, כסאי והדום רגלי, ובכדי להמשיך המקיפים, אי זה בית גו', דבית הוא מקיף (ובמקיפים עצמם מקיף הרחוק), הוא ע"י הביטול, עני ונכה רוח וחרד על דברי. ולכן תוקעין בשופר באלול, כי בכדי שתהי' המשכת המקיף בר"ה צ"ל נכה רוח וחרד, וע"י תקיעת שופר באים לחרדה.

וצריך להבין, הרי גם ע"י שתוקעין בר"ה באים לחרדה¹⁷, ואדרבה, החרדה דר"ה היא גדולה יותר מהחרדה דאלול, וכנ"ל בהמאמר שהחרדה הבאה מתק"ש דאלול היא יראה תתאה, והחרדה הבאה מתק"ש דר"ה היא יראה עילאה. ואעפ"כ, המשכת המקיף בר"ה היא ע"י החרדה הבאה מתק"ש דאלול.

ד) ויובן זה בהקדים הביאור בזה שהיראה דאלול היא יראה תתאה והיראה דר"ה היא יראה עילאה. דהנה החילוק בין יראה תתאה ויראה עילאה הוא, כמבואר בתניא¹⁸ ובכ"מ¹⁹ דיראה תתאה היא מגדולתו ית' בבריאת והתהוות העולמות. דהביטול שביראה זו הוא ביטול היש. ויראה עילאה היא מגדולתו ורוממותו ית' שלמעלה מעולמות, דכולא קמי' כלא חשיב. דהביטול שביראה זו הוא ביטול במציאות. וזהו שבכדי לבוא ליראה עילאה, הוא דוקא ע"י גילוי מלמעלה, כי זה שביכולת האדם להשיג ע"י התבוננות הוא

(12) סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ.

(13) בתניא פמ"א (נז, א) "היראה והעבודה כו' אינן מעכבות זו את זו". ובהמשך מים רבים תרלו' פקצ"ב (ע' רכ) "רק שאי"ז עבודה שלימה".

ולהעיר מתניא שם (נז, סע"ב) "התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו נקראות בשם עבודה שלימה". דמזה משמע, שכשאינן לו יראה כלל (גם לא במוחו), אף שעושה זה "מחמת קבלה זו" (שמקבל עליו מלכות שמים), אין זה עבודה שלימה.

(14) ד"ה אם יתקע שופר בעיר – אוה"ת נצבים ע' א'רפ ואילך (ובכותרת שם: "ענין תקיעת שופר בר"ח אלול"). וצע"ק

ההדגשה כאן ובכ"מ דר"ח.

(15) ר"פ בראשית, הובא באוה"ת שם ס"ע א'רפב.

(16) ישעי' סו, א-ב.

(17) וראה אבודרהם בטעמי התקיעות מרס"ג שבתק"ש דר"ה

עשרה ענינים, ו"הענין השביעי" הוא כי טבע השופר מרעיד ומחריד.

(18) פמ"ג.

(19) ראה לקו"ת במדבר יג, ב (הובא באוה"ת נצבים שם ע' א'רפב).

סה"מ תרס"ה ע' רב ואילך. קונטרס העבודה ע' 20 ואילך. סה"מ תש"ח ע' 138 ואילך. ובכ"מ.

האלקות שבערך העולמות, ובכדי שיורגש אצלו הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות הוא דוקא ע"י גילוי מלמעלה. וזהו מ"ש²⁰ ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את הוי', שבכדי לבוא ליראה את הוי', יראה עילאה²¹, א"א לבוא לזה ע"י התבוננות ורק ע"י גילוי מלמעלה שנמשך ע"י המצוות²². וזהו שהיראה דאלול היא יראה תתאה והיראה דר"ה היא יראה עילאה, כי באלול, שהמלך הוא בשדה, שבהיותו בשדה לא נרגש הגדלות והרוממות שלו²³, והיראה אז היא (לא מצד הגילוי מלמעלה, אלא) ע"י עבודת האדם, לכן, היראה אז היא יראה תתאה. ובר"ה, כשהמלך הוא בהיכל מלכותו, שאז נרגש הרוממות שלו, שהוא מרומם ומובדל מהעם²⁴, דבנמשל הוא גילוי הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות, היראה שבר"ה יראה עילאה.

ויש לומר, דזה שצריך לתקוע בשופר בר"ה בכדי לבוא ליראה עילאה, אף שאז הוא זמן התגלות מלכותו ית', היינו שבהזמן דר"ה מצד עצמו מאיר בגילוי הרוממות דאוא"ס שלמעלה מעולמות, הוא, כי זמן הוא מגדרי העולם²⁵, ולכן, הרוממות דאוא"ס שמתגלה בר"ה מצד הזמן דר"ה הוא שייך לעולמות, והגילוי דאוא"ס כמו שהוא קדוש ומובדל מעולמות הוא בעיקר ע"י המצוות, אשר קדשנו במצוותיו²⁶. וכיון שתקיעת שופר בר"ה היא מצוה, היראה והחרדה מקול השופר דר"ה היא יראה וביטול בתכלית, יראה עילאה. ועפ"ז יש להוסיף עוד ביאור בזה שהיראה הבאה מקול השופר דאלול היא (רק) יראה תתאה, כי זה שקול השופר דר"ה מביא ליראה עצומה כזו, ביטול במציאות (יראה עילאה), הוא מצד המצוה דתק"ש, וכיון שתק"ש באלול אינה מצוה (ואין מברכים על זה אשר קדשנו במצוותיו), לכן, היראה (והביטול) הבאה מקול השופר דאלול היא (רק) ביטול היש, יראה תתאה. אלא שאעפ"כ, יראה זו היא הקדמה והכנה ליראה עילאה דר"ה, כי בכדי לבוא ליראה עילאה צ"ל תחלה יראה תתאה (כנ"ל בהמאמר).

ה) והנה ידוע²⁷ שבכדי לבוא מיראה תתאה ליראה עילאה צ"ל תחלה אהבה. דסדר העבודה הוא דחילו רחימו ודחילו. דחילו (הראשון) הוא יראה תתאה, ולאח"ז ב' דרגות ברחימו, אהבה זוטא ואהבה רבה, ולאח"ז דחילו, יראה עילאה. ומזה מובן, דזה

(20) ואתחנן ו, כד.

(21) ראה בהנסמן בהערה 19 החילוק בין "יראו מהוי'" ל"יראו את הוי'".

(22) בכ"מ, וגם בלקו"ת במדבר שם בתחלת הענין, דיראה עילאה נמשכת ע"י עסק התורה, אבל בסיום הענין שם שיראה זו נמשכת ע"י אשר קדשנו במצוותיו. וכ"ה בלקו"ת מסעי צו, ג.

(23) היינו שלא נרגש הגדלות שלו, גם לא הגדלות בבריאת העולמות המביאה ליראה תתאה. וראה לעיל הערה 4.

(24) בסדור (עם דא"ח) הערה לתקון חצות (קנא, ג-ד), דיראה חיצונית (יר"ת) היא "כמו היראה ופחד ממלך גדול ונורא", ויראה פנימית (יר"ע) היא יראת בושת "כמו שיש בושא לפני אדם גדול בדורו וצדיק". ומזה משמע לכאורה, דיראת

המלך (באיזה אופן שתהי') הוא משל על יראה תתאה. ולכאורה י"ל הביאור בזה, כי כיון שאין מלך בלא עם, בהכרח שהעם יש לו תפיסת מקום לגבי המלך, ולכן אין זה משל על יראה עילאה (ביטול במציאות) מהגילוי דכולא קמ"י כלא חשיב. אבל בסה"מ תרס"ה ובסה"מ תש"ח שבהערה 19, יראת המלך הוא משל על יראה עילאה, כי "לגבי גדולת ורוממות המלך אינו תופס מקום כלל וכלל, כי הוא מובדל בערך לגמרי".

(25) שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א).

(26) וראה תניא פמ"ו (סו, א) שקאי על "קדושתו של הקב"ה

בכבודו ובעצמו. . . מובדל מהעולמות". וראה לקו"ת במדבר שבהערה 22.

(27) תו"א מקץ מ, ד. מא, ג. לקו"ת בלק עג, ד. ראה לא, א.

ובכ"מ.

שמהיראה תתאה דאלול באים ליראה עילאה בר"ה הוא ע"י הקדמת האהבה. ויש לבאר זה ע"פ מ"ש בלקו"ת דכשהמלך הוא בשדה הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, דפנים יפות ופנים שוחקות הו"ע האהבה, וע"י שהמלך מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ובפרט ע"י שמראה פנים שוחקות לכולם, זה מעורר אצלם (כמים הפנים לפנים²⁸) אהבה להמלך. ועפ"ז יש לומר, שבפרטי המשל שבלקו"ת מרומזים ד' ענינים הנ"ל. דזה שיוצאים לקראת המלך לקבל פניו, שייך ליראה תתאה. ולאח"ז, המלך מקבלם בסבר פנים יפות ומראה להם פנים שוחקות – שתי הדרגות דרחימו (פנים יפות – אהבה זוטא, ופנים שוחקות – אהבה רבה), ולאח"ז בא הענין דבכוואו להיכל מלכותו – יראה עילאה.

ו) והנה אף שבהדרגות דיראה, היראה דאלול היא למטה מהיראה דר"ה, דהיראה דאלול היא יראה תתאה והיראה דר"ה היא יראה עילאה, מ"מ יש מעלה בהיראה דאלול על היראה דר"ה. כי היראה והביטול שבר"ה, כיון שאז הוא זמן התגלות מלכותו ית'²⁹, היראה והביטול אז אינם חידוש. דכיון שכולא קמי' כלא חשיב וכל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא³⁰, הרי זה שישראל הם בביטול דיראה עילאה בהזמן דר"ה כשהם נמצאים בהיכל מלכותו, אין בזה חידוש. [ובדוגמת הביטול שבאצילות, שאין בזה חידוש³¹, מכיון שבאצילות מאיר גילוי אוא"ס. ועד"ז באצילות גופא, שהביטול שבספירת החכמה, שבה הוא עיקר הביטול, אינו חידוש, לפי שבחכמה הוא הגילוי דהוא לבדו ואין זולתו³². ומכ"ש הביטול דכתר, דאע"ג שהוא אור צח וכו' אולם הוא קדם עילת העילות³³, דפירוש אולם הוא שהכתר הוא בביטול (כמו מראה השחור שאינו גבוה נגד מראה הלבן) לגבי אוא"ס שלמעלה מהכתר (עילת העילות)³⁴, שאין זה חידוש, מכיון שהכתר משיג³⁵ שהוא באין ערוך לגבי אוא"ס]. והיראה והביטול באלול, כשהמלך הוא בשדה (שאו אין נרגש הגדלות והרוממות שלו) ואעפ"כ ישנו הביטול דישראל, שמקבלים עליהם מלכותו ית', ולא עוד אלא שגם תוקעין בשופר לעורר יראה וחרדה (בכדי שקבלת המלכות תהי' בשלימות), הנה ביטול זה, אף שהוא ביטול היש, הוא יקר מאד בעיני הוי"³⁶. ויש לומר, דע"י התענוג של המלך מזה שיוצאין לקראתו לקבל פניו (קבלת מלכותו ית') בהיותו בשדה מיתוסף עוד יותר בזה שהוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. ויש להוסיף, דהמעלה שבהיראה והביטול דאלול לגבי היראה והביטול דר"ה היא לא רק מצד

28) משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ו.

29) לשון המאמר בלקו"ת לב, א.

30) אגה"ק ס"ב.

31) ראה לקו"ת ס"פ במדבר. סה"מ פר"ת ותרפ"א שבהערה

32) ושם שעיקר התענוג והשעשועים שלמעלה הוא בביטול

היש דבי"ע, מפני שהוא חידוש. וכמשל דצפור המדברת (ראה

בארוכה לקו"ת שם).

32) תניא פל"ה בהגהה.

33) ראה תקו"ז תי' ע (ד"ה שיעורא דרצועין נקלה, ריש

ע"ב).

34) לקו"ת בלק סט, א.

35) כ"ה הלשון בלקו"ת שם.

36) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קא בפירוש הכתוב יקר בעיני הוי'

גו' (תהלים קטז, טו), "דלמעלה יקר וחביב מאד המיתה וביטול

מה שהחסידיים עושים בנה"ב כו' להיותו חידוש דבר". וראה

לעיל הערה 31.

החידוש שבזה, אלא גם בענין הביטול³⁷. דהביטול שע"י גילוי, כיון שהביטול הוא מפני שמכיר ומרגיש העילוי דהגילוי (שהוא באין ערוך לגבי'), הרי הביטול קשור עם מציאות האדם (ההכרה שלו). ואמיתית ענין הביטול הוא בהעבודה דקבלת עול, שהוא כמו עבד, שמצד עול האדון שמוטל עליו הוא מוכרח לקיים רצון האדון.

ז) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמאמר שהמשכת המקיף דר"ה היא (בעיקר) ע"י היראה והחרדה הבאה ע"י תק"ש דאלול, כי זה שע"י החרדה (וחרד על דברי) הוא המשכת המקיף (בית), הוא (בעיקר) כשהחרדה היא באופן דביטול ושפלות, עני ונכה רוח. וכמבואר בהמאמר דכל שהאדם משפיל את עצמו יותר, המקיף שנמשך הוא מקיף עליון יותר. ולכן עיקר המשכת המקיף הוא ע"י היראה והחרדה דאלול, כי היראה והחרדה דר"ה הוא ע"י שמרגיש הגילוי דלמעלה, והביטול שע"י הרגש הגילוי אינו באופן דשפלות, ועיקר הענין דעני ונכה רוח, ביטול באופן דשפלות, הוא בהיראה והחרדה דאלול.

ויש להוסיף עוד ביאור בהמעלה שבהיראה דאלול על היראה דר"ה, דכיון שהיראה והביטול דאלול באה ע"י עבודתם של ישראל, אני לדודי, שהשרש דישראל הוא בהעצמות, לכן, ההמשכה שע"י יראה וביטול זה היא המשכת העצמות. ויש לומר, שזהו הטעם הפנימי על זה שמהיראה תתאה דאלול באים אח"כ בר"ה ליראה עילאה, כי ע"י היראה דאלול הוא המשכת העצמות, ועי"ז נמשכים (אח"כ) גם הגילויים.

ח) והנה עד"ז הוא גם בענין התשובה דאלול, דזה שבאלול תוקעין בשופר הוא (כמובא לעיל מהטור) כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שיש בזה יתרון על התשובה דר"ה. דהגם שהתשובה דאלול היא על ענינים בלתי רצויים, כמובן ממ"ש בכתבי האריז"ל³⁸ דאלול הוא ר"ת אנה לידו ושמתי לך³⁹, דערי מקלט הוא תיקון על ענינים בלתי רצויים [ויש לומר, דזה שהתשובה דאלול נרמזת באנה לידו ושמתי לך שהכפרה דערי מקלט היא על מכה נפש בשגגה⁴⁰, הוא כי ע"י התשובה דר"ח אלול נעשו זדונות כשגגות והתשובה דאלול היא לתקן השגגות], והתשובה דר"ה שבאה לאחרי שנתקנו כבר הענינים הבלתי רצויים (גם השגגות)⁴¹ ע"י התשובה דאלול היא (בעיקר) תשובה עילאה⁴², מ"מ, יש יתרון בהתשובה דאלול על התשובה דר"ה. כי התשובה דר"ה, הוא רמז בהמצוה דתק"ש, כמ"ש הרמב"ם⁴³ אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם כו' וחזרו בתשובה. והגם שענין התשובה המרומז בשופר הוא למעלה מהמצוה

(מכות ט, ב במשנה) הוא עד שיתברר דינם בכ"ד. אבל הכפרה דערי מקלט היא (בעיקר?) על השוגג. ולהעיר ממכות ב, ב "הוא שעשה מעשה במזיד לא ליגלי כי היכי דלא תיהוי לי כפרה".

(41) ויש לקשר זה עם המובא לקמן סעיף יו"ד שאלול קשור עם "יציאת כל ניצוצין מהגלות", דיש לומר, שזהו ע"י שנתקנו כל הענינים.

(42) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1360.

(43) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(37) ראה סה"מ פר"ת (לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) ע' לד וסה"מ תרפ"א ע' קכא, שהמעלה בביטול היש שבבי"ע על הביטול בהמציאות שבאצילות הוא לא רק מפני החידוש שבזה (כנ"ל הערה 31) אלא גם שהביטול דהיש "הוא ביטול גדול יותר מהביטול שבאצילות בנצח אופן הביטול". עיי"ש בארוכה. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 74 ובהנסמן שם.

(38) פע"ח שבהערה 2. שער הפסוקים משפטים כא, ג.

(39) משפטים שם.

(40) דזה ש"אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט"

דתק"ש⁴⁴, וכידוע בענין הרמז, שהענין המרומוז הוא למעלה מהדבר שמרמז עליו ועד שאינו מתלבש בהדבר והוא רק רמז בלבד⁴⁵, מ"מ זה שהענין מרומוז עכ"פ בהדבר, הוא מפני שיש ביניהם דמיון. וכיון שתק"ש בר"ה היא מצוה, לכן, גם התשובה הנרמזת בה יש לה שייכות להעבודה דתומ"צ. ועיקר המעלה דתשובה, שהיא מגיעה בבעל הרצון (למעלה מהרצון דמצוות)⁴⁶, היא התשובה דאלול. כי זה שתשובה מגיעה למעלה מהרצון דמצוות הוא⁴⁷ מפני שישראל קדמו לתורה⁴⁸, ולכן, המעלה דתשובה היא בעיקר כשהתשובה באה מהאדם (ישראל) עצמו, תשובה דאלול, אני לדודי.

ט) וזהו אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול, דזה שודודי לי נכלל בר"ת אלול, הוא, כי זה שע"י העבודה דאני לדודי (באלול) נעשה ההמשכה דודודי לי בר"ה וביוהכ"פ הוא כי העבודה דאני לדודי מגיעה בהעצמות שמשם נמשכים כל הגילויים (כנ"ל סוס"ז), ונמצא שבאני לדודי דאלול כלולה גם ההמשכה דודודי לי. ויש לומר, דזהו מה שהתקיעות דחודש אלול (ע"פ מנהג חב"ד⁴⁹) הם תשר"ת תש"ת תר"ת, כל הקולות שתוקעים בר"ה, כי בהתקיעות דאלול ישנם כל הענינים שבהתקיעות דר"ה. וזה שבאלול תוקעין עשר קולות ולא מאה קולות, אולי יש לומר, שזהו לפי שהתקיעות דאלול (כיון שהם השרש של הענינים שנמשכים בר"ה) הם למעלה מהתחלקות.

יוד) ויהי רצון שעל ידי מעשינו ועבודתינו⁵⁰, ובפרט על ידי העבודה דאלול, יקרבו ויזרו עוד יותר את הגאולה, וכמרומוז בזה שאלול הוא ר"ת להוי' ויאמרו לאמר אשירה⁵¹, כי אז יצאו כל ניצוצין מהגלות⁵².

וכיון שבאלול מקבל המלך את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, הרי בודאי שהמלך ממלא הבקשה של כאו"א מישראל, שתהי' לו כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה, הן בענינים הרוחניים בלימוד התורה וקיום המצוות, והן בענינים הגשמיים בבני חיי ומזוני רויחי, ועאכו"כ בנוגע לבקשה העיקרית – גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

ספמה"צ להצ"צ לט, ב. סה"מ תש"ה ס"ע 124 ואילך. ובכ"מ.

(47) סה"מ תש"ה שם.

(48) ב"ר פ"א, ד. תדבאר פי"ד.

(49) ספר המנהגים – חב"ד ע' 53.

(50) ראה תניא רפל"ז.

(51) בשלח טו, א. פע"ח שבהערה 2. ובשו"ע האריז"ל ר"ח

אלול הוא ר"ת ויאמרו לאמר אשירה להוי'.

(52) פע"ח שם. שו"ע האריז"ל שם.

(44) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1147. ושם, שי"ל שלכן

כתב זה הרמב"ם בהלכות תשובה ולא בהלכות שופר.

(45) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ס"ע 420 ואילך ובהנסמן

שם.

וראה סה"מ קונטרסים ח"א קכד, סע"א ואילך בביאור לשון

הרמב"ם "רמז יש בו" ש"דבר שא"א לבוא בגילוי בדבור הוא

בא ברמז".

(46) סה"מ קונטרסים שם קכו, ב. וראה לקו"ת אחרי כו, ג.

בס"ד. משיחות ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"נ.

תרגום מאידית

דירה לו יתברך בתחתונים.

ההבדל בין שני העבודות – מתבטא באופן שבו עושים את העבודה: העבודה בקדושה – היא בכלל בדרכי שלום, כי בענין זה לא מתעסקים עם "אויבך", מנגד. משא"כ העבודה דבירור העולם – היא באופן של מלחמה, "כי תצא למלחמה על אויבך": "תחתונים" נבראו באופן שבגלוי ה"ה "אויבך" המעלים ומנגד לאלקות⁹, ומצד עצמם ה"ה שלא בערך והיפך מ(להיות) "דירה לו יתברך"¹⁰, ולכן צריך להלחם עם העולם כדי לכבוש אותו ולעשותו דירה להקב"ה, שבה נמצא הקב"ה בגלוי בכל עצמותו (כמו האדם, כביכול, שנמצא בדירתו הפרטית¹¹).

יתירה מזה: היות שהמציאות ד"אויבך" – העולם והסתר של התחתונים – נבראה על-ידי הקב"ה עצמו¹², הוא ברא שבהגשמות (דעולם הזה) תהי' תכונה של "תחתון" (כשם שברא הרוחניות עם תכונה של "עליון"), מוכן עד כמה גדול התוקף דמציאות המנגד (לא בכח עצמו ח"ו, אלא בכחו של הקב"ה שברא את המנגד באופן כזה) – וכיון שכן, ה"ז מחזק עוד יותר את המלחמה שזקוק לה כל יהודי בכדי לעשות את העולם דירה להקב"ה.

ועפ"ז מוכן הלשון "כי תצא למלחמה", ו"ענ אויבך": כיון שמקומו הקבוע של יהודי הוא בתחום (הד' אמות) דקדושה (עליון), צ"ל אצלו יציאה ממקומו לצאת למלחמה עם "תחתונים"¹³. וכדי שיהי

א. תורה היא מלשון הוראה¹. כל ענין בתורה, ובודאי התחלתה ושמה של פרשה בתורה, מהווה הוראה והוראה נצחית² בחיי היום-יום של יהודי, כל יהודי, אנשים נשים וטף.

וצריך להבין: מהי ההוראה-נצחית לכל יהודי מפרשת השבוע בתורה – "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו"³?

ובפרט ש"כי תצא למלחמה" קאי במלחמת הרשות ("במלחמת הרשות הכתוב מדבר"³), שאינה שייכת, אינה בזמן הזה⁴ – מהי איפוא ההוראה-נצחית מזה לעבודת בני" בכל הזמנים (גם בזמן הזה) ובכל המקומות, עד באופן של "בכל יום יהיו (דברי התורה) בעיניך חדשים"⁵?

גם צריך להבין כמה דיוקים בפסוק זה⁶: א) הלשון "כי תצא למלחמה", ולא "כי תלחם" וכיו"ב. ב) "כי תצא למלחמה על אויבך" – ביטוי בלתי-רגיל – ולא "עם אויבך", "נגד אויבך", או "באויבך". ג) מה הם ב' הענינים של "ונתנו ה' אלקיך" ו"ושבת שביו". ד) הדיוק "בידך" דוקא. ה) מדוע כתוב "ושבת שביו", ולא "ושבת שביו"⁷ סתם.

ב. יובן בהקדים:

בעבודת בני" ישנם בכללות שני חלקים: עבודתו בקדושה – לימוד התורה וקיום המצוות, ועבודתו בחלקו בעולם – לברר ולזכך את גשמות העולם, ולעשותה כלי לקדושה ואלקות. ובלשון הידוע⁸ –

- 1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב.
- 2) התורה היא נצחית (תניא רפי"ז. ובכ"מ). וראה (בנדוד) מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תפא.
- 3) פרש"י עה"פ.
- 4) כשאין מלך בישראל וכו' (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה – פרטי הדינים והתנאים דמלחמת הרשות). משא"כ מלחמת מצוה (עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם) שייך גם בזמן הזה (ראה טוש"ע ושו"ע אדה"ז או"ח טשכ"ט ס"ו).
- 5) ראה פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.
- 6) ראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תצג. אוה"ת שם ע' תתע.
- 7) ע"ד מ"ש (חוקת כא, א) "וישב ממנו שביו".
- 8) ראה הנחומא נשא טז. שם בחקותי ג. במדבר פ"ג, ו. תניא פל"ו.
- 9) ראה תניא שם: והוא התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן

נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד.

10) כמו שהוא גם במלכותא דארעא (שכעין מלכותא דרקייע – ברכות נח, א): תכונת ה"תחתון" הפכית היא מתכונת המלך, שעליו נאמר (ש"א ט, ב. נת' באוה"ת בראשית ח"ד תשסד, ב. ועוד) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (אפילו משרי המלוכה, עאכו"כ מאנשי העם), ואנשי העם הם זרים דוקא (שאינם קרובים אל המלך – ראה שעהיה"א פ"ז). וכן הוא – ובמכ"ש וק"ו – בנוגע למלך מלכי המלכים הקב"ה (הנקרא "אויבערשטער", עליון), ובמיוחד בערך למציאות התחתונים.

11) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' כז).

12) ודוקא בכח העצמות, שהוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד) – ראה בארוכה שיחת ש"פ תצא אשתקד (ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 678).

13) ראה אוה"ת ריש פרשתנו: "ברבות . . ע"פ וצא הלחם בעמלק . . אין אומרים צא אלא למי שהוא מבפנים, וכך צ"ל כאן בענין כי

שמים¹⁹ ו"בכל דרכיך דעהו"²⁰. ע"ד כיבוש ארץ ישראל – שכובשים החלק בעולם של השבעה עממים (כאשר וכפי שמצווה התורה) ועושים ממנו ארץ ישראל, ארץ הקודש.

והמשמעות דמלחמת הרשות היא המלחמה בעניני העולם "להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו" – יותר מן המוכרח ע"פ דיני התורה, כלומר, איננו מסתפק בביורר עניני הרשות שנצטווה עליהם בתורה, כי אם מרחיב ומרבה בעבודה לברר גם החלקים הנוספים (בעניני הרשות) שבעולם, והופך אותם לקדושה. לדוגמא: העבודה דנהמא אפום חרבא ליכול²¹ (המלחמה בביורר האכילה) – היא לא רק באכילת לחם צר ושתיית מים לחץ, אלא גם כאשר אוכל בשר שמן ושותה יין ישן – הוא עושה זאת לשם שמים. ועד"ז בביורר העולם: איננו מסתפק בביורר חלקו בעולם בלבד והחלק הכי מועט ע"פ ציווי התורה, אלא הוא מחפש אחר מקומות חדשים בעולם שבאפשרותו לבררם, באמצעות יסוד בית-הכנסת, בית-המדרש, בית מעשה מצות.

ד. עפ"ז מובן החידוש ב"כי תצא למלחמה כו"²² שקאי במלחמת הרשות:

ההוספה במלחמת רשות מתבטאת לא רק בכמות העבודה, שמרחיב את גבול ישראל יותר מכפי שהוא ע"פ החיוב (במלחמת מצוה) – אלא גם חידוש בעצם העבודה והמלחמה.

ויובן בהקדים תמי' בענין מלחמת הרשות (בעבודת ה'):

יציאת בניי למלחמת מצוה בכיבוש ארץ ישראל (מלחמת שבעת עממים) – ה"ז בגלל שכך ציווה הקב"ה בתורתו, ונתן את ארץ ישראל לבנ"י, במילא הם הולכים לכבוש את הארץ ששייכת להם. וזהו גם המענה על הטענה שיכולים אוה"ע לטעון לבנ"י²² "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" – כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים²³, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

מודע לכך שניתן לו הכח לנצח במלחמה, מלחמה כנגד מציאות של תחתון, ותחתון כזה שנברא ע"י הקב"ה – אומר הפסוק שזוהי יציאה למלחמה "ענ אויבך", למעלה מאויבך¹⁴, היהודי (היוצא למלחמה) עומד מעל (על) אויבך, וכדלקמן.

ובפרטיות יותר – העבודה ד"כי תצא למלחמה על אויבך" ישנה גם באדם עצמו¹⁵: הגוף ונפש הבהמית שלו הם בבחי' תחתון ביחס לנשמתו (נפש האלקית), ועליו לצאת למלחמה – מלחמת היצר – להתגבר על הנטיות הטבעיות של גופו ונה"ב, לכבוש אותם ובאופן שלא יפריעו לעבודת ה' שלו, ועד יתירה מזו – שיעבוד את ה' גם בכחות אלו, "בכל לבבך – בשני יצריך"¹⁶. וניתן לו הכח ע"ז – להיותו (נשמתו) "ענ אויבך".

ג. במלחמה זו עצמה (בעבודת ה') ישנם שני אופנים – מלחמת מצוה ומלחמת הרשות: ההבדל בין שני אופני מלחמה אלו מובן מפשטות החילוק ביניהם: מלחמת מצוה היא – "מלחמת¹⁷ שבעת עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם"; מלחמת הרשות היא – "המלחמה שנלחם (המלך) עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו".

מלחמת שבעה עממים [ועד"ז – כיבוש עשר עממים לע"ל] היא מצוה, ציווי ע"פ תורה – לכבוש את ארץ כנען ולעשות ממנה ארץ-ישראל, ארץ-קודש, להיותה הארץ ששייכת לבנ"י; משא"כ המלחמה "עם שאר העמים" איננה מצוה, כי אם מלחמת הרשות, "כדי להרחיב גבול ישראל כו", להרחיב את גבול הקדושה גם במקום כזה בעולם ששייך לגויים.

ועד"ז בעבודת ה'¹⁸: המשמעות של מלחמת מצוה היא המלחמה עם עניני העולם ע"פ ציווי התורה – ההוראות שבתורה איך להפוך גשמיות העולם (החל מגופו הגשמי) לקדושה. ובכלל זה – העבודה כפי המוכרח (ע"פ הוראות התורה) לעסוק בדברי הרשות שבעולם לשם שמים – "כל מעשיך יהיו לשם

תצא, באצ"י לא יגורך רע, כי אם בבי"ע, והמלחמה לא שייך רק במקום שיש טו"ר, היינו בבי"ע, וזהו כי תצא".

(14) ראה לקו"ת פרשתנו לו, רע"א. ובכ"מ.

(15) בהבא לקמן – ראה בארוכה ד"ה כי תצא בסה"מ תרמ"ו (ע' כו ואילך). ובכ"מ.

(16) ברכות נד, א – במשנה. וראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תצו.

(17) רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.

(18) ראה גם לקו"ש ח"י וח"כ ע' 2 ואילך. חיד"ע ע' 34.

(19) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע אר"ח סרל"א.

(20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(21) זח"ג קפח, ב. וראה לקו"ת נשא כו, ב. ועוד.

(22) פרש"י ר"פ בראשית. וראה גם ב"ר פ"א, ב. תנחומא עה"פ (ראה לקו"ש חט"ו ע' 104 הע' 41).

(23) תהלים קיא, ו.

הסבר שמוכן גם בשכל האדם – שהקב"ה, תיכף כשברא את ארץ-ישראל – "בראה ונתנה" – הוא נתן אותה (במחשבה) "לאשר ישר בעיניו" (לבנ"י), ומה ש"נתנה להם" הוא – כי "ברצונו" של הקב"ה מלכתחילה הי' שהאופן שבו יקבלו בני"א את א"י יהי (לא במתנה מלמעלה, אלא) עי"ז שתהי' קודם ברשות, נחלת הגויים, ואח"כ בני"א יקחוה במלחמה עם הגויים – כי נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שדוקא מארץ גויים, יעשו בני"א (עי' עבודתם) ארץ-ישראל, כנ"ל²⁵.

במה דברים אמורים, בנוגע למלחמת מצוה, שיש לבנ"י ציווי התורה ללחום ולכבוש את החלק בעולם ולעשותו קדושה – שזה גופא מגלה שהחלק בעולם שייך לבנ"י, ומה שמלכתחילה ניתן לגויים, הי' בכדי שבנ"י יכבשו זאת מהם;

אבל כשמדובר אודות מלחמת רשות, לכבוש חלק בעולם שעליו אין שום ציווי בתורה – יש לכאורה מקום לומר, שאין לכך שום נתינת-מקום ע"פ תורה, כי חלק זה ניתן לרשות העולם (גויים), ואסור לבנ"י לכבוש את זה, ולכן אין שום ציווי בתורה לכבוש את זה.

ואדרבה – אם כובשים אותו, הי' לכאורה בגדר של "לסטים אתם", כי החלק הזה לא ניתן לבנ"י, היינו שגוזלים את גשמיות העולם מהענינים שהקב"ה מסר ברשות העולם.

ו. על כך באה ההוראה והחידוש מפרשה שלימה בתורה – "כי תצא למלחמה", "במלחמת הרשות הכתוב מדבר": אע"פ שזוהי מלחמת הרשות – הרי זו גם מלחמה ע"פ תורה – "הכתוב מדבר" (וניתן כח) בנוגע למלחמת הרשות, העבודה להלחם ולכבוש עוד חלקים מהעולם (לא רק ארץ ישראל) ולעשות מהם קדושה – כיון שכוונת הבריאה היא, שכל העולם יהי דירה לו יתברך בתחתונים.

ומה שרק בנוגע לארץ-ישראל נאמר התנאי ש"נטלה מהם ונתנה לנו", ועד"ז בעבודה, שישנם ענינים מסויימים בעולם אשר עליהם התורה אומרת שיש לעשותם קדושה, משא"כ בשאר חלקי העולם לא כתוב בגלוי התנאי שזהו על-מנת שבנ"י יעשו מהם קדושה (הגם שצריכים לעשות את כל העולם כולו לדירה לו יתברך) – הטעם לכך הוא, שאת העבודה

אמנם את שאר הארצות שבעולם – לא נתן הקב"ה לבנ"י, אלא להגויים – היתכן שבנ"י יצאו במלחמת רשות לכבוש ארצות נוספות, על כך לכאורה שייכת וחלה טענת "לסטים אתם"!

ה. ועד"ז היא התמי' בנוגע למלחמת הרשות בעבודת האדם:

הכח שניתן ליהודי להלחם ולכבוש את חלקו בעולם (שבראו הקב"ה באופן של "תחתונים" שמצ"ע אין להם שום שייכות עם קדושה) – הי' בכח ציווי התורה לעשות כן, והחלק בעולם נברא מלכתחילה בכדי ובכוונה שיעשו ממנו קדושה.

ואף שלהשגת מטרה זו יש צורך במלחמה – הי' בגלל שכך הוא רצון הקב"ה – נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים – שדירתו תהי' דוקא בתחתונים, שהם מצ"ע בכחי' "אויבך", וצריך להלחם בהם כדי לעשותם כלים לאלקות, כנ"ל.

וכמו שמצינו בנוגע למלחמת מצוה דכיבוש ארץ ישראל (מלחמת שבעה עממים): אע"פ שהקב"ה הבטיח ונתן את ארץ-ישראל לאברהם אבינו ("לזרעך נתתי – כבר נתתי"²⁴), באופן שמאז (אפילו לפני שבנ"י כבשו את א"י בפועל) שייכת ארץ ישראל לבנ"י לנצח – אעפ"כ רצה הקב"ה שבנ"י יקבלו את ארץ-ישראל בפועל ובגילוי באמצעות מלחמה (כמו שהי' בפועל ע"י כיבוש יהושע), שארץ-ישראל תהי' קודם ברשות גויים [עד שהתורה קוראת לארץ ישראל "נחלת גויים", והתורה מביאה את הטענה שישנה (יכולה להיות) לאוה"ע ש"לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" – כיון ש"ברצונו נתנה להם"], וע"י המלחמה יכבשו בני"א את ארץ הגויים, ויעשו ממנה ארץ ישראל, ארץ הקודש.

ועד שכך גם נקבע בבריאה (מלכתחילה) – הכח שבנ"י יוכלו לכבוש את ארץ ישראל (בכדי שיוכן ויונח אצלם כיצד אפשר לדרוש מהם גם מצד גדרי העולם), עם ההסברה בשכל (לאוה"ע שטוענים "לסטים אתם") – ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו":

אין זה הסבר רק מצד קבלת עול, שהקב"ה יכול לעשות כל שברצונו (מי יאמר לו מה תעשה), אלא

(25) בכל הנ"ל – ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 10 ואילך. ח"י וח"כ שם. וש"נ.

(24) לך לך טו, יח. ירושלמי חלה פ"ב ה"א. וראה גם ב"ר פמ"ד, כב. פרש"י עה"פ.

סכנה, לכאורה עדיף שינצל את הזמן לפעול עבודתו רק בעניני קדושה, ובכירור העולם ע"י מלחמת מצוה, שעליי ישנה הנתינת-כח וההבטחה כי ודאי יצליח!?

ויתירה מזו: ע"ז (הסכנה במלחמת רשות) הוא מעמיד בסכנה את המשך עבודתו (בתור נשמה בגוף) בקיום ציווי התורה (כולל – מלחמת מצוה, כמו מלחמת עמלק בסיום פרשתנו וכיו"ב) – וכל זה למה? בשביל מלחמת רשות! יותר טוב שיתעסק בקיום ציווי התורה (שבהם יש לו כח התורה להצליח), מאשר להתעסק בדבר שהצלחתו מוטלת בספק, ויתכן שזה יפריע ח"ו לשאר עניני עבודתו בעתיד.

[מובן ופשוט שאין לתרץ, שכיון ש"אדם לעמל יולד"³¹ ו"אין לו מה לעשות" – לכן יוצא למלחמת רשות – כי ליהודי יש תמיד מה לעשות בלימוד התורה וקיום המצוות, ולא לצאת במלחמה ולהעמיד א"ע בסכנה על דבר שלא נצטווה בתורה].

ח. ויש לומר שגם זה נכלל בחידוש דפרשתנו – "כי תצא למלחמה על אויבך":

כיון שישנה פרשה שלימה בתורה בנוגע למלחמת הרשות – מובן שע"פ התורה ("הכתוב מדבר") צ"ל אצל יהודי (גם) עבודה זו, לא להתייחס לכך שהיא כרוכה בסכנה [ונוסף לזה – יש על כך גם נתינת-כח מלמעלה – "ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו"³²].

והגם שאלו הם הפכים: אומרים שיהודי צריך לבחור בעצמו לצאת למלחמה שהיא מלחמת הרשות, אף שהיא כרוכה בסכנה, וביחד עם זה התורה מצווה עליו "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" – הרי ידוע, שהיות ובנ"י קשורים עם הקב"ה שהוא נושא הפכים, לכן הוא תובע הפכים בעבודתו של יהודי, כולל בנדו"ד ההפכים הנ"ל.

ועפ"ז יש לומר בעומק יותר – בביאור ענין מלחמת הרשות:

מכיון שיהודי קשור עם הקב"ה, שהוא נושא הפכים – יש לו כח התחדשות אמיתי לפעול את חיבור ההפכים הנ"ל³³ בהעבודה דמלחמת הרשות:

הזו נתנה התורה לרשותו של היהודי; אי"ז ע"פ ציווי התורה, אלא דוקא באמצעות חידוש דעבודה בכח עצמו של היהודי – מלחמת הרשות.

אשר ע"ז (מלחמת הרשות) ניתוסף שלימות (לגבי מלחמת מצוה) בהעבודה דלעשות לו יתברך דירה בתחתונים שנפעל בדרך התחדשות²⁶, שגם בתחתונים שמצ"ע נרגש בהם איך שהם ברשות העולם (ולא כפי ש"נתנה להם" על מנת שיהי' "נטלה מהם ונתנה לנו", שבזה ישנה הנתינת-כח מלמעלה לעשות ממנה ארץ-הקודש), יעשו דירה לו יתברך²⁷.

ז. אמנם צריך להבין:

מכיון שסוף-סוף מלחמת רשות אינה חיוב מן התורה, אלא דבר של רשות – איך יכול יהודי להעמיד א"ע בסכנה ע"י יציאה למלחמה, אשר מלחמה קשורה עם סכנה [וכמ"ש (בפרשה שלפנ"ז)²⁸ – "ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה גו" (והפסוק חוזר ע"כ פעמיים בנוגע ל"האיש אשר נטע כרם ולא חללו" ו"האיש אשר ארש אשה ולא לקחה")].

ועד"ז במלחמה בכירור העולם: ע"ז שיהודי יורד למטה לברר את עניני העולם (דברי רשות), שלשם כך צריך להתלבש בלבושי המתברר, יכול הדבר להזיק לו (ע"ד המתאבק עם כו"ז²⁹), גם בנוגע לשאר עניני העבודה שלו (כולל במלחמת מצוה) –

בשלמא בנוגע למלחמת מצוה, המלחמה בעניני העולם שעליהם ציוותה התורה – הרי אין ברירה אחרת, ועוד ועיקר – ישנה נתינת-כח מהתורה לנצח במלחמה ולא להינזק ר"ל כלל; משא"כ במלחמת רשות – אין ע"ז שום ציווי מפורש בתורה, וא"כ היתכן שיעמיד עצמו בסכנה, היפך הציווי בתורה³⁰ "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", מתוך ספק – אולי יצליח!?

אמנם יש עילוי וחידוש בעבודה דמלחמת רשות לגבי מלחמת מצוה (כנ"ל), אבל אם זה מביא לידי

32) אבל מ"מ העבודה עצמה היא באה בכח עצמו (מלחמת הרשות), ורק שלאחרי האתעדל"ת "כי תצא למלחמה" נמשך הכח מלמעלה "ונתנו ה' אלקיך בידך גו"; משא"כ במלחמת מצוה – יש בזה ציווי ונתינת-כח של התורה עוד קודם העבודה, ואדרבה: הציווי הוא הוא הסיבה להעבודה.

33) ובפרטיות: ההפכים דעבודה באופן חיובי (עשה טוב) ועבודה באופן שלילי (סור מרע). וראה הדרן על הרמב"ם (תשל"ה) שהעבודה דמצות עשה (בירור מציאות העולם) היא מבחי' "מצוי ראשון" (רמב"ם ריש הל' יסוה"ת), והעבודה דמצות לא תעשה (שלילת

26) ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. ח"י"ב ע' 74 ואילך. וש"נ. שיחת ש"פ תצא אשתקד (סה"ש תשמ"ט ע' 678 ואילך). ועוד.
27) ראה עד"ז לקו"ש ח"כ ע' 3 (ושם, ע"ד העילוי שבעבודת כיבוש ארץ ז' אומות לגבי העבודה דתומ"צ שלמעלה מבירור העולם). ובכ"מ.

28) שופטים כ, ה ואילך.

29) ראה תניא פכ"ח. וראה משלי כו, ד.

30) ואתחנן ד, טו.

31) איוב ה, ז.

בהתאם להחילוקים שבין בניי והגויים (ארץ ישראל ושאר הארצות), קדושה וחול, (ב) מלחמת רשות – ששייכת לכל עניני העולם, כפי שבניי באים מדרגתם במצב של "על אויבך", עד חד ממש כביכול עם עצמותו ית', שלמעלה מכל חילוקי דרגות שבעולם בין חול וקודש וכו'.

ט. וכשם שזה במלחמה בבירור העולם, כך זה, בפרטיות יותר, גם במלחמת היצר של יהודי בעבודתו הפרטית בבירור הגוף ונה"ב (כנ"ל סוס"ב), שגם לאחרי שיהודי סיים את ה"מלחמת מצוה" (עד כמה שהוא מחוייב ע"פ הציוני), צ"ל אצלו "מלחמת הרשות", "כדי להרחיב גבול ישראל כו".

ויש לומר שזהו ע"ד המבואר בתניא³⁷ בביאור מאחז"ל³⁸ עה"פ³⁹ "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", "עבדו ולא עבדו תרווייהו צדיקי גמורי גינהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד" – ש"ההפרש בין עובד אלקים לצדיק שעובד הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה עם היצה"ר להתגבר עליו כו' שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד, והיינו הבינוני, אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם התואר כו', כבר עבר וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע כו",

וממשיך ומבאר, שעד"ז הוא ההבדל (בבינוני עצמו) בין העבודה ע"פ טבע דקדושה ("שהוא מתמיד בלימוד בטבעו", או "הרגיל עצמו ללמוד בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני"), שנקרא "לא עבדו", כיון שבזה אין שום מלחמה, ו"עובד אלקים" הוא מי שלוחם ומשנה טבע רגילותו – כמבואר שם בביאור הענין ד"עובד אלקים מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד" – כי "בימיהם ה' הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כו', ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתירה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת וביתר עז להיות נקרא עובד אלקים כו".

זאת אומרת: גם כאשר קיים עם גופו ונה"ב "מלחמת מצוה" – הוא עבד על עצמו ופעל שההרגל

מציאות העולם ("אויבך") יש לה תוקף (שכא מהקב"ה שברא את "אויבך"), ועד לתוקף בתור מציאות בפ"ע שאין לו שייכות לרשות הקדושה [בניגוד לארץ ישראל, שכבר בתחלת הבריאה נקבע בה מלכתחילה ששייכת לבניי], וע"פ שכל יש מקום לסכנה וספק איך אפשר לנצחו (ולכן יתכן ש"אויבך" יקחו שבי ובאופן שזה נעשה "שביו"), וצריכים למלחמה בכדי לנצח את ה"אויבך";

וביחד עם זה יש להיהודי (להיותו קשור עם הקב"ה) הכח מ("הכתוב מדבר" –) "כי תצא למלחמה", במלחמת הרשות – לפעול חידוש בבריאה, שמבלי הבט על כך שהיא מציאות ברתוקף של עולם (ולכן נראה לעיני בשר כי המלחמה קשורה עם סכנה) – הוא בודאי מצליח וכובש ומנצח את כל חלקי העולם ועושה מהם דירה לו יתברך, כמו שממשיך הפסוק – "ונתנו ה"א בידך ושבת שביו": כאשר יהי "תצא למלחמה", ה"ז גופא יביא כבר ל"ונתנו ה' אלקיך בידך"³⁴, בידך דוקא – שבניי נעשים ע"ז בעה"ב, ויתירה מזו – "ושבת שביו", גם הדברים שנפלו בשבי בידי "אויבך", נמסרים ונהפכים לקדושה³⁵.

והטעם לכך הוא – כיון שיהודי בעצם מציאותו הוא (מלכתחילה) "על אויבך", למעלה מאויבך; יהודי כפי שהוא מציאות אחת כביכול עם הקב"ה ה"ה לכתחילה מעל כל מציאות העולם, ולכן יש לו הכח לצאת למלחמה ולכבוש את כל העולם (ששייך כולו להקב"ה) לעשותו דירה לו יתברך [משא"כ זה שהעולם נחלק לארץ ישראל ושאר הארצות – ה"ז כפי שבניי קשורים ובערך לעולם, רק שבעולם עצמו – החלק שלהם הוא ארץ הקודש, המקודשת משאר הארצות]³⁶.

זאת אומרת, שבמלחמת בניי (ע"פ תורה) בבירור העולם ישנם שני אופנים:

(א) מלחמת מצוה – מלחמה הקשורה עם חלק מיוחד בעולם (ארץ ישראל, ובעבודה – הדברים גשמיים שאיתם הוא מקיים מצוה ועניני קדושה), שזה שייך בעיקר להדרגה בעבודה ע"פ ציווי התורה, כפי שדיני התורה קשורים עם חילוקי המקומות שבעולם

(34) ראה גם מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תפב.

(35) ראה ס' השיחות תשמ"ט ע' 679 ואילך.

(36) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הי"ב.

(37) פרק טו.

(38) חגיגה ט, ב.

(39) מלאכי ג, יח.

מציאות העולם) היא מבחינת "אינו מצוי" (שם ה"ב), עיי"ש. ולהעיר ממחז"ל (שבת קה, ב) "היום אומר לו (היצה"ר) עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך". וי"ל, שכל ענין הרי "זה לעומת זה עשה אלקים", ואדרבה ההתחלה היא בקדושה – ש"עשה כך" ו"עשה כך" הם הענינים דסור מרע ועשה טוב (מ"ע ומל"ת) – ב' קוים בעבודה, וגם היצה"ר יודע ההפכים בעבודתם של ישראל, ומנגד לשניהם ולכללותם.

שלפנ"ז⁴⁴) – במילא, אפשר עכשיו "לנוח", או עכ"פ – להמשיך לעשות את העבודה, אבל בסדר והדרגה, ובפרט שישינה כבר הרגילות בזה במשך עשרה ימים רצופים וכו' וכו'. ואפילו אם רוצים להוסיף בעבודה – אפשר להוסיף בזה, אבל אין כל הכרח להגיע לכך באמצעות "מלחמה", עם רעש ו"שטורעם" – שכן כבר אין לכאורה עם מי להלחם. ואפילו אם יש כמה להלחם – הרי עדיף לפעול בקדושה, מאשר להתעסק במלחמה שדורשת תצא למלחמה.

ושאלה זו מתחזקת בדורנו זה במיוחד: להיותו דור האחרון של הגלות (ולאחרי ריבוי הענינים של עבודת המלחמה שפעלו בנ"י במשך הדורות עד וכולל דור זה), שיהי גם דור הראשון דהגאולה – הי' לכאורה מתאים יותר שיתכוננו לפעול בהעבודה דלע"ל באופן של עליות (ילכו מחיל אל חיל) בקדושה עצמה, מאשר להתעסק עם עניני מלחמה.

על כך ישנה ההוראה מהפרשה "כי תצא למלחמה על אויבך" (שקורין אותה תמיד בחודש אלול⁴⁵), שצריך לעשות העבודה דחודש אלול באופן של מלחמה, הן בנוגע לעצמו – להילחם ולשנות טבע רגילותו, גם טבע הקדושה, והן בנוגע להעבודה בעולם – ללחום ולכבוש חלקים בעולם שעדיין לא חדורים לגמרי בקדושה, ולעשותם דירה לו יתברך.

ובנוגע לדורנו זה – אדרבה: להיותו הדור האחרון בגלות ודור הראשון דהגאולה – מוטלת עלינו אחריות יתירה לסיים את המלחמה, ולהכין את הדרך ל"ילחם מלחמות ה'" של משיח צדקנו⁴⁶ [ועד"ז ע"י הניצוץ משיח שבכל א' מישראל⁴⁷].

יא. ובנוגע לפועל:

כל יהודי צריך להוסיף – באופן של מלחמה ושינוי הטבע – בכל הענינים דחודש אלול, ובכללות – העבודה ד"אני לדודי ודודי לי", ההתקרבות דבנ"י עם הקב"ה מתוך אהבה⁴⁸ (ושמחה), ע"י קיום התורה ומצוותיה – ובמיוחד – ע"י ההוספה בלימוד התורה (ובפרט –

שלו בעניני קדושה נעשה אצלו טבע שני, ועד ליתירה מזה – הוא סיים את ה"מלחמת מצוה" (כפי שזה ע"פ ציווי התורה) עם הגוף ונה"ב, עד שנעשה צדיק גמור (עבודתו בתומ"צ היא בתכלית השלימות) – הווא אמינא, שכעת איננו צריך יותר להלחם, כי טבעו נעשה טבע דקדושה והוא כבר צדיק גמור, במילא יכול להתעסק רק ב"ילכו מחיל אל חיל"⁴⁰ בעניני קדושה, במקום לחפש עוד מלחמה.

על זה אומרים לו, שתכלית השלימות בעבודה היא – שיהי "עובד אלקים", וזה נעשה ע"י שאיננו מסתפק במלחמה שהיא ע"פ ציווי התורה, אלא יוצא ל"מלחמת הרשות" ("כי תצא למלחמה")⁴¹ לשנות גם את טבע הקדושה שלו, שע"י נפעל חידוש גדול יותר (מע"י המלחמה עם היצר הרע [ע"ד האמור לעיל (סוס"ז)], ששלימות ההתחדשות בעולם נפעלת ע"י מלחמת הרשות יותר מאשר ע"י מלחמת מצוה)].

ויתירה מזו: אפילו אם נלחם כבר "מלחמת הרשות" ושינה את טבע רגילותו בעבר – היתה לכאורה הו"א לחשוב, שזה כבר די ומספיק, ולשם מה – טוען היצר – עליו להמשיך להסתכן ולהלחם (האם במצבו הוא כדאי כל הסיכון והמלחמה בכדי שיקבל תואר נוסף של "עובד אלקים"?!...) – אומרים לו, ששלימות היא דוקא כשהוא "עובד אלקים" לשון הוה, אפילו כאשר שנה פרקו מאה פעמים ואחד וזה נעשה טבע רגילותו – עליו ללמוד מאה פעמים ושתים, וכן הלאה.

י. ומזה ישנה גם הוראה בנוגע לזמן זה – חודש אלול:

היצר יכול לבוא ולטעון ליהודי: מכיון שכל ישראל בחזקת כשרות⁴², בודאי קיים כל יהודי את כל עניני העבודה דחודש אלול, ולא רק במשך יום אחד, אלא עברו כבר למעלה מעשרה ימים בחודש זה, עשרה ימים רצופים בעבודה של "אני לדודי ודודי לי"⁴³, והוספה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, עם כל הענינים שבנ"י מוסיפים בחודש אלול (כמדובר בהתוועדויות

(40) ל' הכותב – תהלים פד, ח.

(41) ראה ל"ת להאריז"ל פרשתנו, שכל היצאים למלחמה (ב"כי תצא למלחמה") היו צדיקים גמורים. וראה שיחת כל היוצא למלחמת בית דוד (סה"ש תש"ב ע' 141 ואילך).

(42) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ב ה"ב.

(43) ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. סדר היום (בסדר ר"ח אלול). פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים שה"ש עה"פ. מט"מ שתשע"ח. ב"ח לטווא"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו)).

(44) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ ראה וש"פ שופטים שנה זו.

(45) ראה ל"ת להאריז"ל שם, ש"ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים" (פרשתנו כא, יג) קאי על חודש אלול.

(46) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד.

(47) ראה מאור עינים ס"פ פינחס. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע' ע.

(48) דאף שכל השנה זמנו הוא* – יש בזה הדגשה מיוחדת בחודש אלול שר"ת שלו הוא "אני לדודי ודודי לי", ודוקא בחודש זה הקב"ה הוא "מלך בשדה" (לקו"ת ראה לב, ב).

(* ולהעיר שיש נוהגין לומר ולקרות שיר השירים (שתוכנו ע"ד האהבה בין הקב"ה וכנס"י) בזמנים מסויימים במשך השנה. ולפי מנהג חב"ד

ובהדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו – כששני ימי ראש השנה (גם בארץ ישראל) חלים בימי חמישי וששי, ובמילא נכנסים מהם תיכף ליום השבת, ועד"ז (בחוץ לארץ) גם בנוגע לחג הסוכות ושמיני עצרת ושמחת תורה – צריכים לספק את הצרכים דג' ימים רצופים.

ויהי רצון, שזה יוסיף עוד יותר בכרכת כתיבה וחתומה טובה לכל יהודי ולכל בני"י, לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, בגשמיות וברוחניות גם יחד,

עדי הברכה הכי עיקרית – הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, אשר ילחם מלחמת ה' וינצח, "ונתנו ה' אלקיך בידך", ו"ושבית שביו" – עיקר השבוי (שאוה"ע רדפו אחרי"י) – בית המקדש, עי"ז שחוזרים למקומם המשכונות דבית ראשון ובית שני⁵⁵, ביחד עם המשכן שעשה משה, ועוד ועיקר – בנין בית המקדש השלישי, מקדש אד' כוננו ידיך⁵⁶,

ואזי יקויים בפשטות "והי"י⁵⁷ כי תבוא אל הארץ גו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו"י ומביאים הביכורים בביהמ"ק השלישי,

ואז ישנה גם שלימות ענין המלחמה, "כי תצא למלחמה" – מלחמה מלשון לחם – "לחמי לאשי"⁵⁸, עבודת הקרבנות בביהמ"ק, וכל זה – תיכף ומיד ממש.

מתוך אהבה), שעי"ז מתאחדים במיוחד עם הקב"ה (אשר "הכניס" את עצמו בתורתו, "אנא נפשי כתבית יהבית"⁴⁹), ב"יחוד נפלא כו"⁵⁰,

להוסיף בעצמו בלימוד התורה, וכמו"כ להשפיע על יהודים נוספים – אנשים ונשים, ובהדגשה מיוחדת – טף, תינוקות של בית רבן⁵¹ – שיוסיפו בלימוד התורה, ובפרט – בשיעורי תורה ברכים.

וכמו"כ – ע"י נתינת הצדקה, שהיא מאחדת בני"י ביחד, שזה נעשה כלי לאהבת ה' ואהבת ישראל ע"י הקב"ה ("אני לדודי ודודי לי").

וגם בשאר קוי העבודה דחודש אלול – עבודת התפלה, עבודת התשובה, והשלימות בכל זה – באופן של גאולה⁵².

יב. ומענין לענין:

חודש אלול הוא גם הכנה לקראת ראש השנה והמועדים דחודש תשרי בכלל (החל מר"ח אלול, שלשים יום קודם ראש השנה, ובפרט מט"ו אלול – שבועיים קודם ר"ה, ושלשים יום קודם חג הסוכות). ולכן ה"ז זמן המתאים לספק את צרכי החג לכל אלו שזקוקים לכך, מתחיל מראש השנה – כשישנו החיוב של "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו"⁵³ (כמדובר כמ"פ בארוכה⁵⁴), ועד"ז צרכי החג דערב יוהכ"פ ומוצאי יוהכ"פ, ולאח"ז – חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה.

ח"ט ע' 297 ואילך. חכ"ד ע' 177. שם ע' 313 ואילך. ס' השיחות תשמ"ח ע' 599 ואילך. ועוד.
 (53) נחמ"י ח, יו"ד. הובא בב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.
 (54) לקו"ש חי"ד ע' 369 ואילך. ועוד.
 (55) ראה פרש"י ר"פ פקודי.
 (56) בשלח טו, יז ובפרש"י.
 (57) תבוא כו, א-ב.
 (58) פינחס כח, ב.

(49) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).
 (50) תניא פ"ה. וראה משיחות ש"פ שופטים ס"ט (לעיל ע' 199).
 (51) ראה השיחה בקשר לסיום השלשים של הרה"ח וכו' ר' יעקב יהודה העכט ע"ה (נדפסה לקמן ע' 232).
 (52) כידוע החמשה ראשי תיבות של "אלול" שכוללים כל הקוים בעבודה: "אנה לידו ושמתו לך" (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה), "איש לרעהו ומתנות לאביונים" (גמ"ח), "את לבבך ואת לבב" (תשובה), "אשירה לה' ויאמרו לאמר" (גאולה) – ראה לקו"ש

לקוטי שיחות פרשת כי תצא כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

ש"לא תמצא חן בעיניו", תבוצע ח"ו מיד גירושי כנסת ישראל מהקב"ה?

ב. אף על פי שבכלל "איש ואשה" מוסב בדרך כלל על הקב"ה וכנסת ישראל, אך מכיון שהנשמה היא חלק אלקה ממעל ממש⁹, נקראת גם הנשמה "איש", והגוף (חלקו בעולם) - "אשה"¹⁰.

כל נשמה יש לה שליחות מיוחדת שעליה למלא בעולם¹¹. ועל יהודי לדעת כי המקום שבו הוא נמצא בהשגחה פרטית, מהו¹² מצעדי גבר כוננו¹², להפוך את המקום לדירה לו ית'. וגם כשנוצרים קשיים שונים בעבודתו במקום שבו הוא נמצא, ונדמה לו שעבודה אחרת תהא קלה עבורו או אפילו - יפעל בה יותר, אל לו "לנטוש" עבודה זו ולעבור לעבודה אחרת, כי מאחר שנוכח לדעת כי ההשגחה העליונה הוליכתו לעבודה זו, הרי זו הוכחה שזוהי שליחותו.

ובזה היא המחלוקת, באיזה אופן מותר "לגרש" ולהתנתק מן "העבודה" בחלקו בעולם, ולעבור לעבודה אחרת¹³:

בית שמאי סוברים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה. על אף הקשיים הגדולים ביותר והמכשולים הנערמים בדרכו, אסור לו בשום אופן להסתלק מן העבודה שהוטלה עליו, ואל לו להתפעל מן המכשולים, משום ש"לא ידח ממנו נדח", וסוף כל סוף יצליח בעבודתו. רק אם מצא בה דבר ערוה, כשישנה הלכה ברורה בשולחן ערוך שאסור לו להמשיך בעבודתו זו (כמו בפשוטו של ענין, שאם מצא דבר ערוה באשתו, אסור לו לדור עמה), שאז הוכחה היא שאין העבודה עבורו, ועליו לעזוב אותה ולהתמסר לעבודה חדשה. (ובאשר עבודה זו - "והיתה לאיש אחר", מלמעלה יזמינו נשמה אחרת, שיש לה כוחות חזקים יותר, שתבצע עבודה זו).

בית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו. מיד

א. קיימות שלש דעות¹ בדבר ההיתר לגרש אשה: בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה כו'. ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה (בכוונה)² תבשילו כו'. ר' עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו.

בפולגותות שבין בית שמאי ובית הלל, בית שמאי מחמירים ובית הלל מקילים (פרט למקומות בודדים שהם "מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל"; והם מנויים במשנה)³. טעם הדבר: נשמות בית שמאי שרשן במדת הדין, ומחמת מדת הדין מדקדקים ביותר, ולא הכל ניתן להתיר ולהעלות, ואילו נשמות בית הלל שרשן במדת החסד, ומדת החסד מגלה את הטוב שבכל דבר, כדי להתירו ולהעלותו⁴.

ההיתר לגרש אשה, אף שלמעשה הוא קולא, שמוותר לגרש, הרי בפנימיותו של דבר אין היא תנועה של קו החסד. אדרבה, גירושין הן תנועה של ריחוק ופירוד, הנובע מקפיידא וגבורה⁵. והרי חסד ואהבה הם היפוכם של גירושין, ואינו מובן איפוא, כיצד יתכן שבית הלל שהם מקו החסד, יתנו מקום לגירושין יותר מבית שמאי? כן אינו מובן ביחס לר' עקיבא, שרגיל לזכות את ישראל⁶, נתינת מקום לגירושין אפילו רק אם מצא אחרת נאה הימנה?

הקושיא מתחזקת יותר לאור הידוע⁷ שאיש ואשה בעוה"ז לכל פרטיהם, הם בדוגמת שורשם - הקדוש-ברוך-הוא וכנסת ישראל, הנקראים איש ואשה. מזה מובן שהמחלוקת האמורה בין בית שמאי, בית הלל ור' עקיבא היא בענין הגירושין של כנסת ישראל מבעלה הקב"ה⁸ (שמה נובעת המחלוקת גם בנוגע לגירושין כאן בעוה"ז). ובענין הגירושין ברוחניות ודאי הוא שהיתר הגירושין נובע מבחינת מדת הדין, כיצד יתכן, איפוא, שבית הלל יחמירו בזה יותר מבית שמאי, ור' עקיבא, מזכה ישראל, יפסוק שגם כאשר אין שום חסרון, פרט לכך

(1) גיטין צ, א.

(2) טור סי' קט. וראה גם מאירי שם.

(3) עדיית פ"ד ופ"ה.

(4) זח"ג רמה, א. טעמי מצות להרח"ו פ' תצא. שער הגלגולים סוף הקדמה

לו. אגה"ק סי"ג. לקו"ת שה"ש מ, א. מה, ג.

(5) ראה ב"ב קס, ב.

(6) רש"י ד"ה שבקי, סנהדרין קי, ב.

(7) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 244.

(8) כמ"ש (ישעי' נ, א) אי זה ספי כריתות אמכם גו'. וראה ד"ה איכה עת"ר

(נדפס ברשימות על מגילת איכה ע' 52).

(9) איוב לא, ב. ובתניא מוסיף "ממש". וראה שפע טל בהקדמה.

(10) ראה זח"א קכב, ב ואילך. בחיי בראשית ג, כא. ובכמה מרו"ל. וראה

שיחת כל היוצא למלחמת בית דוד (לקו"ד ע' 1578).

(11) ועי"ז נעשה יחוד קובו"ש; ועי" הפסק העבודה - הפכו, גירושין. -

וחו הקישור דפי זה והקודמו.

(12) תהלים לו, כג. וראה "היום יום" יו"ד תמו.

(13) ומוזה גם בגירושין כפשוטן - הגרוש צריך לישא אשה, וכמחז"ל

בש"ס ופוסקים.

ד. בפרשת תצא מזהירה התורה "לא תחסום שור בדישו". כאשר שור או בהמה וחיה²³ אחרת דשים את התבואה אסור לחסום את פיהם כדי שלא יאכלו מן התבואה.

ה"שולחן ערוך" של אדמו"ר הזקן (שנדפס על ידי אדמו"ר האמצעי ואחיו) מסיים בפרטי הדינים הקשורים לאיסור "לא תחסום" - ובסעיף האחרון ממש כותב אדמו"ר הזקן: "פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר על לא תחסום אם חסמן אף על פי שהתבואה נידושה מאליה דרך הילוכן עליה הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך, וכן כל כיוצא בזה".

כאמור כמה פעמים, דייק אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך בכל תיבה, וכשממעמקים בסגנון הלשון רואים כיצד הוא מבהיר ומחדש כמה ענינים, שאין מבחינים בהם כשאין לומדים בעינין.

מקור ההלכה האמורה הוא ברמב"ם²⁴, וז"ל: "ופרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר עליהן משום בל תחסום", אבל אדמו"ר הזקן מוסיף על לשון הרמב"ם כמה ענינים:

(א) התיבות "אע"פ שהתבואה נידושה מאליה דרך הילוכן עליה" שאינן מופיעות ברמב"ם. כך שאפשר היה לפרש²⁵ ברמב"ם שדן דוקא באופן שאינן דשות בדרך הילוכן (וגם אז היה חידוש: שלא נחשוב שעם כל זאת יעבור על לא תחסום, שכן הליכתם על התבואה היא הרי לשם דישו (בשדה אחר), וההליכה עצמה כבר נחשבת בכלל "בדישו"). מפרש אדמו"ר הזקן בפירושו "אף על פי שהתבואה נידושה כו"²⁶.

(ב) הטעם מדוע אינו עובר על לא תחסום - "הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך". טעם זה לא הובא בפוסקים שלפניו. הרמב"ן²⁷ מביא כטעם את דרשת הירושלמי²⁸ "בדישו ולא בדורכו". הכרחי איפוא לומר, שאדמו"ר הזקן סובר שדרשת הירושלמי אינה גזירת הכתוב, אלא יש לדרשה זו טעם - "הואיל ואינו מתכוין כו".

כשרואה שאינו מצליח בעבודתו, אדרבה, "הקדיחה תבשילו" (תבשיל שלו), כלומר שהגוף וחלקו בעולם מקלקלים אפילו את הענינים שהיו לנשמה לפני כן, מותר לו ללכת משם ולהתמסר בעבודה אחרת.

ר' עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר "והיה אם לא תמצא חן בעיניו". אפילו כשאין פגם ב"עבודה" בפועל (ובכוחות הפנימיים שבנפש), אלא שאין לו בזה חן ותענוג, אין לו תענוג בעבודה (כי חן ותענוג הם כוחות מקיפים)¹⁴, הרי כיון שיהודי צריך לעשות עבודתו לה' בשמחה ובטוב לבב¹⁵, מותר לו לפרוש מעבודה זו ולהתמסר לעבודה אחרת, בה יהיה לו תענוג.

ג. ההלכה הרי נפסקת כבית הלל¹⁶. שאם אין פגם בפועל בעבודתו, אלא שאין לו בדבר חן (תענוג), אסור לו "להתגרש" מן העבודה. אבל, כשיש קלקול בפועל ממש, "הקדיחה תבשילו", הוא חש שעל ידי כך מתקלקלים גם הענינים שהיו לו מתחילה, אז הרי על פי דין מותר לו לעזוב ולהתעסק בעבודה אחרת.

אבל זהו לפי הדין. הגמרא אומרת¹⁷ "כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות", ובכלל "כמה קשין גירושין כו"¹⁸ - ראוי לו איפוא להחמיר ולהמשיך בעבודתו ולמלא את השליחות שהוטלה עליו¹⁹, עד לכדי מיצוי הנפש, ואפילו אם לא החמיר וגירש, מן הראוי²⁰ שישוב לעבודתו הקודמת. ויתרה מזו: אפילו כשמצא בה דבר ערוה, שעל פי ההלכה אסור לו להמשיך שם, הרי "אין ראוי למהר לשלח אשתו ראשונה"²¹, תחילה עליו לחקור ולדרוש היטב, האם אמת הדבר שנאמר לו, שיש בה דבר ערוה. שכן יתכן כי מפני שוחד אהבת עצמו, שמתחשק לו עבודה קלה, נדמה לו, שעל פי תורה הוא צריך לפרוש מעבודתו העכשוית - ואילו ה"וחקרת ודרשת ושאלת היטב" יכול לגלות שאין הדבר כך, ועד שעל ידי המשך התעסקותו בעבודה זו, ובהשתדלות הכי גדולה בכל כוחות נפשו, יהא איש ואשה זכו שכינה ביניהם²², דירה לו יתברך בתחתונים.

(משיחת כ' מנ"א תשי"ט)

(21) רמב"ם הל' גירושין פ"י, הכ"א ומשמע אפילו במצא בה דבר ערוה, וכ"כ בחלקת מחוקק שו"ע אה"ע סק"ט, ס"ק ב. אבל עיין ב"ח לטור אה"ע ר"ס קיט. ב"ש שם סק"ג.

(22) סוטה יז, א.

(23) ב"ק נד, ב. שו"ע אדה"ז הל' שאלה ושכירות וחסומה סכ"ב.

(24) הלכות שכירות פ"ג, ה"ד.

(25) ראה שט"מ (בשם הריטב"א) ב"מ פט, ב. מנ"ח מצוה תקצו.

(26) וכן פי' המל"מ שם.

(27) ב"מ פט, א הובא במ"מ שם.

(28) תרומות פ"ט, סה"א.

(14) מהחילוקים דחן ויפוי: "יפוי" הוא מצד מראה ואברי האדם (וכמו יפת תואר ויפת מראה - פירש"י בראשית כט, יז. תו"א שם), משא"כ "חן" (ראה סוטה (מו, א) ג' חנות הן כו. ד"ה ויהי אומן תרכ"ז). ונמצא, שיופי בא מענינים הפנימיים, וכן - ממקיפים. והו"ו "והי" אם לא תמצא חן בעיניו", שגם כשחשר לו רק בבחי' המקיפים, מותר לגרשה, לדעת ר"ע.

(15) רמב"ם סוף הל' לולב, תניא פכ"ו.

(16) טושו"ע אה"ע סי' קיט, ס"ג.

(17) גיטין צ, ב.

(18) סנה' כב, א.

(19) ובפרט בעבודתו (אשתו) ראשונה - דפעם הא' שבא לעולם. ואכ"מ. (20) חינוך מצוה תקפ.

שבדאי יעשו חריץ בארץ, אף שאין כוונתו לעשות חריץ, הרי כיון שעל ידי מעשיו מוכרח להיעשות חריץ בארץ, דבר שהוא עצמו (עשיית חריץ) אסור, ה"פסיק רישיה" הוא באיסור עצמו, אין זה נקרא אינו מתכוין³². כך הוא גם בנוגע לשאר איסורים (מלבד מלאכת שבת), שה"פסיק רישיה" הוא באיסור עצמו, ולדוגמא: מצורע שנושא מוט על גבי כתיפו שבו צרעת, ובכך נקצץ הנגע בודאי, הרי מאחר שהפסיק רישיה הוא בקציצת הנגע, שהיא עצמה אסורה, אין זה נקרא אינו מתכוין ויש צורך בלימוד מיוחד להתירו³³, ברם בנדו"ד, שה"פסיק רישיה" אינו בחסימה (הוא הרי אינו חייב לחוסמן), כי אם בדישה, ודישה עצמה הרי היא דבר המותר, ורק שבשעת הדישה אסורה החסימה, אבל אין שום איסור בדישה עצמה - בזה אין אומרים "פסיק רישיה", אלא נשאר "אינו מתכוין", ולכן אינו עובר על החסימה בשעת הדישה³⁴.

על פי זה נמצא דין חדש (ובהקדם): כשם שיש איסור "לא תחסום שור בדישו", כך ישנו גם איסור "לא תדוש בחסימה"³⁵. ועל פי הנ"ל נמצא שדין "פרות המהלכות על התבואה כו" אינו עובר על לא תחסום" הוא דוקא כשחסום את הפרות אחר כך, לאחר שהעלן כבר על גבי התבואה (והן מהלכות מאליהן) שאז אין "פסיק רישיה" על דבר האסור; אבל אם חסם את הפרות בטרם הוליכן על התבואה, מאחר שהפסיק רישיה הוא על דבר האסור - דישה בשור חסום - הרי הוא עובר על לא תחסום אפילו כשאינו מתכוין לדוש.

לכאורה אם כך, מדוע אין מפרש אדמו"ר הזקן בפירושו שהדין הוא דוקא אם חסמן אח"כ ולא תחילה? הטעם - משום, כפי שמוכח בכמה מקומות, שאחד מכללי שולחן ערוך אדמו"ר הזקן הוא - שנוהג כפי הכלל ברמב"ם בספר הי"ד שלו - שהרמב"ם אינו מביא (בפירושו) דינים מחודשים (מלבד בכמה מקומות, שאומר "יראה לי". הוא (אדה"ז) רק מוסיף את טעם ההלכה (גם מפרט ההלכה), שממנו אפשר ללמוד פרטי דינים נוספים. ולכן לא כתב בפירושו³⁶ את ההבדל בין חסימת הפרות בתחילה לבין

ג) בסוף ההלכה מוסיף אדמו"ר הזקן "וכן כל כיוצא בזה". מה כוונתו בתוספת זו? בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן הרי כל תיבה מדוייקת כנ"ל, וכל שכן כמה תיבות, ועל אחת כמה וכמה הוספת ענין שלם. אלא שהוא בא בהמשך לנאמר לפני זה: כיון שהטעם שאינו עובר כאן על לא תחסום הוא משום שהוא "אינו מתכוין" - ולא משום גזירת הכתוב - מזה מוכרח "וכן כל כיוצא בזה", שבכל מקום אינו מתכוין פטור.

בפטור של אינו מתכוין נחלקו בפוסקים: בעל השאלות סובר²⁹, שאינו מתכוין פטור רק במלאכת שבת, שכן בשבת הדין הוא "מלאכת מחשבת אסרה תורה", ואילו אינו מתכוין אינו בכלל "מלאכת מחשבת"³⁰, אבל בשאר איסורים חייב גם כשאינו מתכוין לעשות את המלאכה שנאסרה בתורה - אך רוב הפוסקים סוברים שגם בשאר איסורים אינו מתכוין פטור. וזה מוסיף אדמו"ר הזקן בתיבות "וכן כל כיוצא בזה" (לא רק כיוצא בזה בדישה): מאחר שטעם הפטור של "בדישו ולא בדורכו" אינו משום גזירת הכתוב כי אם משום "אינו מתכוין", אפשר ללמוד ממנו ל"כל כיוצא בזה", לכל שאר האיסורים, שגם בהם אינו מתכוין פטור.

ה. ההלכה שאינו מתכוין פטור הוא דוקא באופן שעשיית הפעולה אינה מביאה בהכרח את המלאכה האסורה, שאז פטור אפילו אם אירע שיצאה מכך מלאכה אסורה, אבל כאשר, הפעולה שאותה מתכוין לעשותה מכריחה עשיית איסור - ובלשון הש"ס³¹ "פסיק רישיה" עוברת הכוונה שבפעולתו גם אל המלאכה האסורה, ואין זה "אינו מתכוין". לפי זה נמצא, שכשמעביר את הפרות על התבואה אף שאין לו בזה כל כוונה לדוש, כיון, שבשעת הליכתן מוכרחות הן לדוש את התבואה, והוא "פסיק רישיה", אי אפשר שדישה זו תיחשב אינו מתכוין - מדוע אם כך, אינו עובר על החסימה בשעת הדישה? הכרח אפוא לומר כי הכלל של "פסיק רישיה" אסור, הוא דוקא כאשר הפעולה מכריחה את האיסור גופו, לדוגמא: כאשר אדם גורר על גבי קרקע חפצים גדולים

(29) שאילתא קה.

(30) תוד"ה תלמוד שבת קי, ב.

(31) שבת עה, א וש"א.

(32) שו"ע אדה"ז סל"ז.

(33) שבת קלג, א.

(34) הטעם על הנ"ל אפ"ל בכמה אופנים. ומהם:

(א) כוונת פעולה אחת די שנאמר החידוש שנמשכת על פעולה ב' (באם זהו פסיק רישיה) - בהנוגע לעצמה, אבל לא גם בנוגע לענין ג'. וע"ד החילוק דכח וכח כחו.

(ב) שפעולה תמשיך ע"ע כוונת פעולה אחרת, צ"ל "מציאות חשובה". וע"ד איסורא אחשבי.

(ג) צ"ל איזה צד איסור באדם - בכדי לאסור, משא"כ בנדו"ד: שהכוונה

פעולתו וענין הפסיק רישיה, כולם היתר.

- ואין להקשות מהמשנה (מכשירין רפ"ד): השוחה לשתות - המים העולים בפיו ובשפמו בכי יותן "כיון דא"א לו לשתות אם לא שיגעו המים בשפמו כו' כל פסיק רישיה הוי כמתכוין" (רא"ש שם), וכוונתו שעל המים שבפיו נמשכת גם על המים שבשפמו, אף שההכשר לקבלת טומאה אינו בהמים רק בהזרע שיותן המים עליו - כי המים עצמם מכשירים את הזרע לקבל טומאה, וגם בהמים שבפיו נעשה דין זה מקודם, (שנעשו מים מכשירין, אלא שההכשרה בפועל היא כשניתנו על הזרע), אא"כ הפסיק רישיה הוא בענין ההכשרה עצמה - משא"כ בנדו"ד שהדישה והחסימה שני ענינים שונים הם, ואין איסור בהדישה, ורק אשר בשעת הדישה (כשנתכוון לה) אסורה החסימה. (35) ב"מ צ, ב. שו"ע חר"מ סל"ח, ס"ג.

(36) וי"ל שרמז החילוק בפשטות הל' והסדר: פרות המהלכות (שכבר

עז כנמר וקל כנשר כו' לעשות רצון אביך שבשמים⁴¹. אפשר לבאר את הקשר שבין סיום השולחן ערוך לתחילתו:

בתיבות אחרונות של השו"ע "וכן כל כיוצא בזה" מתכוון אדמו"ר הזקן לומר, כאמור לעיל, שפטור של אינו מתכוין אינו רק בחסימה (משום גזירת הכתוב) ולא רק בשבת (שצריך להיות מלאכת מחשבת), אלא - בכל איסורים שבתורה, אם עושים אותם באופן של אינו מתכוין פטורים. אין עוברים על שום איסור.

בנוגע למצוות ישנה מחלוקת אם מצות צריכות כוונה או אינן צריכות כוונה⁴², וההלכה נפסקת (לכמה פוסקים)⁴³ שכמה סוגי מצוות אינן צריכות כוונה⁴⁴. כלומר שאם עושה אותם בדרך ממילא, מבלי להתכוון לקיים את המצווה⁴⁵, ויתר על כן: (בכמה מצוות הרי) אפילו אם כופים אדם לקיים מצוה, הרי הוא יוצא⁴⁶. היינו שבנוגע לכוונה - ישנו הבדל בין מצוה לעבירה: בעבירות, "אינו מתכוין" (אפילו לא על הפעולה) אינו עובר על איסור, ובמצוות, גם כשעושה אותן ללא כוונה הוא יוצא ידי מצוה.

צריך להבין מהו טעם ההבדל ואדרבה, לכאורה הרי איפכא מסתברא: מהות המצוות הוא - צוותא וחיבור; מצוה פועלת, שהאדם המקיים את המצוה והדבר הגשמי בו הוא מקיים את המצוה מתקשרים עם הקב"ה. עבירה גורמת את ההיפך: על ידי עשיית עבירה נעשה האדם והדבר הגשמי ל"נפרד" מאלקות. הדברים הגשמיים מצד עצמם (כולל - הגוף⁴⁷ ונפש הבהמית) - לפני שנעשתה בהם עבירה - הם תחת ממשלת "קליפת נוגה" שבעולם הזה, שהיא רובה ככולה רע⁴⁸. והם קרובים אל הרע יותר מאשר לטוב, ואם כן היה צריך להיות קל יותר לכאורה, לעשות את הגשמיות לנפרד מאשר לפעול בה צוותא וחיבור לאלקות - כיצד יתכן איפוא, שכדי לפעול פירוד נדרשת כוונה דוקא, ואילו צוותא וחיבור נעשים גם ללא כוונה?

הביאור על זה הוא - התחלת השו"ע: השכמת הבוקר.. לעשות רצון אביך שבשמים. ו(באופן) של "הוי עז כנמר וכו'". מאחר שבהשכמה, בתחילת היום מתקשר כל אדם

חסימה לאחר מכן, אלא מסתפק בכך שאומר הטעם שאינו עובר על לא תחסום משום ש"אינו מתכוין"; ויחד עם זה שאדמו"ר הזקן עוד מוסיף "וכן כל כיוצא בזה", שבכל מקום הדין הוא שאינו מתכוין פטור, "הרי זה בא ללמד ונמצא למד": מאחר שמכאן לומדים הפטור של אינו מתכוין בשאר איסורים, הרי מובן שגם כאן - בלא תחסום - קיימים הגדרים של "אינו מתכוין", כבכל האיסורים, ומזה אפשר ללמוד את חילוקי הדינים, אם החסימה היתה קודם או לאחר מכן.

ו. כאמור לעיל, יש ללמוד את שולחן ערוך אדמו"ר הזקן בעיון, ולהתעמק בסגנון לשונו³⁷ ולדייק בתיבותיו, שעל ידי כך יתווספו כמה וכמה ביאורים ובידורים המבארים את ההלכה במקומה וגם ללמוד מכך למקומות אחרים בתורה, הן אלו הקשורים בהלכה זו עצמה, הן בענינים הקשורים עם שאר מקצועות התורה.

וכפי שאנו רואים מהסעיף האמור, שבסגנון ודיוק לשונו מחדש כאן אדמו"ר הזקן כמה ענינים: א) שאינו עובר גם כשהתבואה נידושה על ידי הילוך הפרות; ב) טעם הפטור הוא משום "אינו מתכוין"; ג) מכאן נלמד, שהפטור הוא דוקא כשאין זה "פסיק רישיה"; ד) שהפטור של אינו מתכוין אינו רק במלאכות שבת (כשיטת השאלות) אלא בכל האיסורים שבתורה.

יתן הקב"ה, שילמדו בעיון את שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ותניא - בפרט בשנה זו שנת הק"ן להסתלקותו - (וכן גם בנוגע כללות לימוד הנגלה והחסידות), וכשילמדו באופן של "יגיעה", ביגיעה בשלשת חלקי השכל, חכמה בינה ודעת, יהיה - כהבטחת רו"ל - "ומצאת"; לא רק שישגו לפי מדת ה"יגיעה", אלא "ומצאת" - הרבה יותר מערך היגיעה, דוגמת מציאה שאינה באה על ידי יגיעה, כי אם בהיסח הדעת³⁸, עד שתנתן לאדם תורה במתנה, שאז היא אצלו קנין נצחי, כשם שמצינו, שנתנית התורה למשה רבינו במתנה, היתה עצה ל"משכחה", שלא שכחה יותר³⁹.

ז. מנהג ישראל הוא* לקשר סיום ספר עם התחלתו⁴⁰. התחלת שולחן ערוך אדמו"ר הזקן היא הלכות השכמת הבוקר, והפתיחה שלהן היא: "יהודא בן תימא אומר הוי

מהלכות) כו' אינו עובר כו' אם חסמן.

37 לקו"ד ע' תשפט.

38 סנהדרין צז, א.

39 נדרים לח, א.

(* שיהיה זו נאמרה כ"הדרן" על שו"ע אדמו"ר הזקן ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ביום כ"ד טבת תשכ"ג.

40 אולי הטעם ע"פ משי"כ בכ"מ במעלת נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (לקו"ת שה"ש א, ג ובכ"מ).

41 במהד"ת ועד"ז גם במהדו"ק.

42 ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ט, ס"ה. ביאור הפלוגתא ע"פ חסידות -

ראה עטרת ראש בסופו.

43 עיין ג"כ בהמסומן בשדי חמד כללים מע' מ' כלל סא ואילך.

44 שמוה מובן שגם סוגי המצוות שצריכות כוונה, אין זה הצורך מפני היותם מצוה (שהרי בזה כל המצוות שוות), כ"א מפני ענין מיוחד להם שאינו במצוה סתם.

45 ראה בשו"ע אדה"ז (שם) דאין צריכות כוונה כלל "בלא כוונה לצאת

י"ח אלא כמתעסק בעלמא או לכוונה אחרת ולא לשם אותה מצוה".

46 שו"ע אדה"ז סתע"ה, סכ"ח.

47 ראה הערות אדני"ע לתניא פ"ז (בס' קיצורים והערות לתניא ע' 129).

48 תניא פ"ז.

עול, אין כוונת הפריקת עול שלפני זה שהיא בהעלם, מצטרפת לפעול ככל עבירה פרטית (שתחשב "עסוקין באותו ענין") - שכן ב"קליפה" אין אחדות. "קליפה" מהותה פירוד, כל רגע - ב"קליפה" - חלוק ממשנהו - ועל כן לא שייך (תמיד) לומר שרגע אחד ישפיע על משנהו⁵². ברם אינו מובן: מדוע אצלו - שהוא מצוי בתנועה של פריקת עול - מצוות אין צריכות כוונה? והרי לגביו אינו שייך לומר לכאורה, שיש לו כוונה בהעלם לקשר עצמו עם הקב"ה.

אבל האמת היא, שכל אדם, בפנימיות נפשו אכן יש לו רצון לעשיית טוב⁵³. ואף שרצון זה אצלו הוא בהעלם, הרי הוא קשור גם עם הענינים שבפועל⁵⁴ ולכן הוא בדוגמת על דרך "עסוקין באותו ענין". וכשם שהוא בקרבנות, שאפילו אם הכהנים לא כיוונו את הכוונות הדרושות בקרבנות, "לב בית דין מתנה עליהם"⁵⁵ - משום ההתמסרות הפנימית של כל אדם לבית דין (ופסק דינם)⁵¹, מועיל תנאי בית דין והרי זה כאלו שהכהנים כווננו בעצמם⁵⁶.

ולכן מצוות אין צריכות כוונה, כי עשיית מצוה בכל אדם הוא בגדר של "עסוקין באותו ענין", וכאשר עושה מצוה, אפילו ללא כוונה, הוא מוסר להקב"ה בפנימיות רצונו את גופו וחלקו בעולם, ונעשה צוותא וחיבור בינו ובין הקב"ה - באופן של אירוסין, המביא אחר כך לנישואין, עד כמ"ש⁵⁷ - ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת כ"ד טבת תשכ"ג)

עם הקב"ה, על ידי אמירת "מודה אני" וכדומה, הרי הוא קשור עם הקב"ה כל היום, ולכן, אפילו אם בפועל אחר כך (בפעולות פרטיות) אינו מכוון לקיים את המצוה, הרי יש בפעולתו עתה אותה התחברות עם אלקות שבתחילת היום (כשם שהוא לגבי קידושין, שאם "עסוקין באותו ענין", ונותן לאשה פרוטה ואינו אומר שנותנה לשם קידושין - הרי היא מקודשת לו)⁴⁹.

אבל כך הוא רק בנוגע למצוות. אבל בעבירה; הרי כל זמן שאינו מכוון בפירוש לפעולה (שעל ידה עוברים על האיסור), "אינו מתכוון" - אינה עבירה. כי א) אין בפעולתו כוונה, נפש לגוף הפעולה⁵⁰. שתעשה אותה לעבירה. ב) יתרה מזו - בכך שבתחילת היום אמר "מודה אני" וכדומה, יש לו הרי (כל היום, בהעלם לפחות) כוונה הפכית מן הענין של "עבירה", וכדוגמת ההלכה שלדברי הכל (אפילו הדיעה הסוברת מצות אין צריכות כוונה) אם יש לו במצוה כוונה הפכית, שמכוין בפירוש לא לצאת ידי חובתו, אינו יוצא יד"ח המצוה⁵¹, וכך הוא בנוגע לכוונה הפכית של עבירה.

ה. אבל עדיין יש להבין: ההלכה שמצות אין צריכות כוונה וההלכה שבעבירות אינו מתכוון פטור, הרי הן בכל אדם, אפילו לגבי מי שבתחילת היום לא עשה כל פעולה לקשר עצמו עם הקב"ה, הוא לא אמר אפילו "מודה אני" - מדוע יהיה גם לגבי אדם כזה הבדל זה בדין אינו מתכוין בין מצוות ועבירות?

זה שהאדם פטור כשהוא עובר על איסור באינו מתכוון, אפשר להבין: אף שהוא נמצא בתנועה של פריקת

55) זבחים ו, ב. - וראה ברש"י שם ד"ה קרבנות: ואפילו לא ידע השוחט מה הן. ויותר מזה בפיה"מ ריש זבחים (ובהרע"ב שם) דאפילו נשחטו שלא לשמן. וכבר הקשו ע"ז ממנחות (עח, ב). וראה פנים מאירות, חק נתן ועוד לזבחים. ואכ"מ.

56) והא דבכמה ענינים צריך שיאמר רוצה אני או שצ"ל לב ב"ד מתנה (ואין מספיק פנימיות רצונו) - זהו גדר ופרט נוסף בענינים אלה על שאר המצוות. ועד שישנם מצות שכוננה גלוי מעכבת גם בדיעבד (וכמו תפלה) ועד שישנם מצות שכולם אך כוונה - חובות הלבבות.

57) הושע (ב, יח), שוהו עליוי לגבי תחלת הנישואין שע"ז נאמר כי בוועלין גו' (ראה שמו"ד ספ"ט"ו), כ"א ככלה בבית חמי' (כתובות עא, סע"ב).

49) קדושין ו, א.

50) ע"ד המבואר בדרימ"צ ריש מצות וידוי ותשובה.

51) שו"ע אדה"ז סתפ"ט, סי"ב.

52) וע"ד המבואר בד"ה וראיתם תרס"ו שהרצונות דנה"ב הם מחולקים ומובדלים זה מזה ולכן הם מחלישים או מבטלים זה את זה. משא"כ בנפש האלקית - מחזקים זה את זה.

53) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

54) וכמוכן מהדין ברמב"ם שם שאמירתו "רוצה אני" (אף שהיא מצד האונס) מהני (מפני פנימיות רצונו; ולכן לא מהני האמירה באנסוהו לגרש שלא כדון).

יום ראשון ה' אלול

הפסוק "חסדי ה'", חסד בלי גבול ומדה, "כי לא תמנו" – שכן, אין אנו תמימים ושלמים ועלינו להזדקק להמשכה מהאור העליון שבלי גבול כדי לתקן את החטאים והפגמים (שכן, כדי שאלה יתוקנו כראוי על ידי תעניות וסיגופים, אין מצב הבריאות של דורותינו החלושים⁴¹

מרשים זאת, אלא הדרך היא רק על ידי צדקה) – ולכן על הסדר להיות ב"חסדי ה'", חסד בלי הגבלה. וזהו ש'אמר ר' פורתיו זכרונם לברכה⁴²: "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה", שיעשו – הצדקה, גם אם יהיו פטורים מדינא, – גם אם מצד הדין הם פטורים מלתת צדקה, פי – כפי שרבותינו ז"ל אומרים⁴³: "אין בן דוד פא כו"⁴⁴: – עד שתכלה פרוטה מן הכיס", שלא תהיה, רחמנא ליצלן, אפילו פרוטה בכיס, ובכל זאת יתנו

צדקה, כלומר, שנתנת הצדקה תהיה באופן בלתי מוגבלת, הרי צדקה כזו מביאה את הכפרה המוחלטת של העוונות וכן היא מביאה את ה"מיד הן נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן מביא את המאמר "עד שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת ב"וכו" – מסביר הרבי שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה לבטא מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי שיהודים יחשבו עצמם ברוחניות כרשים וכדלים. ויש לומר שזה גם מה שאין רבנו הזקן אומר "כשיהיו פטורים" מצד הדין, אלא "אם" – שכן, ענין זה יכול להתבצע ברוחניות.

והנה, מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "חסדי ה'" – חסדיו של הקדוש ברוך הוא, פדכתוב: – כמו שכתוב⁴⁵: "וחסד ה' מעולם ועד עולם כו". פי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים, פרם יש גבול ומדה לרחמי האדם, אבל הקדוש ברוך הוא נקרא "אין סוף פדוהו", ולמדוהו אין סוף, – כשם שהוא יתברך אין סוף, כך גם מדותיו הן אין סופיות, פדכתוב: – כמו שכתוב⁴⁶: "פי לא כלו רחמיו וכו".

– רחמיו הם בלי סוף, הרי, כשם שחסדו של הקדוש ברוך הוא הוא אין סופי, כך גם האדם שעושה צדקה וחסד בלי הגבלה, זה גם כן נקרא "חסדי ה'", אופן החסד של הקב"ה. וזהו ש'אמר הנביא⁴⁷ אחר

החרפן והגלות: "חסדי ה' פי לא תמנו וגו'", פרוש לפי שלא תמנו, – מפני שאין אנו תמימים⁴⁸, שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם בפפש ובעולמות עליונים, – אלא יש בנו עדיין ענינים של חטאים ופגמים, על בן צריכין אנו להתנהג פדכדי ה' ששם – חסדים בלי גבול ותכלית, פדי לעורר עלינו רחמים וחסד עלאה, – חסד עליון, שהוא – בחינת רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית, כמו שכתוב: – בסופו של אותו פסוק: "פי לא כלו רחמיו וגו". – רחמיו הם בלי גבול, הרי כיוון שיש להמשיך רחמים אלה – צריכה הצדקה להיות "חסדי ה'". זה פירוש

יום שני ו' אלול

יצטער מכך, אלא יהיה בשמחה מצד האמונה שלאמיתו של דבר זה טוב (כפי שיסביר באגרת זו) – אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד סגולה. לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכילך בינה", להורות, שלאמיתו של דבר שייך הדבר לכל אחד מישראל, שכן, זה בא בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש לכל

יא. אגרת הקדוש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכילך בינה" (כלשון הפסוק⁴⁹ שנאמר לדניאל). למרות שהיא נשלחה ל"כלל", שכן, באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלכאורה שייך רק ליחיד סגולה, שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה שמוכרחים לבריאות וברי-שימוש לעבודת ה'. כלומר, שהרצון לא יהיה ב"גשמיות"

אגרת הקדוש

יא להשכילך בינה כי לא זו הדרך ישכון אור ה' להיות חפץ בחיי

יהודי, עליו רק לגלות לחיות באמונה זו. "להשכילך בינה", פי לא זו הדרך⁵⁰ ישפן אור ה'⁵¹, – ביהודי,

הענינים, אלא לרצות "ברוחניות" ובחיות האלקית שבענינים הגשמיים; ועד כדי כך, שאף אם חס ושלום חסר בענינים הגשמיים המוכרחים לאדם – בל

37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי' - החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה. 1. דניאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים?! וצ"ל השכלה בבנינה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדרבה ע"י אתכפיא דוקא ישכון אור ה' (עיינן פט"ו, פכ"ז - דע"ז אסתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם כו'), ומפורש אחז"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת

מוכיח שכאשר יש לו אותם דברים – הוא מתענג מכך (למרות שאין הוא חש באותו תענוג); ואילו, אם אין הוא מצטער כשחסרים לו אותם דברים – הרי זה הוכחה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג כאשר יש לו אותם דברים. ובלשון רבנו הזקן:

וּבְיָאוּר הָעֵינַן, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון בעניני העולם הזה, גם לא במוכרחים לו ביותר – הוא רק אֲמוּנָה אֲמִיתִית בְּיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, – בהקדוש ברוך הוא שיוצר הכל "בראשית" (בבחינה של "ראשית"), שְׁהַבְרִיאָה לְיֵשׁ מֵ"אֵין", הַנְקָרָאת – ה"אין" נקרא "רֵאשִׁית חֲכֵמָה", – פירוש

המלה "אין" כאן איננו שהדבר אינו קיים, אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר הרי לומר שהבריאה היא מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל בא מאלקות, שהוא ה"יש" האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא מובן ולא מושג, שכן, דבר שהנברא מבין אותו הוא קורא לו "יש", ואילו לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין", שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין", "יש" הבא מזה "אין" של חכמה. ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו שכתוב: "ראשית חכמה", היא הספירה הראשונה של השתלשלות, שכן, למעלה מ"חכמה" הוא למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" – אלא "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות להיות מקור ל"יש". וְהֵיא חֲכֵמָה – בחינת ומדרגת ספירת החכמה, שְׂאִינָה מְשֻׁנָּת – בהבנה, לְשׁוֹם נִבְרָא – זהו "יוצר בראשית", הוא יוצר הכל ב"ראשית" של "חכמה", וְהַבְרִיאָה הוֹאֵת הֵיא כָּל עֵת¹⁰ וְרָנַע, שְׂמֵתָהוּם כָּל הַבְּרִואִים – תמיד, "יש" מֵ"אֵין" מְחַכְמָתוֹ וְתִבְרָדָה הַמְתִּיחָה אֶת הַכָּל¹¹. – הוא מחיה את הכל לא רק באופן של חיות, כי אם גם באופן של התהוות, שהדבר נוצר, וכיון שזה "יש מאין", מן ההכרח שההתהוות תהיה תמידית. כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין "עילה ועלול", כשהדבר הראשון משמש כסיבה בלבד לדבר השני, יכול ה"עלול" (המסובב) להיות קיים גם אחרי שה"עילה" (הסיבה) כבר לא נמצאת בו. ואילו ב"יש מאין", שזה התחדשות שלא היתה קיימת לפני זה לגמרי, שהרי ב"אין" לא קיים הענין של "יש" (אחרת – זה לא היה "אין", כי אם "יש"). מן ההכרח שהכוח המחדש יהיה תמיד בדבר שנתחדש, לפעול בו את החידוש ואת ההתהוות (וכפי שהוסבר ב"שער היחוד והאמונה"¹² ב"מכל שכן" מקריעת ים סוף), כך – שבריאת והתהוות כל דבר היא תמידית, ו"בטובו מחדש בכל יום תמיד"¹³, לא רק "בכל יום", כשהתחדשות ניכרת, אלא "תמיד",

לְהוֹת חֲפִיץ – לרצות, בְּחֵי פְשָׁרִים – ב"חפץ" שהוא רצון של תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי לא זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים הבשריים גופניים, ושירצו

אגרת הקדש

בשרים ובני ומוזני כי ע"ז ארז"ל בטל רצונך כו' דהיינו שיהי' רצונו בטל במציאות ולא יהיה לו שום רצון כלל בעניני עולם הזה כולם הנכללים בבני חיי ומוזני וכמארז"ל שע"כ אתה חיי:

וּבְיָאוּר הָעֵינַן הוּא רַק אֲמוּנָה אֲמִיתִית יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית דְּהֵינּוּ שֶׁהַבְרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין הַנְקָרָאת רֵאשִׁית חֲכֵמָה וְהֵיא חֲכֵמָתוֹ שְׂאִינָה מוֹשֶׁגַת לְשׁוֹם נִבְרָא הַבְרִיאָה הוֹאֵת הֵיא כָּל עֵת וְרָנַע שְׂמֵתָהוּם כָּל הַבְּרִואִים יֵשׁ מֵאֵין מִחֲכֵמָתוֹ ית' המחיה את הכל

ב"חפץ" את הגשמיות והגופניות של וּבְנֵי וּמוֹזְנֵי, – שהרצון לילדים ולפרנסה יהיה "בחפץ" ותענוג מצד ה"גשמיות" של הענינים, כִּי עַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבִרְכָּהּ: "כִּפְטַל רְצוֹנָךְ כו"⁵, – מפני רצונה, דְּהֵינּוּ – "בטל רצונך" אין משמעותו שיש לו רצון אלא שהוא מבטלו מפני שאין הוא הרצון העליון, אלא,

כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה לא יהיה לו שום רצון במה שאינו רצון העליון, שְׂיִהְיֶה רְצוֹנוֹ כְּפֵטַל בְּמִצְיָאוֹת, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם רְצוֹן כָּלֵל בְּעֵינֵי עוֹלָם הַזֶּה כְּלָם, הַנְּכַלְלִים – בשלשת הענינים: בְּבְנֵי חַיִּי וּמוֹזְנֵי, – למרות שאלה הם דברים שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו שום רצון בדברים אלה עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על ידי דברים אלה. זה פירוש "בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של ביטול (בטל במציאות), לא כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם גדול, שהן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בבחינת מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה, אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה – אלא הכוונה היא שאין לו שום רצון לכתחילה. וּכְמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבִרְכָּהּ⁶, – שאצל האדם צריך להיות האופן שְׂעַל פְּרִחָה אֵתָה חַיִּי: – שגם ענין של "חיי", חיים, הוא כ"על כרחו" (בניגוד לרצונו). שכן, בחיים עצמם בתור חיים גשמיים – אין לו חיים כלל, וכל שכן שכן הדבר בנוגע ל"בני" ול"מוזני". אלא, כיצד אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו שלא יהיה לו שום רצון כלל בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר? יסביר זאת רבנו הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין לו שום רצון ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו ענינים אלה והוא סובל מכך חס ושלום, אין זה גורם לו צער, דבר שיש בו משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג בדברים מסויימים, אך אין זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן אין לו תענוג בהם; אפשרי הדבר שעמוק בפנימיותו יש לו תענוג בהם. ראייה לכך – שכאשר חסרים לו אותם דברים, הוא מצטער מכך. וצער הוא ההיפך מתענוג – הרי מה שהוא מצטער כשחסרים לו דברים אלה,

העבודה ד"ישכון אור ה" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואופ"ל: ישכון ה' – אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ כח (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה" – צ"ל גם הביטוי בגילוי (כפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" – ששוכנת ומתלבשת ובקביעות – צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו". 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה – והיינו בתומ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)". 6. אבות פ"ד מ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמידי אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 36. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל שהיהוה"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.

ה"טוב" שבו עדיין לא התגלה, כפי שרבנו הזקן מביא בפרק כ"ו שבחלק הראשון של ספר ה"תניא" (כשהוא דן באותו ענין) את הפסוקי: "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה", שיסורים באים מ"יד" של שם הוי', שזה ראשית ההתגלות של שם הוי', לפני שזה יורד

ב"ו"ה" (ש'התגלות - ו"ה נגלות", ו' וה' של שם הוי' הן "נגלות", מה שיוורד בהתגלות, ואילו י"ה הן "נסתרות", הרי "תיסרנו", יסורים, באים מ"ה), הרי לאמיתתו של דבר מה שנראה לאדם כרע ויסורים, הוא טוב מצד שורשו, וכפי שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי תורה"¹⁵, מ"נחום איש גמזו" שעל כל דבר אמר "גם זו לטובה"¹⁶, שמשמעו, לא רק

שבמאוחר יצא מכך ענין של טובה, אלא שגם כעת הדבר טוב מצד השורש (ולאחר מכן יתגלה ה"טוב"). וזה עקר¹⁷ האמונה שבשכיבילה נברא האדם¹⁸, להאמין ד'לית אתר פנוי מיניה", - שאין מקום פנוי ממנו, אלא בכל מקום נמצא הקדוש ברוך הוא, ו"באור פני מלך חיים", - כשהמלך נמצא עם אחד פנים אל פנים - הדבר מביא חיים לשני, כפי שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא ליצולן להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את משפטו והוא נשאר בחיים, שכן "באור פני מלך חיים", כך גם בענין ה'מלכות' שלמעלה, שהימצאו של הקדוש ברוך הוא, מלכו של עולם, בכל מקום - מביא חיים. ועל כן - ולכן, "עו וחדוה במקומו"¹⁹, - הימצאו של הקדוש ברוך הוא בכל מקום, צריכה לתת לאדם חזק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של הקדוש ברוך הוא, וב"מקומו" הרי "עו וחדוה", הואיל והוא רק טוב פל חיים.

בכל רגע, ישנה הבריאה וההתחדשות מ"אין" ל"יש", ומזה "אין" זה? - בחינת חכמתו יתברך שלמעלה מהשגה. וכשייתבונן האדם בעמק הנתו, ויציר ברעתו - אחרי שיבין את הדבר, יצייר את הדבר לפניו, שיהיה כאילו מצוייר הדבר לפניו, כמי שמתבונן בתמונה מצויירת, הויתו -

ובריאתו, "יש" מ"אין" ככל רגע ורגע ממש - כלומר, שבכל רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של חכמתו יתברך, - ואם כך, האיד יעלה על דעתו כי רע לו, או - שיש לו, שום יסורים מ'פני הוי' ומוזני", או שארי יסורין בעולם, - כיצד יכול לעלות בדעתו שרע לו ושהוא סובל יסורים? - הרי - בשעה ש"ה"אין", שהיא חכמתו יתברך, הוא מקור החיים והטוב והענין, והוא - בחינת העין שלמעלה מעולם הפא, - עולם הבא, גן עדן, שהוא מדת התענוגים הגבוה ביותר של הנשמה המתענגת מהבנת והשגת אלקות - זה גן בלבד הנמשך מ"עדן" שהוא מקורו, ובחינה זו מחיה ומזוהה אותו תמיד, רק מפני ש' - דבר זה אינו משג - לכן נדמה לו - שיש לו, רע או יסורים, אבל באמת אין רע יורד מלמעלה, והכל טוב, רק שאינו משג, - ה"טוב" שבו, לנדלו ורב טובו. - ומפני היותו טוב גדול ביותר - הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב הזה. כלומר, חיות כל דבר למעלה בשורשו, גם השורש של מה שיוורד למטה בענין של רע ויסורים רחמנא ליצולן - הרי בשורש הוא דבר טוב באמת, אך בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת למטה ושיראה שהוא טוב, וישנו טוב הנשאר במדרגה עליונה ביותר כפי שזה בתחילת ההתגלות, ששם זה למעלה מהשגה ולכן זה יורד למטה בלבד של רע ויסורים, שכן,

יום שלישי ז' אלול

אגרת הקדש

רגע²³, ומי שמתעצב - בלבו, ומתאונן - בדיבור, מראה בעצמו²⁴ שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה, והרי זה

וע"כ ראשית הכל שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שמתעצב ומתאונן מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה

ועל כן, - ולכן, ראשית²⁰ הכל, שישמח האדם ויגל בכל עת²¹ ושעה, ויחיה ממש באמונת²² בה', המחיה ומטיב עמו בכל

14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל צ"ל: (1) בכל עת ושעה, (2) שיחיה בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו - מתאים לשלפני זה באור פני ונפ"ז יל"פ שהובא דוקא הכתוב עו וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנ"ת דאין רע יורד כו' - דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע, במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדו"ל עה"פ עו וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאור"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהנדון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"ל דמרזו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק "בכל עת". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשכיבילה נברא - והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשכיבילה נברא)".

אֲמַתִּים מְשַׁתְּלֵשִׁים מ'אֱלֹקִים חַיִּים, אִף שְׁאִינוּ יוֹכֵל - לחיות חיים כאלה, שכל חייו יהיו ענינים רוחניים ואלקות - עד שלא יהא איכפת לו כלל היסורים מהענינים הגשמיים. (צָרִיף עֵינָן. וּבִאִיזָה כְּתָבִי יָד לִיתָא תְּבוּת אֱלוּ [אִף שְׁאִינוּ יוֹכֵל]. וּבְנִסְחָא

כְּכּוּפֵר חָס וְשְׁלוֹם. - הכופר חס ושלום בהימצאות הקדוש ברוך הוא בכל מקום, שכן, אם היה מאמין בכך באמת, הרי (באמור) "באור פני מלך חיים" ו"עוז וחדוה במקומו" לא חסר לו הרי שום דבר. וְעַל כֵּן - ולכן, הִרְחִיקוּ מֵדַת הָעֲצֻבוֹת בְּמֵאֵד חֲכָמֵי הָאֱמֵת.

אגרת הקדש

אֲהַרְתָּ מְצַאנוּ בְּךָ: "אוּ אִם חֲפָצוֹ וּרְצוֹנוֹ - אִף שְׁאִינוּ יוֹכֵל - לְחַיּוֹת חַיִּי אֲמַתִּים כּוּ". וּלְפִי נִסְחָא זֶה נִרְאָה שְׁתְּבוּת [אִף שְׁאִינוּ יוֹכֵל] הוּא מְאֵר מְסַנֵּר וַיֵּאמֵר שְׁפָאֲמַת הוּא חַי בְּהֵם, - בחיים האמיתיים הבאים מ'אלקים חיים', וְכָל צָרְכֵינוּ וְכָל עֲנִינֵינוּ מְשַׁתְּלֵשִׁים בְּאֱמֵת - ומקבלים חיותם, בְּפִרְטֵי פִרְטוּיָתֵיהֶם שְׁלֵא מ'סְטְרָא אֲהָרָא, - שלא מן הקליפות, כִּי "מ'ה²⁹ מְצַעְדֵי גֵבֵר בּוֹנֵנֵנוּ³⁰, - צעדיו של אדם הם מזה, וְ"אִין³¹ מְלָה כּוּ"³², -

טובה והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת. אבל המאמין לא יחוש משום יסורין בעולם ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשוואה אמיתית ומי שאין שוין לו מראה בעצמו שהוא מערב רב דלגרמיהו עבדין ואוהב א"ע לצאת מתחת יד ה' ולחיות בחיי עו"ג בשביל אהבתו א"ע וע"כ הוא חפץ בחיי בשרים ובני ומוזני כי זה טוב לו ונוח לו שלא נברא כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלבבו אם יפנה לבבו אחרי אלהים אחרים שהם תאוות הגוף המשתלשלים מס"א ובהם הוא חפץ או אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלקים חיים אף שאינו יכול (צ"ע. ובאיזה כת"י ליתא תיבות אלו [אף שאינו יכול] ובנוסחא אחרת מצאנו כד. "או אִם חֲפָצוֹ וּרְצוֹנוֹ אִף שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְחַיּוֹת חַיִּי אֲמַתִּים כּוּ".

שהאדם ידבר והקדוש ברוך הוא לא ידע מכך מקודם, כפי שהפסוק³³ מסיים: "הן ה' ידעת כולה", שלא רק מעשים, אלא גם דיבורים של האדם, יודע הקדוש ברוך הוא, עוד לפני שהאדם מבטא אותם, וממנו הוא מקבל את החיות לדבר אותו דיבור. וְאִם כֵּן - שהוא מקבל כל חיותו מהקדוש

ולפי נוסחא זו נראה שתיבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מוסגר. וַיֵּאמֵר שְׁבִאֲמַת הוּא חַי בְּהֵם וְכָל צָרְכֵינוּ וְכָל עֲנִינֵינוּ מְשַׁתְּלֵשִׁים בְּאֱמֵת בְּפִרְטֵי פִרְטוּיָתֵיהֶם שְׁלֵא מ'סְטְרָא כִּי מ'ה' מְצַעְדֵי גֵבֵר כּוֹנְנוּ וַאִין מְלָה כּוּ וְאִם כֵּן הַכֵּל טוֹב בְּתַכְלִית רַק שְׁאִינוּ מוֹשֵׁג וּבִאֲמוּנָה זֶה בְּאֱמֵת נַעֲשֶׂה הַכֵּל טוֹב גַּם בְּגִלּוּי שְׁבִאֲמוּנָה זֶה שְׁמֵאֵמִין שְׁהֵיא חֲכֵמָתוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁאִינָה מוֹשֶׁגַת וְהֵיא הַעֲדָן שְׁלִמְעֵלָה מַעוּה"ב הֵרִי בְּאֲמוּנָה זֶה נִכְלָל וּמִתְעַלָּה בְּאֱמֵת הֵרַע הַמְדוּמָה בְּטוֹב הָעֲלִיּוֹן הַגָּנוּז:

ברוך הוא, הַכֵּל טוֹב בְּתַכְלִית רַק שְׁאִינוּ מְשֻׁג, - לאדם ה"טוב" שבו. וּבְאֲמוּנָה זֶה - שהוא מאמין בכך בְּאֱמֵת נַעֲשֶׂה הַכֵּל טוֹב גַּם בְּגִלּוּי, - שיראו בגלוי שזה טוב, שְׁפָאֲמוּנָה זֶה שְׁמֵאֵמִין שְׁהֵרַע הַנְּדָמָה בְּגִלּוּי, - שמה שנדמה בגלוי כ"רע", כֵּל חַיּוֹתוֹ הוּא מ'טוֹב" הָעֲלִיּוֹן, שְׁהֵיא חֲכֵמָתוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁאִינָה מְשֻׁגַת, וְהֵיא הָ"עֲדָן" שְׁלִמְעֵלָה מַעוּלָם הַכֵּא - כּוֹזֵר לַעִיל, ש"עולם הבא" (גן עדן) הוּא רַק כ"גן" וְהַמְשַׁכָּה מ'עֲדָן", וְה"טוב" שִׁמְ"עֲדָן" הוּא "טוב" שְׁלִמְעֵלָה מַעֲלָה³⁴ מֵהַטּוֹב שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְגַן עֲדָן, הֵרִי בְּאֲמוּנָה זֶה נִכְלָל וּמִתְעַלָּה בְּאֱמֵת הֵרַע הַמְדוּמָה בְּ"טוֹב" הָעֲלִיּוֹן הַגָּנוּז: - ונעשה במילא טוב גם בגלוי, שיראו את הטוב בעיני בשר.

חכמי האמת (המקובלים) הרחיקו במאד מדת העצבות, שעל האדם להתרחק מהקליפות מדידת העצבות, שכן, יש בעצבות משום סתירה לאמונתו האמיתית של יהודי, ש"לית אתר פנוי מיני" - שאין מקום פנוי ממנו יתברך. אֲבָל הַמְּאֵמֵן - באמת, לֹא יִחַוֵּשׁ²⁵ מְשׁוּם יִסְרוּיִן בְּעוֹלָם, וְכָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם "הן" וְ"לֹאוּ" שׁוּיִן אֲצִלוּ בְּהַשׁוּאָה אֲמַתִּית. וְמִי שְׁאִין שׁוּיִן לֹא - מְרָאָה בְּעֲצָמוֹ²⁶ שְׁהוּא מ'עֲרֵב קִין

רַב" - שהצטרפו לבני ישראל ביציאתם ממצרים, דְּלִנְרַמְיָהוּ עֲבָדִין²⁷, - שעושים רק לצורך ולאהבת עצמם, וְאוֹהֵב אֶת עֲצָמוֹ - עד כדי כך - הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א, לְצִאֲתָא מִתְּתִית יָד - ורשות ה' וְלְחַיּוֹת חַיִּי הַגּוֹיִם בְּשִׁבִיל אֲהָבָתוֹ אֶת עֲצָמוֹ, וְעַל כֵּן - ולכן, הוּא חֲפִיץ - ברצון

של תענוג, בְּחַיִּי בְּשָׂרִים²⁸ וְכִינֵי וּמוֹזְנֵי, - רצונו וחפצו בענינים אלה הוא רצון הבא מאהבת עצמו, בלי כוונה לשם שמים, כִּי זֶה טוֹב לֹא. - בשעה שהנהגת האדם היא באופן כזה - אוֹי וְנוֹחַ לֹא שְׁלֵא נִבְרָא, כִּי עֵקֶר בְּרִיאַת הָאָדָם בְּעוֹלָם חַיִּי הוּא בְּשִׁבִיל לְנִסּוּתוֹ בְּנִסְיוֹנוֹת אֱלוּ, - נסיונות של קשיים בענינים גשמיים, וְלִדְרַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ, אִם יִפְנֶה לְבָבוֹ אַחֲרֵי "אֱלֹהִים אַחֲרִים", שֶׁהֵם תְּאוּוֹת הַגּוֹף הַמְּשַׁתְּלֵשִׁים - ובאות, מ'סְטְרָא אֲהָרָא, - מקליפות הנקראות "אלקים אחרים", שִׁלְכֵן גַּם תְּאוּוֹת הַגּוֹף הַבְּאוֹת וּמִקְבִּלוֹת חַיּוֹתֵיהֶם מֵהַקְּלִיפּוֹת נִקְרְאוּת גַּם כֵּן "אלקים אחרים", וְכֵהֶם הוּא חֲפִיץ, - ומתענג, או אִם חֲפָצוֹ - תענוגו, וְרְצוֹנוֹ לְחַיּוֹת חַיִּים

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש - בי' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו - כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה). 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה - כי מובן הוא וזהו פי' בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן - לאחר שהדגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובוה פשיטא שצ"ל חפץ". 29. תהלים לז, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתניך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פי' חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו". וגם בזה נר' גודל הדיק דאדה"ז אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ג גו' לאחרי "כוננו" - וי"ל לרמוז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פי' התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" - גם "מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב'".

יום רביעי ח' אלול

או באופן של גבורה, אך הקדושי-קדושה הוא עושה שלום ביניהם, – שלא תהיה התנגדות בין מדה אחת לשניה, דהיינו על ידי גילוי שמותגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור-אין סוף קדושה הוא, אשר בשמו – שהוא "אור אין סוף", בלי סוף ובלי גבול, כן הוא, שאינו

בבחינת מדה חס ושלוש, אלא – הוא, למעלה מעלה עד אין קץ, אפילו – למעלה מבחינת חכמה בינה-דעת – שהיא מקור המדות, – ומכל שכן שהוא למעלה לגמרי מבחינת המדות, ואין – כשמאירה בהן הארה מאור אין סוף, המדות נגדיות של מיכאל ונבריא – של חסד וגבורה, נכללות במקורן ושרשן, והיו לאחדים ממש, ובטלים באורו והפך המאיר להם בבחינת גלוי. – שכן, מצד גדול התבטלותם לאור אין סוף, נאבד הניגוד שביניהם, כפי המשל בשני שרים המנגדים אחד לשני, הרי בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות הגדולה של שניהם בפני

המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה ביותר, שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין שהוא "אין סוף" ר"בלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של המדות. ואין מתמזגים ומתמקדים הגבורות בחדים, – הן נהפכות לטוב ולחסד המשולים למתיקות, על ידי בחינת ממצעת – המתוכנת את הקו המכריע – בין חסד וגבורה, ומטה כלפי חסד, היא מדת הרחמים, – בשעה שמדת החסד אומרת להשפיע בלי הגבלה, ומדת הגבורה אומרת למנוע את ההשפעה ממי שאינו ראוי לקבלת השפע – באה מדת הרחמים ומכריעה ביניהן ומטה את הקו כלפי מדת החסד, שגם אם אין הוא ראוי לקבלת שפע, ראוי, אבל, שירחמו עליו, ומצד הרחמנות להשפיע לו, הנקראת – מדת הרחמים, נקראת בשם "תפארת" בדברי חכמי האמת, – חכמי הקבלה, לפי שהיא כלולה מב' גוונים: לכן ואדם, המרמזים לחסד ונגבורה. – לכן מרמז לחסד, ואדם – לגבורה. ולכן זה נקרא בשם "תפארת" – יופי – שכן דבר המורכב מכמה צבעים יש בו יופי. הרי, מפני שיש ב"רחמים" גם חסד

יב. "והיה – השכר למעשה הצדקה שלום, ו-השכר לעבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם". – זה פסוק בישעיה', ויש מפרשים האומרים, ש"מעשה" ר"עבודה" הם ענין אחד, הפסוק חוזר על אותו ענין במילים שונות. ואילו תרגום יונתן מפרש שהם שני ענינים, שני

אופנים שונים בענין הצדקה, ואשר עבור מועשה הצדקה מגיע השכר של שלום, ועבור העבודה של צדקה מגיע השכר של השקט ובטח עד עולם. להבין ההפך שבין "מעשה" ל"עבודה" – איזה אופן של צדקה נקרא "מעשה" ואיזה נקרא "עבודה"? – ההפרש ש-בין "שלום" ל"השקט ובטח" כו'. – שהשכר עבור אופן הצדקה הנקרא מעשה הוא שלום, והשכר עבור אופן הצדקה הנקרא עבודה הוא השקט ובטח, נבין זאת על פי מה שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה: על פסוק: "עשה שלום" במדומיו" – אומרים על כך רבותינו ז"ל: כי מיכאל שר של מים ונבריא שר של אש, – טבע המים והאש שהמים מכבים את האש, ו- אילו מיכאל וגבריאל אין מכבין זה את זה. כלומר,

– לא שהחומר של מיכאל הוא מיסוד האש הרוחני והחומר של גבריאל הוא מיסוד האש הרוחני, אלא הכוונה היא: שמיכאל – הוא, שר של חסד, הנקרא – חסד נקרא בשם "מים", היורדים – כטבע המים, ממקום גבוה למקום נמוך, והוא – הירידה ממקום גבוה למקום נמוך ברוחניות, היא בחינת ההשפעה והתפשטות – המשכת, החיות מעולמות עליונים לתחתונים, ובחינת אש שטבעה לעלות למעלה, היא – ברוחניות, בחינת הנבירה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה, שלא להשפיע, רק בצמצום עצום ורב, – שההשפעה תהיה רק באופן של צמצום עצום של המעטת החיות באיכות, ושל צמצום רב של הקטנת החיות בכמות, והן – חסד וגבורה, מדות נגדיות והפכיות זו לזו, – חסד הוא ענין של השפעה בלתי מוגבלת ואילו גבורה היא ענין של הגבלה וצמצום, והיינו – מתי חסד וגבורה נוגדים והפכים אחד מהשני, פשתן בבחינת מדות לברך, – מדה היא הרי ענין של שיעור והגבלה, וכל מדה מוגבלת באופנה היא, אם באופן של חסד

1. לב, יז. 2. ראה דברים רבה ה, יב. תנחומא ויגש ו. 3. איוב כה, ב.

וגם גבורה - לכן נקראת מדה זו בשם "תפארת". וְלִבְּנֵי כְתָם שֵׁם הַנֶּזֶק הַכְּרוּךְ הוּא שֶׁבָּבֵל הַתּוֹרָה מוֹרָה עַל מִדַּת הַתְּפָאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵכֶר הַקְּדוּשָׁה, - השמות הקדושים מורים הרי על המדות העליונות, כמו שם א"ל על בחינת החסד, שם אלקים - על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי" - כפי שהוא מופיע בתורה באופן סתמי - מורה על מדת ה"תפארת". שם הוי" הוא הרי "שם העצם" ולמעלה משאר השמות הקדושים, וזוהי מדת ה"תפארת", לְפִי שֵׁם הַנֶּזֶק הַכְּרוּךְ הוּא שֶׁבָּבֵל הַתּוֹרָה מוֹרָה עַל מִדַּת הַתְּפָאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵכֶר הַקְּדוּשָׁה, - השמות הקדושים מורים הרי על המדות העליונות, כמו שם א"ל על בחינת החסד, שם אלקים - על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי" - כפי שהוא מופיע בתורה באופן סתמי - מורה על מדת ה"תפארת". שם הוי" הוא הרי "שם העצם"

אגרת הקדש

הוי" ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת כמ"ש בזה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות יתברך.

מ"אור אין סוף", עושה שלום בין מיכאל וגבריאל, בין חסד וגבורה.

יום חמישי ט' אלול

אלקי - מתבררות המדות של הנפש הבהמית. על דרך וכמו שלעתידי לבוא יהיה בעולם בכלל הבירור שהטוב יתברר מהרע על ידי ההתגלות האלקית שתהיה או בעולם, התגלות שתפעל שיהיה ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", על דרך זה גם בעבודתו של יהודי לברר את הטוב מהרע של נפשו הבהמית, ישנו הבירור בדרך מלמעלה למטה (על ידי לימוד תורה לשמה הממשיך אור אלקי) העוזר שהטוב שלו יתגבר ויתברר מהרע. כך גם על ידי ענין הצדקה, "מעשה הצדקה", ממשיך יהודי התגלות אלקית המתגלית לו בשעת תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מרע. ובלשון רבנו הזקן: וּמִדַּעַת זֹאת, - ידוע, מֵה שְׁאֲמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוִים לְכַרְכָּה: עַל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְחָה:

אגרת הקדש

והנה אתערותא דלעילא לעורר גילוי הארה רבה והשפעה עצומה הנ"ל מאור א"ס ב"ה לעשות שלום הנ"ל היא באתערותא דלתתא במעשה הצדקה והשפעת חיים חן וחסד ורחמים למאן דלית ליה מגרמי' כלום ולהחיות רוח שפלים כו'. ומודעת זאת מה שאמרו רז"ל על העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. פמליא של מעלה הם השרים והמדות הנ"ל שהן ההיכלות עליונים בעולם הבריאה שבווה"ק ופמליא של מטה הן ההיכלות התחתונים ובפרט עוה"ז השפל המעורב טוב ורע מחטא אדם הראשון והרע שולט על הטוב כמ"ש אשר שלט האדם באדם כו' ולאום מלאום יאמץ וכנראה בחוש באדם התחתון הנקרא בשם

והנה, אתערותא דלעילא, - ההתעוררות מלמעלה, לְעוֹרֵר גִּלְוֵי הָאָרֶז רַבָּה וְהַשְׁפֵּעָה עֲצוּמָה הַנּוֹכֵר לְעִיל, מְאֹרֵי-אֵין-סוֹף כְּרוּךְ-הוּא, - כדי, לְעֵשׂוֹת שְׁלוֹם - בין המדות שלמעלה, הַנּוֹכֵר לְעִיל, הוּא בְּאֲתַעְרוּתָא דְלַתְתָּא, - על ידי ההתעוררות של העבודה שלמטה, בְּמַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וְהַשְׁפַּעַת חַיִּים - עֲנִינִים הַנּוֹתְנִים חַיִּים, חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים: לְמֵאן דְּלִית לֵיהּ מִגְרָמִיהּ כְּלוּם, - למי שאין לו מעצמו כלום, וְלַתְחִיּוֹת רוּחַ שְׁפָלִים כו'. - על ידי שמשפיעים צדקה המחזיקה את העני בחיים, ועושים זאת באופן שיש בו גם חן, חסד ורחמים, שהצדקה ניתנת ברגש ובאופן של "המפייסו"⁶, שבעת ובעונה אחת עם נתינת הצדקה משווים לו הרגשה טובה, מרוממים ומעודדים את רוחו, שלא יהיה נפול ברוחו - הרי על ידי התעוררות זו מלמטה ממשיכים התעוררות מלמעלה מההארה הרבה וההשפעה העצומה מ"אור אין סוף" ברוך הוא אל המדות העליונות, לעשות שלום ביניהן והגבורות ימתקו לחסדים. להלן יסביר רבנו הזקן מה ש"מעשה הצדקה" פועלת בנפש האדם, בעבודתו ובמלחמתו עם הרע שבנפשו הבהמית. ואשר בבירור הנפש הבהמית, שהטוב שבה יתברר מהרע - ישנם שני אופנים: אופן אחד בדרך מלמטה למעלה, על ידי עבודת ומלחמת כל מדה שבנפש האלקית לברר את המדה שכנגדה בנפש הבהמית, כמו למשל לברר על ידי האהבה של הנפש האלקית את מדת החסד והתאווה של הנפש הבהמית; על ידי יראה של הנפש האלקית לברר את מדת היראה הרעה של הנפש הבהמית, וכדומה; אופן שני, בירור בדרך מלמעלה למטה, על ידי שהאדם ממשיך על עצמו אור

"משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", "פמליא של מעלה" - הם השרים והמדות הנזכרות לעיל, שהן ההיכלות עליונים בעולם הבריאה שבווה"ק, שם השלום בין המדות של חסד וגבורה כששתיהן הן בטוב וקדושה, והשלום מתבטא בכך שתהיה התכללות של חסד וגבורה והגבורה תומתק בחסד, ו"פמליא של מטה" - הן ההיכלות התחתונים, ובפרט עולם הזה השפל המערב טוב ורע מ - או חטא אדם הראשון, - חטא שהביא לתערובת הטוב והרע, שאין טוב בלי רע ואין רע בלי טוב, וְהַרְעָה שׁוֹלֵט עַל הַטּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם כו'", - ה"אדם בליעל" של קליפה, מושל על האדם של קדושה, וכפי שמסיים באותו פסוק "לרע לוי", "וְלֵאמֹר מְלֵאִם יֵאֱמָיו"¹⁰, - לפעמים מתגבר צד הקדושה ולפעמים מתגבר הצד שלעומת זה, וְכַנְרָאָה בְּחוּשׁ בְּאָדָם הַתְּחַתּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא יא, א". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מנוסח ברכת שים שלום". 6. ב"ב ט, ב. 7. זכרי' יג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלצו". 9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד. 10. תולדות כה, כג.

זוכה למעין ברור זה, על ידי עסק התורה לשמה, - שעל ידי ההתגלות האלקית שבנפשו שמתגלה מלימוד התורה שלו - נעשה הבירור, שהטוב שלו מתעלה מהרע, וכן על ידי הצדקה, - שהוא נותן, גם כן מתברר הטוב מהרע, כמו שאמרנו¹⁷ - רבותינו ז"ל:

"רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני וחדר מצלי, - ר' אלעזר נתן פרוטה לעני ואחר כך התפלל, דכתיב: - שהרי כתוב¹⁸: אני בצדק - בצדקה, אחזה פניך, - כדי לראות ההתגלות של פנימיות האלקות בתפלה, הרי זה על ידי הקדמה של "צדק", צדקה, היא - "אחזה פניך" היא פהינת גלוי הארה והשפעת הדעת והתבונה, להתבונן בגדלות ה', ולהוליד מזה דחילו ורחימו - יראה ואהבה, שכליים - שבאות מהשכל וההבנה בגדולת ה', כנודע, - שזוהי ההתגלות האלקית שבתפלה, ועל ידי זה נברר הטוב - ועולה לה' ונפרד הרע, כמו שכתוב¹⁹: "מצרף לכסף ובור להב, ואיש לפי מהללו", פרוש - מה הפירוש שצירופו (מידוקו) של אדם הוא לפי מה שהוא מהלל - לפי הלולו את ה' - בשעת התפלה, בעמק הדעת להוליד דחילו ורחימו²⁰ - יראת ה' ואהבת ה', ככה נברר הטוב ונפרד הרע, - והוא נצרף ונמסק, כבירור ופירוד הסיגים מן הכסף וזהב במצרף ובור.

"עולם קמן"¹¹, שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להפך - שהרע מתגבר הם ושלום. ואין שלום בעולם עד "עת קץ", - כשהיה סוף לרע, שיתברר הטוב מהרע לדבק - להתדבק בשרשו ומקורו, מקור החיים ברודי הוא, ואז "יתפרדו כל פעלי און", ורוח הטומאה יעבר מן הארץ¹⁶, כשיתברר מתוכו פהינת הטוב המהיחוי. - שאז, כשהטוב יתברר מהרע, לא יהיה במילא קיום לרע, שהרי כל קיומו וחיותו של הרע בא רק מהטוב. וברור זה - שהטוב יתברר מהרע, והנה גם כן על ידי גלוי אלקותו למשה - כלומר, כשם שהבירור בכלל נעשה הרי על ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות¹², כך גם יהיה הבירור על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, בהארה רבה והשפעה עצומה, כמו שכתוב¹³: "כי מלאה הארץ דעה את ה'", "ונגלה כבוד ה' כו"¹⁴, וזהו בגללות העולם לעתיד, - שאז יהיה הטוב שיתברר מהרע - על ידי ההתגלות האלקית שתתגלה אז, אך באדם התחתון - בכל שעת הימצאו של הקדוש ברוך הוא¹⁵, זו תפלה, - שזה ענין התפילה¹⁶, או שאר עתים מזמנים להתבודד עם קונו - שאז, בשעת התפלה או בשאר זמנים שיהודי "עובד" עם עצמו - כל אחר לפי מעשיו

אגרת הקדש

עולם קמן שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להיפך ח"ו ואין שלום בעולם עד עת קץ שיתברר הטוב מהרע לידבק בשרשו ומקורו מקור החיים ב"ה ואזי יתפרדו כל פועלי און ורוח הטומאה יעבור מן הארץ כשיתברר מתוכו בחי' הטוב המחיהו ובירור זה יהיה ג"כ ע"י גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה כמ"ש כי מלאה הארץ דעה את ה' ונגלה כבוד ה' כו' וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון ככל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזמנים להתבודד עם קונו כ"א לפי מעשיו זוכה למעין בירור זה ע"י עסק התורה לשמה וכן ע"י הצדקה כמ"ש ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך היא בחי' גילוי הארה והשפעת הדעת והתבונה להתבונן בגדולת ה' ולהוליד מזה דו"ר שכליים כנודע ועי"ז נברר הטוב לה' ונפרד הרע כמ"ש מצרף לכסף ובור להב ואיש לפי מהללו. פי' לפי היולולו את ה' בעומק הדעת להוליד דו"ר ככה נברר הטוב ונפרד הרע כבירור ופירוד הסיגים מכסף וזהב במצרף ובור.

הטוב שיתברר מהרע - על ידי ההתגלות האלקית שתתגלה אז, אך באדם התחתון - בכל שעת הימצאו של הקדוש ברוך הוא¹⁵, זו תפלה, - שזה ענין התפילה¹⁶, או שאר עתים מזמנים להתבודד עם קונו - שאז, בשעת התפלה או בשאר זמנים שיהודי "עובד" עם עצמו - כל אחר לפי מעשיו

יום שישי י' אלול

מדת החסד, כמו שכתוב בזהר הקדוש²³. - וכיוון שהנשמה באה מהמדות הקדושות שבדון החסד מתגבר - לכן גם בנשמה מדת החסד והרחמנות היא בהתגברות, שיהודים בטבעם הם בעלי רחמנים וגומלי חסדים. והנה הצדקה הנמשכת מפהינה זו - מטבע הרחמנות שבנשמה, נקרא בשם "מעשה הצדקה", כי שם "מעשה" נופל על דבר שפכר נעשה, או שנעשה תמיד ממילא

והנה מודעת זאת, - ידוע הרי, שישראל במעם הם רחמנים וגומלי חסדים²⁴, מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו יתברר, אשר החסד גובר בהן - במדות העליונות, על מדת הדין והגבורה והצמצום, וכמו שכתוב²²: "נברר חסדו על יראיו", - המרמוז על התגברות החסד על מדת היראה והגבורה שבו יתברר, שלכן נקראת הנשמה "בת בהן" - שהיא באה מבחינת כהן, שהיא

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת שישראל כטבעם הם רחמנים וגומ"ח מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו ית' אשר החסד גובר בהן על מדת הדין והגבורה והצמצום וכמ"ש גבר חסדו על יראיו שלכן נקראת הנשמה בת כהן כמ"ש בזוה"ק. והנה הצדקה הנמשכת מבחי' זו נק' בשם מעשה הצדקה

11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב, קא, א). 12. כנ"ל ח"א דפלו"ז. 13. ישעי' יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארוכה". 17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו. 19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות - תו"א ר"פ וישב ובכ"מ". 21. ראה תניא ח"א ספ"א. 22. תהלים קג, יא. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א".

פירוש "מעשה", שנעשה תמיד, שהרי תמיד ישנה ההתחדשות
בנשמה ומדת הרחמים שלה, הרי זה ענין "מעשה הצדקה",
הצדקה נעשית מצד מדת הרחמנות שבטבע בני ישראל. אך
לשון "עבודה" אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה

והיא דבר הנהוג ורגיל תמיד, ואף כאן - בענין הצדקה הבא
מהרחמנות הטבעית שבנשמה, הרי מדת החסד והרחמנות
המבעה בנפשות כל בית ישראל מכבד - הרי זה דבר שכבר
נעשה, מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו ותבונה, כמו

שכתוב²⁴: "ויפח באפיו
כו", - בגופו של אדם

הראשון נשמה של חיים,
ואנו אומרים²⁵ על הכנסת
הנשמה ביהודי: "ואתה
נפחת ב", "ומאן דנפח
כו"²⁶, - מתוכו נפח,
מתוכיותו ומפנימיותו,
ובנמשל הכוונה שהנשמה
באה מפנימיות האלקות,²⁸

כמו
הראשון נשמה של חיים,
ואנו אומרים²⁵ על הכנסת
הנשמה ביהודי: "ואתה
נפחת ב", "ומאן דנפח
כו"²⁶, - מתוכו נפח,
מתוכיותו ומפנימיותו,
ובנמשל הכוונה שהנשמה
באה מפנימיות האלקות,²⁸

אגרת הקודש

כי שם מעשה נופל על דבר שכבר נעשה או שנעשה
תמיד ממילא והיא דבר ההווה ורגיל תמיד ואף כאן
הרי מדת החסד והרחמנות הוטבעה בנפשות כל בית
ישראל מכבר מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו
ית' כמ"ש ויפח באפיו כו' ואתה נפחת בי ומאן דנפח
כו' וגם בכל יום ויום בטובו מחדש מעשה בראשית
וחדשים לבקרים כו'. אך לשון עבודה אינו נופל
אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד
טבע נפשו רק שמבטל טבעו ורצונו מפני רצון
העליון ב"ה כגון לייגע עצמו בתורה ובתפלה עד
מיצוי הנפש כו'. ואף כאן במצות הצדקה ליתן
הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכמ"ש רז"ל ע"פ
נתן נתן אפילו מאה פעמים וכו'.

286
הרי, כיוון שהיא באה
מפנימיות מדותיו יתברך -
יש בה, בנשמה, ענין
הפנימיות של מדותיו
יתברך, יחד עם התגברות
מדת החסד, מאז ירידתה

וכניסתה בגוף. וגם בכל יום ויום -
מעשה בראשית, - כולל התחדשותן של המדות שלמעלה,
ובאשר לנשמה למטה, הרי ו"חדשים לבקרים כו"²⁷. - זה

מ - אשר טבע רחמנותו ורצונו - לתת, וכמו שאמרנו
בפתינו וזכרונם לברכה²⁹ על פסוק³⁰: "נתן נתן" - אפילו
מאה פעמים וכו'.

וכניסתה בגוף. וגם בכל יום ויום -
מעשה בראשית, - כולל התחדשותן של המדות שלמעלה,
ובאשר לנשמה למטה, הרי ו"חדשים לבקרים כו"²⁷. - זה

שבת קודש י"א אלול

שהרי גם בתפלה נעשה ענין השלום והבירור של הטוב מהרע, כמו
שכתוב: "בצדק - בצדקה, אחזה פניך", בנזכר לעיל. -
ההתגלות הפנימית של אלקות שמתגלה בשעת התפלה שאו ישנו

וזהו שכתוב: "והיה מעשה הצדקה - שלום", שגם הצדקה
הנקראת בשם "מעשה" ולא בשם "עבודה" - אף-על-פי-כן
ב"אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא", - על ידי עבודת

אגרת הקודש

זו"ש והיה מעשה
הצדקה שגם הצדקה הנק' בשם מעשה ולא בשם
עבודה אעפ"כ באתעדל"ת אתערותא דלעילא מעורר
גילוי אור א"ס ב"ה בהארה רבה והשפעה עצומה
ונעשה שלום במרומיו וגם בפמליא של מטה רק
שבעוה"ז השפל לא יתגלה השלום והבירור ופירוד
הרע מהטוב עד עת קץ ולא בזמן הגלות כנ"ל רק
בעולם קטן הוא האדם בכל עת מצוא זו תפלה
כמ"ש בצדק אחזה פניך כנ"ל אך אחר התפלה יוכל
להיות הרע חוזר וניעור בקל ולהתערב בטוב כאשר
יתהלך בחשכת עוה"ז. אך הצדקה בבחי' עבודה
הנה מאשר יקרה וגדלה מעלתה במאד מאד בהיותו
מבטל טבעו ורצונו הגופני מפני רצון העליון ב"ה
ואתכפיא ס"א ואזי אסתלק יקרא דקוב"ה כו' וכיתרון

ענין השלום. אך אחר
התפלה יוכל להיות הרע
- שבנפש, חוזר וניעור בקל
וללהתערב בטוב, באשר
יתהלך ב' - ענינים של
חשבת עולם הזה. אך
הצדקה בכחינת "עבודה"
- שהוא מתייגע עם עצמו
לתת צדקה יותר מטבעו,
הנה מאשר - כיוון
ש-יקרה ויגדלה מעלתה
במאד מאד, - מאשר
הצדקה שמצד הטבע,
בהיותו מבטל טבעו
ורצונו הגופני מפני רצון
העליון ברוך-הוא,
ואתכפיא סמרא אחרא, -

הצדקה שלמטה נעשית
התעוררות למעלה, מעורר
- על ידי ההתעוררות
מלמטה, גלוי אור-אין-סוף
ברוך-הוא בהארה רבה
והשפעה עצומה, ונעשה
שלום במרומיו - בשרים
ובמדות שלמעלה, שתהיה
התכללות מיכאל וגבריאל,
שר של חסד ושר של גבורה,
ואשר גבורה תומתק בחסד,
וגם בפמליא של מטה. -
בעולמות שלמטה, רק
שבעולם הזה השפל - לא
יתגלה השלום והבירור -
של הטוב מהרע, ופירוד
הרע מהטוב עד "עת קץ"
- של הרע, ולא בזמן הגלות, בנזכר לעיל. רק בעולם קטן
הוא האדם - בכל "עת מצא", זו תפלה, - הנקראת "שלום".

זה צד האחר, קליפה, מתכופפת לקדושה, ואזי אסתלק יקרא
דקדשא-ברוך-הוא כו', - ואז מתרומם יקרותו של הקדוש ברוך

הוא האדם - בכל "עת מצא", זו תפלה, - הנקראת "שלום".

24. בראשית ב, ז. 25. בברכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"), מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 27. איכה ג, כג.
28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק ס"א". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, יו"ד. פרש"י שם". 30. דברים שם.

מלשון "שוקט על שמריו"³¹, דהיינו שהשמרים נפרדים לגמרי מן היין ונופלין למטה לגמרי, והיין למעלה וך וצלול בתכלית. ועל דרך זה הוא ב"עבודת

הצדקה", - בצדקה

שבבחינת עבודה,

ה"שמרים" הן בחינת

תערובת דע שבנפשו,

נברר ונפרד מעט מעט עד

שנופל למטה למקורו

ושרשו, - מקור ושורש

הרע - שמתחת לכל

העולמות, וכמו שכתוב³²:

"ותשליך במצלות ים כל

חטאתם"³³

הוא בכל העולמות, וכתרון האור מן החשך דוקא - כשמהפכים את החושך ועושים ממנו אור - יש לאור זה דוקא יתרון, מעלה עליונה, בנוגע, אי לזאת -

לכן, אין הרע יכול להיות

עוד חוזר ונעור פקלות כל

כך מאליו, רק אם האדם

יעוררנו וימשיכנו על

עצמו חס ושלום. - ואילו

מעצמו לא יתעורר הרע כל

כך בקלות. וזהו שכתוב

"השקט ובטח עד עולם",

- שהשכר עבור "עבודת

הצדקה" הוא "השקט ובטח

עד עולם", "השקט" - הוא

אגרת הקדש

האור מן החשך דוקא כנודע. אי לזאת אין הרע

יכול להיות עוד חוזר וניעור בקלות כ"כ מאליו רק

אם האדם יעוררנו וימשיכנו ע"ע ח"ו. וז"ש השקט

ובטח עד עולם. השקט הוא מלשון שוקט על שמריו

דהיינו שהשמרים נפרדים לגמרי מן היין ונופלין למטה

לגמרי והיין למעלה וך וצלול בתכלית. ועד"ו הוא

בעבודת הצדקה השמרים הן בחי' תערובת רע

שבנפשו נברר ונפרד מעט מעט עד שנופל למטה

למקורו ושרשו וכמו"ש ותשליך במצולות ים כל חטאתם:

31. ירמיה מז, יא. 32. מיכה ז, יט. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באוה"ת להצ"צ עה"פ (מיכה ז, יט) מציין לשל"ה וישלח (רצה ב). ויובן משם לכאן".

יום ראשון	ה אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כט"ד. יג"טו. תניא: יב. וה' . . . מדות לבדן.		
יום ראשון		
מנהגנו בלבישת טלית גדול: מניחים הט"ג מקופל על כתף ימין ובודקים הציצית. בשעת הבדיקה אומרים ברכי נפשי גו'. אח"כ לוקחים הטלית מן הכתף, פושטים אותו, מנשקים שפת הטלית, מחזיר אותו מכנגד פניו לאחוריו ומתחיל ברכת להתעטף בציצית, סיום הברכה סמוך לכריכת ב' כנפות ימין סביב צוארו לאחוריו בצד שמאל. (עיין שארית יהודא או"ח ס"א, דברי נחמיה או"ח ס"ט).		

יום שני	ו אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י. תהלים: לה"ח. טז"ח. תניא: אך . . . "234" הקדושות ית'.		
יום שני		
הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האָט זייער האַלט געהאַט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רז, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען. תרגום חפשי הבעש"ט מאד אהב אור, ואמר: אור בגימטריא 'רז' – היודע את הסוד שבכל דבר, מסוגל להאיר.		

יום שלישי	ז אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. יט"כא. תניא: הנה אתערותא . . . "ק"ח" המחיהו.		
יום שלישי		
אדמו"ר הזקן הורה לכתוב פצוע דכא באלף לבסוף ולא בה"א. בפראג יש ס"ת שקבלה בידם שהגי' עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמח"ת וגוללין אותו תמיד בפרשת שמע. כשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי וכתוב בו "דכא" באלף. כן כשהייתי בווארמס בשנת תרס"ז ראיתי שם ס"ת אשר מקובל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג וגם בו כתוב דכא באלף. ועיין בשארית יהודא (יו"ד סי' ט"ז) ודברי נחמי' (יו"ד סי' כ"ב). ובס' משנת אברהם (סי' לב) מציין כמה ספרים הדנים בזה.		

יום רביעי	ח אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י. תהלים: מד"ח. כב"כד. תניא: ובירור . . . "ק"ח" במצדף וכור.		
יום רביעי		
הצ"צ מנה שלשה דברים שבזכותם הצליח בשנת תר"ג בפטרבורג באסיפת הרבנים. ואחד מהם הוא זכות שלשים ושתים אלף השעות, אשר טרח ויגע בדרושי רבינו הזקן במשך שלשים השנים תקס"ד-תקצ"ד (בשנת תקס"ד קבע לו שיעור מיוחד ללמוד דרושי רבינו הזקן, בשנת תקצ"ד התחילו להתעסק בהדפסתם).		

ה'תש"ג

ט אלול

יום חמישי

שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: מט"נד. כה"כו.
 תניא: הנה מודעת . . . "236" פעמים וכו'.

אזמור"ר אמר – ביחס להתבוננות בהעמקת הדעת בענין קשה ההשגה: אם הענין נוגע אזי מבינים ומשיגים בכי טוב, וראי' מן התורה בדיני נשים וכו' וטענותיהן שיכולות לטעון. ומדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים שכולם הם בעלי השכלה מופלגה, והתורה היא תורת אמת, והלא האשה אינה בערך לטעון טענות אלו. אבל האמת הוא, דכאשר הענין נוגע הנה גם חלושי הדעת ממציאים שכליים עמוקים.

יום
חמישי

ה'תש"ג

י אלול

יום שישי

שיעורים. חומש: תצא, ששי עם פירש"י.
 תהלים: נה"נט. כח"ל.
 תניא: וז"ש והי' . . . כל חטאתם.

גדולי זקני חסידי רבינו הזקן היו אומרים, אשר "יחידות" פירושו: קלאר, אָפּגעשטעלט, פאראיינציגט [ברור, קבע, מאוחד]. – מקור ג' פירושים אלו הוא בדרו"ל: שקלים פ"ו מ"ב, יבמות ס"ב. א, בראשית רבה פ"ך –

זאת אומרת כי ענין היחידות הוא לברר את מצבו, ולקבוע אופן עבודתו בסור מרע ולקרב את המדות הטובות, ולהתקשר בהתאחדות גמורה ולמסור עצמו, איבערגעבען זיך מיט אלע [להתמסר עם כל ה] רצונות.

יום
שישי

ה'תש"ג

יא אלול

שבת

שיעורים. חומש: תצא, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: ס"סה. לא"לג.
 תניא: יג. מה רב . . . בסוכה וגו'.

ש"פ תצא תר"ג בשולחן קדוש היום הואיל הצ"צ לאמר: עוה"ז הוא עלמא דשיקרא [עולם השקר], לכן הנה גם בהטוב מעורב פסולת, וצריך בירור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העוה"ב הוא עלמא דקשוט [עולם האמת] – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני הצ"צ התחילו לנגן ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלהיב הלבבות. – כשגמר לנגן אמר הצ"צ: בעלמא דין איז דער טייטש פון דעם מאמר (סנהדרין צט. ב) הלומד תורה לפרקים אז ער לערענט תורה צייטענווייז. אין ג"ע טייטשט מען דעם מאמר אז ער לערענט תורה און די תורה נעהמט איהם פאנאדער, די דברי תורה דערנעמען איהם [בעולם הזה פירושו של המאמר (סנהדרין צט, ב) "הלומד תורה לפרקים" – שלומד תורה לעיתים; בגן עדן מפרשים את המאמר – שלומד תורה והתורה "מפרקת" אותו לפרקים, דברי התורה "תופסים" אותו].

שבת
קודש

יום ראשון

העיקר שהבשר יהא אכיל

אסור לאכול עד מוצאי שבת; לבין תבשיל שכבר התבשל לפני כן ורק הצטמק בשבת, שמוותר לאוכלו מיד. סיבת ההבדל פשוטה: מאכל שמתבשל בשבת ונהיה ראוי לאכילה, זו הנאה גדולה לאדם; ואילו תבשיל שרק הצטמק בשבת, אין הצימוק מהווה הנאה ממשית (מ"ב רגג, סק"ל). לפי רש"י, בדיעבד התבשיל אסור באכילה עד מוצאי שבת ולאחר שימתינו שהות זמן המספיקה לבשלו מחדש, "בכדי שיעשו" (שוע"ר רגג, יב). ומסתבר, שההמתנה כוללת רק את משך הזמן של הבישול עצמו, ולא את תוספת הזמן שהמשיך להצטמק. שכן, כאמור, בתוספת זו אין הנאה כל כך, שהרי התבשיל היה כבר ראוי לאכילה (הע"ב צ"צ ו, ע' יג).

הלכות שבת פרק ג, הלכה ט: **וְאִם שָׁכַחוּ - אִם תִּבְשֵׁל שְׁלֹא בָשַׁל כָּל צָרְכוֹ הוּא, אֲסוּר עַד מוּצְאֵי שַׁבָּת; וְאִם תִּבְשֵׁל שְׁפָשַׁל כָּל צָרְכוֹ הוּא וּמִצְטַמֵּק וְיָפָה לוֹ, מֵתָר .** כל עקרת בית יודעת שסמוך לכניסת השבת אסור להשהות על אש גלויה סיר עם מאכל שעדיין לא התבשל. בפרטי האיסור קיימת מחלוקת: רש"י סבר שאם התבשיל כבר עבר שליש או מחצית מתהליך הבישול, מותר להשהות אותו על האש, וכן מנהגינו; והרמב"ם כתב שהאיסור תקף גם אם המאכל התבשל לגמרי, והאדם עדיין מעוניין שיישאר על האש ויצטמק. ומהו הדין אם בטעות התבשיל נותר על האש? הרמב"ם מבדיל בין מאכל שעצם בישולו נעשה בשבת, אותו

יום שני

טעמי איסור אמירה לגוי

מתייחסים ליהודי ששלחו, ולכן נאסרו (רש"י שבת קנג,א). הדבר מלמדנו שגם כאשר הגוי עושה מעצמו עבור היהודי, הריהו שליח, ויש למחות בפניו (שוע"ר רסג, קו"א ח). מאידך, אפשר היה להתיר בגוי קטן, כי ילד אינו בר שליחות. אסמכתא מהתורה: הפסוק "כל מלאכה לא יעשה (יוד צרויה) בהם" מרמז שאסור אפילו באמצעות אחרים (סמ"ג עה). בכך נוכל להבין מדוע אסור להנות בדיעבד ממעשה הגוי בשבת, גזרה שמה יאמר לו לעשות – שלכאורה הרי זו גזרה לגזרה – אלא שכאן החמירו במיוחד, כי לאיסור זה יש רמז בתורה (שיחת חגה"ש תשכ"ד).

הלכות שבת פרק ו, הלכה א: **אָסוּר לָנוּ לִזְמַר לְגוֹי לְעִשׂוֹת לָנוּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת .** חכמים גזרו שגוי לא יעשה מלאכה עבור יהודי בשבת. כמה טעמים נאמרו בדבר, וכל טעם מוסיף על רעהו: שלא יעשה מלאכה בעצמו: יהודי שיבקש מגוי לעשות מלאכה, יחוש שהשבת אינה כה חמורה, ויבוא לעשות בעצמו מלאכה (רמב"ם כאן). לפי זה, אין לחלק בין גוי מבוגר לקטן (שו"ת חת"ס ו, כד). עם זאת, רק אמירה לגוי תיאסר, ולא כאשר הוא פועל מיוזמתו. הגוי הוא שליח: מדרבנן יש שליחות לנכרי לחומרא. מעשיו

יום שלישי

מים חמים ערבים לחך

רותחים שונים ממצבם הקודם, כי בהיותם צוננים שתייתם נועדה לרוות את הצמאון, וכשהם חמים שתייתם להנאה. בכך נבין את שיטת רבינו יונה (הובאה בר"ן פ' במה טומנין), שכל דבר שכבר התבשל, אינו מתבשל בשנית – "אין בישול אחר בישול" – חוץ ממים רתוחים שהתקררו, בהם קיימת מציאות של בישול נוסף. כי, אכן, הגדרת הבישול במים ייחודית היא – אין צורך שהמים ישתנו באופן בלתי הפיך, כמו בבישול רגיל, אלא החמימות עצמה היא הבישול. ויוצא אפוא, שהצינון מבטל את הבישול הקודם, והבישול השני פועל את פעולתו מחדש – חימום המים.

הלכות שבת פרק ט, הלכה א: **הַמְחַמֵּם אֶת הַמֵּיִם.** מהי הגדרת הבישול במים? – בסוגיה זו, על כל היבטיה, עוסקים הפוסקים. הרמב"ם כתב בפירוש ש"המחמם את המים" כמוהו כמבשל. דבריו דורשים הסבר: הרי לדעתו פרי הנאכל חי, כמו תפוח, אין בו בישול מהתורה, כי בישול לא משביח ומתקן אותו. והיות ששותים גם מים שלא הורתחו בעבר, מדוע אפוא הרתחתם נחשבת כבישול? ניתן להסיק מכך, שבישול מים אינו דומה לבישול רגיל: בעוד שבישול רגיל מתבטא בכך שגוף המאכל משתנה ומשתבח, הרי שבמים החימום עצמו הוא הבישול. לכן מים

יום רביעי

הבהלה אחר הכסף

סיבת האיסור כרוכה בלהיטות האדם אחר ממונו. אם נתייר כיבוי כלשהו באמצעות גוי, הרי שמרוב בהילות להציל את רכושו, הוא יסיק שגם לו מותר לכבות. למרבה הפלא, אותה להיטות משמשת סיבה לחיתור במקרה אחר:

הלכות שבת פרק יב, הלכה ז: **נִבְרִי שְׁפָא לְכַבּוֹת - אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'כִּבְה'.** אם פרצה דליקה באמצע שבת, ולא נשקפת סכנה לאיש, אסור לבקש מגוי שיכבה את האש. זאת, למרות שהשריפה תגרום הפסד עצום, והיה מקום להתיר.

ידיו, כמו בארנק; אך ביכולתו להתאפק באופן פסיכי בראותו הפסד שבא בדרך ממילא, כמו בדליקה. השניה, שריפה מופיעה בפתאומיות וגורמת איבוד עשתונות, ואם נתיר כיבוי על ידי גוי, הוא יבוא מרוב בלבול לכבות בעצמו; מה שאין כן מי שתקוע בדרך, השבת לא באה בהפתעה, ואין חשש שהיתר הנתינה לגוי תביא לחשוב שמתור לטלטל.

ראה אנציקלופדיה תלמודית, ערך אדם ברוזל על מוטו

אדם נתקע בכניסת שבת בפקק תנועה בלתי צפוי, ובידו ארנק גדוש מזומנים – מותר לו לתיתו לגוי שיטלטל עבורו. זאת, מפני שאלמלא ההיתר, היהודי לא יוכל להשלים עם הפסד הכסף ויקח את הארנק בעצמו.

ובכן, האם בהלת הממון זו סיבה לאסור או להתיר? שתי תשובות בדבר:

האחת, אדם לא מסוגל להשלים עם זריקת כסף לאיבוד כמו

יום חמישי

מה עושים בשבת גשומה?

והאדם ספוג כולו במים יותר מאשר בעת יציאתו מהים (ט"ז שם). לדעתם, סיבת ההיתר שונה – בלתי אפשרי להימנע מהליכה בגשם, שהרי קורה והגשם יורד ללא הודעה מוקדמת. והיות שלא אוסרים דבר לחצאין, התירו לצאת מהבית גם אם ידוע מראש שבחוצץ יורד גשם (שוע"ר שא, א).

ואכן, אנו מוצאים היתר דומה: מותר ללכת על שלג, למרות שעל ידי כך ממיסים אותו, כי קשה להישמר בדבר בימים מושלגים.

ונחזור לסוגיית הרחיצה. נהגו האשכנזים שלא להתרחץ בשבת כלל, מפני שהרוחץ במים צריך להישמר בכמה דברים, ולא כולם יודעים להיזהר (שוע"ר שכו, ה).

הלכות שבת פרק טו, הלכה כב: הַיּוֹרֵד לְרַחֵץ בַּיָּם, בְּשָׂהוּא עוֹלָה - מִנֵּיב עֲצָמוֹ, שָׁמָּא יַעֲבִיר מֵיָם שְׁעָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית. שבת גשומה אמורה לכאורה לחולל בעיה הלכתית – הלוא הגשם מרטיב את האנשים ההולכים ברחוב, ובכך הם מטלטלים את המים שעליהם. האם זה אומר שאסור ללכת בגשם? ובכן, יש להבדיל בין רחיצה בים, בה יש להתנגב כדי שלא לטלטל את המים, לבין הליכה בגשם, אותה התירו (רא"ש שבת כ"ג).

אפשר לומר שההבדל נעוץ בכך שהרוחץ בים מעלה עמו כמות מים מרובה, מה שאין כן הגשם שעל האדם הינו מועט (ב"י שכו).

אך יש שדחו זאת. המציאות היא, שלעיתים יורד גשם רב

יום שישי

החי נושא את עצמו, לא החיה

– מצב כה נעלה, שהנפש הבהמית עפה כלפי מעלה. אלא שעל האדם לדעת, שגם החיה והעוף אינם נושאים את עצמם. כלומר: חרף העובדה שהוא זיכך את נפשו הבהמית והביא אותה לדרגת 'עוף', סוף סוף עדיין מדובר בנפש בהמית המחפשת חומרנות, בבחינת "רוח הבהמה היורדת למטה".

לכן אין די בזיכוך הנפש הבהמית. יש לעסוק בענייני אלוקות השייכים לנפש האלוקית, הקרויה "אדם", שרק היא מוגדרת כ"חי הנושא את עצמו".

(משיחת ש"פ מצודק, תשמ"ו)

הלכות שבת פרק יח, הלכה טז: הַמוֹצֵא בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חַיִּים, חֵיב. אֲבָל אָדָם חַי, אֵינוֹ מְשֻׁאָוִי.

העיקרון ההלכתי אומר שאדם חי 'נושא את עצמו', ואין הוא נחשב כמשא כלפי מי שסוחב אותו. דין זה אינו חל ביחס לבעלי חיים, אשר אינם נושאים את עצמם, כי הם מכבידים את גופם כדי להישמט מיד מי שמחזיק אותם (שבת צד, א. וברש"י).

ניתן ללמוד מכך הוראה מעניינת בעבודת השם:

בנפש הבהמית קיימים שלושה רבדים: בהמה – זו השליבה הבהמית והנחותה ביותר בנפש זו; חיה – כאשר אין היא בתוקף הבהמיות, וניכר בה רגש של חיות כתוצאה מעבודת האדם; עוף

שבת-קודש

סחיטת לימון בשבת

בסוגיה זו כתב רבנו הזקן ש"אם נוהגים לסחטן לתוך מים לשתות, מותר" (סי' שכ, פ). מדבריו עולה, שמותר רק במידה וצורת הסחיטה המקובלת הינה ישירות לתוך המים.

ובזמנינו, שמקובל לסחוט לימונים בתוך מיץ בפני עצמו, ורק אחר כך מערבבים אותו במשקה – יהא אסור לסחוט אותם בשום אופן, אף לתוך כוס מים.

גם כאשר סחיטת הלימון היא לתוך סוכר, נוטה אדמו"ר הצמח צדק לאסור (משניות שבת פכ"ב). ולמרות שמותר לסחוט פרי על דברי מאכל, כמו לתוך סלט – כאן יש לאסור, שכן המטרה הסופית של סחיטת הלימון אינה הסוכר אלא משקה התה.

(מצות השולחן סימן קכ"ו)

הלכות שבת פרק כא, הלכה יב: אֲבָל שָׂאָר פְּרוֹת . . . מִתֵּר

לְסַחֵטָן בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שְׂאִינָן בְּנֵי סְחִיטָה.

ההיתר לסחוט בשבת שאר פירות מותנה בכך שאין הדרך לסחוט אותם לשתיה. ולכן תמה ה'בית יוסף' (או"ח שכ ד"ה תותים)

על הנוהגים לסחוט לימון לתוך כוס מים עם סוכר.

ותירץ בשני אופנים:

אפשרות אחת: האיסור לסחוט הוא רק כאשר שותים את המיץ הנסחט בעצמו, ללא תערובת, אך אם שותים אותו בתערובת משקה אחר – מותר.

אפשרות שניה: באמת אם סוחטים את הפרי בכלי נפרד, ואחר כך מערבים את המיץ עם משקה אחר – הדבר אסור. אך מותר לסחוט ישירות לתוך משקה.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - ה'י"א אלול ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות שבת פרק ג

א. מתר להתחיל במלאכה בערב שבת, אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת; שלא נאסר עלינו, אלא לעשות מלאכה בעצמו של יום; אבל שתעשה המלאכה מעצמה בשבת, מתר לנו להנות כמה שנעשה בשבת מאליו.

ב. כיצד? פותקין [פותחים] מים [מצינור] לגנה ערב שבת עם [לפני] השכה, והיא מתמלאה והולכת כל היום פלו. ומניחין מגמר [בשמים] תחת הכלים [בגדים], והן מתגמרין [נספגים] והולכין כל השבת פלה. ומניחים קילור [משחה] על גבי העין, ואספולנית [תחבושת] על גבי המכה, ומתרפין והולכין כל השבת פלה. ושורין דיו וסממנין [צבע] עם השכה, והן נשרין והולכין כל השבת פלה. ונותנין צמר לזורה [דוד עם מים וצבע], ואונין [אגודות] של פשתן לתנור, והם משתנין והולכין כל השבת פלה. ופורשין מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם השכה, והן צדין והולכין כל השבת פלה. וטוענין [משאות] בקורת בית הפד [להכביד על הזיתים] ובעגולי הגת [אבנים הסוחטות היין] עם השכה, והמשקין זבין והולכין כל השבת פלה. ומדליקין את הגר או את המדורה מבוערב, והיא דולקת והולכת כל השבת פלה.

ג. מניחין קדרה על גבי האש, או בשר בתנור או על גבי גחלים, והן מתבשלין והולכין כל השבת פלה, ואוכלין אותן בשבת. ויש בדרך זה דרכים שהן אסורין - גזרה, שמה יחתה [יגרור] בגחלים בשבת.

ד. כיצד? תבשיל שלא בשל כל צרכו, וחמין שלא הוחמו כל צרכן, או תבשיל שבשל כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה [משובח] לו - אין משהין אותו על גבי האש בשבת, אף על פי שהנח מבוער יום; גזרה, שמה יחתה בגחלים כדי להשלים בשולו, או כדי לצמקו. לפיכך, אם גרף האש, או שכסה אש הפירה באפר או בנערת [פירורין] פשתן הדקה, או שעממו הגחלים [ונפסק האש] שהרי הן כמכסות באפר, או שהסיקוה בקש או בגבכה [ענפים דקים] או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם גחלים בוערות - הרי זה מתר לשהות עליה; שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל, ואין גוזרין שמה יחתה באש.

ה. כמה דברים אמורים? בכירה, שהבילה מועט. אבל התנור - אף על פי שגרף האש, או חפה באפר, או שהסיקוהו בקש או בגבכה - אין משהין בתוכו, ולא על גביו, ולא סומכין לו [צמוד לו] תבשיל שלא בשל כל צרכו, או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו; הואיל והכלו חם ביותר, אינו מסיח דעתו, וחוששים שמה יחתה בזה האש המעוטה, אף על פי שהיא אש קש וגבכה או מכסה.

ו. ולמה אסרו לשהות בתנור, אף על פי שגרף? מפני שהגרף אינו גורף אלא רב האש ועצמה, ואי אפשר לגרף כל האש עד שלא תשאיר ניצוצה אחת; ומפני שהכלו חם, שמה יחתה כדי לנער [ולחביר] הניצוצות הנשארות.

ז. הכפח [- כירה קטנה] - הכלו רב מהכל הפירה, ומועט מהכל התנור. לפיכך, אם הסיקו בגפת [פסולת זיתים] או בעצים - הרי הוא כתנור, ואין משהין בתוכו ולא על גביו, ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו, או מצטמק ויפה לו, אף על פי שגרף או כסה באפר. ואם הסיקוהו בקש או בגבכה - הרי הוא בכירה שהסקה בקש ובגבכה, ומשהין עליו. ומתר לסמך לפירה מבוערב, אף על פי שאינה גרופה. ואיזו היא פירה, ואיזה הוא כפח? פירה, מקום שפיתת [- הנחת] שתי קדרות; וכפח, מקום שפיתת קדרה אחת.

ח. תבשיל חי שלא בשל כלל, או שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו [ההצטמקות מזיקה לטעמו] - מתר לשהותו על גבי האש, בין בכירה וכפח בין בתנור. וכן תבשיל שבשל ולא בשל כל צרכו, או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו - אם השליף לתוכן אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל חי, ומתר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא כסה; מפני שבכיר הסיח דעתו ממנו, ואינו בא לחתות בגחלים.

ט. כל תבשיל שאסור לשהותו - אם עבר ושהה אותו - אסור לאכלו עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשה [שיעור זמן שיוכל לבשל אותו בשול]. ואם שכחו - אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא, אסור עד מוצאי שבת; ואם תבשיל שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו, מתר לאכלו בשבת.

י. כל שמתר לשהותו על גבי האש - כשנוטלין אותו בשבת, אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם, אלא על גבי פירה גרופה או מכסה, או בכירה וכפח שהסקו בקש ובגבכה; והוא, שלא הניח הקדרה על גבי קרקע; אבל משהניחה על גבי הקרקע, אין מחזירין אותה, ואפלו על גבי גרופה, או מכסה. ואין מחזירין לתנור ולא לכפח שהסקו בגפת או בעצים, אף על פי שגרף או כסה, מפני שהכלן חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו, אין סומכין לו [צמוד לו] בשבת.

יא. אסור להכניס מגרפה [כח] לקדרה, והיא על האש, להוציא ממנה בשבת; מפני שמגיס [מערבב] בה, וזה מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשל בשבת. ומתר להחזיר מפירה לכירה, אפלו מפירה שהבילה מועט לכירה שהבילה מרבה; אבל לא מפירה לטמינה [בתנור לשמור חומה], ולא מטמינה לכירה.

יב. לא ימלא אדם קדרה עצסיות [גרגירי תבואה כתושים]

לאורה או מתחמם כנגדה בשבת. וצריך שידליק רב המדורה קדם חשכה, עד שתהא שלהבת עולה מאליה קדם השבת; ואם לא הדליק רבה, אסור להנות בה בשבת - גזרה, שמא יתהה בה ויגיד העצים כדי שתעלה השלהבת. ואם הדליק עץ יחיד, צריך להדליק רב עביו ורב הקפו מבעוד יום.

כ. במה דברים אמורים? בגבולין [בשאר מקומות]; אבל במקדש, מאתיזין את האור בעצים במדורת בית המוקד עם [לפני] חשכה, ואין חוששין שמא יתהה, שהפנהים וריזין [זהירים] הן.

כא. היתה מדורה של קנים או של גרעינים - אינו צריך להדליק הרב; אלא כיון שהתחיל בה האש קדם השבת, מתר להשתמש בה, מפני שהאש נתלית בהן במהרה, ואינו צריך לחתות. לפיכך, אם אגד קנים, או הניח הגרעינים בחותלות [סלים] - הרי הן בעצים, וצריך שתעלה בהן השלהבת מאליה קדם השבת.

כב. מדורה של זפת, או של גפרית, או של רכב [כל דבר שמונין], או של קינה [שעוה], או של קש, או של גבכה [עצים דקים] - אינו צריך להדליק רבה קדם השבת, מפני שהאש מדלקת אותם במהרה.

הלכות שבת פרק ד

א. יש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - הוא מתחמם, ומוסיפין בבשולו בעין האש, כגון: גפת [פסולת זיתים], וזבל [שדות], ומלח, וסיד, וחל, או זוגין [קליפות ענבים] ומוכין [אגודות צמר] ועשבים בזמן ששלישן [האחרונים] לחין מחמת עצמן; ודברים אלו, נקראין 'דבר המוסיף'. ויש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - ישאר בתמימותו בלבד, ואינן מוסיפין לו בשול, אלא מונעין אותו מלהצטנן, כגון: זוגין ומוכין ועשבים בשמים, וכסות, ופרות, וכנפי [- נוצות] יונה, ונערת [- פירורין] הפשתן, ונסרת חרשים [נגרים], ושליחין [עור בהמה בשערותיה], וגוי צמר; ודברים אלו, נקראין 'דבר שאינו מוסיף'.

ב. מן הדין היה, שטומנין בדבר המוסיף מבעוד יום, וישאר התבשיל טמון בשבת, שהרי משהין על גבי האש בשבת; אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף, מבעוד יום, גזרה שמא תפתח הקדירה בשבת, ויצטרף לגלותה עד שתנוח הרתיחה, ויחזר ויכסה בשבת, ונמצא טמון בדבר המוסיף בשבת, שהוא אסור. לפיכך, מתר להטמין בדבר המוסיף, בין השמשות [ספק יום ספק לילה] - שסתם קדרות בין השמשות, כבר רתחו ונחו מבעבוען, וכיון שנחו, שוב אינן רותחין.

ג. וכן מן הדין היה, לטמן התבשיל בדבר שאינו מוסיף, בשבת עצמה; אבל אסרו חכמים דבר זה - גזרה שמא יטמין ברמץ [אפר חס], ויהיה בו ניצוצות של אש, ונמצא חותה [גורף] בגחלים; לפיכך, אסרו להטמין דבר חס בשבת, ואפלו בדבר שאינו מוסיף.

והרמזין [מיו קטניות], או חבית של מים, ויתן לתוף התנור ערב שבת עם חשכה, וישקה אותן - שאלו וכל כיוצא בהן, אף על פי שלא בשלו כל עקר, כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן, מפני שאינן צריכין בשול הרבה, ודעתו עליהן לאכלן לאתרו, ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם עבר ושהה - אסורין עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשו.

ג. תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום, ושהה אותו בשבת - אם בשר גדי הוא וכיוצא בו, מתר; שאם יתהה בגחלים, יתחרף [ישרוף מעט] הבשר, שאינו צריך אלא תמימות האש בלבד; ואם בשר עז או שור הוא, אסור, שמא יתהה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט - מתר, שאם בא לפתח התנור ולחתות, תכנס הרוח, ויתקשה הבשר ויפסד, ויצטנן התנור.

יד. וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו, אין גוזרין עליו שמא יגלהו ויחתה; ומפני זה נותנין אונין של פשתן לתוף התנור עם חשכה, שאם גלהו - יפסד.

טו. נתן גדי שלם לתוף התנור - הרי הוא כבשר העז או בשר שור, ואסור לשהותו, שמא יתהה בגחלים, אלא אם כן טח התנור. ומתר לשלשל כבש הפסח לתנור עם חשכה, אף על פי שאינו טח, מפני שבגני חבורה וריזין [זהירים] הן.

טז. אין צולין בשר בצל וביצה על גבי האש, אלא כדי שיעלו מבעוד יום, ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשארו אחר כן על האש בשבת עד שיעלו הרבה - מתר, מפני שהן כמקטמק ורע לו; שאם חתה - יחרף [ישרוף מעט] אותן, שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין המגמר [בשמים] תחת הפלים [בגדים] עם חשכה, שאם חתה בגחלים - ישרף המגמר ויעשן הפלים [יעלה עשן בגדים].

יז. הא למדת, שכל דבר שאינו אוסרין בענין זה, אינו אסור משום שהוא נעשה בשבת, אלא גזרה - שמא יתהה בגחלים. לפיכך, אין נותנין צמר ליריה [לצובע], אלא אם כן היתה עקורה [מוגבהת] מעל האש - שמא יתהה בגחלים; והוא שיהיה פיה טוח [סגור] בטיט - שמא יגיס בה משחשכה.

יח. אין נותנין את הפת בתנור עם חשכה, ולא הררה [עוגה דקה] על גבי הגחלים - אלא כדי שיקרמו [ישחימו] פנים שאינן מדבקים בתנור או באש [חלקה העליון]. ואם נשארו אחרי כן עד שיגמרו אפיתן - מתר; שאם יתהה, יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשכה, וחסכה ועדין לא קרמו פניה - אם במזיד - אסור לאכל מהן עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשו. ואם בשוגג - מתר לו לרדות [- להוציא מן התנור] ממנה מזון שלש סעודות בשבת; וכשהוא רודה - לא ירדה במרדה [- כלי מיוחד לכוך] פדרף שהוא עושה בחל, אלא בספין וכיוצא בה.

יט. עושה אדם מדורה מכל דבר שירצה, בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה, ומדליקה מבעוד יום, ומשתמש

חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו - לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאינן נראין אלא בלילה; ומשיראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים, הרי זה לילה ודאי.

ה. פתילה שמדליקין בה לשבת, אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת [קופצת] בו - כגון צמר, ושער, ומשי, וצמר הארז, ופשתן שלא נפץ [נוקה], וסיב של דקל, ומיני העץ הרפים, וכיוצא בהן; אלא מדבר שהאור נחלית בו - כגון פשתה נפוצה [נקיח], ובגדי שש, וצמר גפן, וכיוצא בהן מדבר שהאור נחלית בו. והמדליק - צריך שיידליק ברב היוצא מן הפתילה.

ו. הכורה דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו - אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה, אסור; ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל [תפול] למטה, מתר.

ז. נותנין גרגר של מלח וגריס [גרגר] של פול על פי הנר בערב שבת, כדי שיהא דולק [זמן רב] בלילי שבת. וכל הפתילות שאין מדליקין בהן, עושין מהן מדורה - בין להתחמם כנגדה, בין להשתמש לאורה, בין על גבי מדורה, בין על גבי קרקע; ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לגר, בלבד.

ח. שמן שמדליקין בו לשבת, צריך שיהא נמשך אחר הפתילה; אבל שמנין שאין נמשכין אחר הפתילה - כגון זפת, ושענה, ושמן קיק [מעץ הקיוון], ואלה [זנב הכבש], וחלב - אין מדליקין בהן. ומפני זה אין מדליקין בפתילות שאין האור נחלית בהן, ולא בשמנים שאין נמשכים אחר הפתילה - גזרה, שמא יהיה אור הנר אפל [חלש], ויטשה אותה בשעה שישתמש לאורה.

ט. חלב שהתיכו, וקרבי דגים שנמוחו - נותן לתוכן שמן כל שהוא, ומדליק; אבל שמנין שאין מדליקין בהן - אפלו ערבן בשמנים שמדליקין בהן - לא ידליק, מפני שאין [השמנים הלא דליקים] נמשכין [אחר השמן הדליק].

י. אין מדליקין בעטרן [פסולת הזפת], מפני שריחו רע - שמא יניחנו ויצא, וחובה עליו לישב לאור הנר. ולא בצרי [שרף עץ], מפני שריחו טוב - שמא יקח ממנו מן הנר; ועוד, מפני שהוא עף [באוויר ויכול לגרום דליקה]. ולא בגפס לכן, ואפלו בחל - מפני שהוא עף, ויבוא לידי סכנה.

יא. מתר להדליק לכתחלה בשאר שמנים - כגון שמן צנון, ושמשמין, ולפת, וכל כיוצא בהן; אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד.

יב. לא יתן אדם כלי מנגב מלא שמן על פי הנר, בשביל שיהא מנטף, ולא מלא קערה שמן ויתנגה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה, בשביל שתהא שואבת - גזרה, שמא יקח מן השמן שבפלי, שהרי לא נמאס בנר, ואסור להנות בשבת מן השמן שהדלק בו, ואפלו כבתה הנר, ואפלו נטף מן הנר - מפני שהוא מקצה מתמת אסור [- מיעוד ומיוחד למלאכת איסור]. ואם חבר הפלי שיש בו

ד. ספק חשכה ספק לא חשכה [- בין השמשות], מתר לטמן את דבר חם. ומתר לטמן דבר הצונן בשבת, בדבר שאינו מוסיף, שלא יצטנן ביותר, או כדי שתפוג [תחלש] צנתו. חמין שטמנן מערב שבת, ונתגלו בשבת - מתר לכסותן, שהרי אינו מוסיף; ומתר להחליף הפסוי בשבת. כיצד? נוטל כסות ומניח בפני יונה, או נוטל בפני יונה ומניח הפסות.

ה. פנה התכשיל או המים החמין, מפלי לכלי אחר - מתר להטמין הפלי האחר בשבת בדבר שאינו מוסיף, כמו הדבר הצונן; שלא אסרו להטמין בשבת, אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתכשל בו; אבל אם פנהו, מתר.

ו. מניחין מחם [דוד מים] על גבי מחם בשבת, וקדרה על גבי קדרה, וקדרה על גבי מחם, ומחם על גבי קדרה - וטח [סותם] פיהם בכצק; לא בשביל שיוחמו, אלא בשביל שיעמדו על חמם; שלא אסרו אלא להטמין בשבת, אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם, כדי שיהיו עומדין בתמימותן - מתר. אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר צונן על גבי כלי חם בשבת, שהרי מוליד בו חם בשבת; ואם הניחו [- בעוד יום] מבערב - מתר, ואינו כטומן בדבר המוסיף.

הלכות שבת פרק ה

א. הדלקת גר בשבת אינה רשות, אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק; ולא מצוה שאינו חייב לרדף אחריה עד שיעשנה, כגון ערובי חצרות או גטילת ידים לאכילה; אלא חובה. ואחד אנשים ואחד נשים, חייבין להיות בקמיהן גר דלוק בשבת. אפלו אין לו מה יאכל - שואל על הפתחים, ולוקח שמן ומדליק את הנר; שזה בכלל ענג שבת. ותיב לברך קדם הדלקה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק גר של שבת' - כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

ב. מתר להשתמש לגר השבת, והוא שלא יהיה הדבר צריך עיון הרבה; אבל דבר שצריך לדקדק בראיתו, אסור להכחינו לאור הנר - גזרה שמא יטשה [הנר לקרב השמן לפתילה].

ג. המדליק צריך להדליק מבעוד יום, קדם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, לפי שהן מצויות בבתים, והן העוסקות במלאכת הבית; ואף על פי כן, צריך האיש להזהירן ולבדק אותן על כף, ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קדם שתחשף: 'הדליקו את הנר'. ספק חשכה ונכנס השבת, ספק לא נכנס - אין מדליקין.

ד. משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים - הוא הזמן הנקרא 'בין השמשות' בכל מקום, והוא ספק מן היום, ספק מן הלילה; ודנין בו להחמיר בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו, והעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ובין השמשות במוצאי שבת, בשוגג - חייב

כ. תקיעה ראשונה, תוקע אותה במנחה; והשלישית, קדם לשקיעת החמה. וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים, להתיר העם למעשיהן.

כא. יום הכפורים שחל להיות בערב שבת, לא היו תוקעין; חל להיות במוצאי שבת, לא תוקעין ולא מבדילין. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין ולא מבדילין; חל להיות לאחר השבת, מבדילין ולא תוקעין.

יום שני

הלכות שבת פ"ק ו

א. אסור לנו לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת - אף על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת; ודבר זה - אסורו מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן, ויבואו לעשות בעצמן.

ב. גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת - אם בשביל ישראל עשה אותה - אסור להנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שתעשה [שיעור זמן שיוכל לעשות המלאכה]; והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא, עד שיגיע בו רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת. ואם בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה בשבת.

ג. כיצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. עשה כבש לירד בו מן הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט עשבים להאכיל לבהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מכיר לאותו ישראל - שמא ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו - לא יהנה בו בשבת, אלא אם כן אינו מכירו.

ד. אכל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון גר וכבש - הואיל ועשה בשביל עצמו, נהנה אחריו ישראל בשבת, ואף על פי שהוא מכירו. גר הדלוק במסכה בשבת - אם רב ישראל, אסור להשתמש לאורה; שהמדליק, על דעת הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר להשתמש לאורה. מחצה למחצה, אסור. נפלה דלקה בשבת, וכא גוי לכבות - אין אומרים לו 'כבה' ו'אל תכבה', מפני שאין שכיחתו עלינו; וכן כל פיוצא בזה.

ה. מת (יהודי) שעשו לו גוים ארון, וחסרו לו קבר בשבת, או הביאו לו חלילין לספד בהן - אם בצנעה - ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויקבר בו. ואם היה הקבר בפרהסיא [רחוב] גדולה, והארזן על גביו, וכל העוברים והשבים אומרים שזה שהגוים עושין עכשו בשבת, לפלוני הוא - הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית, מפני שהוא בפרהסיא. ומת לקבר בו ישראל אחר - והוא, שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה. ו. גוי שהביא חלילין בשבת למת - אף על פי שהביאן

השמן אל הגר בסיד ובחרשית וכיוצא בהן - מתר. **יג.** אין נותנין כלי תחת הגר לקבל בו שמן בשבת, שהרי מבטל הפלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להעשות בו]; ואם נתנו מבעוד יום, מתר. ונותנין כלי תחת הגר בשבת לקבל ניצוצות [המינותין מהאש] - מפני שאין בהן ממש, והרי לא בטלו מלטלטלו; ואסור לתן לתוכו מים, ואפלו מערב שבת - מפני שהוא מקרב את פיו הניצוצות.

יד. אין פולין [בדיקת בגד מכינים] לאור הגר, ולא קורין לאור הגר, ואפלו גבוה שתי קומות; ואפלו עשרה בתים זה על גב זה, והגר בעליונה - לא יקרא ולא יפלה לאורו בפתחונה, שמא ישפח ויטה. ואם היו שנים קורין בענין אחד - מתרין לקרות לפני הגר; שכל אחד מהן מזכיר חברו אם שכח; אבל לא בשני ענינות, שכל אחד מהן טרוד בענינו.

טו. התינוקות - קורין לפני רבן לאור הגר, מפני שהרב משמרן; אבל הוא לא יקרא, מפני שאין אימתן עליו. ויש לו לראות בספר לאור הגר, עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך להקרותו, ואחר כך נותן הספר בידו, והן קוראין לפניו.

טז. פלים הדומין זה לזה, ואינן נכרין אלא בעיון הרבה - אסור להקריבן לאור הגר ולהבחין ביניהן; שמא ישפח, ויטה. לפיכך, שמש שאינו קבוע - אסור לו לבדק כוסות וקערות לאור הגר, מפני שאינו מכירן, בין בגר של שמן, בין בגר של נפט שאורו רב; אבל שמש קבוע - מתר לו לבדק לאור הגר כוסות וקערות, מפני שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה גר של שמן זית - אין מורין לו לבדק, ואף על פי שהוא מתר; גזרה, שמא יסתפק [יחח] ממנו. **יז.** גר שאחורי הדלת - אסור לפתח הדלת ולנעל בדרפו, מפני שהוא מכבהו; אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל. ואסור לפתח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה, ואף על פי שאין שם אלא רוח מצויה. ומניחין הגר של שבת על גבי אילן המחבר לקרקע, ואינו חושש.

יח. כל מדינות ועירות של ישראל, תוקעין בהן שש תקיעות בערב שבת; ובמקום גבוה היו תוקעין, כדי להשמיע כל אנשי המדינה [העיר] וכל אנשי המגרש שלה [סביבותיה].

יט. תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדות מלהרש ומלעזר ומלעשות מלאכה שבשדה; ואין הקרובין [לעיר] רשאין לכנס לעיר, עד שיבואו רחוקים ויכנסו כלם בבת אחת; ועדין התניות פתוחות, והתריסין [המשמשים גם כדוכן] מנחין. התחיל לתקע שניה - נסתלקו התריסין, וננעלו התניות; ועדין החמין והקדרות מנחות על גבי כירה. התחיל לתקע תקיעה שלישית - סלק המסלק [את הקדרות מהכירה] והטמין הפטמין, והדליקו את הגרות. ושונה כדי לצלות דג, או כדי להדביק [להכניס] פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע, ושוכת.

עושה, אינו יודע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר שפלוני שכר הגוי לעשות לו בשבת.

יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצר, או פתלו, או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר, או לשטע לו כרם - אם היתה המלאכה במדינה [בעיר], או בתוך התחום [אלפיים אמה] - אסור לו להניחו לעשות בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק; ואם היתה המלאכה חוץ לתחום - מתר, שאין שם ישראל שיראה את הפועליון בשהן עושין בשבת.

טו. וכן מתר לאדם להשכיר פרמו או שדהו לגוי, אף על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע ששכורין הן, או באריות ירד להן [לעבוד תמורת יבול]. ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו, ואין הרף רב אנשי אותו המקום להשכירו או לתנו באריות - אסור להשכירו לגוי; מפני שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת, והוא נקרא על שם הישראל בעליו.

טז. מתר להשאל פלים ולהשכירן לגוי, ואף על פי שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצויים על שכיתת הפלים; אבל בהמתו ועבדו [של יהודי] - אסור, מפני שאנו מצויין על שכיתת בהמה ועבד.

יז. המשתתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בחנות - אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לגוי לבדו אם מעט ואם הרבה, ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לבדו - מתר. ואם לא התנו מבתחלה - כשיבואו לחלק, נוטל הגוי שכר השבתות כגון לבדו, והשאר חולקין אותו; ואינו מוציא לו כלום כנגד יום השבת, אלא אם כן התנה בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשתפות, דין אחד הוא.

יח. ואם לא התנו, וכא לחלק השכר, ולא היה שכר שבת ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השכר, והשאר חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק בהן [לעשות בהם עסק] - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שכר בשנה; וכן הורו כל הגאונים.

יט. לא יתן אדם בערב שבת פלים לאמן גוי לעשותו, אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [שיעור זמן] שיצא בהן [הגוי] מביתו [של היהודי] קדם שחשכה; וכן לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילנו, ולא ימשכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שכל זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשיצא הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו, יראה כמי שהלהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת.

כ. הנותן אגרת לגוי להוליקה לעיר אחרת - אם קצץ עמו [מראש] שכר הוליקה - מתר, ואפלו נתנה לו ערב שבת עם חשכה; והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שליחיו, מתר

מצד החומה - ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב, ואחר כך יספד בהן; שמה בלילה הביאום ממקום אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי שמקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו.

ז. עיר ישראל וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין; שבשכיל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין בכדי שיחמו חמין. וכן כל פיוצא בזה.

ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת - אף על פי שעבר ומכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן] - מתר לו להנות באותה מלאכה לערב [במוצאש], אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל מקום עד שימתין בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה, שאם תאמר יהא מתר מיד - שמה יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן מיד; וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר לגוי לעשות לו, שהרי אינו משתכר [מרויח] כלום, מפני שהוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת.

ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות [איסור מדרבנן להרבות השביתה] - מתר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חלי, או יהיה צריך לדבר צרף הרבה, או מפני מצנה.

י. פיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או ספין למילה; או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן ערוב, מים חמין להרחיץ בהם קטן או [אדם] מצטער. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר לגוי לכתב לו השטר בשבת - שאמירה לגוי אסורה מדברי סופרים, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה.

יב. פוסק [מסכת] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ [קוצב] דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא עושה בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לימים הרבה - מתר, אף על פי שהוא עושה בשבת. פיצד? כגון ששכר הגוי לשנה או לשנים, שיכתב לו [ספר] או שיארג לו [בגד] - הרי זה כותב ואורג בשבת, ומתר, כאלו קצץ עמו שיכתב לו ספר או שיארג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשב [יחשבון] עמו יום יום.

יג. כמה דברים אמורים? בצנעה, שאין הכל מפירין שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אבל אם היתה ידועה וגלויה ומפרסמת - אסורה; שהרואה את הגוי

הפסולת, והבְּרִיָּה, והטְּחִינָה, והתְּרַקְדָּה [בנפח], והלִישָׁה, והָאֶפְיָה, והַגְּזִינָה, והַלְבוּן [ניקוי הצמר], והַנְּפוּץ [סירוק וניעור הצמר], והַצְּבִיעָה, והַטְּוִיָּה, וְעֲשִׂית הַגִּירִין [פריסת חוטי השתי], והַנְּסַכַּת הַמַּסְכָּה [העמדת מסרק האריגה], והָאֲרִיגָה, והַבְּצִיעָה [התרת אריג], והַקְּשִׁירָה, והַתְּתָרָה, והַתְּפִירָה, והַקְּרִיעָה, והַבְּנָן, והַסְּתִירָה, והַהֲכִיָּה בַּפְּטִישׁ [=כל מעשה של גמר מלאכה], והַצִּידָה, והַשְּׁחִיטָה, והַהֲפֹשֵׁטָה [עור מבעל חי], והַהַעֲבָדָה [עיבוד עורות], וּמְחִיקָת [החלקת] הָעוֹר, וְחַתּוּכוֹ, וְהַתְּכִיכָה, וְהַמְּחִיקָה, וְהַשְּׂרִיטוֹ, וְהַהֲבָעָרָה, וְהַפְּבוּי, וְהַהוֹצָאָה מִרְשׁוּת לְרְשׁוּת.

ב. כָּל אֵלוּ הַמְּלָאכּוֹת וְכֹל שֶׁהוּא מַעֲנִינָן [הדומה להם], הֵן הַנְּקָרָאִין 'אַבוֹת מְלָאכּוֹת'. בִּיצַד הוּא עֲנִינָן? אֶחָד הַחוֹרֵשׁ, אוֹ הַחוֹפֵר, אוֹ הַעוֹשֶׂה חֲרִיץ - הֲרִי זֶה אֵב מְלָאכָה; שְׁכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֵן - חֲפִירָה בַּקְּרָע, וְעִנְיָן אֶחָד הוּא.

ג. וְכֵן אֶחָד הַזּוֹרֵעַ זְרַעִים, אוֹ הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת, אוֹ הַמְּכַרֵּף אֵילָנוֹת [מכופף ענף ומכסהו באדמה], אוֹ הַמְּכַרֵּיב [אילן באילן], אוֹ הַזּוֹמֵר - כָּל אֵלוּ אֵב אֶחָד הֵן מְאַבּוֹת מְלָאכּוֹת, וְעִנְיָן אֶחָד הוּא; שְׁכָל אַחַת מֵהֵן - לְצַמַּח דָּבָר הוּא מִתְּכַנֵּן.

ד. וְכֵן אֶחָד הַקּוֹצֵר תְּבוּאָה אוֹ קְטִינָה, אוֹ הַבוֹצֵר עֲנָבִים, אוֹ הַגּוֹדֵר תְּמָרִים, אוֹ הַמוֹסֵק זֵיתִים, אוֹ הַאֹרֶה [קוטף] תְּאֵנִים - כָּל אֵלוּ אֵב מְלָאכָה אַחַת הֵן; שְׁכָל אַחַת מֵהֵן - לְעַקֵּר דָּבָר מִגְּדוּלְיוֹ מִתְּכַנֵּן. וְעַל דֵּרֶךְ זֶה, שָׂאֵר הָאֵבוֹת.

ה. הַתּוֹלְדָה, הִיא הַמְּלָאכָה הַדּוֹמָה לְאֵב מְאֵלוּ הָאֵבוֹת. בִּיצַד? הַמְּחַתֵּף אֶת הַיָּרֵק מֵעַט מֵעַט [דק דק] לְכַשְׁלוֹ, הֲרִי זֶה חֵיב - שֶׁזֶה הַמְּלָאכָה תּוֹלְדַת טְחִינָה, שֶׁהַטּוֹחַן לּוֹקֵחַ גּוֹף אֶחָד וּמְחַלְקוֹ לְגוֹפִים הַרְבֵּה; וְכֹל הַעוֹשֶׂה דָּבָר הַדּוֹמָה לַזֶּה, הֲרִי זֶה תּוֹלְדַת טוֹחַן. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכַת, וְשֹׁף [שייף] אוֹתוֹ כְּדִי לְקַח מֵעֲפָרוֹ כְּדֵרֶךְ שְׁעוֹשִׂין צוֹרְפֵי הַזֶּהָב - הֲרִי זֶה תּוֹלְדַת טְחִינָה.

ו. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֵלֶב, וְנִתֵּן בּוֹ קֶבֶה כְּדִי לְחַבְצוֹ [לעשותו חמאה] - הֲרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם תּוֹלְדַת בּוֹרֵר, שֶׁהֲרִי הַפְּרִישׁ הַקּוֹס [החמוץ] מִן הַחֵלֶב; וְאִם גָּבְנוּ וְעָשְׂהוּ גְבִינָה, חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנֵה - שְׁכָל הַמְּקַבֵּץ חֵלֶק אֶל חֵלֶק וְדִבֵּק הַכֹּל עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ גּוֹף אֶחָד, הֲרִי זֶה דּוֹמָה לְבִנְיָן. וְכֵן לְכָל מְלָאכָה וּמְלָאכָה מְאֵלוּ הָאֵבוֹת, יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דֵּרֶךְ זֶה שְׂאֵמְרָנוּ; וּמִגּוֹף הַמְּלָאכָה הַנַּעֲשִׂית בְּשִׁבְתָּהּ, תִּדַע מַעֲיֵן אֵיזָה אֵב הִיא, וְתוֹלְדַת אֵיזָה אֵב הִיא.

ז. אֶחָד הַעוֹשֶׂה אֵב מְאַבּוֹת מְלָאכּוֹת, אוֹ תּוֹלְדָה מִן הַתּוֹלְדוֹת - בְּמִזִּיד, חֵיב כְּרַת, וְאִם בְּאוֹ עֲדִים, נִסְקָל; בְּשׁוֹגֵג, חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אִם כֵּן, מָה הַפְּרָשׁ יֵשׁ בֵּין הָאֵבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת? אֵין בִּינֵיהֶן הַפְּרָשׁ, אֲלָא לְעִנְיָן הַקְּרִיבָן בְּלִבָּד - שֶׁהַעוֹשֶׂה בְּשׁוֹגֵג - אִם עָשָׂה אֵבוֹת הַרְבֵּה בְּהַעֲלֵם [בשוגג] אֶחָד, חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אֵב וְאֵב; וְאִם עָשָׂה אֵב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּהַעֲלֵם אֶחָד, אֵינּוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

ח. בִּיצַד? הֲרִי שֶׁחֲרַשׁ, וְזָרַע, וְקָצֵר בְּשִׁבְתָּהּ בְּהַעֲלֵם אֶחָד - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת; וְאֶפְלוּ עָשָׂה הָאֲרָבָעִים חֲסַר אַחַת

לְתַן לְגוֹי הָאֲגֵרָת; וְהוּא שִׁיחָה שֶׁהוּא בְּיוֹם כְּדִי שִׁיגִיעַ לְבֵית הַסְּמוּף לְחוֹמָה קֹדֶם הַשְּׁבֵת - שְׂמָא זֶה שְׂמַקְבֵּץ הָאֲגֵרוֹת וְשׁוֹלְחֵן, בֵּיתוֹ סְמוּף לְחוֹמָה הוּא. וְאִם אֵין שֵׁם אָדָם קְבוּעַ לָכֶּה, אֲלָא הַגּוֹי שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הָאֲגֵרוֹת, הוּא שְׂמוּלִיכָה לְעִיר אַחֲרָת - אֲסוּר לְשַׁלַּח כְּדִי גוֹי הָאֲגֵרָת לְעוֹלָם, אֲלָא אִם כֵּן קָצֵץ לוֹ דָּמִים.

כ.א. גוֹי שֶׁהִבִּיא חֲפְצָיו בְּשִׁבְתָּהּ, וְהַכְּנִיסָן לְבֵית יִשְׂרָאֵל - מִתָּר; וְאֶפְלוּ אָמַר לוֹ: 'הִנֵּינִיחַן בְּנוֹיִת זו', הֲרִי זֶה מִתָּר. וּמְזַמְנִין אֶת הַגּוֹי בְּשִׁבְתָּהּ, וְנוֹתְנִין לְפָנָיו מְזוּנוֹת לְאֶכְלָן; וְאִם נָטְלָן וְיָצָא - אֵין נִזְקָקִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׂבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מְזוּנוֹת לְפָנָיו הַכֹּלֵב בְּחִצָּר; וְאִם נָטְלָן וְיָצָא, אֵין נִזְקָקִין לוֹ.

כ.ב. מִי שֶׁחָיָה בְּאֶרֶץ, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְהָיָה עִמּוֹ מְעוֹת - נוֹתֵן כִּיסוֹ לְנִכְרֵי הַהוֹלִיכּוֹ לוֹ, וְלִמְוָצְאֵי שְׁבֵת לּוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ. וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא נִתֵּן לוֹ שְׂכָר עַל זֶה, וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מִשְׁחָשְׁכָה - מִתָּר; מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנוֹ, וְאִי אֶפְשֶׁר שִׁישְׁלִיכוֹ; וְאִם לֹא תִתִּיר לוֹ דָּבָר זֶה שֶׁאֵין אֲסוּרוֹ אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - יָבוֹא לְהִבְיֹאוֹ כְּדוֹ, וְעוֹבֵר עַל מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִיסוֹ; אֲכָל מְצִיאָה, לֹא יִתֵּן לְנִכְרֵי, אֲלָא מוֹלִיכָה פְּחוֹת פְּחוֹת מְאֹרְבַע אֲמוֹת.

כ.ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּהּ - אִם עָבַר וְעָשָׂה בְּזָדוֹן, אֲסוּר לוֹ לְהֵנוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה לְעוֹלָם; וְשָׂאֵר יִשְׂרָאֵל, מִתָּר לָהֶם לְהֵנוֹת בָּהּ לְמוֹצְאֵי שְׁבֵת מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׂמַרְתֶּם אֶת הַשְּׁבֵת, כִּי קֹדֶשׁ הוּא" - הִיא קֹדֶשׁ, וְאֵין מְעַשְׂיָהּ קֹדֶשׁ [- אסורין]. בִּיצַד? יִשְׂרָאֵל שֶׁבִשְׁלַב בְּשִׁבְתָּהּ בְּמִזִּיד, לְמוֹצְאֵי שְׁבֵת יֶאֱכַל לְאַחֲרִים; אֲכָל לוֹ, לֹא יֶאֱכַל עוֹלָמִית. וְאִם בִּשְׁלַב בְּשִׁגְגָה - לְמוֹצְאֵי שְׁבֵת יֶאֱכַל בֵּין הוּא בֵּין אַחֲרִים מִיָּד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

כ.ד. פְּרוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לְתַחוּם וְחִזּוּ - בְּשׁוֹגֵג, יֶאֱכְלוּ בְּשִׁבְתָּהּ, שֶׁהֲרִי לֹא נַעֲשָׂה בְּגוֹפֵן מְעַשָּׂה, וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ; בְּמִזִּיד, לֹא יֶאֱכְלוּ עַד מוֹצְאֵי שְׁבֵת.

כ.ה. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְשִׁמּוֹר לוֹ אֶת הַפְּרָה וְאֶת הַתֵּינוֹק, לֹא יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שְׁבֵת - לְפִיכָּה אֵין אַחֲרִיּוֹת [הפרה והתינוק ב-] שְׁבֵת עָלָיו; וְאִם הִיָּה הַשְּׂכִיר שְׂכִיר שְׁבֵת [שבוע] אוֹ שְׂכִיר שְׁנָה, נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם - לְפִיכָּה אַחֲרִיּוֹת שְׁבֵת עָלָיו. וְלֹא יֹאמַר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל שְׁבֵת', אֲלָא אוֹמַר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל שְׁנָה', אוֹ 'שֶׁל עֶשְׂרֵה יָמִים'.

הַלְכוֹת שְׁבֵת פָּרָק ז

א. מְלָאכּוֹת שֶׁחֵיבִין עָלֵיהֶן סְקִילָה וְכִרַת בְּמִזִּיד, אוֹ קְרִיבָן חֲטָאת בְּשִׁגְגָה - מֵהֵן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אֵבוֹת [=ראשי קבוצות], וּמֵהֵן תּוֹלְדוֹת [הדומות לאבות]; וּמִגֵּן כָּל אֵבוֹת מְלָאכּוֹת - אֲרָבָעִים חֲסַר אַחַת. וְאֵלוּ הֵן: הַחֲרִישָׁה, וְהַזְּרִיעָה, וְהַקְּצִירָה, וְהַעֲמוּר [איסוף תבואה], וְהַדִּישָׁה [הפרדת קליפה בגידולי הקרקע], וְהַזְּרִיָּה [זריקה לטילוק

בינונית של תרנגולין; וכל מקום שנאמר 'כדי לבשל ביצה', הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצה; וגרוגרת, אחד משלשה בביצה. ואין עמור, אלא בגדולי קרקע.

ו. המקבץ דבלה [תאנים יבשות] ועשה ממנה עגול [גוש], או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד - הרי זה תולדת מעמר, ותיב. וכן כל פיוצא בזה.

ז. הדש [מפריד קליפת גידולי קרקע] כגרוגרת, תיב; ואין דישה, אלא בגדולי קרקע. והמפרק [דגו משביליו], הרי הוא תולדת הדש. החולב את הבהמה - תיב, מפני שהוא מפרק. וכן החולב בתי שיש לו עור, תיב משום מפרק - והוא, שיהיה צריך לדם שניצא מן החבורה; אבל אם נתפנו להזיק בלבד - פטור, מפני שהוא מקלקל. ואינו תיב, עד שיהיה בדם או בחלב שהוציא, כגרוגרת.

ח. במה דברים אמורים? בחובל בבהמה ותיב וכיוצא בהן. אבל החולב בחברו - אף על פי שנתפנו להזיק - תיב, מפני נחת רוחו; שהרי נתקברה [נתיישרה] דעתו ושכחה חמתו, והרי הוא כמתקן; ואף על פי שאינו צריך לדם שהוציא ממנו, תיב.

ט. שמונה שרצים האמורים בתורה, הן שיש להן עורות [שזוקם בלתי הפיר] לעגן [לדיני] שבת כמו תיה ובהמה ועוף. אבל שאר שרצים ורמשים, אין להן עור; לפיכך, החולב בהן - פטור. ואחד החולב בבהמה תיה ועוף, או בשמונה שרצים, ועשה חבורה ויצא דם, או שנוצר [נאסר] הדם [תחת העור] אף על פי שלא יצא - תיב.

י. הסוחט את הפרות, תיב משום מפרק; ואינו תיב, עד שיהיה במשקין שסחט כגרוגרת. ואין תיבים מן התורה, אלא על דריכת זיתים [סחיטת] וענבים בלבד. ומתיר לסחט אשכול של ענבים לתוף האכל, שמשקה הפא לאכל - אכל הוא, ונמצא כמפרק אכל מאכל; אבל אם סחט לקלי שאין בו אכל - הרי זה דורף, ותיב. והחולב לתוף האכל, או היונק בפיו - פטור, ואינו תיב עד שיקלב לתוף הקלי.

יא. היורה או הבורר כגרוגרת, תיב; והמקבץ [עושה חמאה], הרי הוא תולדת הבורר. וכן המקבץ [מוציא] שמרים מתוף המשקין - הרי זה תולדת בורר או תולדת מרקד, ותיב; שהיורה והבורר והמרקד, דומין עניניהם זה לזה; ומפני מה מנו אותן בשלשה? מפני שכל מלאכה שהיתה במשקן, מונין אותה בפני עצמה.

יב. הבורר אכל מתוף פסלת, או שהיו לפניו שני מיני אכלין וברר מין ממין אחר - בנפה ובכברה [נפה גדולה], תיב; כגון [צינור המשמש לביריה] ובתמחוי [קערה גדולה], פטור; ואם ברר בידו לאכל לאלתר, מתיר.

יג. והבורר פסלת מתוף האכל, אפלו בידיו - תיב. והבורר תורמוסין [מין קטנית] מתוף פסלת שלהן - תיב, מפני שהפסלת שלהן ממתקת אותן כשישלקו [יתבשרו] עמה, ונמצא כבורר פסלת מתוף אכל, ותיב. הבורר אכל מתוף פסלת בידו להניחו [לאחר זמן], אפלו לבו ביום - נעשה כבורר לאוצר [לאחסון], ותיב. היו לפניו שני מיני

בשגה, כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות לעשות בשבת - תיב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת. אבל אם טחן, וחתך הירק, ושף לשון של מתכת בהעלם אחד - אינו תיב אלא חטאת אחת, שהרי לא עשה אלא אב אחד ותולדותיו. וכן כל פיוצא בזה.

ט. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד, אינו תיב אלא חטאת אחת. כיצד? הרי שזרע, ונטע, והקריף, והרפיב, וזמר בהעלם אחד - אינו תיב אלא חטאת אחת, שכלן אב אחד הן. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות שבת פרק ח

א. החורש כל שהוא, תיב. המנכש [עוקר עשבים שוטים] בעקרי [סמוך לשורש] האילנות, והמקרסם [כורת] עשבים, או המזרד [חותך] את השריגים [של הגפן], כדי ליפות הקרקע - הרי זה תולדת חורש; ומשיעשה כל שהוא, תיב. וכן המשוה פני השדה - כגון שהשפיל התל ורדדו [השווה לפני הקרקע], או מלא הגיא [גומא] - תיב משום חורש; ושעורן, כל שהוא. וכן כל המשוה גמות, שעורן כל שהוא.

ב. הזורע כל שהוא, תיב. הזומר את האילן כדי שיצמח - הרי זה מעין זורע. אבל המשקה צמחין ואילנות בשבת - הרי זה תולדת זורע, ותיב בכל שהוא; וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן במים - הרי זה תולדת זורע, ותיב. ג. הקוצר כגרוגרת [- כשליש ביצה], תיב. והתולש תולדת קוצר הוא; וכל העוקר דבר מגדוליו, תיב משום קוצר. לפיכך, צרור [רגב אדמה] שעלו בו עשבים, וכשות [מין עשב] שעלה בסנה, ועשבים שצמחו על גב החבית - התולש מהן, תיב; שזה הוא מקום גדולו. אבל התולש מעציץ שאינו נקוב - פטור, מפני שאין זה מקום גדולו. ועציץ נקוב בכדי שרש קטן, הרי הוא כארץ; והתולש ממנו, תיב.

ד. כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו, כגון אספסתא [חציר] וסלקא [סלק] - הקוצרו בשגה, תיב שתי חטאות: אחת מפני שהוא קוצר, ואחת מפני שהוא נוטע. וכן הזומר, והוא צריך לעצים - תיב משום קוצר, ומשום נוטע. גכשושית של עפר שעלו בה עשבים - הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות, תיב משום תולש; היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ, תיב משום זורע. תאנים שייבשו באביהן [- בעודן על העץ], וכן אילן שייבשו פורתיו בו - התולש מהן בשבת תיב, אף על פי שהן בעקורין לעגן [קבלת] טמאה.

ה. התולש עלשים [מין צמח], והמזרד זרדין [ענפים לחים] - אם לאכילה, שעורו כגרוגרת; ואם לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; ואם להסקה, שעורו כדי לבשל ביצה. המעמר [אוסר] אכלין, שעורו כגרוגרת; ואם עמר לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; ואם להסקה, שעורו כדי לבשל ביצה. וביצה האמורה בכל מקום, היא ביצה

כל צרכו, או דבר שאינו צריך בשול כלל - פטור.

ד. אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדרה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, וכא אחד והגיס [ערבב] - כלם חיבים משום מבשל; שכל העושה דבר מצרכי הבשול, הרי זה מבשל. אבל אם שפת [הניח] אחד את הקדרה תחלה, וכא אחר ונתן את המים, וכא אחר ונתן את הבשר, וכא אחר ונתן את התבלין, וכא אחר ונתן את האור, וכא אחר ונתן עצים על האור, וכא אחר והגיס - שנים האחרונים בלבד חיבין משום מבשל.

ה. הניח בשר על גבי גחלים - אם נצלה בו כגרוגרת, אפלו בשנים ושלושה מקומות - חיב; לא נצלה בו כגרוגרת, אבל נתבשל כלו חצי בשול - חיב. נתבשל חצי בשול מצד אחד - פטור, עד שיהפך בו ויתבשל חצי בשול משני צדדין. שכח והדביק [הניח] פת בתנור בשבת, ונזכר - מתר לו לרדותה [להוציאה], קדם שתאפה ויבוא לידי מלאכה.

ו. המתיר [ממיס] אחד ממיני מתכות כל שהוא, או המתמם את המתכת עד שתעשה גחלת - הרי זה תולדת מבשל. וכן המתמם את הדונג [שעוה], או את החלב, או את הזפת, והכפר [מעיו ופת], והגפרית [חומר דליק מעמקי האדמה], וכיוצא בהם - הרי זה תולדת מבשל. וכן המבשל פלי אדמה עד שיעשו חרש, חיב משום מבשל. כללו של דבר: בין שרפה גוף קשה באש, או שהקשה גוף רך - הרי זה חיב משום מבשל.

ז. הגוזז צמר או שער - בין מן הבקמה בין מן התיה, בין מן החי בין מן המת, אפלו מן השלח שלהן [עור שנפשט מהם] - חיב. כמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט שארכו כרחב הסיט כפול; וכמה רחב הסיט? [שם מדה] כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה, כשפיתח ביניהן ככל כחו, והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש כנף מן העוף, הרי זה תולדת גוזז. הטויה את הצמר מן [על] החי - פטור, שאין דרך גזיזה בכף, ואין דרך נפוץ [סירוק] בכף, ואין דרך טויה בכף.

ח. הנוטל צפרניו, או שערו, או שפמו, או זקנו - הרי זה תולדת גוזז, וחיב; והוא, שיטל בכלי; אבל אם נטלן בידו, בין לו בין לאחר - פטור. וכן החותך יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי - פטור, בין לו בין לאחר. ומתר לחתוך יבלת במקדש בידו, אבל לא בכלי; ואם היתה יבשה - חותכה אף בכלי, ועובד [עבודתו, הכהן].

ט. הנוטל [גזוז] שערו בכלי, כמה יטל ויהיה חיב? שתי שערות; ואם לקט לבנות מתוך שחרות - אפלו אחת, חיב. צפרן שפרש רבה, וציצין של עור [הן קילופי עור] שפרשו רבן [וקרובים להיתלש] - אם פרוו כלפי מעלה, ומצערות אותו - מתר לטל אותן בידו, אבל לא בכלי; ואם נטלן בכלי, פטור. ואם אינן מצערות אותו, אפלו בידו אסור.

אכלין מערכין - בורר אחד מאחד, ומניח לאכל מיד; ואם בורר והניח לאחר זמן, אפלו לבו ביום - כגון שברר בשחרית לאכל בין הערבים - חיב.

יד. המשמר [מסנון] זין או שמן או מים [משמרים], וכן שאר המשקין, במשמרת [מסוננת] שלהן - חיב; והוא, שישמר כגרוגרת. אבל מסננין זין שאין בו שמרים, או מים צלולים, בסודרין ובכפיפה מצרית [של], כדי שיהא צלול ביותר. ונותנין מים על גבי שמרים [שבמסוננת] בשביל שיעלו [יהיו צלולים ונקיים]. ונותנין ביצה טרופה [מעורבת] למסוננת של [גרעינין] חרדל כדי שיעל [החרדל]; וחרדל שלשו מערב שבת - למחר ממחו [עושהו נוזל], בין ביד בין בכלי. וכן זין מגתו, כל זמן שהוא תוסס - טורף [מערבב] חבית בשמריה, ונותן לתוף הסודרין; שעדין לא נפרשו השמרים מן הזין יפה יפה, וכל הזין כגוף אחד הוא. וכן החרדל, וכל פיוצא בו.

טו. הטוחן כגרוגרת, חיב. וכל השוחק [כותש] תבלין וסמנין במכתשת - הרי זה טוחן, וחיב. המתחך זרק [דק דק] תלוש, הרי זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים להנות בנטרת שלהן, או ששף [גרד] לשון של מתכת - חיב משישוף כל שהוא; אבל המתחך עצים, אינו חיב עד שידבק [יחתוך דק] מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה.

טז. והמקד [מנפה] כגרוגרת, חיב. הלש כגרוגרת, חיב. והמגבל [מערבב] את העפר, הרי זה תולדת לש; וכמה שעורו? כדי לעשות פי [שפת] כור של צורפי זהב. ואין גבול באפר, ולא בחול הגס, ולא במרסן [קליפות תבואה עבות], ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע שמשמן או זרע פשתן וכיוצא בהן במים - חיב משום לש, מפני שהן מתערבין ונתלין [נדבקיין] זה בזה.

יום שלישי

הלכות שבת פקט ט

א. האופה כגרוגרת [כשליש ביצה], חיב. אחד האופה את הפת, או המבשל את המאכל או את הסמנין [צבע], או המתמם את המים - הכל מעין [ענין] אחד הוא. שעור המתמם את המים, כדי לרחץ בהן אבר קטן; ושעור מבשל סמנין, כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין אותן לו.

ב. הנותן ביצה בצד המחס [דוד] בשביל שתתגלגל [תחבשל מעט], ונתגלגלה - חיב; שהמבשל בתולדת האור, כמבשל באור עצמה. וכן המדיח בחמין [דג] מליח הישן [שנמלח לפני שנה], או קוליס האספנון והוא דג דק ורף ביותר - הרי זה חיב; שהדחתן בחמין, זה הוא גמר בשולן. וכן כל פיוצא בהן.

ג. המפקיע [שובר] את הביצה כנגד חם, או בחול ובאבק דרכים שהן חמין מפני השמש - אף על פי שנגלת, פטור; שתולדות חמה אינן כתולדות האש, אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמי טבילה וכיוצא בהן, פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבשל

המותח, נקרא 'מסף'. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס הערב בשתי, נקרא 'אורג'.

יח. המסף חייב, והיא מלאכה מאכות מלאכות. והשובט [- מותח] על החוטין עד שיתפרקו [מסביבהם] ויתקנס, הרי זה תולדת מסף. וכמה שעורן? משיתקן רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות, חייב. בין שארגן בתחלה, בין שהיה מקצת הכגד ארוג וארג על האריג - שעורו שני חוטין; ואם ארג חוט אחד, והשלים [סיים] בו [מלאכת] הכגד - חייב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברחב שלשה כתי גירין - חייב; הא למה זה דומה? לאורג צלצול קטן [- חגורה] ברחב שלשה כתי גירין.

יט. המדקדק את החוטין [מפרידם לפני האריגה], והמפרידן בעת האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע [- קליעה] את הנימין [חוטים הבולטים מן הבגד], הרי זה תולדת אורג; ושעורו, משיעשה קליעה בארף שתי אצבעות.

כ. הבוצע [חותך] שני חוטין, חייב; ובוצע, הוא המפריד [חותך] את [שארית] האריג [- שבמכונת האריגה]. בין שהוציא הערב מן השתי, או שהעביר השתי מעל הערב, הרי זה בוצע וחייב; והוא, שלא יהיה מקלקל, אלא יתפון לתקן, כדרך שעושין אלו שמאחין [תופרים] את הכגדים הקלים ביותר - שבוצעין, ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבצעו, עד שיעשו שני הכגדים או שני הקרעים אחד. והסותר את הקליעה לתקן, הרי זה תולדת בוצע; ושעורו, כשעור הבוצע.

הלכות שבת פרק י

א. הקושר קשר של קימה, והוא מעשה אמן [- קשר חזק] - חייב; כגון קשר הגמלין, וקשר הספנין, וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצענין בשעת עשייתן, וכן כל פיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קימה, ואינו מעשה אמן - פטור; וקשר שאינו של קימה, ואינו מעשה אמן - מתיר לקשרו לכתחלה.

ב. כיצד? נפסקה [נקרעה] לו רצועה [של נעלו] וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר רסן בהמה - הרי זה פטור; וכן כל פיוצא באלו הקשרים, שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקימה. וכל קשר שאינו של קימה - אם קשרו קשר אמן, הרי זה אסור.

ג. קושרת אשה מפתחי החלוק, אף על פי שיש לו שני פתחים [ויכולה לפושטה בהתרת קשר אחד]; וחוטיו סבכה [כיפה עבה], אף על פי שהוא רפוי [אינו צמוד וניתן להסירו ללא התרת הקשר]; ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש; ונודות זין ושמך, אף על פי שיש לו שתי אונגים [פתחי יציאת המשקה]; וקדרה של בשר, אף על פי שכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר. וקושרין דלי במשיקה [חבל דק] או באבנט וכיוצא בו - אבל לא בחבל [עבה]. וקושרין לפני הבהמה או בגולה, בשביל

ואם לא פרש רבן - אפלו מצערות אותו, אסור לטלן בינו; ואם נטלן בכלי חייב.

י. המלבין [מכבס] את הצמר, או את הפשתן, או את השני [מלבנים אותו לפני צביעתו], וכן כל פיוצא בהן ממה שדרבן להתלבן - חייב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו כמלא רחב הסיט כפול, שהוא ארף ארבעה טפחים.

יא. והמכבס בגדים - הרי הוא תולדת המלבן, וחייב. והסוחט את הכגד עד שיוציא המים שבו - הרי זה מכבסו, וחייב; שהסחיטה מצרכי כבוס היא, כמו שההגסה [ערבוב] מצרכי הבשול. ואין סחיטה בשער; והוא הדין לעור, שאין חייבין על סחיטתו.

יב. המנפץ [מסרק ומנער] את הצמר, או את הפשתן, או את השני, וכיוצא בהן - חייב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו ארבעה טפחים. והמנפץ את הגידים עד שיעשו כצמר, כדי לטוות אותן - הרי זה תולדת מנפץ, וחייב.

יג. הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה [- כגון צמר] - חייב. ואין הצובע חייב, עד שיהיה צבע המתקים [בר קיימא]; אבל צבע שאינו מתקים כלל, כגון שהעביר סרק [צבע זהוב] או ששר [צבע אדום] על גבי כרזל או נחשת וצבעו - פטור; שהרי אתה מעבירו לשעתו, ואינו צובע פלוס; וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת, פטור.

יד. העושה עין הצבע [- מראה של צבע] - הרי זה תולדת צובע, וחייב. כיצד? כגון שנתן קלקנתוס לתוף מי עפצא [- מיני דיו], שנעשה הכל שחר; או שנתן איסטיס לתוף מי כרפס [- מיני צבעים], שנעשה הכל ירק; וכן כל פיוצא כזה. וכמה שעורו? כדי לצבע בו חוט שארכו ארבעה טפחים.

טו. הטווה ארף ארבעה טפחים מפל דבר הנטוה, חייב; אחד הטווה את הצמר, או את הפשתן, או את השער, או את הנוצה, או את הגידין, וכן כל פיוצא בהן. העושה את הלכד [בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה] - הרי זה תולדת טווה, וחייב; והוא, שילבד דבר שאפשר לטוות ממנו ארף ארבעה טפחים בעלי בינוני.

טז. העושה שני כתי גירין [מכניס חוטי השתי למקומם במכשיר האריגה], חייב. העושה נפה, או כברה, או סל, או סבכה [כיסוי לראש], או שסרג מטה בתחלים - הרי זה תולדת עושה גירין; ומשיעשה שני כתיים [- שתי וערב] באחד מפל אלו, חייב. וכן כל העושה שני כתיים בדרך שעושין אותו כתיים כתיים כגון אלו, חייב.

יז. דרף האורגין, שמתחין החוטין תחלה בארף היריעה וברחבה, ושנים אחזין זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט בשבט על החוטין [מפריד ומותח באמצעות מקל] ומתקן אותן זה בצד זה, עד שתעשה פלה שתי בלא ערב. ומתיחת החוטין כדרך האורגין, היא הנסכת המסכה; וזה

דבוקין או עורות דבוקין, ולא נחפזן לקלקל בלבד - הרי זה תולדת קורע.

יב. הבונה כל שהוא, חיב. המשנה פני הקרקע בבית, כגון שהשפיל התל, או מלא גיא [גומא] - הרי זה בונה, וחיב. אחד נמן את האבן, ואחד נמן את הטיט - הנותן את הטיט חיב; ובנדבך [שורת אבנים] העליון, אפלו העלה את האבן והניחה על גבי הטיט - חיב, שהרי אין מניחין עליה טיט. והבונה על גבי פלים, פטור.

יג. העושה אהל קבוע - הרי זה תולדת בונה, וחיב. וכן העושה פלי אדמה, כגון תנור וחיבת קדם שישרפו [בכבשן לטיוס מלאכתו] - הרי זה תולדת בונה, וחיב. וכן המגבן את הגבינה, הרי זה תולדת בונה; ואינו חיב, עד שיגבן כגרוגרת. המכניס יד [קת] הקרדס [הגרזן] בתוך העין [החור] שלו, הרי זה תולדת בונה; וכן כל פיוצא בו. וכן כל התוקע עץ בעץ - בין שתקע במסמר, בין שתקע בעץ עצמו [חתיכת עץ בחברתה] עד שנתאחד - הרי זה תולדת בונה, וחיב.

יד. העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולין, כדי שיפנס להם האור - חיב משום בונה. המחזיר דלת של בור, ושל דות [בור הבנוי מעל הקרקע], ושל יציע [חדרון שלפני הבית] - חיב משום בונה.

טו. הסותר כל שהוא, חיב; והוא, שישתר על מנת לבנות; אבל אם סתר דרך השחתה, פטור. הסותר אהל קבוע, או שפרק עץ תקוע - הרי זה תולדת סותר, וחיב; והוא, שיתפזן לתקן.

טז. המכה בפטיש הפניה אחת, חיב. וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחיב. כיצד? המנפח בכלי זכוכית, והצור בכלי צורה אפלו מקצת הצורה, והמגרד [מיישר הבליטות] כל שהוא, והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבגד בין במתכת בין בכלים - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחיב. וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, אין חיבין על עשיתו.

יז. המפיש [מבקע] שחין [ובו מוגלה] בשבת כדי להרחיב פי המכה בדרך שהרופאין עושין, שהן מתפננין ברפואה להרחיב פי המכה - הרי זה חיב משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא; ואם הפישה להוציא ממנה הלחה שבה, הרי זה מתר.

יח. המסתת את האבן כל שהוא, חיב משום מכה בפטיש. המצדד [מסדר] את האבן ביסוד הבגן, ותקנה בידו והושיבה במקום הראוי לה - חיב משום מכה בפטיש. הלוקח זבלת שעל הבגדים [נסורת עץ שנתערבה בבגד] בידו, כגון אלו היכולות שבכלי צמר - חיב משום מכה בפטיש; והוא, שיקפיד עליהן; אבל אם הסירן בדרך עסק [בלי כוונה], הרי זה פטור. המנער טלית חדשה שחרה, כדי לנאותה ולהסיר הצהוב הלכך הנתלה בה, בדרך שהאמנין עושין - חיב חטאת; ואם אינו מקפיד, מתר.

שלא תצא, אף על פי שיש לה שני אסרות [קשרים]. וחבל שהיה קשור בפנה, קושרו באבוס [כלי להאכלת הבחמה]; היה קשור באבוס, קושרו בפנה. אבל לא יביא חבל מתוך ביתו, ויקשר בפנה ובאבוס; ואם היה חבל גרדי [- אורג] שמתר לטלטלו, הרי זה מביא וקושר בפנה ובאבוס. מפני שכל אלו הקשרים, מעשה הדיוט הן, ואינן לקימה, אלא פעם קושר ופעם מתיר, ולפיכך מתר לקשר אותן לכתחלה. חותלות [סלים] של תמרים ושל גרוגרות [תאנים יבשים] - מתיר [קשירת הסל], ומפקיע [קשרי התאנים], וחותף [התאנים], ונוטל ואוכל.

ד. כל שראוי למאכל בהמה, מתר לקשר אותו בשבת; לפיכך, אם נפסקה רצועות סנדלו בכרמלית [מקום שאינו רח"ד ואינו רה"י] - נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה, וכורך עליו וקושר הגמי. נשמטה לו רצועות מנעל וסנדל, או שנשמט רב הרגל [מהם] - מתר להחזיר הרצועות למקומן, ובלבד שלא יקשר.

ה. העניבה - מתרת, לפי שאינה מתחלפת בקשירה [ואין צורך לגזור עליה]; לפיכך, החבל שנופסק - מקבץ שני קצותיו, וכורך עליו משיחה [חבל זק], ועוגב עניבה.

ו. מתר לקשר קשר שאינו של קימה לדבר מצוה, כגון שיקשר למדד שעור משעורי התורה. נימת [מיתר] כנור שנופסקה - קושרין אותה במקדש, אבל לא במדינה [שאר המקומות]; ולא יקשר נימא לכתחלה, אפלו במקדש.

ז. כל קשר שחיבין על קשורו, כף חיבין על התרו; וכל קשר שהקושר אותו פטור, כף המתיר אותו פטור; וכל קשר שמתר לקשרו, כף מתר להתירו.

ח. הפותל [שוזר] חבלים מן ההוצין [עלי התמר], ומן החלף [מיו צמח עשב], או מחוטי צמר, או מחוטי פשתן, או חוטי שער, וכיוצא בהן - הרי זה תולדת קושר, וחיב. ושעורו, כדי שיעמד החבל בפיתלתו בלא קשירה - שנמצאת מלאכתו מתקיימת [בת-קיום]. וכן המפריד את הפתיל - הרי זה תולדת מתיר, וחיב; והוא, שלא יתפזן לקלקל בלבד. ושעורו, כשעור הפותל.

ט. התופר שתי תפירות, חיב; והוא, שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן, כדי שתעמד התפירה ולא תשטט. אבל אם תפר יתר על שתי תפירות - אף על פי שלא קשר, חיב; שהרי מתקיימת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת - חיב, מפני שהוא מצרכי התפירה.

י. הקורע כדי [שיעור קריעה שאפשר ממנה] לתפר שתי תפירות על מנת לתפר שתי תפירות - חיב; אבל הקורע להפסידה - פטור, מפני שהוא מקלקל. הקורע בחמתו [בכעס], או על מת שהוא חיב לקרע עליו - חיב; מפני שמלישב את דעתו בדבר זה, ויגנוח יצרו, והואיל וחתמו שוככת בדבר זה, הרי הוא כמתקן, וחיב. והפותח בית הצואר בשבת, חיב.

יא. המדבק גירות או עורות בקולן [דבק] של סופרים וכיוצא בו - הרי זה תולדת תופר, וחיב. וכן המפרק גירות

הלכות שבת פרק יא

א. השוחט, חייב. ולא שוחט בלבד, אלא כל הנוטל נשמה לאחד מפל מיני חיה ובהמה ועוף ודג ושרץ - בין בשחיטה, בין בנחירה [דקירה] בין בהפיה - חייב. החונק את החי עד שזמות, הרי זה תולדת שוחט; לפיכך, אם העלה דג מספל של מים, והניחו עד שמת - חייב משום חונק; ולא עד שזמות, אלא פיון שיכש בו כסלע בין סנפיריו - חייב, שעדין אינו יכול לחיות. הושיט ידו למעי הבהמה, ודלדל עבר שבמעייה [ניתקו מחיבורו] - חייב.

ב. רמשים שהן פרין ורבין מזכר ונקבה, או נהוין מן העפר כמו הפרעושין - ההורג אותן, חייב כהורג בהמה וחייה; אבל רמשים שהגותן מן הגללים ומן הפרות שהכאישו וכיוצא בהן - כגון תולעים של בשר ותולעים שבתוף הקטניות - ההורגן, פטור.

ג. המפלה כליו [מנכה בגדיו מכינים] בשבת - מולל [משפספ באצבעותיו] את הכנים, וזורקן; ומתך להרג את הכנים בשבת, מפני שהן מן הוצעה.

ד. חיה ורמש שהם נושכין וממיתין ודאי - כגון זבוב שבמצרים, וצרעה שבניגוה, ועקרב שבחדיב, ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום - מתך להרגן בשבת, כשיראו. ושאר כל המזיקין - אם היו רצין אחריו, מתך להרגן; ואם היו יושבין במקומן או בורחין מלפניו, אסור להרגן; ואם דרסן לפי תמו בשעת הלוכו והרגן, מתך.

ה. המפשיט מן העור פדי לעשות [לכסות] קמיע [קלף עם שמות הקודש לסגולה ורפואה], חייב. וכן המעבד מן העור פדי לעשות קמיע, חייב. ואחד המעבד, ואחד המולח - שהמליחה, מין עבוד הוא. ואין עבוד באכלין. וכן המוחק מן העור פדי לעשות קמיע, חייב. ואיזה הוא מוחק? זה המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה, עד שיתחיל פגי העור.

ו. המפרק [מפריד] דוכסוסטוס [- העור החיצוני] מעל הקלף [- העור הפנימי] - הרי זה תולדת מפשיט, וחייב. הדורס על העור כרגלו עד שיתקשה, או המרפכו בידו ומושכו ומשנה אותו פדרף שהרצענין עושין - הרי זה תולדת מעבד, וחייב. המורט נוצה מן האברה [כנף העוף] - הרי זה תולדת מוחק, וחייב. וכן הממרס רטיה [תחבושת] כל שהוא, או שענה, או זפת, וכיוצא בהן מדברים המתמרחין, עד שיתחיל פנים [- פניהם] - חייב משום מוחק. וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים, חייב משום מוחק.

ז. המחתך מן העור פדי לעשות קמיע, חייב; והוא שיתפונן למידת ארכו ומדת רחבו, ויתחך בכונה - הוא שהיא מלאכה; אבל אם חתך דרך הפסד [השחתה], או בלא כונה למידתו, אלא כמתעסק [בלי כוונה] או כמשחק - הרי זה פטור. והקומט את הכנף [חותך ראשו הקשה] -

ט. הצד דבר שדרף מינו לצוד אותו - חייב, כגון חיה ועופות ודגים; והוא, שיצוד אותן למקום שאינו מחסר צידה. כיצד? כגון שדרף אחר צבי עד שהכניסו לבית או לגנה או לחצר, ונצל עליו, או שהפריח את העוף עד שהכניסו למגדל, ונצל עליו, או ששלה דג מן הים, בתוף ספל של מים - הרי זה חייב. אבל אם הפריח צפור לבית, ונצל עליו, או שהפריח דג ועקרו מן הים לכרכה של מים, או שדרף אחר צבי עד שנגנס לטרקלין רחב, ונצל עליו - הרי זה פטור; שאין זו צידה גמורה - שאם יבוא לקחתו, צריך לרדף אחריו ולצוד אותו משם. לפיכך, הצד ארי - אינו חייב עד שיכניסנו לכפה [חדר קטן] שלו שהוא נאסר בה.

כ. כל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה בשחיה [תנועה] אחת, או שהיו הפתלים קרובין זה לזה עד שיפיל צל שניהם לאמצע כאחד - הרי זה מקום קטן; ואם הכריח הצבי וכיוצא בו לתוכו, חייב. ומקום שהוא גדול מזה - המכריח חיה לתוכו, פטור.

כא. אחד שמונה שרצים האמורין בתורה, ואחד שאר שקצים ורמשים שיש למינם צידה - הצד אחד מכלן, בין לצרף בין שלא לצרף אלא לשחך בהם - חייב, הואיל ונתפון לצוד וצד; שמלאכה שאינה צריכה לגופה, חייב עליה. הצד את הישן ואת הסומה - חייב.

כב. המשלח כלבים כדי שיצודו צביים וארנבים וכיוצא בהן, וברח הצבי מפני הכלב, והיה הוא רודף אחר הצבי או שעמד בפניו והבהילו, עד שהגיע הכלב והפש - הרי זה תולדת הצד, וחייב. וכן העושה פדרף היו בעופות.

כג. צבי שנגנס לבית, ונצל אחד בפניו - חייב. ונצלוהו שנים, פטורין; ואם אין אחד יכול לנצל, ונצלוהו שנים - חייבין. ישב אחד על הפתח לא מלהו [- לא סתמו], וישב השני ומלהו - השני חייב; ישב הראשון ומלהו, ויבא השני וישב בצדו - אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב; והשני לא עשה כלום, ומתך לו לישוב במקומו עד הערב ולקח הצבי. למה זה דומה? לנוצל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו, שלא עשה כלום. נכנסה לו צפור תחת כנפיו [- בגדו] - יושב ומשמרה עד שתחשף, ומתך.

כד. הצד צבי זקן, או חגר, או חולה, או קטן - פטור. המפרק בהמה חיה ועוף מן המצודה [מלכודת], פטור. הצד חיה ועוף שברשותו, כגון אווין ותרגולין ויוני עליה - פטור. הצד דבר שאין מינו צידה, כגון חגבים תזיוין [מין דבורים] צורעין ויתושין ופרעושין וכיוצא באלו - הרי זה פטור.

כה. רמשים המזיקין, כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן - אף על פי שאינן ממיתין - הואיל ונושכין, מתך לצוד אותן בשבת; והוא, שיתפונן להנצל מנשיכתן. כיצד הוא עושה? כופה עליהן כלי, או מקיף עליהן [חוסם דרכם], או קושרן - כדי שלא יזיקו.

אוחז בקלמוס, וגדול אוחז בידו וכותב - חייב; גדול אוחז בקלמוס, וקטן אוחז בידו וכותב - פטור.

טו. אין הכותב חייב - עד שיכתב בדבר הרושם ועומד [- מתקיים], כגון דיו, ושחור, וסקרה, וקלמוס, וקלקנתוס, וכיוצא בהם; ויכתב על דבר שמתקיים הכתב עליו, כגון עור, וקלף, ויגד, ועץ, וכיוצא בהן. אבל הכותב בדבר שאין רשומו עומד, כגון משקין ומי פרות, או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד - פטור. אינו חייב - עד שיכתב בדבר העומד, על דבר העומד; וכן אין המוחק חייב - עד שימחק כתב העומד, מעל דבר העומד.

טז. הכותב על בשרו - חייב, מפני שהוא עור; אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרט על בשרו צורת כתב, פטור. הקורע על העור כתבנית כתב, חייב משום פותב; הרושם על העור כתבנית כתב, פטור. המעביר דיו [שחור] על גבי סקרא [דיו אדום] - חייב שפתיים; אחת משום פותב, ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו, וסקרא על גבי סקרא, או סקרא על גבי דיו - פטור.

יז. רושם, תולדת כותב הוא. ביצד? הרושם רשמי וצורות בכתל [מכחול העין] ובקשור [צבע אדום] וכיוצא בהן, כדרך שהצריח רשמי - הרי זה חייב משום פותב; וכן המוחק את הרשום [על מנת] לתקן - הרי זה תולדת מוחק, וחייב. המשרטט [קור] כדי לכתב שפתי אותות תחת אותו שרטוט, חייב. חרשי [- נגרי] העצים שמעבירין חוט של סקרא [פס אדום] על גבי הקורה כדי שינסר בשוה - הרי זה תולדת משרטט; וכן הגבילים [מסתתי אבנים] שעושין בן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה. ואחד המשרטט בצבע, או בלא צבע - הרי זה חייב.

יום רביעי

הלכות שבת פרק יב

א. המבעיר כל שהוא, חייב; והוא שיהא צריך לאפר; אבל אם הבעיר דרך השחתה - פטור, מפני שהוא מקלקל. והמבעיר גדישו של חברו, או השורף דירתו - חייב, אף על פי שהוא משחית; מפני שפונתו להנעם משונאו, והרי נתקרה [נתיישרה] דעתו ושכחה חמתו, ונעשה כקורע על מתו או בחמתו, שהוא חייב, וכחובל בחברו בשעת מריבה - שכל אלו מתקנין הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים, בין להתחמם בין להאיר - הרי זה חייב. המחמם את הברזל כדי לצרפו [לחזקו] במים - הרי זה תולדת מבעיר, וחייב.

ב. המכבה כל שהוא, חייב. אחד המכבה את הנר, ואחד המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של מתכת, פטור; ואם נתפנו לצרף - חייב, שכן לוטשי הברזל עושים, מחמין את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבין אותו במים כדי לחסמו; וזה הוא לצרף, שהעושה אותו חייב,

הרי זה תולדת מחתף, וחייב. וכן המגרד ראשי פלונסות [קרשים] של ארז, חייב משום מחתף. וכן כל חתיכה שיחתף חרש [נגר] העץ מן העצים [שדרכו לחתוך], או חרש מתכת מן המתכות - חייב משום מחתף. הנוטל קיסם של עץ מלפניו, וקטמו [עשאו חד] לחצות בו שניו או לפתח בו את הדלת - חייב.

ח. כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה - כגון תבן, ועשבים לחים, והוצין [עלי התמר], וכיוצא בהן - מתר לקטם אותן [לחוחתם ביד] בשבת, מפני שאין בהן תקון כלים. ומתר לקטם עצי בשמים להריח בהן, ואף על פי שהן קשים ויבשין; ומפשט [שובר] מהן כל שירצה, בין שפשט עץ גדול, בין שפשט עץ קטן.

ט. הכותב שפתי אותות [אותיות], חייב. והמוחק כתב על מנת לכתב במקום המוחק שפתי אותות, חייב. הכותב אות אחת גדולה בשפתיים, פטור; מחק אות אחת גדולה, ויש במקומה כדי לכתב שפתיים - חייב. כתב אות אחת והשלים [סיים] בה את הספר, חייב. הכותב על מנת לקלקל העור - חייב; שאין חיובו על מקום הכתב, אלא על הכתב; ואכל המוחק על מנת לקלקל, פטור. נפלה דיו על גבי ספר ומחק אותה, נפלה שונה על גבי הפנקס [לוח רשימות] ומחק אותה - אם יש במקומה כדי לכתב שפתי אותות, חייב.

י. הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד [- בעל משמעות], כמו רר תת גג - חייב. והכותב בכל כתב ויבכל לשון - חייב, ואפלו משני סמיונות [ב' סוגי דיו].

יא. הכותב אות אחת סמוך לכתב, או כתב על גבי כתב [כותב על אותיות שכבר כתובות], המתפנו לכתב חית וכותב שני זנין, וכן כל כיוצא בזה משאר אותיות, הכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין [נקראים] זה עם זה, או שכתב שפתי אותיות בשני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה - פטור; כתבן בשני כתלי ווית, או בשני דפי פנקס [הסמוכים], והן נהגין זה עם זה - חייב.

יב. לקח גויל [עור מעובד] וכיוצא בו, וכתב עליו אות אחת במדינה זו, והלף באותו היום, וכתב אות שניה במדינה אחרת במגלה אחרת - חייב; שבזמן שמקרבין נהגין זה עם זה, ואינן מחסרין מעשה לקריבתן.

יג. הכותב אות אחת - אף על פי שקורין ממנה תבה שלמה, פטור. ביצד? כגון שכתב מם, והכל קורין אותה מעשר, או שכתבה במקום מנין [מספר], שהרי היא כמי שכתב ארבעים - הרי זה פטור. המגיה אות אחת, ועשה אותה שפתיים - כגון שחלק גג החית, ונעשה שני זנין - חייב. וכן כל כיוצא בזה.

יד. הכותב בשמאלו, או לאחר ג'ו, כרגלו, כפיו, וכמפרקו - פטור. אשר שכתב בימינו, שהיא לו בשמאל כל אדם - פטור; ואם כתב בשמאלו, חייב. והשולט בשפתי דיו בשוה, וכותב בין בימינו בין בשמאלו - חייב. קטן

יא. המוציא מקצת החפץ מרשות משתי רשות אלו [רה"י או רה"ר] לרשות שניה - פטור, עד שיוציא את כל החפץ בלוי, מרשות זו לרשות זו. קפה שהיא מלאה חפצים, אפילו מלאה [גרינין] חרדל, והוציא רבה מרשות זו לרשות זו - פטור, עד שיוציא את כל הקפה. וכן כל הדומה לזה. שהפלי משים [מחשיב] כל שיש בו כחפץ אחד.

יב. המוציא בין בימינו, בין בשמאלו, בין בתוך חיקו, או שיצא במעות צרוורין לו בסדינו - חזק, מפני שהוציא בדרך המוציאין. וכן המוציא על כתפו - חזק, אף על פי שהמשאוי למעלה מעשרה ברשות הרבים; שכן היה משא בני קהת במשכן למעלה מעשרה, שנאמר: "בפתח יצאו"; וכל המלאכות, ממשכן לומדין אותן.

יג. אבל המוציא לאחר ידו [שלא כדרך], בפיו, ובמרפקו, באזנו, ובשערו, ובכיס שתפור בכגדו ופי הכיס למטה, בין בגד ובגד, בפי בגדו, במנעלו, ובסנדלו - פטור, שלא הוציא בדרך המוציאין.

יד. המוציא משאוי על ראשו - אם היה משאוי כבד, כגון שק מלא או תבה ומגדל [ארוו] וכיוצא בהן, שהוא משים על ראשו ותופש בגדו - חזק; שכן דרך המוציאין, ונמצא כמוציא על כתפו או בגדו. אבל אם לקח חפץ קל, כגון שהניח בגד או ספין או ספר על ראשו, והוציא, והוא אינו אחוז בגדו - הרי זה פטור; שלא הוציא בדרך המוציאין, שאין דרך רב העולם להוציא החפצין מנחין על ראשיהן. המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים - אף על פי שהעבירו למעלה מראשו, חזק.

טו. מתר לאדם לטלטל ברשות הרבים, בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדו; ויש לו לטלטל בכל המרבע הזה. ובאמה שלו מודדין לו; ואם היה ננס באבריו, נוהגין לו ארבע אמות בבנינונית של כל אדם. ומפי הקבלה [ממשה רבינו] אמרו, שזה שנאמר בתורה "שבו איש תחתיו" - שלא יטלטל חוץ למרבע זה; אבל במרבע זה, שהוא כמדת ארץ האדם כשיפשוט ידיו ורגליו - בו בלבד יש לו לטלטל.

טז. היו שנים, מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע אמות של זה - מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו; ואם היו שלשה, והאמצעי מבלע ביניהם [ד' אמותיו הם בין ח' האמות שלהם] - הוא מתר [לאכול] עמהם והם מתרין עמו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה.

יז. לפיכך, מתר לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים, ולתנו לתברו שעמו בתוך ארבע אמות; וכן תברו לתברו האחר שבצדו, אפילו הן מאה; ואף על פי שהחפץ הולך כמה מילין בשבת - מתר, מפני שכל אחד מהם לא טלטל אלא בתוך ארבע אמות שלו.

יח. הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל המרבע שהוא

והוא תולדת המכבה. ומתר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים, כדי שלא יזקו בה רבים. הנותן שמן לתוף הגר הדלוק, חזק משום מבציר; והמסתפק [נוטל] מן השמן שבגור, חזק משום מכבה.

ג. דלקה שנפלה בשבת - המכבה אותה מפני אבוד המון, חזק; שאין אבוד המון דוחה שבת, אלא אבוד נפשות. לפיכך, יצאו בני אדם כדי שלא ימותו, ויניחו האש תלהט, ואפילו שורפת כל המדינה בלה.

ד. ומתר לעשות מחיצה בכל הפלים, בין מלאים בין ריקנים, כדי שלא תעבר הדלקה. אפילו כלי חרש חדשים מלאים מים - עושין מהן מחיצה, אף על פי שהדאי מתבקעין ומכבין; שגם כפוי, מתר. וכופין קערה על גבי הגר, בשביל שלא תאחז בקורה.

ה. תבה שדה [תיבה קטנה] ומגדל [ארוו] שאחז בהן האור - מביא עור גדי וכיוצא בו מדברים שאין האור מלקטת אותן, ופורשו על הקצה שעדין לא נשרף, כדי שלא תעבר לו האש.

ו. טלית שאחז בה האור, פושטה ומתכסה בה; ואם כבתה, כבתה. וכן ספר תורה שאחז בו האור, פושטו וקורא בו; ואם כבה, כבה. ונותן מים מן הצד שעדין לא נתלית בו האור; ואם כבתה, כבתה. שכח גר דלוק על גבי הטבלה, נוער את הטבלה והוא נופל; ואם כבה, כבה; אבל אם הניחו מבערב - אף על פי שפכה, אסור לטלטלו. **ז.** נכרי שבא לכבות - אין אומרים לו 'כבה' ו'אל תכבה', מפני שאין שביחתו עלינו. אבל קטן שבא לכבות, אין שומעין לו - והוא, שיהיה עושה על דעת אביו [מבין שהכיבוי להנאת אביו]; אבל מדעת עצמו, אין בית דין מצוין עליו להפרישו. ובדלקה התירו לומר: 'כל המכבה אינו מפסיד'.

ח. ההוצאה מרשות לרשות, מלאכה מאבות המלאכות היא. ואף על פי שדבר זה, עם כל גופי תורה, מפי משה מסניני נאמרו - הרי הוא אומר בתורה: "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש, ויפלא העם מהביא"; הא למדת, שההבאה - 'מלאכה' קורא אותה. וכן למדו מפי השמועה, שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע - הרי הוא כמוציא מרשות לרשות, וחזק.

ט. אין המוציא מרשות לרשות חזק, עד שיוציא כשעור המועיל, מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד; ויעקר מרשות זו, ויניח ברשות שניה. אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, או שהוציא פחות מכשעור - פטור. וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים - אינו חזק עד שיעקר כשעור מצד זה, ויניחו בצד אחרת.

י. הזורק מרשות לרשות, או המושיט - הרי זה תולדת מוציא, וחזק. וכן הזורק או המושיט מתחלת ארבע לסוף ארבע - הרי זה תולדת מוציא, וחזק. והזורק בלאחר יד [שלא כדרך], פטור.

ופשט ידו לרשות שניה וחפץ בידו, ונטלו אחד ממנו; או שנתן אחד לידו חפץ, והחזיר ידיו אליו (כלפי עצמו) - שניהם פטורים; מפני שזה עקר, וזה הניח.

ו. במה דברים אמורים? בשהיתה ידו למעלה משלשה; אבל אם היתה ידו בתוף שלשה סמוך לארץ - הרי זה כמי שהניח בארץ, וחיב.

ז. היה עומד באחת משתי רשיות אלו, ופשט חברו ידו מרשות שניה, ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו, והכניסו אצלו; או שהוציא חפץ מאצלו, והניחו ביד זה העומד - זה העומד לא עשה פלום, שהרי חברו נתן בידו, או נטל מידו; וחברו חיב - שהרי עקר והניח.

ח. היה עומד באחת משתי רשיות אלו, ונתן חברו חפץ בידו או על גביו, ויצא באותו החפץ לרשות שניה, ועמד שם - חיב; מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו, בעקירת החפץ מאותה רשות; ועמידתו באותו החפץ, כהנחת החפץ בפרקע שעמד בה. לפיכך, אם יצא בחפץ שבידו, או על גביו, ולא עמד ברשות שניה, אלא חזר ונכנס והוא בידו - אפלו יצא ונכנס כל היום כלו, עד שיצא היום - פטור; לפי שעקר ולא הניח. ואפלו עמד לתקן המשאוי עליו, עדין פטור הוא - עד שיעמד לנוח.

ט. וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו - רץ בה אפלו כל היום, ואינו חיב עד שיעמד; והוא, שיהיה רץ בה; אבל אם הלך מעט מעט - הרי זה כעוקר ומניח, ואסור. לפיכך, מי שקדש עליו היום, וחבילתו על כתפו - רץ בה עד שיעמד לביתו, וזוהרקה שם בלאחר יד.

י. עקר חפץ מרשות הרבים, והלך בו פחות מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד - אפלו כל היום כלו - מתר. במה דברים אמורים? בשעמד לנוח; אבל אם עמד לתקן משאו, הרי זה כמהלך, וכשיעמד חוץ לארבע האמות, חיב; והוא שיעמד חוץ לארבע אמות לנוח, אבל אם יעמד לתקן משאו, עדין הוא כמהלך, ואינו חיב עד שיעמד לנוח חוץ לארבע האמות.

יא. היה קנה או רמח וכיוצא בו מנח על הארץ, והגביה הקצה האחד, והיה הקצה השני מנח בארץ, והשליכו לפניו, וחזר והגביה הקצה שהיה מנח והשליכו לפניו על דרך זו, עד שהעביר החפץ כמה מילין - פטור; לפי שלא עקר החפץ כלו מעל גבי הארץ. ואם משו החפץ ונגררו על הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע - חיב; שהמגלגל, עוקר הוא.

יב. עקר חפץ מזוית זו להניחו בזוית אחרת [באותו בית], שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך בדרך, והוציאו לרשות שניה - פטור; מפני שלא היתה עקירה ראשונה לך, ונמצאת כאן הנחה בלא עקירה. וכן העוקר חפץ והניחו על חברו כשהוא מהלך, ובצעת שירצה חברו לעמד, נטלו מעל גבי חברו - הרי זה פטור; שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה.

יג. הזורק חפץ מרשות לרשות, או מתחלת ארבע לסוף

ארבע אמות על ארבע אמות, נמצא מטלטל בארץ אלכסונו של מרבע זה, חמש אמות ושלשה חמשי אמה. לפיכך, אין המעביר או הזורק ברשות הרבים חיב, עד שיעביר חוץ לחמש אמות ושלשה חמשי אמה. וכל מקום שאמרנו 'מתחלת ארבע לסוף ארבע', או 'המעביר ארבע אמות חיב' - הוא מתחלת האלכסון של ארבע אמות, עד סופו; ואם העביר פחות מזה, פטור.

יט. נמצא כאן שלש מדות. ביצד? העוקר חפץ מרשות הרבים ממקום זה, והניחו במקום אחר ברשות הרבים - אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות, הרי זה מתר; היה ביניהן יתר מארבע אמות ועדין הן בתוף חמש אמות ושלשה חמשי אמה, פטור; היה ביניהן חמש אמות ושלשה חמשי אמה בשונה - הרי זה חיב, שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרבע.

הלכות שבת פרק יג

א. אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חיב, עד שיעקר מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר, ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה.

ב. ידו של אדם, חשוכה לו בארבעה על ארבעה; לפיכך, אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו, והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה - חיב. וכן אם היה עומד באחת משתי רשיות אלו, ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה, או מיד אדם העומד בה, והחזיר ידו אליו - חיב; ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו, הואיל והוא בידו, הרי הוא כמנח בארץ.

ג. היה אוכל ויצא מרשות לרשות, וחשב להוציא האכל שפניו מרשות לרשות - חיב; מפני שמחשבתו משימה פיו (מחשיבה את -) מקום, אף על פי שלא הוציא בדרך המוציאה. וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשיות אלו, והשתין מים או רגק [ירק] ברשות שניה - חיב; שהרי עקר מרשות, והניח ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו כאלו עקר מעל גבי מקום. היה עומד ברשות זו, ופי אמה ברשות שניה, והשתין בה - פטור.

ד. היה עומד באחת משתי רשיות, ופשט ידו לרשות שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמה מלאה מים, והוציאה - חיב; שהמים בלן, כאלו הן מנחין על הארץ. אבל אם היה כלי צף על גבי המים, ופרות על גבי הכלי, ופשט ידו ולקח מן הפרות, והוציא - פטור; שהרי לא נחו הפרות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה. ואין צריך לומר, אם היו הפרות צפין על פני המים, והוציאה - שהוא פטור. וכן אם היה שמן צף על גבי המים, וקלט מן השמן, והוציאו - פטור.

ה. כבר אמרנו, שאין המוציא מרשות לרשות חיב, עד שיעקר ויניח; אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר - פטור. לפיכך, מי שהיה עומד באחת משתי רשיות,

החפץ בסוף ארבע - ח'ב; שהרי נעשה שעור המלאכה, ונעשת מחשבתו - שהדבר ידוע, שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה, עד שיעבר על כל מקום ומקום מכל השמונה. אבל אם נתפון לזרק ארבע, ונת החפץ בסוף שמונה - פטור; לפי שנת במקום שלא חשב שתעבר בו, וכל שכן שתפנות; לפיכך, אם חשב בעת זריקה, שיפנות החפץ בכל מקום שיירצה - ח'ב.

כב. זרק לתוף ארבע אמות, ונתגלגל חוץ לארבע אמות - פטור. זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוף ארבע אמות - אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות ואחר כך נתגלגל ונכנס, ח'ב; ואם לא נח כלל, הרי זה פטור.

הלכות שבת פרק יד

א. איזו היא רשות הרבים? מדברות ויערים ושודות, ודרכים המפלישין להן [פתוחים לרה"ר משני עבריהם]; ובלבד שיהיה רחב הדרך שש עשרה אמה, ולא תהיה עליו תקרה. ואי זו היא רשות היחיד? תל שגבוה עשרה טפחים, ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן; וכן חריץ שהוא עמק עשרה, ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מקף ארבע מחיצות, גבהן עשרה, וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן, אפלו יש בה כמה מילין, אם הקף לדירה, כגון מדינה המקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה; ומבואות שיש להן שלשה כתלים וילחי [קרוש] ברוח רביעית; וכן חצר ודיר [מקום מגורד לצאן] וסהר [סטח מגורד] שהקפו לדירה - כלן רשות היחיד גמורה הן.

ב. אפלו בלים, כגון ספינה או מגדל [ארוון] של עץ וכנרת וכיוצא בהן - אם יש בהן ארבעה על ארבעה בגובה עשרה, או יתר על זה - הרי הן רשות היחיד גמורה.

ג. עבי הכתלים של רשות היחיד, כרשות היחיד [מק"ו]; לאחרים [- המוקפים ממנו] עושה מחיצה, לעצמו לא כל שכן? ! אורי רשות היחיד, כרשות היחיד; ורשות היחיד, אוריה כרשות היחיד עד לרקיע. אבל אורי רשות הרבים - אינו כרשות הרבים, אלא עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באורי רשות הרבים, מקום פטור הוא.

ד. ארבע רשיות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית [- מקום שאינו רה"ר ואינו רה"ד], ומקום פטור. איזו היא כרמלית? תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן, וגבהו משלשה ועד עשרה; שהכרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה, ואין רחבה פחות מארבעה על ארבעה; וכן חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן, ועמק משלשה עד עשרה; וכן מקום שהקף בארבע מחיצות, גבהן משלשה ועד עשרה, וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן; וכן קרן זווית [פינה] הסמוכה לרשות הרבים, והוא המקום שמקף שלש מחיצות, והרוח הרביעית רשות הרבים, כגון מבוי שאין לו לחי [קרוש בצד הפתח] או קורה [למעלה מקצה לקצה] ברוח רביעית; וכן

ארבע ברשות הרבים, וקדם שיפנות קלטו [תפשו] אחר בידו, או קלטו בלבו, או נשרף - פטור; מפני שאין זו הנחה שנתפון לה. לפיכך, אם נתפון בשעת זריקה לכך - ח'ב.

יד. הזורק חפץ מרשות לרשות, והיה קשור בחבל ואגודו [- תופס אותו] בידו - אם יכול למשך החפץ אצלו, פטור; שהרי אין כאן הנחה גמורה, ונמצא כמי שעקר ולא הניח.

טו. הזורק, ונתה בתוף ידו של חברו - אם עמד חברו במקומו וקבלה - הזורק ח'ב, שהרי עקר והניח; ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה - פטור. זרק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ, וקבלו בידו ברשות אחרת, או חוץ לארבע אמות - פטור, כאלו נעקר אחר וקבלו; שאין ההנחה הגמורה, אלא שיפנות החפץ במקום שהיה לו לנוח בשעת עקירה.

טז. הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - אף על פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים, פטור; והוא, שיעבר למעלה משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שנעקר או נתגלגל, ויצא החפץ לרשות היחיד האחרת - הרי הוא כמי שנשארו עומד ברשות הרבים, ולפיכך ח'ב. וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים, ורשות היחיד באמצע - פטור; ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שתור ונתגלגל, ויצא לרשות הרבים השניה - הרי הוא כמי שנשארו עומד ברשות היחיד, ולפיכך ח'ב.

יז. המעביר ארבע אמות ברשות הרבים זו עם רשות הרבים השניה - ח'ב; מפני שארבע אמות בשתי רשיות הרבים מצטרפים, מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן. **יח.** המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - ח'ב, ואפלו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים [למעלה י' טפחים]; שכן היתה עבודת הלויים במשכן - מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה, ורשות הרבים בין שתי העגלות, וכל עגלה ועגלה רשות היחיד היא.

יט. כמה דברים אמורים? בשחיו שתי רשיות היחיד בארץ רשות הרבים, כמו שהעגלות מהלכות ברשות הרבים, זו אחר זו; אבל אם היו שתי הרשיות בשני צדי רשות הרבים - אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שפנגדה, פטור.

כ. שכח ופשט ידו והיא מלאה פרות, והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שפצדה, ונזכר קדם שיכניס, והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים - מתר להתזירה אליו לחצרו; אבל להכניסה לאותה חצר שניה, אסור, כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה. ואם הוציא ידו כמזיד, הרי זה אסור להתזירה אצלו; אלא קנסו אותו, שתהא ידו תלויה עד שתחשך.

כא. המתפון לזרק שמונה אמות ברשות הרבים, ונח

יא. רשות היחיד ומקום פטור, מתר לטלטל בכלן; אפלו הנה ארץ כל אחת משתייהן במה מילין, מטלטל בכלה. אכל רשות הרבים והפרמלית - אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות; ואם העביר, או הושיט, או זרק חוץ לארבע אמות - ברשות הרבים, חביב. ובכרמלית - פטור; שאסור הכרמלית מדברייהם [מדברנו], מפני שהיא דומה לרשות הרבים, שפא תתחלף ברשות הרבים. לפיכך, אם לא הנה צריך לגוף ההוצאה, כגון שהעביר קוץ בכרמלית כדי שלא יזקו בו רבים - הרי זה מתר, ואפלו העבירו במה אמות; וכן כל פיוצא בזה.

יב. כשם שמתר לטלטל בכל מקום פטור - כך מתר להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים, ואין צריך לומר לכרמלית; ומוציאין לו מרשות היחיד ומרשות הרבים, ואין צריך לומר מן הכרמלית.

יג. כשם שאסור לטלטל בכל הכרמלית - כך אסור להוציא ממנה לרשות היחיד או לרשות הרבים, או להכניס לכרמלית מרשות היחיד או מרשות הרבים; ואם הוציא או הכניס, פטור.

יד. המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד, או מרשות הרבים לרשות הרבים, ובכרמלית באמצע - פטור; וכן המושיט או הזורק מזו לזו, ובכרמלית באמצע - פטור. המוציא חפץ מרשות הרבים לכרמלית והניחו שם, וחסר ועקר מפרמלית והכניסו לרשות היחיד, או שהוציא מרשות היחיד לכרמלית והניחו שם, וחסר ועקר מפרמלית והוציא לרשות הרבים - הרי זה פטור.

טו. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ועבר על מקום פטור ביניהן בהליכתו - חביב, שהמחלף אינו כעומד; ואין צריך לומר, בזורק שעבר החפץ במקום פטור - שאינו חשוב כמי שנח שם. הנה עומד במקום פטור, ונטל חפץ מרשות היחיד, או מאדם העומד שם, והניחו ברשות הרבים, או ביד אדם העומד שם - פטור; וכן אם הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ועמד במקום פטור - פטור.

טז. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה, ואין בעקרו ארבעה, ואין בגבה הקצר שלו שלשה - הרי הוא רשות היחיד; ואם זרק מרשות הרבים, ונח על גבו - חביב. תל המתלקט [- מיתמר ל-] גבה עשרה טפחים מתוך [שבסיוטו ב] ארץ ארבע אמות, הרי הוא רשות היחיד; ואם זרק מרשות הרבים, ונח על גבו - חביב.

יז. נעץ קנה ברשות היחיד, אפלו גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים, ונח על גביו - חביב; שרשות היחיד עולה עד לרקיע. אילן שהוא עומד ברשות היחיד, ונפחו נוטה לרשות הרבים, וזרק ונח על נופו - פטור; שאין הנוף חולף אחר העקר.

יח. נעץ קנה ברשות הרבים, ובראשו טרסקל [- סל], וזרק ונח על גביו - פטור; שאין רשות הרבים, אלא עד עשרה. הזורק ארבע אמות ברשות הרבים, ונח [נדבק]

הימים, והבקעה, בין בימות החמה בין בימות הגשמים - כל אלו פרמלית הן.

ה. אויר הפרמלית, הרי היא בכרמלית עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באויר הפרמלית, הרי הוא מקום פטור. לפיכך, מעל פני המים שבמים ושבתהרות - עד עשרה טפחים באויר, הן פרמלית; ולמעלה מעשרה, מקום פטור. אכל כל העמק המלא מים, הרי הוא קרקע עבה. ו. בור שבכרמלית - הרי הוא בכרמלית, אפלו עמק מאה אמה ורחב מאה אמה. רשות הרבים שהיתה עליה תקרה, או שאין ברחבה שש עשרה אמה - הרי היא בכרמלית. אצטבה [סופר] שבין העמודים ברשות הרבים, הרי היא בכרמלית; וצדי רשות הרבים, בכרמלית. אכל בין העמודים - הואיל ורבים דורסין ביניהן, הרי הן רשות הרבים.

ז. איזה הוא מקום פטור? מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה, ונגבהו שלשה עד לרקיע; שכל פחות משלשה, הרי הוא פאריך. אפלו קוצים וברקונים, או גללים ברשות הרבים, גבהן שלשה, ואין בהן ארבעה על ארבעה - הרי הן מקום פטור. וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה, ועמקו משלשה עד התהום, וכן מקום המקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפלו הנה ארכו אלה מיל, ורחבו ארבעה פחות שעורה, ונגבהו משלשה ומעלה - הרי זה מקום פטור. וכן אויר רשות הרבים או אויר פרמלית, למעלה מעשרה - הרי הוא מקום פטור.

ח. מקום שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמות [- במדויק], לא פחות ולא יתר, ברשות הרבים - הרי הוא ברשות הרבים; ואין משגיחין על מדת ארכו ומדת רחבו, בין רחב בין קצר; מפני שרבים מכתפין [נשענים] עליו. אכל אם הנה יתר על תשעה או פחות - אם הנה בו ארבעה על ארבעה או יתר, הרי הוא פרמלית; ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא מקום פטור.

ט. גג הסמוך לרשות הרבים, בתוך עשרה טפחים - הואיל ורבים מכתפין עליו, אסור לטלטל בגג, עד שיעשה לו סלם קבוע להתירו. עמוד ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה רשות היחיד. נעץ בגבהו יתד כל שהוא, אפלו אינה גבוהה שלשה - הואיל וראוי לתלות ביה ולהשתמש בו, הרי זה ממעט ונעשה פרמלית, ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו פלו יתדות, הרי זה נתמעט גבהו, שהרי תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן.

י. חרי רשות היחיד [שבכותל], הרי הן ברשות היחיד; אכל חרי רשות הרבים - אינם ברשות הרבים, אלא הרי הן כפי מדתן. פיצד? חר בצד רשות הרבים - אם יש בו ארבעה על ארבעה ונגבוה עשרה, הרי זה רשות היחיד; ואם אין גבוה עשרה, הרי זה פרמלית. ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי זה מקום פטור; והוא, שגבוה שלשה - שכל פחות משלשה, הרי הוא פאריך.

ב. לא יעמד אדם ברשות היחיד, וישתה ברשות הרבים; ברשות הרבים, וישתה ברשות היחיד; אלא אם כן הכניס ראשו ורבו, למקום שהוא שותה. במה דברים אמורים? בשהיה שותה בכלים נאים שהוא צריך להם - גזרה, שמא יוציאם; אבל אם היו כלים שאינם נאים, שאינו צריך להם, או שהיה הבור בכרמלית, אף על פי שהכלים נאים - מכניס ראשו בלבד ושותה במקומו, ואף על פי שלא הכניס ראשו ורבו.

ג. עומד אדם ברשות הרבים, וקולט [מקבל בכלי] מן האויר מן המים המקלחין מן הצנור או מן הכתל, ושותה; ובלבד שלא יגע בצנור או בכתל, ויקלט מעל גבם. ואם יגע - אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה, בפחות משלשה סמוך לגג - הרי זה אסור, שנמצא בעוקר מעל הגג שהוא רשות היחיד; וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה, בין שהיה הצנור בתוך עשרה בין שהיה למעלה מעשרה, וקלט ממנו מים - הרי זה אסור. ולמה אינו חיב? מפני שלא נחו מים, אלא הרי הן נזחלין והולכין.

ד. זיו [בליטה] שלפני החלון יוצא באויר שעל רשות הרבים - אם היה למעלה מעשרה טפחים - מתר להשתמש עליו, שאין רשות הרבים תופסת אלא עד עשרה טפחים; לפיכך מתר להשתמש בכל הכתל, עד עשרה טפחים התחתונים.

ה. במה דברים אמורים? בשהיה זיו אחד יוצא באויר; אבל אם היו יוצאין בכתל שני זיוין, זה למטה מזה - אף על פי ששניהם למעלה מעשרה - אם יש ביזוי העליון שלפני החלון רחב ארבעה על ארבעה, אסור להשתמש עליו, מפני שהוא רשות בפני עצמו, והזיו שתחתיו רשות אחרת, ואסרו זה על זה; שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת.

ו. אין בעליון ארבעה, ואין בתחתון ארבעה - משתמש בשניהם, וכן בכל הכתל, עד עשרה טפחים התחתונים. היה בתחתון ארבעה, ובעליון אין בו ארבעה - אינו משתמש בעליון, אלא כנגד חלונו בלבד; אבל בשאר הזיו שבשני צדדי החלון - אסור להשתמש, מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו.

ז. כל זיו היוצא על אויר רשות הרבים שמתר להשתמש עליו - כשהוא משתמש בו, אין נותנין עליו ואין נוטלין ממנו אלא כלי חרש וזכוכית וכיוצא בהן, שאם יפלו לרשות הרבים, ישברו; אבל שאר כלים ואכלין - אסור; שמא יפלו לרשות הרבים, ויביאם.

ח. שני בתים בשני צדי רשות הרבים - זורק מזו לזו למעלה מעשרה; והוא, שיהיו שניהם שלו, או שיהיה ביניהם ערוב; ואפלו בגדים וכלי מתכות, מתר לזרק. ואם היו זה למעלה מזה ולא היו בשוה - אסור לזרק בגד וכיוצא בו, שמא יפלו ויביאם; אבל כלי חרש וכיוצא בהן, זורק.

ט. בור [מים] ברשות הרבים, וחלון על גביו [בכותל]

החפץ בכתל, כגון שורק חלב או בצק, ונדבק בכתל - אם נדבק למעלה מעשרה טפחים - כזורק באויר, שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא; נדבק למטה מעשרה טפחים - כזורק בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח בחר כל שהוא - פטור.

יט. זרק קנה או רמח מרשות היחיד, ונתקע ברשות הרבים כשהוא עומד - פטור; שהרי מקצתו במקום פטור. זרק כלי מרשות היחיד לרשות הרבים, והיה אותו כלי גדול, ויש בו ארבעה על ארבעה בגבה עשרה - פטור; מפני שכלי זה רשות היחיד גמורה, ונמצא כמוצא מרשות היחיד לרשות היחיד.

כ. בור תשעה ברשות הרבים, ועקר חליה [גוש עפר] מקרקעיתו והשלימו לעשרה - אף על פי שעקירת החפץ ועשית המחיצה באין כאחת, פטור; מפני שלא היתה המחיצה עשרה בתחלה. היה הבור עשרה, והשליף לו חליה, ומצטו מעשרה - פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחיצה באין כאחת.

כא. הזורק דף [של עץ], ונח על גבי יתדות ברשות הרבים, ונעשה רשות היחיד - אפלו היה כלי על גבי הדף, פטור; שהרי עשית המחיצה עם ניחת הכלי באין כאחת.

כב. בור שהוא עמק עשרה ורחב שמונה ברשות הרבים, וזרק מחצלת מרשות הרבים, וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור; שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחיצות, ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה.

כג. בור ברשות הרבים עמק עשרה ורחב ארבעה, מלא מים, וזרק לתוכו חפץ, ונח על גבי המים - חיב, שאין המים מבטלין המחיצות; היה מלא פרות, וזרק לתוכו - פטור, שהרי מצטו הפרות את שעורו.

כד. רקק [ביצת] מים שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים מהלכין בו - אם אין בעמקו עשרה טפחים, הרי הוא ברשות הרבים, בין שהיה רחב אפלו ארבע אמות, בין שלא היה ברחבו ארבעה טפחים; שהרי רב העם מדלגין עליו, ואין מהלכין בתוכו, הואיל ואין בעמקו עשרה, הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו עשרה או יתר, הרי הוא פרמלית כשאר המים - והוא שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, שאין פרמלית פחותה מארבעה.

יום חמישי

הלכות שבת פרק טו

א. עומד אדם ברשות הרבים, ומטלטל ברשות היחיד פלה. ועומד ברשות היחיד, ומטלטל ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות; ואם הוציא - פטור, מפני שהוא ברשות אחרת. וכן עומד אדם ברשות היחיד, ופותח [דלת במפתח] ברשות הרבים; ברשות הרבים, ופותח ברשות היחיד. בהמה שהיתה בחוץ, וראשה בפנים - אוכסין [מאכילין] אותה; ובגמל - עד שיהא ראשו ורבו בפנים, הואיל וצנארו ארוך.

יורדת מן הכצוצטרה כנגד המים, ורואין אותה כאלו ירדה ונגעה עד המים. וכשם שממלאין מזו שעשו לה מחיצה, כך שופכין ממנה על הים - שהרי על הפרמלית הן שופכין.

טז. חצר שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע אמות - אין שופכין בתוכה מים בשבת, מפני שהן יוצאין לרשות הרבים במהרה. לפיכך צריך לעשות גמה מחזקת סאתים בתוף החצר, או ברשות הרבים בצד החצר, כדי שיהיו המים נקבצין לתוכה, וצריך לבנות עליה פפה [כיסוי בצורת קשת] מבחוץ, כדי שלא תראה העוקה [הגומא] הזאת מרשות הרבים. והחצר והאכסדרה [מרפסת], מצוטטפין לארבע אמות; וכמה הוא המקום שמחזיק סאתים? חצי אמה על חצי אמה ברום שלשה חמשי אמה. **יז.** היתה העוקה פחותה מסאתים - שופכין לה מלואה [עד שתתמלא]; היתה סאתים - שופכין לה אפלו ששים סאה של מים, ואף על פי שהמים יתגברו ויפוצו מעל הגמה לחוץ. במה דברים אמורים? בימות הגשמים, שהחצרות מתקלקלות [מתלכלכות] וסתם צנורות מקלחין, ולא יבואו הרואים לומר שנה משתמש והמים יוצאין מכחו לרשות הרבים. אבל בימות החמה - אם היתה מחזקת סאתים, אין שופכין לה אלא סאתים; היתה פחותה מסאתים, אין שופכין לה כל עקר.

יח. ביב [חריץ באדמה] ששופכין לו מים, והם נזחלין והולכין תחת הקרקע ויוצאין לרשות הרבים, וכן צנור [מרוז] ששופכין על פני מים, והן נזחלין על הכתל ויורדין לרשות הרבים - אפלו היה ארץ הכתל או ארץ הדרך שפחת הארץ מאה אמה, אסור לשפך על פי הביב או על פי הצנור, מפני שהמים יוצאין מכחו לרשות הרבים; אלא שופך חוץ לביב, והן יורדין לביב.

יט. במה דברים אמורים? בימות החמה; אבל בימות הגשמים, שופך ושונה ואינו נמנע, שסתם צנורות מקלחין הן, ואדם רוצה שיפגעו המים במקומן. היה שופך על פי הביב, והמים יוצאין לכרמלית - הרי זה מתר, ואפלו בימות החמה; שלא גזרו על כחו בכרמלית. לפיכך, מתר לשפך על כתל הספינה, והן יורדין לים.

כ. לא ימלא [מים] מן הספינה [ביים], אלא אם כן עשה מקום ארבעה על ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים אמורים? בשהיה בתוף עשרה; אבל אם היה למעלה מעשרה מן הים, מוציא זיו כל שהוא וממלא, שהרי דרך מקום פטור ממלא; ואינו צריך לזיו זה אלא משום הכר.

כא. הקורא בספר [קודש העשוי כמגילה] בכרמלית, ונתגלגל מקצת הספר לרשות הרבים ומקצתו בידו - אם נתגלגל חוץ לארבע אמות, הופכו על הכתב ומניחו [למנוע ביוזי הקודש]; גזרה, שמא ישמט פלו מידו, ויעבירונו ארבע אמות. נתגלגל לתוף ארבע אמות - גוללו אצלו; וכן אם נתגלגל לרשות היחיד - גוללו אצלו. הנה

שלידו] - הבור וזחלתו [עפר שבשפת הבור] מצוטטפין לעשרה, וממלאין ממנו [מהחלוין] בשבת. במה דברים אמורים? בשהיה סמוך לכתל בתוף ארבעה טפחים, שאין אדם יכול לעבר שם. אבל אם היה מפלג - אין ממלאין ממנו, אלא אם כן היתה חליתו גבוהה עשרה, שנמצא הדלי כשיצא מן החליה, יצא למקום פטור.

י. אשפה ברשות הרבים גבוהה עשרה, וחלון על גבה - שופכין לה מים בשבת. במה דברים אמורים? באשפה של רבים, שאין דרכה להתפנות; אבל של יחיד - אין שופכין עליה; שמא תתפנה, ונמצאו שופכין כדרךן ברשות הרבים.

יא. אמת [תעלת] המים שהיא עוברת בחצר - אם יש בגובה עשרה טפחים, ובחובה ארבעה או יותר על כן עד עשר אמות - אין ממלאין ממנה בשבת, אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפניסה וביציאה [של התעלה]; ואם אין בגובה עשרה, או שאין בחובה ארבעה - ממלאין ממנה בלא מחיצה.

יב. היה בחובה יותר מעשר אמות - אף על פי שאין בגובה עשרה, אין ממלאין ממנה עד שיעשה לה מחיצה; שכל יותר על עשר פרצה היא, ומפסדת המחיצות [נחשבים כאינם]. ומה הוא לטלטל בכל החצר? אם נשאר מצד הפרצה פס [עמוד להיכר] מכאן ופס מכאן בכל שהוא, או פס רחב ארבעה טפחים מרוח אחת - מתר לטלטל בכל החצר, ואין אסור אלא למלאת מן האמה בלבד. אבל אם לא נשאר פס כלל - אסור לטלטל בכל החצר, שהרי נפרצה חצר לים שהוא פרמלית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר].

יג. והיאף מעמידין את המחיצה במים? אם היתה למעלה מן המים - צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוף מים; ואם היתה המחיצה בלה בתוף מים - צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים, כדי שיהיה המים שבתוך מבוזלין; אף על פי שאין המחיצה מגעת עד הקרקע, הואיל ויש בה עשרה טפחים, הרי זו מתרת. ולא התירו מחיצה תלויה, אלא במים בלבד; מפני שאסור הטלטול במים מדבריהם - הקלו במחיצתו, שאינה אלא כדי לעשות הכר.

יד. אמת המים העוברת בין החצרות, והחלונות פתוחות אליה - אם אין בה פשעור [עומק עשרה ורוחב ארבעה], משלשלין דלי מן החלונות וממלאין ממנה בשבת. במה דברים אמורים? בשאינה מפלגת מן הכתל שלשה; אבל אם היתה מפלגת שלשה, אין ממלאין ממנה, אלא אם כן היה פסין [עמודים] יוצאין מן הכתלים מכאן ומכאן, שנמצאת האמה כאלו היא עוברת בתוף החצר.

טו. כצוצטרה [מרפסת] שהיא למעלה מן הים, וחלון בתוכה על גבי המים - אין ממלאין ממנה [מהמרפסת] בשבת, אלא אם כן עשו מחיצה עשרה טפחים גבוהה על גבי המים כנגד החלון שפצוצטרה, או תהיה המחיצה

דירה, ופרץ [אחר זמן] אמה וגדרה לשם דירה, עד שהשלימה ליתר מעשר - מתר לטלטל בכלו, אף על פי שיש בו פמה מילין.

ו. מקום יתר מבית סאתים שהקף לדירה - אם נזרע רבו - הרי הוא כגנה, ואסור לטלטל בכלו. נזרע מעוטו - אם נזרע ממנו בית סאתים, מתר לטלטל בכלו; ואם היה המקום הנזרע יתר מבית סאתים, אסור לטלטל בכלו. נטע רבו - הרי הוא כחצר, ומתיר לטלטל בכלו. נתמלא מים, אפלו היו עמקים הרבה - אם היו ראויין לתשמיש, הרי הם כנטעים ומתיר לטלטל בכלו; ואם אינן ראויין, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות.

ז. מקום שהקף שלא לשם דירה שיש בו בית שלש סאין, וקריו [עשו תקרה] בו בית סאה - קרויו מתירו; שפי תקרה [כאילו -] יורד וסותם. נפרץ במלאו לחצר, ונפרצה חצר כנגדו - חצר מתרת כשהיתה; והקפף [המקום שהוקף] אסור כשהיה, שאין אור החצר מתירו.

ח. היה יתר מבית סאתים, וכא למעטו באילנות - אינו מעוט. בנה בו עמוד בצד הכתל גבוה עשרה, ורחב שלשה או יתר - הרי זה מעוט; פחות משלשה - אינו מעוט, שכל פחות משלשה כלבוד [- כמחבר] הוא. וכן אם הרחיק מן הכתל שלשה, ועשה מחיצה - מעט; פחות משלשה - לא עשה כלום.

ט. טח את הכתל בטיט - אף על פי שאינו יכול [הטיט] לעמד [להתקיים] בפני עצמו, הרי זה מעוט. הרחיק מן התל שלשה, ועשה מחיצה - הועיל; עשה מחיצה על שפת התל - אינו מועיל; שהעושה מחיצה על גבי מחיצה, אינו מועיל. נבלעה מחיצה התחתונה, והרי העליונה קימת - הואיל ונעשת העליונה לשם דירה, והרי אין שם נראה אלא היא - הרי זה הועיל, ומתיר לטלטל בכלה.

י. רחבה שאחורי בתים, יתרה על בית סאתים - אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, ואפלו היה פתח הבית פתוח לתוכה; ואם פתח הפתח לשם, ואחר כך הקיפה - הרי זו כמקפת לדירה, ומתיר לטלטל בכלה.

יא. רחבה הפתוחה למדינה [לעיר] מצד אחד, ומצד אחר פתוחה לשביל המגיע לנהר - עושה לה [מניח] לחי [קרו] מצד המדינה, ויהיה מתיר לטלטל בכלה, ומתוכה למדינה, ומן המדינה לתוכה.

יב. יחיד ששבת בבקעה, ועשה מחיצה סביב לו - אם יש בה עד בית סאתים, מתיר לטלטל בכלה; ואם היתה יתר על בית סאתים, אינו מטלטל בה אלא בארבע אמות. וכן אם היו שנים. אבל שלשה ישראלים או יתר עליהן ששבתו בבקעה - הרי הן שירה, ומתיר להן לטלטל בכל צרכן, אפלו פמה מילין; והוא שלא ישאר מן המחיצה שהקיפו, בית סאתים פנוי בלא כלים; אבל אם נשאר בית סאתים פנוי בלא כלים, ולא היו צריכין לו - אסורים

קורא ברשות היחיד, ונתגלגל לרשות הרבים - אם נח בה, הופכו על הפתח; ואם לא נח, אלא היה תלוי באויר רשות הרבים ולא הגיע לארץ - גוללו אצלו.

כב. המעביר [מפנה] קוץ כדי שלא יזקו בו רבים - אם היה ברשות הרבים, מוליכו פחות פחות מארבע אמות; ואם היה בכרמלית - מוליכו כדרכו אפלו מאה אמה. וכן מת שהסריח ונתבזה יתר מדי, ולא יכלו שכנים לעמד עמו - מוציאין אותו מרשות היחיד לכרמלית. היורד לרחץ בים, כשהוא עולה - מנגב עצמו, שמה יעביר מים שעליו ארבע אמות בכרמלית.

הלכות שבת פרק טז

א. מקום שלא הקף לדירה [למגורים] אלא שיהיה תשמישו לאויר [להנות מאויר] - כגון גנות ופרדסים, וכגון המקיף מקום מן הארץ לשמרו, וכיוצא בהן - אם יש בגבה המחיצות עשרה טפחים או יתר, הרי הוא כרשות היחיד לחיב המוציא והזורק והמושיט ממנו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו. ואין מטלטלין בכלן, אלא אם פן יש בו בית סאתים [ני אמה על ני אמה] או פחות; אבל אם היה בו יתר על בית סאתים, אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית.

ב. וכן עמוד שגבוה עשרה ורחב בית סאתים, מטלטלין על פלו; היה רחב על בית סאתים, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. סלע שבים - היה גבוה פחות מעשרה - מטלטלין מתוכו לים, ומן הים לתוכו; שהכל כרמלית. היה גבוה עשרה - אם רחבו מארבעה טפחים עד בית סאתים, הואיל ומתיר לטלטל בכלו, אין מטלטלין לא מתוכו לים, ולא מן הים לתוכו. היה יתר מבית סאתים - אף על פי שהוא רשות היחיד, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית, הרי זה מתיר לטלטל מתוכו לים, ומן הים לתוכו; שזה דבר שאינו מצוי הוא, ולא גזרו בו.

ג. פמה היא בית סאה? חמשים אמה על חמשים אמה; נמצא בית סאתים, מקום שיש בשבורו [חשבונ] חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו כפדה הזאת - בין שהיה מרבע שהוא שבועים ושירים [- חמש שביעיות] על שבועים ושירים, בין שהיה עגל, בין שאר הצורות - הרי זה נקרא 'בית סאתים'.

ד. מקום שלא הקף לדירה שיש בו בית סאתים - אם היה ארכו פי שנים ברחבו כדי שיהיה מאה על חמשים כחצר המשפן, מתיר לטלטל בכלו; אבל אם היה ארכו יתר על שנים ברחבו אפלו אמה אחת, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות; שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאויר כשאר החצרות, אלא מחצר המשפן.

ה. מקום שהקף שלא לשם דירה - אם פרץ בו פרצה יתר על עשר אמות בגבה עשרה טפחים, וגדר בה לשם דירה - מתיר לטלטל בכלו; ואפלו פרץ אמה וגדרה לשם

וכיוצא בו מכאן, וקנה מכאן, וקנה על גביהן; גבה שני הלחיים (הקנים שמהצדדים) - עשרה טפחים או יותר, והקנה וכיוצא בו שעל גביהם - אף על פי שאינו נוגע בשני הלחיים אלא יש ביניהן פמה אמות, הואיל וגבה הלחיים עשרה, הרי זו צורת פתח. וצורת פתח שאמרו - צריכה שתהא בריאה [חזקה דיה] לקבל דלת, אפלו דלת של קש.

כ. פתח שצורתו פפה [כקשת] - אם יש בארץ רגלי הפפה עשרה טפחים, הרי זה צורת פתח; וצורת פתח שעשה אותה מן הצד [סמוך לכותל לא באמצע] - אינה פלוס; שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית, אלא באמצע.

כא. בכל עושין מחיצה - בין בכלים, בין באכלים, בין באדם; אפלו בבהמה, ושאר מיני חיה ועוף - והוא שיהיו כפותים [קשורים], כדי שלא ינודו.

כב. מחיצה העומדת מאליה, הרי זו פשרה. ומחיצה הנעשית בשבת, הרי זו מחיצה. ואם נעשת בשנגה - מתר לטלטל בה באותה שבת; והוא, שתעשה שלא לדעת המטלטל. אבל אם נתכונן אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה, אף על פי שעשה אותה העושה בשנגה, וכן אם נעשת במזיד, אף על פי שלא נתכונן זה לטלטל בה - הרי זה אסור לטלטל בה.

כג. מתר לעשות מחיצה של בני אדם בשבת, שיעמד זה בצד זה, ובלבד שלא ידעו אלו העומדין שבשכיל לעשותן מחיצה העמדו; ולא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו, אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו.

כד. אילן שהוא מסוף על הארץ [ענפיו נוטים לארץ מכל צד] - אם אין גופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים - ממלא בין בדיו [ענפיו] ועליו תבן וקש וכיוצא בהן, וקושרן בארץ, עד שיעמד ברוח מצויה ולא יתנדנד, ומטלטל תחת בלן; והוא שיהיה תחתיו עד בית סאתים; אבל אם היה יתר מבית סאתים - אין מטלטלין תחתיו אלא בארבע אמות, מפני שתחתיו, מקום שלא הקף לדירה הוא.

הלכות שבת פרק יז

א. מבוי [מקום המוביל בני החצר לרשות הרבים] שיש לו שלשה כתלים, הוא הנקרא 'מבוי סתום'; ומבוי שיש לו שני כתלים בלבד זה כנגד זה, והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשפנגדה - הוא הנקרא 'מבוי מפלש'.

ב. היאך מתירין מבוי סתום? [בטלטול] עושה לו ברוח רביעית לחי [קרוש] אחד, או עושה עליו קורה [למעלה], ודיו. ותחשב אותה קורה, או אותו לחי, כאלו סתם רוח רביעית, ועושה רשות היחיד ויהיה מתר לטלטל בכלו; שדין תורה, בשלש מחיצות בלבד מתר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה.

ג. והיאך מתירין מבוי מפלש? עושה לו צורת פתח

לטלטל בכל המחיצה, אלא בארבע אמות. ואין הקטן משלים לשירה.

יג. שלשה שהקיפו כדי צרפן וקנו שכיתה [התכוונו לשבות סם], ואחר כך מת אחד מהן - הרי הם מתירין לטלטל בכלה; קנו שנים שכיתה בותר מבית סאתים, ואחר כך בא להם שלישי - אסורין לטלטל אלא בארבע אמות, כשהיו קדם שיבוא זה; שהשכיתה [בערב שבת] היא הגורמת [להחשב שיירה], לא הדיורין [שניתווספו בשבת].

יד. שלשה מקומות המקפין שלא לשם דירה זה בצד זה ופתוחים זה לזה, שנים החיצונים רחבים והאמצעי קצר, שנמצאו לשנים החיצונים פסין [עמודים המשמשים כמחיצה] מכאן ומכאן, והיה יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - נעשו כשירה, ונותנין להן כל צרפן. היה האמצעי רחב ושנים החיצונים קצרים, שנמצא האמצעי בפסין משני רוחותיו - הרי הוא מבדל משנים החיצונים; לפיכך, אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - אין נותנין להן כל צרפן, אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים במקומו. היה יחיד בזה ויחיד בזה ושנים באמצעי, או שנים בזה ושנים בזה ואחד באמצעי - נותנין להן כל צרפן.

טו. כל מחיצה שאינה יכולה לעמד ברוח מצויה, אינה מחיצה; וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת [לעמוד זמן רב], אינה מחיצה; וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד, אינה מחיצה. וכל מחיצה שאין בגובהה עשרה טפחים או יותר, אינה מחיצה גמורה; גדור [תל אדמה] חמשה ומחיצה חמשה, מצטרפין.

טז. כל מחיצה שיש בה פרוץ מרבה על העומד, אינה מחיצה. אבל אם היה פרוץ כעומד [בשווה] - הרי זו מתרת; ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות. אבל עשר אמות, הרי היא כפתח. ואם היה לפרצה זו צורת פתח, אף על פי שיש בה יותר מעשר, אינה מפסדת המחיצה - והוא, שלא יהא הפרוץ מרבה.

יז. במה דברים אמורים? בזמן שהפרצות משלשה טפחים ומעלה; אבל אם היו הפרצות, כל פרצה מהן פחותה משלשה - הרי זו מתרת, ואף על פי שהפרוץ מרבה על העומד; שכל פחות משלשה, הרי הוא בלבד [כמחובר].

יח. ביצד? הרי שהקיף בקנים, ואין בין קנה לחברו שלשה טפחים, או שהקיף בתכלים, ואין בין חבל לחברו שלשה טפחים - הרי זו מחיצה גמורה, אף על פי שהיא [מונחים לאורך] שתי בלא ערב [- רוחב], או ערב בלא שתי. וצריך שיהיה גבה הקנה עשרה, או שיהיה מן הארץ עד סוף עבי החבל העליון עשרה אם הקיף בתכלים - שאין מחיצה פחותה מעשרה. וכל השעורין האלו, הלכה למשה מסיני הן.

יט. 'צורת הפתח' האמורה בכל מקום - היא אפלו קנה

יב. בכל עושין לחיים - אפלו בדבר שיש בו רוח חיים, ואפלו באסורי הנזה. עבודה נרה עצמה או אשרה, שעשה אותה לחי - פשר; שהלחי עביו כל שהוא. גבה הלחי, אין פחות מעשרה טפחים; רחבו ועביו, כל שהוא.

יג. בכל עושין קורה, אבל לא באשרה, לפי שיש לרחב הקורה שעור, וכל השעורין אסורים מן האשרה. וכן רחב הקורה, אין פחות משפח. ועבה - כל שהוא; והוא שתהיה בריאה [חוקה] לקבל ארית, שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמידי [תומכי ה-] קורה, צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבנה.

יד. כמה יהיה פתח המבוי, ויהיה די להכשירו בלחי או קורה? גבהו, אין פחות מעשרה טפחים, ולא יתר על עשרים אמה; ורחבו, עד עשר אמות. כמה דברים אמורים? שלא היה לו צורת פתח; אבל אם היה לו צורת פתח - אפלו היה גבוה מאה אמה, או פחות מעשרה, או רחב מאה אמה - הרי זה מתר.

טו. וכן אם היה בקורה של מבוי פיור [קישוט] וציור, עד שיהיו הכל מסתכלין בה - אף על פי שהיא למעלה מעשרים אמה, כשרה; שהקורה משום הכר עשויה, ואם הייתה למעלה מעשרים, אינה נפרת; ואם יש בה ציור וכיור - מסתכלין בה, ונמצא שם הכר.

טז. מבוי שהיה גבהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה, ועביו הקורה למעלה מעשרים - פשר; היה גבהו יתר מעשרים, וכא למעטו בקורה שמונים אותה למטה - צריך להיות ברחבה טפח. היה גבהו פחות מעשרה - חוקק בו [חופר בקרקע] משך ארבע אמות על ארבע אמות, ומעמיק [בקרע] כדי להשלימו לעשרה.

יז. נפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו [סמוך ללחי או הקורה] - אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים, מתר; והוא שלא תהיה הפרצה יתר על עשר. ואם לא נשאר פס ארבעה - אסור, אלא אם כן הייתה הפרצה פחות משלשה; שכל פחות משלשה, כלאו הוא.

יח. נפרץ המבוי במלואו [כל הדופן] לחצר, ונפרצה חצר כנגדו לרשות הרבים - הרי זה אסור, מפני שהוא מבוי מפלש; והחצר - מתרת; שהחצר שרבים בוקעין [עוברים] בה ונכנסין בו ויוצאין בו, הרי היא רשות היחיד גמורה. **יט.** מבוי שהיו לו שבילים מצד זה ושבילים מצד האחר, שנמצאו מפלשין לרשות הרבים - אף על פי שאינן מכוננין זה כנגד זה, הרי כל אחד מהן מבוי מפלש. וכיצד מכשירן? עושה צורת פתח לכל אחד ואחד מן השבילים שבצד האחד, וכן לפתח הגדול, ועושה לכל השבילים שבצד השני לחי או קורה.

כ. מבוי שצדו [דפנו] אחד ארף וצדו השני קצר, מניח את הקורה כנגד הקצר. העמיד לחי בחצי המבוי - מחצי המבוי הפנימי שהוא לפנים מן הלחי, מתר לטלטל בו; והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי, אסור.

כא. מבוי שהוא רחב עשרים אמה - עושה פס גבוה

מכאן, ולחי או קורה מכאן. ומבוי [מפולש] עקם [מפותל], תורתו [דינו] כמפלש.

ד. מבוי שהוא שוה [ישר] מתוכו ומדרון [שיפוע] - לרשות הרבים, או שוה לרשות הרבים ומדרון לתוכו - אינו צריך לא לחי ולא קורה, שהרי הוא מבדל מרשות הרבים.

ה. מבוי שצדו אחד כלה לים, וצדו אחד כלה לאשפה של רבים - אינו צריך כלום; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות, ואין חוששין שמה יעלה הים שרטון [תיבש שפוח].

ו. מבוי מפלש שהיה כלה [כלה - מסתיים] לאמצע רחבה [חצר שאחורי הבתים] של רבים - אם לא היה מכון כנגד פתח הרחבה - הרי זה כסתום, ואין צריך מצד הרחבה כלום. אבל אם היה כלה לצדדי הרחבה, אסור. ואם הייתה של יחיד - אף לאמצעה אסור; פעמים בונה מצד אחד, ונמצא כלה לצדה של רחבה.

ז. אין המבוי נתר בלחי או קורה, עד שיהיו בתים וחסרות פתוחות לתוכו, ויהיה ארכו מארבע אמות ומעלה, ויהיה ארכו יתר על רחבו; אבל מבוי שארכו כרחבו, הרי הוא כחצר, ואינו נתר אלא בשני לחיים משני רוחותיו כל לחי במשהו, או כפס [קרש] רחב ארבעה מרות אחת.

ח. חצר שארפה יתר על רחבה - הרי היא כמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים וחסרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות - אינו נתר אלא בשני לחיים, או כפס ארבעה.

ט. מבוי שאין ברחבו שלשה טפחים - אינו צריך לא לחי ולא קורה, ומתר לטלטל בכלו; שכל פחות משלשה, הרי הוא כלאו [כמחובר]. מבוי שהכשירו בקורה - אף על פי שמתר לטלטל בכלו ברשות היחיד, הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - פטור, שהקורה משום הכר היא עשויה. אבל אם הכשירו בלחי - הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - חייב, שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית.

י. שני בתלים ברשות הרבים, והעם עוברים ביניהם - כיצד מכשיר ביניהם? עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן, ואחר כך יעשה ביניהם רשות היחיד. ואינו צריך לנעל הדלתות, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל; היו [הדלתות] משקעות בעפר, מפנה אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת פתח, או לחי וקורה - אינן מועילין בהכשר רשות הרבים. **יא.** מתר לטלטל במבוי תחת הקורה, או בין הלחיים. כמה דברים אמורים? בשניה סמוך לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לכרמלית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר] - אסור לטלטל תחת הקורה, או בין הלחיים, עד שיעשה לחי אחר להתיר תוף הפתח; שהרי מצא מין את מינו [הכרמלית את הכרמלית], ונעור [נהיה ככרמלית].

שמונה פסין [עמודים] מארבע זויות [בשפת הבאר], שני פסין דבוקין בכל זוית - כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה] - הרי אלו במחיצה - כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה; ואף על פי שהפרוץ מרבה על העומד בכל רוח רוח, הואיל וארבע הזויות עומדות, הרי זה מתיר למלאת מן הבור ולהשקות לבהמה [במתחם הפסים]. וכמה יהיה גבה כל פס מהן? עשרה טפחים; ורחבו, ששה טפחים; ובין כל פס ופס, כמלא שתי רבקות [קבוצות] של ארבע ארבע בקר, אחת נכנסת ואחת יוצאה - שעור רחב זה, אין יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

כח. הנה במקום אחד מן הזויות, או בכל זוית מארבעתן, אכן גדולה, או אילן, או תל המתלקט [קבוצות] עשרה מתוך ארבע אמות, או תבילה של קנים - רואין: כל שאלו יחלק יש בו אמה לכאן ואמה לכאן בגובה עשרה, נדון משום זוית שיש בה שני פסין. תמשה קנים, ואין בין זה לזה שלשה, ויש ביניהם ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן - נדונים משום זוית שיש בה שני פסין.

כט. מתיר להקריב ארבע הזויות האלו לבאר - והוא [שיהיה מספיק מקום לכר], שתהיה פרה ראשה ורבה בפנים מן הפסין ושותה; אף על פי [וזאת במצב] שלא יאחו ראש הבהמה [בכוח] עם הפלי שבו המים [כדי לא לתת לה לסטות. שבמקרה כזה - אין צורך ב"ראשה ורובה" -], הואיל וראשה ורבה בפנים, מתיר, ואפלו לגמל [שצווארו ארוך - יש להקפיד על "ראשו ורובו" שלו]. היו קרובים יותר מזה - אסור להשקות מהן, אפלו לגדי שהוא פלו נכנס לפנים. ומתיר להרחיק כל שהוא [איזה מרחק שירצה], ובלבד שירבה בפסים פשוטין [עמודים] שמניחין אותן בכל רוח רוח [כל הצדדים], כדי שלא יהיה [המרווח ש] בין פס לחברו יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

ל. לא התירו [את העצה של הצבת] הפסין האלו [שסביבי הבאר], אלא בארץ ישראל, ולבהמת עולי גלים בלבד - והוא, שיהיה באר מים חיים של רבים. אבל אדם - ירד לבאר וישתה, או יעשה לו מחיצה מקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים, ויעמד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה, שאין אדם יכול לירד בו - הרי זה ידלה וישתה בין הפסין [במתחם הפסים].

לא. וכן בור הרבים ובאר היחיד, אפלו בארץ ישראל - אין ממלאין מהן, אלא אם כן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

לב. הממלא לבהמתו בין הפסין, ממלא ונותן בכלי [בדלי ש] לפניה [לצורך שתייה]; ואם היה אבוס [מתקן גדול להאכלת הבהמה -] ראשו [חלקו] נכנס לבין הפסים, והיה [האבוס] גבוה עשרה ורחב ארבעה [שנהפך לרשות משל עצמו] - לא ממלא ויתן לפניה [את הדלי], שמא יתקלקל האבוס, ויוציא הדלי לאבוס, ומן האבוס לקרקע

עשרה טפחים כמשך ארבע אמות, שהוא שעור משך [אורך] המבוי, ומעמידו באמצע - ונמצא כשני מבואות, שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות. או מרחיק שתי אמות מכאן, ומעמיד פס שלש אמות, ומרחיק שתי אמות מכאן, ומעמיד פס שלש אמות - ונמצא פתח המבוי עשר אמות, והצדדין הרי הן פסתומין, שהרי עומד מרבה על הפרוץ.

כב. לחי הבולט מדפנו של מבוי, כשר; ולחי העומד מאליו - אם סמכו עליו מקדם השבת, כשר. ולחי שהוא נראה מבפנים לחי, ומבחוץ אינו נראה לחי, או שהיה נראה מבחוץ לחי, ומבפנים נראה שהוא שונה וכאלו אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים, או שהפליגו [הרחיקו] מן הכתל שלשה - לא עשה כלום; אבל פחות משלשה טפחים - כשר, שכל פחות משלשה כלבוד [כמחובר]. לחי שהוא רחב הרבה - בין שהיה רחבו פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו כחצי רחב המבוי - כשר, ונדון משום לחי; אבל אם היה יתר על חצי רחב המבוי, נדון משום עומד מרבה על הפרוץ.

כג. קורה שפרש עליה מחצלת - הרי בטלה, שהרי אינה נכרת; לפיכך, אם היתה המחצלת מסלקת מן הארץ שלשה טפחים או יתר, אינה מחיצה. נעץ שתי יתדות בשני כתלי מבוי מבחוץ, והניח עליהן הקורה - לא עשה כלום; שצריך להיות הקורה על גבי המבוי, לא סמוך לו. **כד.** קורה היוצאה מכתל זה, ואינה נוגעת בכתל השני, וכן שתי קורות, אחת יוצאה מכתל זה ואחת יוצאה מכתל זה, ואין מגיעות זו לזו - פחות משלשה, אין צריך להביא קורה אחרת; הנה ביניהן שלשה, צריך להביא קורה אחרת.

כה. וכן שתי קורות המתאימות [צמודות], לא בזה כדי לקבל אריח ולא בזה כדי לקבל אריח - אם יש בשתייהן כדי לקבל אריח, אינו צריך להביא קורה אחרת. היו אחת למטה ואחת למעלה - רואין את העליונה כאלו היא למטה, ואת התחתונה כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה למעלה מעשרים, ולא תחתונה למטה מעשרה; ולא יהיה ביניהן שלשה טפחים, כשרואין אותן שירדה זו ועלתה זו בכונה [מכוונות זו לצד זו -], עד שיעשו זו בצד זו.

כו. היתה הקורה עקמה [ונוטה מחוץ למבוי], רואין אותה כאלו היא פשוטה [ישרה]; ועגלה, רואין אותה כאלו היא מרבעת - אם היה בהקפה שלשה טפחים, יש בה רחב טפת. היתה הקורה בתוך המבוי, ועקמה חוץ למבוי, או שהיה עקמה למעלה מעשרים, או למטה מעשרה - רואין: כל שאלו ינטל העקום, וישארו שני ראשיה, אין בין זה לזה שלשה - אינו צריך להביא קורה אחרת; ואם לאו, צריך להביא קורה אחרת.

כז. באר [שהוא רשות היחיד שבתוך רה"ר] שעשה לה

רשות הרבים; אלא ממלא ושוֹפֵךְ [בתוך האבוס], והיא שוֹתָה מֵאֲלֵיהָ.

לג. הזורק מרשות הרבים לבין הפסין, חֵיב; הואיל ויש בכל זוית וזוית מחיצה גמורה שיש בה גבה עֲשָׂרָה ויותר מארבעה על ארבעה, והרי הרבוע נפר ונראה - נעשה כל שביניהם רשות היחיד; ואפלו היה בכקעה, ואין שם ביניהם פאר - שהרי בכל רוח ורוח פס מכאן ופס מכאן. ואפלו היו רבים בוקעין [הולכים] ועוברין בין הפסין - לא בטלו המחיצות, והרי הן פתור שהרבים בוקעין בה; והזורק לתוכו, חֵיב. ומתר להשקות בהמה ביניהן, אם היה שם ביניהן פאר.

לד. חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין - מתר לטלטל מתוכה לבין הפסין, ומבין הפסין לתוכה; היו שתי חצרות, אסורין עד שיערכו [ערוב חצרות]. יבשו המים [שבבור] בשבת - אסור לטלטל בין הפסין; שלא נחשבו מחיצה לטלטל בתוכן אלא משום המים. באו לו [לבאר] מים בשבת - מתר לטלטל ביניהן; שכל מחיצה שנעשת בשבת, שמה מחיצה. מבוי שנשלה קורתו או לחיו בשבת - אסור לטלטל בו, אף על פי שנפרץ לכרמלית.

לה. אכסדרה [מרפסת] בכקעה - מתר לטלטל בכלה, ואף על פי שהיא שלש מחיצות ותקרה; שאנו רואין פאלו פי תקרה ירד וסתם רוח רביעית. והזורק מרשות הרבים לתוכה - פטור, כזורק למבוי סתום שיש לו קורה. בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות, הרי זה אסור לטלטל בכלן. אף על פי שכל פרצה שהיא עד עשר אמות קפתח, אין עושין פתח בקרן זוית; ואם היתה שם קורה מלמעלה על ארך הפרצה - רואין אותה [כאילו] - שירדה וסתמה, ומתר לטלטל בכלן.

לו. האצבע שמשערין בה בכל מקום, היא רחב הגודל של די; והטפת, ארבע אצבעות. וכל אמה האמורה בכל מקום, בין בשבת בין בסכה וכלאים - היא אמה בת ששה טפחים. ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים דחוקות זו לזו, ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקות [אינו דבוקות] ורווחות; וזה וזה, להחמיר. כיצד? משך [אורך] מבוי, בארבע אמות שוחקות; ונגהו, עשרים אמה עצבות [דחוקות]; רחב הפרצה, עשר אמות עצבות. וכיוצא בזה, לענין סכה וכלאים.

יום שישי

הלכות שבת פֶּרֶק יח

א. המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד - אינו חֵיב עד שיוציא ממנו שיעור שמועיל כלום [משהו]. ואלו הן שיעורי ההוצאה: המוציא אכלי אדם - כגרוגרת [תאנה יבשה], ומצטרפין זה עם זה; והוא שיהיה כגרוגרת מן האכל עצמו, חוץ מן הקלפין והגרעינין והעקצין [מקום החיבור של הפרי לעץ] והסבין [פסולת הקמח] והמרסן [קליפה עבה של תבואה].

ב. זין, כְּדֵי רַבַּע רְבִיעִית; ואם היה קרוש, פְּזִית. חֵלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, כְּדֵי גְמִיאָה [ובליעה בבת אחת]; וחֵלֵב טְמֵאָה, כְּדֵי לְכַחֵל עֵין אַחַת [להניח עליה לרפואה]. חֵלֵב אִשָּׁה וְלֶכֶן בִּיצָה, כְּדֵי לִתֵּן בְּמִשְׁפָּה [בתחבושת לכאב עיניים]. שָׁמֶן - כְּדֵי לְסוּף אֶבֶר קֶטֶן, שֶׁהוּא אֶצְבַּע קֶטְנָה שֶׁל רֶגֶל קֶטֶן בֶּן יוֹמוֹ. טל, כְּדֵי לְשׁוּף [לשפשוף] אֶת הַקְּלִירִית [משחה לכאב עיניים]; וקִילּוֹר, כְּדֵי לְשׁוּף בְּמֵים; וּמֵים, כְּדֵי לְרַחֵץ פְּנֵי מְדוּכָה [כלי לכתישת אוכלין]. דָּבֵשׁ, כְּדֵי לִתֵּן עַל רֹאשׁ הַכֶּתִית [מכה בגב הבהמה]. דָּם, וּשְׂאֵר כֹּל הַמִּשְׁקִין, וְכֹל הַשּׁוֹפְכִין - כְּדֵי רְבִיעִית.

ג. תֵּבֶן תְּבוּאָה, כְּמֵלֵא פִי פָּרָה. תֵּבֶן קֶטְנִיּוֹת, כְּמֵלֵא פִי גָמֵל. וְאֵם הוֹצִיא תֵּבֶן קֶטְנִיּוֹת [שהוא מאכל גמל] לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה, כְּמֵלֵא פִי פָּרָה; שֶׁהֵאֲכִילָהּ עַל יְדֵי הַדָּחֵק, שָׁמָּה אֲכִילָהּ. עֵמִיר [קש], כְּמֵלֵא פִי טֹלָהּ. עֲשָׂבִים, כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוֹם וְעֲלֵי בְּצָלִים - אִם הָיוּ לְחִים, כְּגֵרוּגָרַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֲכָלִי אָדָם; וְיִבְשִׁים, כְּמֵלֵא פִי גְדִי. וְאִין מִצְטָרְפִין [המינים שונים] זֶה עִם זֶה לְחֵמּוֹר שֶׁבֵּהֶן [לשיעור הקטן שבהם], אֲבָל מִצְטָרְפִין לְקַל שֶׁבֵּהֶן. כִּיצַד? הוֹצִיא תֵּבֶן תְּבוּאָה וְקֶטְנִית - אִם יֵשׁ בְּשִׁנְיָהֶן כְּמֵלֵא פִי פָּרָה, פְּטוּר; כְּמֵלֵא פִי גָמֵל, חֵיב. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן, לְעַנְּנָן הַשֶּׁבֶת.

ד. המוציא עצים - כְּדֵי לְבַשֵּׁל כְּגֵרוּגָרַת מִבִּיצַת הַתְּרַגְּוֹלִים, טְרוּפָה [מעורבת] בְּשָׁמֶן וּנְתוּנָה בְּאַלְפֵס [מחבת]. המוציא קנה [שיעורו -], כְּדֵי לְעֲשׂוֹת קְלָמוֹס הַמַּגִּיעַ לְרֹאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו; וְאִם הָיָה עֵבֶה אוּ מְרַסֵּס [שבור], שְׁעוּרוֹ כְּעֲצִים.

ה. המוציא תְּבֻלִין [שיעורו -], כְּדֵי לְתַבֵּל בִּיצָה; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. פִּלְפֶּלֶת [פלפל], כֹּל שֶׁהוּא. עֶטְרָן, כֹּל שֶׁהוּא. רִיחַ טוֹב, כֹּל שֶׁהוּא. רִיחַ רַע, כֹּל שֶׁהוּא. מֵינֵי בְשָׂמִים, כֹּל שֶׁהֵן. אֲרָגְמָן טוֹב, כֹּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַגִּיד [עלה שושנה אדומה וסתומה], אַחַת. מֵינֵי מַתְכוֹת הַקָּשִׁים, כְּגוֹן נַחֲשֵׁת וּבְרָזֵל, כֹּל שֶׁהֵן. מַעֲפֵר הַמְזֻבָּח, וּמֵאֲבָנֵי הַמְזֻבָּח, וּמִמֶּקֶט [רקבו] סְפָרִים, וּמִמֶּקֶט מְטַפְחוֹתֵיהֶן - כֹּל שֶׁהֵן, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְנִיעִין אוֹתָן לְגִיזָה. גַּחְלַת, כֹּל שֶׁהוּא; וְהַמוֹצִיא שְׁלֵהֶבֶת, פְּטוּר.

ו. המוציא זרעוני גנה שאינן נאכלין לאדם, שיעורן פחות מכגרוגרת: מזרע קשואין, שְׁנַיִם; ומזרע הדלועין, שְׁנַיִם; ומזרע פול המצרי, שְׁנַיִם. המוציא סבין [פסולת קמח], כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי כוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זֶהָב [בעת ההתכה]. המוציא מְרַסָּן [קליפות תבואה] - אִם לְאֲכִילָהּ, שְׁעוּרוֹ כְּגֵרוּגָרַת; לְבִהְמָה, שְׁעוּרוֹ כְּמֵלֵא פִי גְדִי; לְצְבִיעָה, כְּדֵי לְצַבֵּעַ כְּגֵד קֶטָן. לוֹלֵבִי [ענפים רכים] וְרִדִין [של עצים דקים] וְהַתְּרוּבִין - עַד שְׁלֹא יִמְתִּיקוּ, כְּגֵרוּגָרַת; וּמִשְׁיַמְתִּיקוּ, כְּמֵלֵא פִי גְדִי. אֲבָל הַלוֹף וְהַחֲרָדֵל וְהַתְּרוּמִיסִין וּשְׂאֵר כֹּל הַנִּכְבָּשִׁין - בֵּין שְׁיַמְתִּיקוּ בֵּין שְׁלֹא יִמְתִּיקוּ, כְּגֵרוּגָרַת.

ז. המוציא גרעינין - אִם לְאֲכִילָהּ, חֵמֶשׁ; וְאִם לְהַסְקָה, הָרִי הֵן כְּעֲצִים; וְאִם לְחִשְׁבּוֹן [למנין], שְׁתַּיִם; וְאִם לְזִרְיעָה, שְׁתַּיִם. המוציא אוֹזֵב [מין צמח] לְאֲכִילָהּ, כְּגֵרוּגָרַת;

יג. המוציא שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה, חיב. הוציא אחת מן הקשה שבחזיר [חוטים קשים שבשדרתו], חיב. נצרי דקל, והן חוטי העץ - שתיים; חורי דקל, והן קלפי התריות [ענפים] - אחת. מצמר גפן, ומצמר פלף [משי עבה], וצמר גמלים וארנבים ותיה שבזים, ושאר כל הנטוין - כדי לטוות חוט ארף ארבעה טפחים. המוציא מן הבגד, או מן השק, או מן העור - כשעורן לטמאה [לקבלת טומאה], כף שעורן להוצאה: הבגד, שלשה על שלשה; השק, ארבעה על ארבעה; העור, חמשה על חמשה.

יד. המוציא עור שלא נתעבד פלל, אלא עדין הוא רף - שעורו, כדי לצר [לעטוף] משקלת [של מאזניים] קטנה שמשקלה שקל. הנה [העור] מלוח, ועדין לא נעשה בקמח ולא בעפצא [חומר עיבוד] - שעורו, כדי לעשות קמיצ [לעטוף קמיצ שבו שמות הקודש לסגולה]. הנה עשוי בקמח, ועדין לא נתעבד בעפצא - שעורו, כדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו, חמשה על חמשה.

טו. המוציא קלף מעבד, כדי לכתב עליו פרשת שמע' עד ויבשעריף. דוכסוסטוס [חלקו הפנימי של העור], כדי לכתב עליו מזונה. ניר - כדי לכתב עליו שתי אותות של קשר מוכסין [שטר בו מסמנים גזברי המעשר שפלוני שילם חובו], שהן גדולות מאותות שלנו. המוציא קשר [סימן של] מוכסין - חיב, אף על פי שכבר הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה הוא לעולם. המוציא שטר פרוצ, וניר מחוק - כדי לכתב על פי צלוחית קטנה של פליטון [בוסוס]; ואם יש בלבן [במחיקה] שלו כדי לכתב שתי אותות של קשר מוכסין, חיב.

טז. המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שהן חיים, חיב. אכל אדם חי, אינו משאוי; ואם הנה פפות או חולה, המוציא אותו חיב. והאשה מדרה [מטייעת] את בנה בזמן שנוטל [רגל] אחת ומניח אחת.

יז. המוציא תינוק חי, וכיס תלוי בצוארו - חיב משום הכיס, שאין הכיס טפלה [בטיילה] לתינוק; אכל אם הוציא את הגדול, אף על פי שהוא מלבש בכליו וטבעותיו בידו - פטור, שהכל טפלה לו. היו פליו [בגדיו] מקפלין על כתפו - הנושא אותו, חיב.

יח. המוציא חב חי, כל שהוא; ומת, כגרוגרת. צפרת כרמים [מין ארבה], בין חיה בין מתה - כל שהוא, מפני שמצניעין אותה לרפואה; וכן כל פיוצא בה. המת, והנבלה, והשרץ - כשעור טמא, כף שעור הוצאתו: מת ונבלה, בכזית; ושרץ, בכעדשה.

יט. הנה שם [מבשר המת] פזית מצמצם [בדיוק], והוציא ממנו פחצי זית - חיב, שהרי הועיל במעשיו, שנתמעט השעור מלטמא. אכל אם הוציא פחצי זית מפזית ומחצה, פטור. וכן כל פיוצא בנה בשאר הטמאות.

כ. במה דברים אמורים שאינו חיב אלא על הוצאתו כשעור? כשהוציא סתם; אכל המוציא לזרע, או לרפואה,

לבהמה, כמלא פי גדי; לעצים, כשעור העצים; להנה [על טמא מת], כשעור הנה.

ח. המוציא קלפי אגוזין, וקלפי מונים, איסטוס, ופואה [- מיני צמחים המשמשים לצבע], ושאר הצובעין - כדי לצבע בהן בגד קטן, כסבכה [כיסוי] שמניחין הבנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום, או נתר אלקסנדריה [מין עפר המסיר כתמים], או ברית, קימוניא, ואשגל [חומרי ניקוי], ושאר כל המנקין - כדי לכבס בהן בגד קטן, כסבכה. הוציא סמנין [צבעים] שרויין, כדי לצבע בהן דגמא לאורג [חתיכת בד קטנה].

ט. המוציא דיו על הקלמוס, שעורו כדי לכתב ממנו שתי אותות [אותיות]; אכל אם הוציא הדיו בפני עצמו, או בקסת [כלי הדיו] - צריף שיהיה בו יתר על זה, כדי שיעלה ממנו על הקלמוס כדי לכתב שתי אותות. הנה בקסת כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת, או בדין לבדו כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת - הרי זה ספק [כשעור]. הוציא שתי אותות וכתבן כשהוא מהלף, חיב; כתיבתן, זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתב, וחרז והוציא אות שניה וכתב - פטור; שכבר חסרה האות הראשונה.

י. המוציא כחל [לצביעת העין] בין לרפואה בין לתכשיט, כדי לכתב עין אחת; ובמקום שאין דרכן להתקשט אלא בכחיל שתי עינים, והוציא להתקשט - עד שיוציא כדי לכתב שתי עינים. זפת ונפרית, כדי לעשות נקב [במכסה חבית השמן]. שעה, כדי לתן על פי נקב קטן [שבחבית לסותמת]. דבק, כדי לתן בראש השבשבת [קנה שמורחין ראשו בדבק לתפוס האפרוחים בדבק]. רכב [שומן], כדי למשח תחת רקיק [עוגה מטוגנת בשומן] כסלע.

יא. המוציא אדמה, כדי לעשות חותם האגרת. טיט, כדי לעשות פי [שפת] כור [אש הצורפים]. זבל או חול דק, כדי לזבל פרשה [לערבב בטיד]. חול גס, כדי לערב עם מלא כף של סידן סיד. חרשית [חרס לבן כתוש], כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. שער, כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב. סיד, כדי לסוד אצבע קטנה שבפנות [היו סכין אותם בטיד]. עפר ואפר, כדי לכסות דם צפור קטנה. צרור אבן, כדי לזרק בהמה ותרגיז - והוא משקל עשרה זוזים. חרש [חרס], כדי לקבל בו רביעית.

יב. המוציא חבל, כדי לעשות און [בית יד] לקפה [תיבה]. גמי, כדי לעשות תלוי [גולאה] לנפה ולכברה [נפה גדולה]. הוצין [עלי התמר], כדי לעשות און לכפיפה מצרית [סל]. סיב [חוטם שבעת התמר], כדי לתן על פי משפך קטן של יין. מוכין [אגודות בדים], כדי לעשות בו כדור כגוז. עצם, כדי לעשות תרנד [כף רופאים קטנה]. זכוכית - כדי לגרד בה ראש הפדכד [ראש מחט המפרידה בין חוטי השתי], או עד שיפצע [יוריד השתי מהערב] שתי נימין כפאת.

על המטה, שהמטה טפלה לו. וכן כל פיוצא בזה. המוציא קפת הרוכלים [מוכרי בשמים לנשים] - אף על פי שיש בה מינין הרבה, ואפלו הוציאן בתוך כפו - אינו חייב אלא אחת; שם הוצאה אחר הוא.

הלכות שפת פרק יט

א. כל כלי המלחמה, אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא - אם היו פלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון [מלבוש ברזל] וכובע [מברזל] ומגפנים [מברזל] שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח וסיף וקשת ואלה [מגן עגול] ותריס [מגן משולש] - הרי זה חייב.

ב. אין יוצאין בסנדל מסמר שסמרו לתוקו; ואפלו ביום טוב גזרו שלא יצא בו. ומתיר לצאת באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של פסוף ושל זהב, כמו שהמלכים עושין, מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט מתיר; והוא, שלא יקרא [האבנט] רפוי - שמא יפל ברשות הרבים, ויבוא להביאו.

ג. טבעת שיש עליה חותם - מתכשיטי האישה היא, ואינה מתכשיטי האשה; ושאיין עליה חותם - מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האישה. לפיכך, אשה שיצאת בטבעת שיש עליה חותם, ואיש שיצא בטבעת שאיין עליה חותם - חייבין. ומפני מה הם חייבין, והרי הוציאו אותן שלא בדרך המוציאין, שאין דרך האישה להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה? מפני שפעמים נוהגת האישה טבעתו לאשתו להצניעה בפית, ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה, וכן האשה נוהגת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האמן, ומניח אותה באצבעו עד תנות האמן; ונמצאו שהוציאו אותן בדרך שדרכן להוציאן, ולפיכך חייבין.

ד. לא תצא אשה בטבעת שאיין עליה חותם, אף על פי שהיא מתכשיטיה; וגזרה, שמא תוציאה ברשות הרבים להראות לחברותיה, בדרך שהנשים עושות תמיד; ואם יצאת בה, פטורה. אבל האישה מתיר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא תכשיט, ואין דרכן להראות; ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל.

ה. אשה שיצאת במחט נקובה, חייבת; והאיש, פטור. ואיש שיצא במחט שאינה נקובה, חייב; והאשה, פטורה - מפני שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה, אלא גזרה שמא תראה לחברותיה. זה הכלל: כל היוצא בדרך שאינו מתכשיטיו, ואינו דרך מלבוש, והוציאו בדרך שמוציאין אותו דבר - חייב; וכל היוצא בדרך שהוא מתכשיטיו, והיה רפוי ואפשר שיפל במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים, וכן אשה שיצאת בתכשיטין שדרכה לשלף אותן ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט, ואינו נופל ואין דרכה להראותו - הרי זה מתיר לצאת בו. לפיכך, אצבעה [צמיד] שפניחין בזרוע או בשוק - יוצאין

או להראות ממנו דגמא, ולכל פיוצא בזה - חייב בכל שהוא.

כא. המצניע דבר לזריעה, או לרפואה, או לדגמא, ושכח למה הצניעו, והוציאו סתם - חייב עליו בכל שהוא, שעל דעת מחשבה ראשונה הוציא; ושאר האדם, אין חייבין עליו אלא בשעורו. ורק זה שהוציא כפר לתוף האוצר [מחט, ונמלך ממחבתו הראשונה] - אף על פי שמקומו נפר, כפר בטלה מחשבתו הראשונה; לפיכך, אם חזר והצניעו - אינו חייב עד שיכניס בשעור.

כב. דבר שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע, כגון דם הנדה - אם הצניעו אחר והוציאו, חייב; ושאר האדם, פטורין עליו, שאין חייבין אלא על הוצאת דבר הפשוט [הרגיל] להצניע, ומצניעין כמוהו.

כג. המוציא חצי שעור, פטור; וכן כל העושה ממלאכה מן המלאכות חצי שעור, פטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחרו והוציא החצי האחר - חייב; ואם קדם והגביה החצי הראשון, קדם הנחת החצי השני - נעשה כמי שנושרף ופטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחרו והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון בתוף שלשה - חייב, שהמעביר כמי שנח על גבי משהו; אבל אם זרקו - אינו חייב, עד שינח שם על גבי משהו.

כד. הוציא חצי שעור, וחרו והוציא חצי שעור בהעלם [בשגגה] אחר - לרשות אחת, חייב. לשתי רשות, אם יש ביניהן רשות שחייבין עליה - פטור; היתה ביניהן פרמלית [מקום שאינו רחי ואינו רחי] - הרי הן פרשות אחת, וחייב חטאת.

כה. המוציא פחות מכשעור, וקדם שינוח נתפח וחרו בשעור, וכן המוציא בשעור, וקדם שינוח צמק וחרו פחות מכשעור - פטור.

כו. המוציא כגרוגרת לאכילה, וצמקה קדם הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו צריך שעור - הרי זה חייב, כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מכגרוגרת לזריעה, וקדם הנחה חזר וחשב לאכילה - פטור; ואם תפחה קדם הנחה ונעשת כגרוגרת קדם שימלך עליה לאכילה, חייב; שאפלו לא חשב, היה מתחייב על מחשבת ההוצאה.

כז. הוציא כגרוגרת לאכילה, וצמקה וחרו ותפחה קדם הנחה - הרי זה ספק [בגמרא] אם נדחה [מהחוב], אם לא נדחה. ורק בזית אכלין לבית טמא, והשלים בזית זה לאכלין שהיו שם ונעשה הכל כביצה - הרי זה ספק אם נתחייב על בזית, מפני שהשלים השעור לעגן טמאה ורק אוכל כביצה מקבל טומאה], או לא נתחייב.

כח. המוציא פחות מכשעור - אף על פי שהוציאו בכלי פטור; שהכלי טפלה [בטילה] לו, ואין פונתו להוצאת הכלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין בו בשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו כפות במטה - פטור אף

הנשים בקיסמין שבאזניהן [בחורי האזנים למען לא יסתם הנקב], ובקצלות [עטיפת הראש] שבצוארן או שבכסותן, ובכרדי [בד המכסה כל הגוף] הפרוף [הכרוך]. ופורפת [כורכת בשפת הרדוד] בתחלה בשבת על האבן ועל האגוז, ויוצאה; ולא תערים ותפרף על האגוז כדי להוציאו [את האגוז] לבנה הקטן. וכן לא תפרף על המטבע לבתחלה, מפני שאסור לטלטלו; ואם פרפה, יוצאה בו.

יג. יוצא אדם בקיסם שבשניו ושכסנדלו לרשות הרבים, ואם נפל לא יחזיר; ובמזוץ ובספוג שעל גבי המפה, ובלבד שלא יכרף עליהן חוט או משיחה, שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו, ואינם מועילין למפה. ויוצא בקלפת השום ובקלפת הנצל שעל המפה, ובאגוד [בד כרוך] שעל גבי המפה, וקושרו ומתירו בשבת; ובאספלונית, ומלגמה, ורטיה [מיני תחבושות] שעל גבי המפה, ובסלע [מטבע] שעל גבי הצינית [מכה בפרסת הרגל], ובביצת התרגול [מין ארבה], ובשן השועל, ובמסמר הצלוב [מסמר מעץ צלוב], ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה - והוא שייאמרו הרופאים שהוא מועיל.

יד. יוצאת האשה באבן תקומה [אבן סגולה למעוברת], ובמשקל [חיקוי של] אבן תקומה שנתפנן ושקלו לרפואה; ולא אשה עברה בלבד, אלא שאר הנשים - שמה תתעבר ותפיל. ויוצאין בקמיע [של] ממחה [לסגולה]. ואי זה הוא קמיע ממחה? זה שרפא שלשה בני אדם, או שעשהו אדם שרפא שלשה בני אדם בקמיעין אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור, מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפילין, פטור.

טו. מי שיש ברגלו מכה, יוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה; ואם אין ברגלו מכה, לא יצא ביחיד. ולא יצא קטן במנעל גדול, אכל יוצא הוא בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל רפוי, ולא במנעל חדש שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום. ואין הקטע [קטוע רגל] יוצא בקב [רגל תותבת] שלו. אנקטמין [מנעל] של עץ - אין יוצאין בהן בשבת, מפני שאינן מן דרכי המלבוש; ואם יצאו, פטורין. **טז.** יוצאין בפקריון [פאה נכרית] ובצפה [צמר] שבקראשי בעלי חטטין [שחיון]. אימתו? בזמן שצבען וכרכן, או שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום; אכל אם לא עשה בהן מעשה, ולא יצא בהן קדם השבת - אסור לצאת בהן.

יז. יוצאין בשק עבה, ובסגוס [בגד שינה] עבה, וביריעה [מטור], ובחמילה [בגד עב] - מפני הגשמים; אכל לא בתכה, ולא בקפה, ולא במחצלת - מפני הגשמים. הפר והפסת - אם היו רפין ורקין [דקים] כמו הבגדים - מתיר להוציאם מנחין על ראשו בשבת, דרך מלבוש; ואם היו קשין - הרי הם כמשאוי, ואסורין.

יח. יוצאין בזהבין [פעמונים אינם משמיעים קול] הארוגין בבגדים. ויוצא העבד בחותם של טיט שבצוארו [בו חקוק שמו ושם אדונו], אכל לא בחותם של מתכת, שמה יפל

בה בשבת; והוא שתהיה דבוקה לבשר, ולא תשמש. וכן כל פיוצא בזה.

י. לא תצא אשה בחוטי צמר, או בחוטי פשתן, או ברצועות הקשורות לה על ראשה - שמה תחליץ אותם בשעת טבילה, ותעבירם ברשות הרבים; ולא בציץ שמנחת בין עיניה, ולא בלחיים של זהב שיורדין מן הציץ על לחיה, בזמן שאינן תפורין זה בזה; ולא בעטרת של זהב שמנחת בראשה, ולא בכבלים שיוצאין בהן הננות ברגליהן, כדי שלא יפסעו פסיעה גסה. כל אלו אסורין לצאת בהן, שמה יפלו ותביאן בידה.

ז. לא תצא אשה בקטלה [שרשרת זהב] שבצוארה, ולא בזמית האף, ולא בצלוחית של פליטון [בושם] הקבועה על זרועה, ולא בכיס הקטן העגל שמניחין בו שמן הטוב, והוא הנקרא 'כוכלת', ולא בפאה של שער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שער הרבה, ולא בכבול של צמר שמקפת אותו סביב לפניה [שהציץ יהא מונח עליה], ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל, ולא בשן של זהב שמנחת על שן שחר או אדם שיש בשניה - אכל שן של פסף מתר, שאינו נכר. כל אלו אסורין לצאת בהם, שמה תחליץ ותראה לחברותיה.

ח. כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים, אסור לו לצאת בו אפלו בחצר שאינה מערכת; חוץ מכבול ופאה של שער, שמתיר לצאת בהן לחצר - כדי שלא תתגנה על בעלה. והיוצאת בצלוחית של פליטון שאין בה בשם כלל, חייבת.

ט. יוצאה אשה בחוטי שער הקשורין לה על ראשה; מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין, אינה חולצתן אם ארעה לה טבילה, עד שנגזר שמה תביאם ברשות הרבים; בין שהיו החוטיין שלה, בין של חברתה, בין של בהמה. ולא תצא הזקנה בשל ילדה, ששבת הם לה, ושמה תחליץ ותראם לחברותיה; אכל ילדה, יוצאה בחוטי זקנה. וכל ששהו אריג, יוצאה בו על ראשה.

י. יוצאה אשה בחוטיין שבצוארה - מפני שאינה חונקת עצמה בהן [והם רפויים], ואינן חוצצין [בטבילה, ואין חשש שתסירם]; ואם היו צבועין - אסורין, שמה תראה אותם לחברותיה. ויוצאה אשה בכליל [סס] של זהב בראשה, שאין יוצאה בו אלא אשה חשוכה שאין דרכה לחליץ ולהראות; ויוצאה בציץ ובלחיים של זהב, בזמן שהם קשורין בשבכה [כיסוי] שעל ראשה, כדי שלא יפלו. וכן כל פיוצא בהם.

יא. יוצאה אשה במוף [צמר גפן] שבאזנה - והוא, שיהיה קשור באזנה; ובמוף שבסנדלה - והוא, שיהיה קשור בסנדלה; ובמוף שהתקינה לנדתה [לספוג דם נידתה], ואף על פי שאינו קשור, ואפלו עשתה לו בית יד - שאם נפל, אינה מביאה אותו מפני מאיסותו.

יב. יוצאה בפלפל, ובגרגר מלח, ובכל דבר שתתן לתוף פיה מפני ריח הפה; ולא תתן לבתחלה בשבת. ויוצאות

כה. המוצא ספר תורה - יושב ומשמרו, ומחשיף עליו; ובספנה, מניחו והולך לו. אם היו גשמים יורדין, מתעטף בעור (שיביא מביתו), וחוזר ומכסה אותו, ונכנס בו.

כו. לא יצא החיט במחטו בידו, ולא הלכלך [סופר] בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה - שמא ישפח ויוציא. וחיב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשכה - שמא יהיה שם דבר שכות, ויצא בו בשבת. ומתיר לצאת בתפלין ערב שבת עם חשכה; והואיל וחיב אדם למשמש בתפליו בכל עת, אינו שוכחן. שכח ויצא בהן לרשות הרבים, ונזכר שיש לו תפלין בראשו - מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש.

הלכות שבת פרק כ

א. אסור להוציא משא על הבמה בשבת, שנאמר: "למען ננוח שורך וחתמורך" - אחד שור ואחד חמור, ואחד כל בהמה וחדה ועוף. ואם הוציא על הבמה - אף על פי שהוא מצנה על שבתה - אינו לוקה, לפי שאסורו בא מקלל עשה; לפיכך, המתמר [מזרח] אחר בהמתו בשבת, והיה עליה משא - פטור.

ב. והלא לאו מפרש בתורה, שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה, אתה ובעדך ובעדך, עבדך ופדוהו ובעדך" - שלא יחלש בה [הוא עצמו], וכיוצא בתרישה; ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין [להזהיר החורש על הענטות], ואין לוקין עליו.

ג. אסור לישראל להשאיל או להשפיר בהמה גסה לגוי - שלא יעשה בה מלאכה בשבת; והרי הוא מצנה על שבתו בהמתו. ואסרו חכמים למכר בהמה גסה לגוי, [גזירה] שמא ישאיל או ישפיר. ואם מכר - קונסין אותו [לפדותה] עד עשרה בדימה, ומחזירה; ואפלו שבורה, אין מוכרין. ומתיר לו למכר על ידי סרסור [מתורן], שהסרסור אינו משפיר ואינו משאיל.

ד. ומתיר למכר להם סוס - שאין הסוס אלא לרכיבת אדם, לא למשאוי, והחי נושא את עצמו. וכדרך שאסרו למכר לגוי, כן אסרו למכר לישראל החשוד למכר לגוי. ומתיר למכר להם פרה לשחיטה, ושוחט אותה בפגיו; ולא ימכר סתם, אפלו שור של פטם [מפוטם שאינו ראוי למלאכה] - שמא ישהה אותו ויעבד בו.

ה. מקום שנהגו למכר להן בהמה דקה, מוכרין; מקום שנהגו שלא למכר, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להן חיה גסה, כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה - אלא על ידי סרסור.

ו. מי שהחשיף בדרך, ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו, והיתה עמו בהמה - מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמד נוטלו מעליה, כדי שלא תעמד והוא [הכיס] עליה, עד שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. ואסור לו להנהיגה, ואפלו בקול, כל זמן שהכיס עליה, כדי שלא יהיה מחמר בשבת. וגזרת חכמים היא, שלא

ויביאנו. המתעטף בטליתו, וקפלה מכאן ומכאן בידו או על כתפו - אם נתפון לקבץ כנפיו, כדי שלא יקרעו או שלא יהלכלכו - אסור; ואם קבצן להתנאות בה, כמנהג אנשי המקום במלבושן - מתיר.

יט. היוצא בטלית מקפלת ומנחת על כתפו, חיב. אבל יוצא הוא בסודר [מטפחת גדולה] שעל כתפו, אף על פי שאין נימא [חוט] קשורה לו באצבעו [שלא יפול]; וכל סודר שאינו חופה ראשו ורבו, אסור לצאת בו. היתה סבנית [בגד לעטיפה הראש והכתפיים ביציאה ממרחץ] קצרה שאינה רחבה - קושר שני ראשיה למטה מכתפיים, ונמצאת כמו אבנט, ומתיר לצאת בה.

כ. מתיר להתעטף בטלית שיש בשפתיה מלל [חוטים בולטים], אף על פי שהן חוטין ארכין, ואף על פי שאינן נואי לטלית - מפני שהן בטלית לגבי הטלית, ואינו מקפיד עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך, היוצא בטלית שאינה מציינת כהלכתה - חיב, מפני שאותן החוטין חשובין הן אצלו, ודעתו עליהן, עד שישלים חסרונן ויעשו ציצית. אבל טלית המציינת כהלכתה - מתיר לצאת בה, בין ביום בין בלילה; שאין הציצית הגמורה משאוי, אלא הרי היא מנאי הבגד ומטכסיסיו [שכלוליו], כמו האמרה [בד התפור בשפת הבגד] וכיוצא בה. ואלו היו חוטי הציצית שהיא מציינת כהלכתה משאוי - היה חיב היוצא בה אפלו ביום השבת, שאין מצות עשה שאין בה פרת דוחה שבת.

כא. לא יצא החיט בשבת במחט התחובה לו בבגדו, ולא נגר בקיסם שבאזנו, ולא גרדי [אורג] באירא [חתכת צמר] שבאזנו, ולא סורק [מסרק פשתן] במשיטה [חבל דק] שבצוארו, ולא שלחני [חלפן] בדינר שבאזנו, ולא צבע בדיגמא שבאזנו; ואם יצא - פטור, אף על פי שיצא דרך אמנותו; מפני שלא הוציא בדרך המוציאין.

כב. החיב שישאיל שלו [שלא יתלכלך] - חיב, מפני שאין דרך כפי זה להוציאו אלא בדרך הזאת; ואף על פי שאינו צריך לגוף ההוצאה, אלא כדי שלא יתלכלכו בגדיו - שהמלאכה שאינה צריכה לגופה, חיב עליה.

כג. המוצא תפלין בשבת ברשות הרבים, ביצד הוא עושה? לובשן בדרך, מניח של ראש בראשו ושל יד בידו, ונכנס, וחולצן בפית; וחוזר ויוצא ולובש זוג שני וחולצו, עד שיכניס את כלן. ואם היה הרבה, ולא נשאר מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש - הרי זה מחשיף עליהם, ומכניסן במוצאי שבת. ואם היה בימי הגזירה, שמתירא לישב ולשמרן עד הערב מפני הגוים - מכסן במקומן, ומניחין והולך.

כד. היה מתירא להחשיף עליהן מפני הלסטים - נוטל את כלן באחת, ומוליכן פחות פחות מארבע אמות, או נותנן לחברו בתוך ארבע אמות, וחברו לחברו, עד שמגיע לחצר החיצונה. כמה דברים אמורים? בשהיו בהן רצועותיהן, והיו מקשרין קשר תפלין - שודאי תפלין הן; אבל אם לא היו רצועותיהן מקשרות, אינו נזקק להן.

בשבת; ואם תחבו בזקנה - אסור, שמה תנתחננו [תנתחננו], ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה.

יב. הזכרים יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן, כדי שלא יעלו על הנקבות; ובעור הקשור להן על לביהן, כדי שלא יפלו עליהן זאבים; ובמטלניות [בדים] המרקמות שמיפין אותם בהן. והרחלים יוצאות, ואליהן שלהן קשורה למעלה על גבן, כדי שיעלו עליהן זכרים, או קשורה למטה, כדי שלא יעלו עליהן זכרים; ויוצאות מלפפות [כרוכות] במטלניות, כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העזים יוצאות וידיהן קשורות, כדי שייבש מהן החלב; אבל אם קשןן כדי שלא יצא החלב עד שיהלכ אותו לערב, הרי אלו לא יצאו.

יג. אין חמור יוצא באפק, אף על פי שקשור לו מערב שבת; ולא הסוס בונב שועל [שתולים לו נגד עין הרע], ולא בזהרית [משי אדום] שבין עיניו [לנוי]. ולא תצא בהמה בקלסטר [סל] שבפיה, ולא בסנדל שברגלה, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה; אבל יוצאה היא באגד [תחבושת] שעל גבי המפה, ובכבשישין [לוחות עץ] שעל גבי השכר, ובשליה המדלדלת [תלויה] בה; ופוקק לה זוג שבצוארה, ומטילת בו בחצר. ונותן מרדעת על החמור בשבת, ומטיל בחצר; אבל אין תולין לה קלסטר בפיה בשבת.

יד. כשם שאדם מצוה על שבייתת בהמתו בשבת, כך הוא מצוה על שבייתת עבדו ואמתו; ואף על פי שהן בני דעת, ולדעת עצמן עושין - מצוה עליו לשמרן ולמנען מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: "למען ינוח זורך וחקר, וינפש בן אמתך והגר".

טו. עבד ואמה שאנו מצוין על שבייתתן - הם עבדים שפלו וטבלו לשם עבדות, וקבלו מצוות שהעבדים חייבין בהן. אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו, אלא קבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח בלבד - הרי הן כגר תושב; ומתריין לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא, כישראל בחל. ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיובל נהג.

טז. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת, וגר צדק הרי הוא כישראל לכל דבר, במי נאמר "וינפש בן אמתך והגר"? זה גר תושב שהוא לקיטו ושכירו של ישראל, כמו בן אמתו; שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת, אבל לעצמו עושה; ואפלו היה זה הגר עבדו, הרי זה עושה לעצמו.

שבת קודש

הלכות שבת פרק כא

א. נאמר בתורה "תשבת" - אפלו מדברים שאינן מלאכה, חייב לשבת מהן. ודברים הרבה הן, שאסרו חכמים משום שבות [להרבות השביתה] - מהן דברים, אסרום מפני שהן דומים למלאכות, ומהן דברים, אסרום גזירה שמה יבוא מהן אסור סקילה; ואלו הן:

ב. כל המשהה גמות, הרי זה חייב משום חורש; לפיכך,

יניח כיסו על גבי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי. זה היה עמו חרש שוטה וקטן - מניח כיסו על החמור, ואינו נותנו לאחד מהן, מפני שהן אדם מישראל. היה עמו חרש שוטה וקטן, ואין עמו בהמה - נותנו לשוטה; שוטה וקטן - נותנו לשוטה; חרש וקטן - נותנו לאי זה מהם שירצה. לא היתה עמו בהמה, ולא נכרי, ולא אחד מכל אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות [עוצר כל סוף ד' אמות]. ואפלו מציאה שבאה לידו, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות. אבל קדם שתבוא לידו - אם יכול להחשיף עליה [להמתין לידה עד מוציא], מחשיף; ואם לאו, מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

ח. מתר למשוף את הבהמה במתג ורסן שלה לרשות הרבים - והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן, כגון שיר לסוס ואפסר לגמל וחסם לנאקה וסוגר לפלג. אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת בו, כגון שקשר חבל בפי הסוס, או במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר - הרי זה משאוי; שכל שמירה מעלה או שמירה פחותה - משאוי הוא לה.

ט. לא יקשר גמלים זה בזה, וימשוף; אפלו היו קשורין מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבלים לתוף ידו - והוא, שלא יצא חבל מתוף ידו טפח; וצריך שיהיה החבל שמפי בהמה עד ידו, גבוה מן הארץ טפח או יותר. ומפני מה לא ימשוף הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמוכרין בו בהמות או שמשחקין בהן שם; ומפני זה, לא תצא בהמה בזוג [פעמון] שבצוארה, ואפלו היה פוקק, שאין לו קול.

י. לא תצא בהמה בזוג שבכסותה, ולא בחותם שבצוארה [מטבע הקשורה בה לסימן], ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה שברגלה, ולא בסלם שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת [כיסוי שעליו], אלא אם בן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטלטלת [חתיכת בד] התלויה לו בדבשתו או בנבבו, אלא אם בן היתה קשורה בנבו וחותרתו [גבנונית]; ולא יצא הגמל עקוד יד [קשורה ידו], ולא עקוד רגל. וכן שאר כל הבהמה.

יא. אין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהן. ואין הכבשים יוצאין בעגלה שתחת האליה [שמטרתה שלא יזקוק]. ואין הכבשות יוצאות בעצים שמניחין להן בחטמן כדי שיתעטשו התולעין שבמתן. ואין העגל יוצא בעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיכנע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה [מחוסם] שמניחין לה בפיה, כדי שלא תשף או לא תאכל. ולא תצא הפרה בעור הקפוד [קיפוד] שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה; ולא תצא ברצועה שבין קרניה, בין לנואי בין לשמר. עז [הזקוקה לשמירה מיוחדת] שחקק לה בקרניה [עשה חור כדי להשחיל בו את האפסר], יוצאה באפסר הקשור בחקק

וצדי צדדין - מתריין. עלה באילן בשבת - בשוגג, מתר לירד; במזיד, אסור לירד. ובבהמה - אפלו במזיד - ירד, משום צער בעלי חיים. וכן פורקין המשאוי מעל הבהמה בשבת, משום צער בעלי חיים.

י. כיצד? היתה בהמתו טעונה שליף [- משא] של תבואה - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא נופל מאליו. הנה בא מן הדרך בלילי שבת, ובהמתו טעונה - כשיגיע לחצר החיצונה, נוטל את הפלים הנטלין בשבת; ושאין נטלין - מתיר החבלים והשקין נופלין. היו בשקין דברים המשתפרין - אם היו שקין קטנים, מכיב פרים וכסות ומניית תחתיהן, והשקין נופלין על הפרים; שהרי אם ירצה לשלף הפר, שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים, ונמצא שלא בטל כלי [מיעוד]. היתה טעונה עשות של זכוכית - מתיר השקים והן נופלין; שאף על פי שישברו, אין בכך הפסד גדול, שהרי הכל להתכה עומד, ולהפסד מועט לא חששו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם, פורק בנחת. ומכל מקום, לא יניחם שם על גבי בהמה - משום צער בעלי חיים.

יא. המדבק פרות עד שיעשו גוף אחד, חיב משום מעמר. לפיכך, מי שנתפזרו לו פרות בתצרו - מלקט על יד על יד [מעט מעט] ואוכל; אבל לא יתן לא לתוף הפל ולא לתוף הקפה, כדרך שהוא עושה בחל; שאם עשה כדרך שהוא עושה בחל - שמא יכבשם בידו בתוף הקפה, ויבוא לידי עמור. וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו, מפני שזנאה כמעמר.

יב. מפרק - חיב משום דש; והסוחט זיתים וענבים - חיב משום מפרק; לפיכך, אסור לסחט תותים ורמונים, הואיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם פזיתים וענבים - שמא יבוא לסחט זיתים וענבים. אבל שאר פרות, כגון פרישין [חבושים] ותפוחים ועורורים [פרי הדומה לתפוח] - מתר לסחטן בשבת, מפני שאין בני סחיטה.

יג. כבשין [פירות שנכבשו בחומץ] ושלקות [פירות שנתבשלו] שסחטן - אם לרפך גופן, מתר; ואם להוציא מימיהן, אסור. ואין מרסקין את השלג שזוכו מימיו, אבל מרסק הוא לתוף הכוס או לתוף הקערה. השום והבסר [ענבים שלא בשלון] והמלילות [שיבילים שלא בשלון] שרסקן מבעוד יום - אם מחסרין דיכה [כתישה], אסור לו לגמר דיכתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד, מתר לו לגמר שחיקתן בשבת. לפיכך, מתר לו לגמר שחיקת הריפות [גרעיני שעורים] בעץ הפרור [כפ גדולה] בתוף הקדרה בשבת, אחר שמוידין אותה מעל האש.

יד. המולל מלילות [מפורר באצבעותיו דבר מאכל] - מולל בשנוי, כדי שלא יראה כדש. היונק בפיו, פטור; ואם הנה גונח [מכאבי גרון] - מתר לו לינק בפיו [מדדי בהמה], מפני שהוא מפרק כלאחר יד, ומשום צער לא גנרו, ואף על פי שאין שם סכנה.

טו. פרות שזכו מהן משקין בשבת - אם זיתים וענבים

אסור להפנות בשדה הנירה [חרושה] בשבת, שמא ישנה גמות. המפנה את האוצר [מחסן תבואה] בשבת, מפני שהוא צריך לו לדרך מצוה, כגון שייכניס בו אורחים, או קובע בו מדרש - לא יגמר את כל האוצר, שמא יבוא להשוות הגמות. טיט שעל גבי וגלו, מקנחו בכחל או בקורה, אבל לא בקרקע, שמא יבוא להשוות הגמות. לא ירק בקרקע וישוף ברגלו, שמא ישנה גמות; ומתר לדרס הרק שעל גבי הקרקע, והולך לפי תמו.

ג. נשים המשתקות באגוזים ושקדים וכיוצא בהן - אסורות לשחק בהן בשבת, שמא יבוא להשוות הגמות. ואסור לכבד [לנקות] את הקרקע, שמא ישנה גמות, אלא אם כן היה רצוף באבנים. ומתר לזלף [להזות] מים על גבי הקרקע, ואינו חושש שמא ישנה גמות, שהרי אינו מתפזר לכה. אין סכין [מריחת חומר מיפה] את הקרקע, ואפלו היה רצוף באבנים; ואין נופחין אותו [במפוח, כדי להרחיק את האבק], ואין מדיחין אותו, אפלו ביום טוב, קל וחמר בשבת - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות הגמות בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף.

ד. חצר שנתקלקלה בימי גשמים, מכיב תבן ומרדה [שוטח] בה; וכשהוא מרדה, לא ירדה לא בסל, ולא בקפה, אלא בשולי הקפה [תחתית קופה שנשברה] - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות גמות.

ה. המשקה את הזרעים, חיב משום זורע; לפיכך אסור לשאב מן הבור בגלגל [אופן] - גורה, שמא ימלא לגנתו ולחרכתו. ומפני זה, אם היה הבור של גלגל בתצור, מתר למלאת ממנו בגלגל.

ו. התולש, חיב משום קוצר; לפיכך, אסור לרדות [להוציא] דבש מפורתו בשבת, מפני שהוא כתולש. אין עולין באילן, בין לח בין יבש; ואין נתלין באילן, ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום לישב שם כל היום כלו. ואין משתמשין במחבר לקרקע כול - גזרה שמא יתלש.

ז. פרות שגזרו בשבת, אסור לאכלן עד מוצאי שבת - גזרה שמא יתלש. הדס המחבר, מתר להריח בו, שאין הגנתו אלא להריח בו, והרי ריחו מצוי [- קיים ללא תלישה]; אבל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה, אסור להריח בו במחבר - גזרה שמא יקץ אותו לאכלו.

ח. אילן שהיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים, אסור לישב עליהן; ואם אינן גבוהין שלשה, הרי הן כארץ. היו באין מלמעלה מלמעלה לתוף שלשה, מתר להשתמש בהן; היו גבוהין שלשה, אף על פי שצדן אחד שוה לארץ, או שיש חלל תחתיהן שלשה - אסור לישב עליהם.

ט. אין רוכבין על גבי בהמה בשבת - גזרה שמא יחתך זמורה [ענף גפן] להנהיגה. ואין נתלין בבהמה, ולא יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת. ואין נסמכין לצדי בהמה;

השבת, והרי הוא שותה והולך - מתר לשותותו בשבת, במקומות שנהגו הבריאים לשותות החלתית; ושותין זיתוס המצרי (ערבוב של כמה מיני אוכלין) בכל מקום.

כג. וכן שמנים שדרך הבריאים לסוף בָּהֶן - מתר לסוף בָּהֶן בשבת, ואף על פי שנתפון לרפואה; ושאין הבריאים סכין בָּהֶן, אֲסוּרִין. החושש [כואב] בַּמְתָּנוּי - לא יסוף יין וחמץ, אֲבָל סָף הוא את השמן; ולא שֶׁמֶן נָרַד, אֲלָא בַּמָּקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סְכִין אוֹתוֹ. ומתר לסוף שֶׁמֶן וּמְלַח בְּכָל מָקוֹם. נִגְפָה [לקתה] יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - צוּמְתָה [מכווצה] בַּיָּין, וְאִינוֹ צוּמְתָה בַּחֲמִץ; וְאִם הָיָה עֲנַג [איסטניס], אף בַּיָּין אֲסוּר.

כד. החושש בַּשְּׁנוּי - לא יגמע בָּהֶן את החמץ, ויפלט; אֲבָל גִּמְעֵה הוּא, וּבּוֹלַע. החושש בַּגְּרוּנוֹ, לא יַעְרַעְרוֹנוּ [יגרגרנו] בַּשְּׁמֶן; אֲבָל בּוֹלַע הוּא שֶׁמֶן הַרְבֵּה - וְאִם נִתְרַפָּא, נִתְרַפָּא. אֵין לוֹעֲסִין אֶת הַמַּצְטָבִי [שרף הנוסף מעצים], וְאֵין שֹׁפִין אֶת הַשְּׁנַיִם בְּסֵם בַּשְּׁבֵת, בְּזִמְן שֶׁמִּתְבַּוֵּן לְרַפּוּאָה; וְאִם נִתְבַּוֵּן לְרִיחַ הַפֶּה, מִתֵּר.

כה. אֵין נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹף הַעַיִן, אֲבָל נוֹתֵן הוּא עַל גַּב הַעַיִן. וְרַק תִּפְּל [רוק האדם לפני שטעם משהו], אֲפִלוּ עַל גַּב הַעַיִן אֲסוּר. קִילוֹר [משחה לעין] שֶׁשָּׂרָה אוֹתוֹ מְעַרְבֵי שְׁבֵת - מַעֲבִירוֹ עַל גַּב הַעַיִן בַּשְּׁבֵת, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. מִי שֶׁלָּקַח בְּאֲצָבָעוֹ, לא יכַרֵף עָלָיו גְּמִי כְּדִי לְרַפּוּאָה; וְלֹא יִדְחַקְנוּ כְּדוֹ כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם.

כו. אֵין נוֹתְנִין חֲמִין וְשֶׁמֶן עַל גַּבֵי הַמַּפָּה, וְלֹא עַל גַּבֵי מוֹף [בד] שֶׁעַל הַמַּפָּה, וְלֹא עַל גַּבֵי מוֹף לְתוֹנוֹ עַל הַמַּפָּה בַּשְּׁבֵת; אֲבָל נוֹתֵן הוּא חוּץ לַמַּפָּה, וְשׁוֹתֵת יוֹרֵד לַמַּפָּה. וְנוֹתְנִין מוֹף יָבֵשׁ עַל גַּבֵי הַמַּפָּה; וְאִם הָיָה עֲתִיק [ישן] - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרִטָּה.

כז. רִטָּה [תחבושת] שֶׁפָּרְשָׂה [נפלה] עַל גַּבֵי פְּלִי, מִתְזַיְרִין אוֹתָהּ; וְאִם פָּרְשָׂה עַל גַּבֵי קַרְקַע, אֲסוּר לְהִתְזַיְרָהּ. וּמִנְחִין רִטָּה עַל גַּבֵי הַמַּפָּה לְכַתְּחָלָה בַּמַּקְדָּשׁ, שֶׁאֵין אֲסוּר שְׁבוּת [איסור דרבנן להרשות השביתתה] בַּמַּקְדָּשׁ. וּבְכָל מָקוֹם, מְקַנְחִין פִּי הַמַּפָּה; וְאֵין מְקַנְחִין אֶת הַרִטָּה, שֶׁמֵּא יִמְרַח.

כח. סְכִין וּמִמְשָׁמֵשִׁין בְּכַנֵּי מַעֲיִם בַּשְּׁבֵת - והוא שִׁיסוּף וּמִמְשָׁשׁ בְּבַת אַחַת, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. וְאֵין מִתְעַמְלִין בַּשְּׁבֵת. אֵי זֶה הוּא מִתְעַמֵּל? זֶה שְׁדוּרְסִים עַל גּוֹפּוֹ בְּכַח עַד שִׁיִּגַע וְזִיזַע, אוֹ שִׁיִּהַלֵּךְ עַד שִׁיִּגַע וְזִיזַע - שֶׁאֲסוּר לִיַּגַע אֶת עַצְמוֹ כְּדִי שִׁיִּזַע בַּשְּׁבֵת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּאָה. וְכֵן אֲסוּר לַעֲמֹד בְּקַרְקַע דִּימוֹסוֹת [קרקע מלוחה] שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְעַמְלֵת וּמְרַפָּאָהּ.

כט. אֵין רוֹחֲצִין בְּמֵיִם שֶׁמְשַׁלְּשִׁין, וְלֹא בְּטִיט שֶׁטּוֹבְעִין בוֹ, וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרָה הַבְּאוּשִׁים [מלוכלכים], וְלֹא בְּמֵי סְדוּם [המלח], וְלֹא בְּמֵי הַרְעִים שֶׁבֵּינָם הַגְּדוֹל - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶלוֹ צַעַר הֵן, וְכַתוּב: "וְקִרְאתָ לַשְּׁבֵת עֲנָג"; לְפִיכָּה, אִם לֹא נִשְׁתַּהֵה בָּהֶם, אֲלֵא עֲלֶה מִיָּד - אף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ חֲטָטִין [שחין] כְּרִאשׁוֹ, מִתֵּר.

הם - אֲסוּר לַשְׁתוֹת אוֹתָן מִמְשָׁקִין עַד מוֹצְאֵי שְׁבֵת; גְּזֵרָה שֶׁמֵּא יִתְבַּוֵּן וְיִסְחַט אוֹתָן בַּשְּׁבֵת. וְאִם תּוֹתִים וְרַמּוּזִים הֵן - אִם הַכְּנִיסָן לְאֲכִילָה, מְשָׁקִין שְׁבוּבוּ מִהֵן מִתְרִין; וְאִם הַכְּנִיסָן לְדָרוֹן, מְשָׁקִין שְׁבוּבוּ מִהֵן אֲסוּרִין עַד מוֹצְאֵי שְׁבֵת. **טז.** זֵיתִים וְעֲנַבִּים שֶׁרִסְקָן מְעַרְבֵי שְׁבֵת, וְיִצְאוּ מִהֵן מְשָׁקִין מַעֲצָמָן - מִתְרִין; וְכֵן חֲלוֹת דְּבֶשׂ שֶׁרִסְקָן מְעַרְבֵי שְׁבֵת - מְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֵן בַּשְּׁבֵת, מִתְרִין; שֶׁאֵין כָּאֵן מָקוֹם לְגִזְרָה, שֶׁכִּבֵּר רִסְקָן מְעַרְבֵי.

יז. זוּרָה וּבּוֹרֵר, מַאֲבוֹת מְלֹאכוֹת הֵן. לְפִיכָּה, אף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְמַלֵּל מְלִילוֹת בְּרֵאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו, וּכְשֶׁהוּא מִנְפַח [מוציא אויר מפיו להפריח הקליפה], מִנְפַח כְּדוֹ אַחַת בְּכָל כַּחוֹ - אֲבָל לֹא בְּקַנּוֹן [מין נפה] וְלֹא בַּתְּמַחוּי [קערה גדולה], גְּזֵרָה שֶׁמֵּא יִנְפֵּה בְּנִפְּהָ וּבִכְבָּרָה, שֶׁהוּא חַיֵּב; וְהַמְשַׁמֵּר [מנפה] שְׁמֵרִים, תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד הוּא; לְפִיכָּה, אף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְסַגֵּן יַיִן צְלוּל אוֹ מֵיִם צְלוּלִין בְּסוּדְרִין אוֹ בַּקְּפִיפָה [סל] מְצִרִית - לא יַעֲשֶׂה גְּמָה בְּסוּדֵר [ע"י דחיסתו לפי הכלי]; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיִבּוֹא לְשַׁמֵּר בַּמְשַׁמְרָת. וְכֵן אֲסוּר לְתַלּוֹת אֶת הַמְשַׁמְרָת כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל - שֶׁמֵּא יָבּוֹא לְשַׁמֵּר; וְכֵן הַמְּחַבֵּץ [מייצר חמאה], תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר הוּא; לְפִיכָּה, אף עַל פִּי שֶׁנוֹתְנִין שֶׁמְשָׁמִין וְאֲגוּזִים לְדְבֶשׂ, לֹא יִחַבֵּץ [יפריד מן הדבש] כְּדוֹ.

יח. הַמְּחַתֵּף אֶת הַיָּרֵק יָדָּק יָדָּק כְּדִי לְבַשְׁלוֹ - הֵרִי זֶה תּוֹלְדֵת טוֹחַן, וְחַיֵּב; לְפִיכָּה, אֵין מְרַסְקִין לֹא אֶת הַשְּׁחַת [תבואה מאכל בהמה] וְלֹא אֶת הַתְּרוּבִין לְפָנֵי בַּהֲמָה, בֵּין יָדָּקָה בֵּין גְּסָה - מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּטוֹחַן. אֲבָל מִתְחַכֵּין אֶת הַדְּלוּעִין לְפָנֵי בַּהֲמָה, וְאֶת הַנְּבִלָה לְפָנֵי הַכְּלָבִים - שֶׁאֵין טְחִינָה בְּפּוֹרוֹת. וּמִתְרִין אֲלֵמוֹת שֶׁל עֲמִיר [חציר] לְפָנֵי בַּהֲמָה, וּמִפְּסָפֶס [מתיר] כְּדוֹ אֲלֵמוֹת קְטָנוֹת; אֲבָל לֹא אֲלֵמוֹת גְּדוֹלוֹת, מִפְּנֵי הַטְּרַח שֶׁבָּהֶן.

יט. תְּכִילֵי סִיָּאָה וְאֲזוּב וְקוֹרְנִית [מיני צמחים] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהַכְּנִיסָן לְמַאֲכָל בַּהֲמָה - מִסְתַּפֵּק מִהֵן, וְקוֹטֵם וְאוֹכֵל בְּרֵאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו; אֲבָל לֹא כְּדוֹ הַרְבֵּה - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיָבּוֹא לְדַק [לכתוש].

כ. הַצְּרִיף לְדַק פְּלִפְלִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, לְתוֹן לְתוֹף הַמַּאֲכָל בַּשְּׁבֵת - הֵרִי זֶה כּוֹתֵשׁ כְּדִי [כת] הַסַּפִּין, וּבִקְעָרָה. אֲבָל בַּמְּכַתֶּשֶׁת - חַיֵּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹחַן; לְפִיכָּה, אֲסוּר לְכַרִּיא לְהִתְרַפּוֹאוֹת בַּשְּׁבֵת - גְּזֵרָה שֶׁמֵּא יִשְׁחַק סְמָנִין.

כא. כִּיצֵד? לֹא יֹאכֵל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מַאֲכָל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֲזוּבִין וּפִיָּאָה [מיני צמחים]; וְלֹא דְבָרִים הַמְשַׁלְּשִׁין, כְּגוֹן לַעֲנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְבָרִים שֶׁאֵין דְּרָךְ הַבְּרִיאִים לַשְׁתוֹתָן, כְּגוֹן מֵיִם שֶׁבְּשָׁלוּ בוֹ סְמָנִין [צבע] וְעֵשְׂבִים.

כב. אוֹכֵל אֲדָם אֲכָלִין וּמְשָׁקִין שֶׁדָּרְךָ הַבְּרִיאִים לְאֲכָלָן וְלַשְׁתוֹתָן, כְּגוֹן הַפְּסָבֵר וְהַכְּשׁוֹת וְהָאֲזוּב [מיני צמחים]; אף עַל פִּי שֶׁהֵם מְרַפָּאִין, וְאוֹכְלָן כְּדִי לְהִתְרַפּוֹאוֹת בָּהֶן - מִתֵּר, הוֹאִיל וְהֵן מַאֲכָל בְּרִיאִים. שְׁתֵּה חֲלָתִית [מין צמח] מִקְדָּם

אחת. וכן לא יתן לתוף פי יונים ותרנגולים, למקום (בגרו) שאינן יכולין להחזיר (להוציא); אבל מאכיל הוא את הבהמה מעמד, ומשקה אותה מעמד, או נותן לתוף פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן, במקום שיכולה להחזיר. וכן מאכיל לעוף בידו, במקום שיכול להחזיר. ואין צריך לומר, שיתן לפניהן והם אוכלין.

לו. במה דברים אמורים? במי שמונותיו עליו, כגון בהמתו וחייתו ויוני הבית ואונון ותרנגולין; אבל מי שאין מונותיו עליו, כגון חזיר ויוני שובך ודבורים - לא יתן לפניהן לא מזון לא מים. ומתיר לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים והיא אוכלת, אבל לא יעמיד אותה על גבי דבר שהקצה (מוקצה). ועומד בפניה כדי שתחזיר פניה לדבר המקצה ותאכל ממנו. וכן ביום טוב.

הלכות שבת פרק כב

א. רדיית הפת (הוצאתו מהתנור) - אף על פי שאינה מלאכה - אסרו אותה חכמים, שמא יבוא לאפות. המדביק פת בתנור מבעוד יום, וקדש עליו היום - מציל ממנו מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם'. ואף על פי שהרדיה אינה מלאכה, כשהוא מציל, לא ירדה במרדה (כלי המיוחד לכך) אלא בספין, כדי לשנות.

ב. מפני מה אסרו חכמים להפגס למרחץ בשבת? מפני הפלגין שהיו מחמין חמין בשבת, ואומרים: 'מערב שבת הוחמו'; לפיכך גזרו שלא יפגס אדם למרחץ בשבת, אפלו להזיע. וגזרו שלא ישפתף כל גופו בחמין, ואפלו בחמין שהוחמו מערב שבת; אבל פניו ידיו ורגליו, מתיר. במה דברים אמורים? בחמין האור (האש) - גזרה משום מרחץ; אבל בחמין טבחה וכיוצא בהן, מתיר להשפתף בהם כל גופו. ואסור לרחץ במים חמין שבמערות, מפני שהמערות יש בהן הבל, ויבוא לידי זעה, ונמצאת כמרחץ.

ג. מתחמם אדם כנגד המדורה, ויוצא ומשפתף כל גופו בצונן; אבל אינו משפתף כל גופו בצונן, ויבא ומתחמם כנגד המדורה, מפני שמפשיר מים שעליו, ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין. המביא סילון (צינור) של צונן בתוף מים חמין (לחמם המים שבצינור), אפלו בתוף חמין טבחה - הרי אלו בחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

ד. מביא אדם קיתון של מים, ומניחו כנגד המדורה - לא בשביל שיחמו, אלא כדי שתפוג צנתן. וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה - כדי שיפשר, לא שיחם. וסוף אדם ידו במים או בשמן, ומחמם כנגד המדורה - והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא פרוסו של תינוק נכנית בהם. ומחמם כנגד, ומניחו על גבי מעיו בשבת.

ה. אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמים - אין נוהגין לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה; וכן לא יתן לתוכה פך של שמן, מפני שהיא כמבשלו. אבל נותן הוא מים חמין לתוף אמבטי של צונן.

ו. מחם (TIT) שפנה ממנו מים - מתיר לתן לתוכו מים

ל. אין מתגרדין במגרדת; ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט, גורד בדרךך ואינו חושש. סכין ומפרכין (משפופים גדדי המכה) לאדם לענגו, אבל לא לבהמה; ואם היה לה צער, מתיר להסיר צערה בסיכה ופרוף. בהמה שאכלה פרשינין (מאכל בהמה) הרבה, מריצין אותה בתער בשביל שתתרפא; ואם אחזה (שטף) דם, מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן, ואין חוששין שמא ישחק לה סמנין.

לא. אין מקיאים את האכל בשבת (להקלה). במה דברים אמורים? בסם (באמצעות חומר בליעה) - שמא ישחק סמנין; אבל להכניס ידו לתוף פיו ולהקיא, מתיר. ואסור לדחק פרוסו של תינוק כדי להוציא הראי (צרכים) שלו - שמא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין. ומתיר לכפות כוס על הטבור בשבת (כעין כוסות רוח) כדי להעלותו. וכן מתיר לחנק (ליישר מפרקתו) וללפף (בבגדים) את הקטן, ולהעלות אגנים (רפואה לגידי האוזניים) בין ביד בין בכלי, ולהעלות אנקלי (תנור שכנגד הלב להקלת הנשימה); שכל אלו וכיוצא בהן - אין עושין אותן בסמנין כדי לחש (לחשוש) לשחיקה, ויש לו צער מהן.

לב. המרקד, מאבות מלאכות. לפיכך אין כוכרין (מנפים) את התבן בכברה (בנפה); ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המוץ (הקליפה) - מפני שהוא כמרקד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליף לאבוס (סל האכלה לבהמה), אף על פי שירד המוץ בשעת הולכה - שהרי אינו מתפונ לכה.

לג. מגבל (מעורב מים וקמח), חייב משום לש; לפיכך אין מגבלין קמח קלי (שנעשה מחטה קלוייה) הרבה, שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומתיר לגבל את הקלי מעט מעט. אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה, ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי היא כחל, והיא הנקראת 'שתיית' - מתיר לגבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת; והוא, שיהיה רך; אבל קשה - אסור, מפני שנקראה כלש. וצריך לשנות; כיצד? נותן את השתיית, ואחר כך נותן את החמץ.

לד. המרסן (סובין של תבואה) - אף על פי שאינו ראוי לגבל, אין גובלין אותו; שמא יבוא לגבל העפר וכיוצא בו. ונותנין מים על גבי המרסן, ומוליף בו התרוד (כח) שתי וערב; אבל אינו ממרס בידו, שלא יראה כלש. אם לא נתרעב, מנערו מפלי לכלי עד שיתערב; ונותן לפני התרנגולין או לפני השורים. ומתיר לערב המרסן על דרך זו בכלי אחר, ומחלק אותו בכלים הרבה, ונותן לפני כל בהמה ובהמה; ומערב בכלי אחר אפלו כור, אפלו כורים. לה. אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת, בדרך שהיא מאכיל בחל - שמא יבוא לידי כתישת קטניות, או לידי לישת קמח וכיוצא בו. כיצד? לא יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים, ולא ירביץ (יושיב) עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו פרשינין ומים בבת

ודאי - אם היתה הרב מדבר שאינו משיר, מתר לחף בו; ואם לאו, אסור.

יד. אסור לראות במראה של מתכת בשבת - גזרה שמה ישיר בה [באמצעות שפתה] נימין המדלדלין [שערות בולטות] מן השער, ואפלו קבועה בפתל; אבל מראה שאינה של מתכת - מתר לראות בה, אפלו אינה קבועה. **טו.** המקבץ, חיב משום מלבן; והסוחט פסות, חיב מפני שהוא מכבס; לפיכך, אסור לדחוק מטלית או מוף וכיוצא בהן, כפי האשישה [פ] וכיוצא בה, כדי לסתמה - שמה יבוא לידי סחיטה. ואין מקנחין בספוג, אלא אם כן יש לו בית אחיזה - שלא יסחט. ואין מכסין חבית של מים וכיוצא בה, בכגד שאינו מוכן [מיועד] לה - גזרה שמה יסחט.

טז. נשברה לו חבית בשבת, מציל ממנה מה שהוא צריך לשבת לו ולאורחיו, ובלבד שלא יספג ביניו נישרה הספוג ביין ויסוחט כליו, או יטפח בשמן ויטבול ידו בשמן ויקנח כליו; שאם יעשה כן, שהוא עושה בחל, שמה יבוא לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה? מביא כלי ומניח תחתיה; ולא יביא כלי אחר ויקלט [היין מהאור], כלי אחר ויצרף [מסור לגג ויקבל הנזל מן הגג] - גזרה שמה יביא כלי דרך רשות הרבים. נדמנו לו אורחים - מביא מביתו כלי אחר וקולט, כלי אחר ומצרפו לראשון. ולא יקלט ואחר כך יזמין, אלא יזמין ואחר כך יקלט; ואם הערים [התחכם] בדבר זה, מתר.

יז. טיט שעל בגדו, מכספסו [משפסו] מבפנים; ואינו מכספסו מבחוץ - גזרה שמה יכבס. ומתר לגרדו בצפרן, ואינו חושש שמה ילבנו. המכספס את הסודר [לאחר הכביסה] - אסור, מפני שהוא מלבנו; אבל החלוק - מתר, מפני שאין פגנתו אלא לרכבו.

יח. מנעל או סנדל [מערר] שנתלכלך בטיט ובצואה, מתר לשכשכו [לנענעו] במים; אבל לכבסו, אסור. ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין את הישנים. פר או פסת שהיה עליהן צואה או טנוף, מקנחו בסמרטוט; ואם היתה על של עור, נותנין עליה מים עד שתכלה.

יט. מי שנתלכלכה ידו בטיט - מקנחה בזנב הסוס, ובזנב הפרה, ובמפה הקשה העשויה לאחו בה הקוצין; אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים - שלא יעשה כן, שהוא עושה בחל, ויבוא לכבס את המפה.

כ. מי שרחץ במים - מסתפג בלונטיתו [מתנגב במגבת] ומביאה בגדו, ואין חוששין שמה יסחט. וכן מי שגשרו בליו כדרכו [נפלו בגדיו לתוך המים] - מהלף בהן, ואין חוששין שמה יסחט. ואסור לו לשטחן, ואפלו בתוף ביתו; גזרה שמה יאמר הרואה, 'הרי זה פבס פסותו בשבת, ושטחה ליבשה'; וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפלו בתדרי תדרים אסור.

כא. שתי מטהרות [מקוואות] זו על גבי זו - נוטל את

צונן, כדי להפשיך; ומתר לצק מים תמין לתוף מים צונן, או צונן לתוף החמין - והוא שלא יהיו בכלי ראשון, מפני שהוא מחממן הרבה. וכן קדרה רותמת - אף על פי שהורידה מעל האש, לא יתן לתוכה תבלין; אבל נותן לתוכה מלח, שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה. ואם צק התבשיל מקדרה לקערה - אף על פי שהוא רותם בקערה, מתר לו לתן לתוף הקערה תבלין; שכלי שני אינו מבשל.

ז. אין שורין את החלתית [צמח חריף], בין בפושרין בין בצונן; אבל שורה אותו בתוף החמץ. ואם שתה יום תמישי ויששי [לרפואה], הרי זה שורה בשבת בצונן, ומניחו בחמה עד שיחם, ושוחה - כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות.

ח. דבר שנתבשל קדם השבת, או נשרה בתמין מלפני השבת - אף על פי שהוא עכשו צונן, מתר לשרותו בתמין בשבת. ודבר שהוא צונן מעקרו, ולא בא בתמין מעולם - מדיחין אותו בתמין בשבת, אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו [בישול]; אבל אין שורין אותו בתמין.

ט. מתר להחם בחמה, אף על פי שאסור להחם בתולדות חמה - שאינו בא לטעות מחמה לאש; לפיכך, מתר לתן מים צונן בשמש כדי שיחמו. וכן נותנין מים יפים לתוף מים רעים בשביל שיצוננו. ונותנין תבשיל לתוף הבור בשביל שיהא שמור.

י. מערב אדם מים ומלח ושמן, וטובל בהן פתו, או נותנו לתוף התבשיל - והוא, שיעשה מעט; אבל הרבה - אסור, מפני שגזרה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל. וכן לא יעשה מי מלח עיניו [מלוחים מאוד], והם שני שלישי מלח ושליש מים, מפני שגזרה כעושה מוריס [דג כבוש במלח]. ומתר למלח ביצה; אבל צנן וכיוצא בו - אסור, מפני שגזרה ככובש כבשין בשבת, והכובש אסור, מפני שהוא כמבשל. ומתר לטבל צנן וכיוצא בו במלח, ואוכל.

יא. מתר לערב יין ודבש ופלפלין בשבת לאכלן; אבל יין ומים ושמן אפרסמון - אסור, שאין זה ראוי לאכילת בריאים. וכן כל פיוצא בזה.

יב. תרדל [גרעיני צמח] שלשו מערב שבת - למחר ממחו בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש; ולא יטרף [יערבב בכוח], אלא מערב. שחלים [מיו ירק] שטרפן מערב שבת, למחר נותן לתוכן שמן וחמץ ותבלין; ולא יטרף, אלא מערב. שום שטרפו מערב שבת, למחר נותנו לתוף הגריסין; ולא ישחק, אלא מערב.

יג. הנוטל שער מגוף האדם, חיב משום גזוז; לפיכך, אסור לרחץ את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי, כגון אהלה [מיו צמח] וכיוצא בו. ומתר לחף את הידים בעפר לבונה, בעפר פלפלין, בעפר יסמין, וכיוצא בהן; ואינו חושש שמה ישיר שער שעל ידו, שהרי אינו מתכוון. ערב דבר שמשיר את השער ודאי עם דבר שאינו משיר

עראי, פטור. ומתיר להוסיף אהל עראי בשבת. כיצד?
טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הכתלים, והיתה
כרוכה קדם השבת - אם נשאר ממנה גג טפח מתוח -
הרי זה מותר את פלה בשבת, עד שיעשה אהל גדול. וכן
כל פיוצא בזה.

כח. אין תולין את הפלה (וילון המכסה מיטה), שהרי
נעשית תחתיה אהל עראי; ומתיר להניח מטה וכסא
וטריסקל (כסא בעל שלש רגלים), ואף על פי שיעשה
תחתיהן אהל - שאין זה דרך עשיית אהל, לא קבע ולא
עראי.

כט. כל אהל משפע שאין בגגו טפח, ולא בפחות
משלשה סמוף לגגו רחב טפח - הרי זה אהל עראי;
והעושה אותו לכתחלה בשבת, פטור. טלית כפולה
[מקופלת לשנים] שהיו עליה חוטין שהיא תלויה בהן
מערב שבת (על מנת למשכה בהם), מתיר לנטותה
[לפורסה]. וכן הפרכת, מתיר לנטותה ומתיר לפרקה.

ל. פלת חתנים [אהול שעל גבי מיטת חתנים] שאין בגגה
טפח, ואין בפחות משלשה סמוף לגגה רחב טפח - הואיל
והיא מתקנת לכה [מוכנה מערב שבת לפריסה], מתיר
לנטותה ומתיר לפרקה; והוא, שלא תהיה משלשלת
[פרוסה] מעל המטה טפח. פקק [כעין וילון] החלון - בזמן
שהוא מתקן לכה - אף על פי שאינו קשור ואינו תלוי
[בחלון], מתיר לפקק בו החלון.

לא. כובע שעושין על הראש, ויש לו שפה מקפת שהיא
עושה צל כמו אהל על לובשו - מתיר ללבושו; ואם הוציא
מן הבגדים סביב לראשו או [רק] כנגד פניו כמו אהל,
והיה מהדק על הראש, והיתה השפה שהוציאה קשה
ביותר כמו גג - אסור, מפני שהוא עושה אהל עראי.

לב. הנוטה [תולה] פרכת וכיוצא בה, צריך להזהר כדי
שלא יעשה אהל בשעה שנוטה; לפיכך, אם היתה פרכת
גדולה - תולין אותה שנים, אבל אחר אסור. ואם היתה
פלה שיש לה גג, אין מותרין אותה ואפלו עשרה; שאי
אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ, ותעשה אהל עראי.

לג. בגד שמכסה בו פי החבית - לא יכסה בו את פלה,
מפני שנעשה אהל; אבל מכסה הוא מקצת פיה. המסגן
בכפיפה מצרית [סל מחורר] - לא יגביה קרקעית הכפיפה
מן הקלי טפח, כדי שלא יעשה אהל עראי.

הלכות שבת פרק כג

א. העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, כגון נקב
של לול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא
ההכל - הרי זה חייב משום מכה בפטיש [גומר מלאכה];
לפיכך, גזרו על כל נקב, אפלו היה עשוי להוציא בלבד,
או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו.
ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש, ואין מוסיפין בו
[נקב נוסף]. אבל פותחין נקב ישן [שנסתם] - והוא, שלא
יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם היה למטה מן

הפקק [העשוי מנד] מבינתיים [מביניהם] ומשיקן [מחבר
המקוואות], ומחזיר את הפקק למקומו, מפני שאינו בא
לידי סחיטה, שהרי דעתו שיעצאו המים [שלא יהיה הפקק
מהודק]. ופוקקים את הביב בסזירין ובכל דבר המטלטל,
כדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הכלים; אבל אין
פוקקין את הביב כדי שירדו המים לבור - שמא יסחט
בעת שדוחק, שהרי הפקק שרוי במים.

כב. אסור לתקן בית יד [שרוולים] של בגדים, ולשברם
שברים שברים [לקמטם קמטים קמטים], כדרך שמתקנין
בחל הבגדים כשמכבסין אותן; וכן אין מקפלין הכלים
[בגדים] בשבת כדרך שעושין בחל בבגדים כשיכבסו אותן
[לגהצם]. ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו, מתיר לקפלו
ולפשטו ולהתפסות בו, כדי שיתגאה בו בשבת - והוא
שהיה בגד חדש לבן, שהרי הוא מתמעף ומתלכלך מיד.
וכשיקפל, לא יקפל אלא איש אחד; אבל לקפל בשנים,
אסור.

כג. הצובע, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור לאשה
להעביר סרק [אודם] על פניה, מפני שהיא צובעת.
והתופר, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור למלאת הפר
והפסת החדשים במוכין [אגודות בדים] - גזרה שמא
יתפר; אבל מוכין שנשרו מן הפר או מן הפסת, מחזירין
אותם בשבת.

כד. הקורע, מאבות מלאכות; לפיכך, מי שנסתככו
בגדיו בקוצים - מפרישם בצניעה [שלא יראהו],
ומתמהמה כדי שלא יקרע; ואם נקרעו - אינו חייב כלום,
שהרי לא נתפון. ומתיר ללבש פלים חדשים [בגדים], ואם
נקרעו - נקרעו. פוצעין [שבורים] את האגוז במטלית, ואין
חוששין שמא תקרע.

כה. התקע, חייב משום בונה; לפיכך, כל הדלתות
המחפרות לקרקע, לא נוטלין אותן ולא מחזירין - גזרה
שמא יתקע. אבל דלת שדה תבה ומגדל [סוגי ארונות],
ושאר דלתות הכלים - נוטלין, ולא מחזירין. ואם נשטט
ציר התחתון שלחן - דוחקין אותו למקומו, ובמקדש
מחזירין אותו; אבל ציר העליון שנשטט, אסור להחזירו
בכל מקום - גזרה שמא יתקע.

כו. אין גודלין [קולעים] את שער הראש, ואין פוקקין
[מסרקים לצדדים] אותו, מפני שנראה כבונה. ואין מחזירין
מנורה של חליות [חלקים], ולא פסא המפצל [מורכב מכה
חלקים], ולא שלחן המפצל, וכיוצא בהן - מפני שנראה
כבונה; ואם החזיר - פטור, שאין [דיו] בגין בכלים, ואין
סתירה בכלים; ואם היה רפוי, מתיר להחזירו. ואין מתקנין
חליות של שדרה [שבגבו] של קטן זו בצד זו, מפני
שנראה כבונה.

כז. העושה אהל קבוע, חייב משום בונה. לפיכך, אין
עושין אהל עראי לכתחלה, ולא סותרין אהל עראי - גזרה
שמא יעשה או יסתיר אהל קבוע; ואם עשה או סתר אהל

וקיתונות [קנקנים] - מתר להדיחן בכל עת, שאין קבע לשתייה. ואין מציעין את המטות בשבת, כדי לישן עליהן למוצאי שבת; אבל מציעין מליילי שבת לשבת.

ח. אסור להטביל פלים טמאין בשבת, מפני שהוא כמתקן פלי. אבל אדם טמא - מתר לטביל, מפני שגנאה כמקור [טובל לקור גופו]; ואין מזין עליו בשבת [הזאת שלישי ושביעי לטהרו מטומאת מת]. המטביל פלים בשבת - בשוגג, ישתמש בהן; במזיד, לא ישתמש בהן עד למוצאי שבת. ומתו להטביל את המים הטמאים בשבת; כיצד יעשה? נותנן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי אכנים, ומטביל הכלי במקנה עד שייעלה מי המקנה עליהן, ויטהרו.

ט. ואין מגביהין [מפרישים] תרומות ומעשרות בשבת, מפני שגנאה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

י. מעבד, מאבות מלאכות הוא; והמרכף עור בשמן כדרך שהעבדנין עושין - הרי זה מעבד, וחייב. לפיכך, לא יסוף אדם את רגלו בשמן, והיא בתוף המנעל או בתוף הסנדל החדשים; אבל סוף הוא את רגלו שמן, ולובש [אח"כ] מנעלו או סנדלו, אף על פי שהן חדשים. וסוף כל גופו שמן, ומתעגל [מתגלגל] על גבי קטבוליא [מטבח עור] חדשה, ואינו חושש. במה דברים אמורים? בשעה שהשמן מועט, כדי שיצחצח [יבריק] העור בלבד; אבל אם היה בכשרו שמן הרבה, כדי שיכרף העור - הרי זה אסור, מפני שהוא כמעבד. והכל בחדשים; אבל בישנים, מתר. יא. הממרח רטיה [תחבושת], חייב משום מוחק את העור; לפיכך, אין סותמין נקב בשערה וכיוצא בה, שמא ימרח. ואפלו בשמן אין סותמין את הנקב - גזרה משום שעה.

יב. כותב, מאבות מלאכות; לפיכך, אסור לכתוב פסוק [לצבוע במין אפר טביב העיניים] וכיוצא בו בשבת, מפני שהוא ככותב. ואסור ללוות ולהלוות - גזרה שמא יכתב. וכן אסור לקנות ולמכור ולהשפיר - גזרה שמא יכתב. לא ישפר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר לחברו לשפר לו פועלין. אבל לשאל ולהשאיל, מתר; שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן, ובכלבד שלא יאמר לו 'הלוני'.

יג. אחד המוכר בפה [רק החליטו על המכירה] או במסירה - אסור, בין במאזנים בין שלא במאזנים; וכשם שאסור לשקל - כך אסור למנות ולמדה, בין בכלי מדה בין בידי בין בחבל.

יד. אין דנין בשבת, ולא חולצין, ולא מיבמין, ולא מקדשין [אשה] - גזרה שמא יכתב. ואין מקדישין [קודש לה'], ולא מעריכין [עדר פלוני עלי], ולא מחרימין [נכסיו לבדק הבית] - מפני שהוא כמקח וממכר; ואין מגביהין תרומה ומעשרות, שעה דומה למקדיש אותן פרות שהפריש, ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין מעשרין את הבהמה [מעשר בהמה] - גזרה שמא ירשם

השקרים [בתחתית החבית] - הרי זה עשוי לחזק, ואסור לפתחו.

ב. נוקבין מגופה [סתומת הטיט] של חבית להוציא ממנה יין, ובכלבד שיקבנה למעלה; אבל מצדה - אסור, מפני שהוא כמתקן פלי. שובר אדם את החבית לאכל ממנה גרוגרות [תאנים], ובכלבד שלא יתבון לעשות פלי; ומביא אדם חבית של יין, ומתיו את ראשה בסוף לפני האורחין, ואינו חושש, שאין פונתו אלא להראות נדיבות לבו.

ג. וכשם שאסור לפתח כל נקב, כך אסור לסתם כל נקב; לפיכך, אסור לסתם נקב החבית - ואפלו בדבר שאינו מתמרח, ואינו בא לידי סחיטה, כגון שישתם בקיסם או בצרור [רגב אדמה] קטן. אבל אם הניח שם אכל כדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר; ומתו להערים [להתחכם] בדבר זה.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה, חייב עליו משום מכה בפטיש. ומפני זה, הגורד כל שהוא, או המתקן פלי באיזה דבר שיתקן - חייב; לפיכך, אסור להשמיע קול של שיר בשבת, בין בכלי שיר, כגון כנורות ונגלים, בין בשאר דברים. אפלו להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, אחת כנגד אחת כדרך המשוררים, או לקרקש את האגוז לתינוק, או לשחק בו בזוג כדי שישתק - כל זה וכיוצא בו, אסור; גזרה שמא יתקן כלי שיר.

ה. אין מספקין [יד על ירך], ולא מרקדין, ולא מטפחין בשבת [כפ אל כף] - גזרה שמא יתקן כלי שיר; ולספק לאחר ידו, מתר. אין שטיין על פני המים - גזרה שמא יתקן חבית של שטיין. ברכה שבחצר - מתר לשוט בה, שאינו בא לעשות בה חבית של שטיין; והוא שיהיה לה שפה מקפפת, שלא יעקר ממנה המים, כדי שיהיה הפר והפרש בינה ובין הים.

ו. אין חותכין שפופרת של קנה, מפני שהוא כמתקן פלי; היתה חתוכה - אף על פי שאינה מתקנת - מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמא יתקן. ואסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוף הנקב של חבית, כדי שיקלח את היין, מפני שהוא פעושה מרוב בשבת. ואין שוכרין את החרש, ואין קורעין את הנזיר [להניחם תחת הדג בעת צלייתו], מפני שהוא כמתקן פלי.

ז. זמורה [ענף גפן] שהיא קשורה בטפית [פך קטן לשאיבת מים], ממלאין בה בשבת; ואם אינה קשורה, אין ממלאין בה - גזרה שמא יקטם [יקצוץ] אותה ויתקנה. אסור לחף [לשפסף] פלי כסף בגרתיקון [מין טיט], מפני שהוא מלבנן כדרך שהאמנין עושין, ונמצא כמתקן פלי, וגומר מלאכתו בשבת; אבל חופפין אותו בחול ובנתר [מין עפר]. וכן כל הפלים, חופפין אותם בכל דבר. ואסור להדיח קצרות ואלפסין [מחבתות גדולות] וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן, אלא אם בן הדיחן לאכל בהן סעודה אחרת באותה שבת; אבל פלי שתיה, כגון כוסות

וְאֵינוּ בָּא לְיַדֵּי כְּבוֹי. וְאִם לֹא עָרְבוּ, אָף מְזוּנֵנו וְכִלְיוֹ אֵינוּ מִצֵּיל.

כא. ומה הוא מציל למזוננו? אם נפלה דלקה בלילי שבת, מצילין מזון שלש סעודות - הראוי לאדם לאדם, והראוי לכהמה לכהמה; נפלה בשחרית, מצילין ממנה מזון שתי סעודות; במנחה, מצילין מזון סעודה אחת.

כב. במה דברים אמורים? במציל בכלים הרבה, או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה וחוזר וממלא אותו שניה - הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך לו; אבל אם הוציא כלי אחד הוציאה אחת - אף על פי שיש בו כמה סעודות, מתר.

כג. כיצד? מציל סל מלא כפרות, אף על פי שיש בו כמה סעודות; ועגול של דבילה [גוש תאנים יבישות], וקבית של יין. וכן אם פרש טליתו, וקבץ בה כל שיכול להוציא, והוציאה מלאה בבת אחת - מתר.

כד. אמר לאחרים: 'בואו והצילו לכם' - כל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו, או כלי אחד שמחזיק אפלו דבר גדול; והרי הוא של מציל. אם לא רצה המציל לקחתו, ונתנו לבעליו - מתר לו לטל ממנו אחר השבת שבר עמלו; ואין זה שכר שבת - שהרי אין שם מלאכה ולא אסור, שלא הוציאו אלא במקום מערב.

כה. הציל פת נקיה, אינו חוזר ומציל פת שאינה נקיה; אבל אם הציל פת שאינה נקיה, חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הכפורים מה שהוא צריך לשבת, אם היה יום הכפורים בערב שבת. אבל אינו מציל בשבת ליום הכפורים, ואין צריך לומר ליום טוב; ולא משבת זו לשבת הבאה. ומה הוא מציל ללבושו? לובש כל שהוא יכול ללבוש, ועוטף כל שהוא יכול לעטף, ומוציא. ואומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם', וכל אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו, ומוציא; והרי הוא שלו כמו המאכל, שהרי מן ההפקר זוכין.

כו. מתר להציל כל כתיב הקדש שיש בחצר, לחצר אחרת שבאותו המבוי, ואף על פי שלא ערבו - ובלבד שהיה למבוי שלש מחיצות ולחי אחד [קורש מקצה לקצה ברוח רביעית]; והוא שהיו כותבין אשורי, ובלשון הקדש. אבל אם היו כותבין בכל לשון, או בכתיב אחר - אין מצילין אותו, אפלו היה שם ערוב; ובחל, אסור לקרות בהן, אלא מניחן במקום התרף [קילקול], והן מתאבדין מאליהן.

כז. היו כותבין בסם ובסקרא [מיני צבעים הפסולין לסת] - אף על פי שאינו כתב של קימה, הואיל והם כותבין אשורי ובלשון הקדש, מצילין אותן [שולין]. הגליון של ספרים שלמעלה ושלמטה, ושבין פרשה לפרשה, ושבין דף לדף, ושבתחלת הספר, ושכסוף הספר - אין מצילין אותן. הברכות והקמיעין - אף על פי שיש בהן אותיות

בסקרה [צבע אדום שמסמנים בו העשירי]. ומקדיש אדם פסחו בשבת, ונהגינתו ביום טוב - שזו מצות היום. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדישין [- מטילין אפר הפרה ל-] מי חטאת.

טו. המגביה תרומה ומעשרות בשבת או ביום טוב - בשוגג, יאכל כמה שתקן; במזיד, לא יאכל עד מוצאי שבת. וכן כף וכן כף, תקן את הפרות [ומותרים באכילה]. וכן המקדיש או המעריף או המחרים בשבת, בין בשוגג בין במזיד - מה שעשה עשוי; ואין צריך לומר ביום טוב. וכן המקנה לחברו בשבת, קנה. מעשרין את הדמאי [פירות עם הארץ שספק מופרשים הם] בין השמשות, אבל לא את הנדאי.

טז. מי שקרא שם [הפריש דביבור] לתרומת מעשר של דמאי או למעשר עני של ודאי, לא יטלם בשבת, אף על פי שיתחזק מקומן מקדם השבת, והרי הם ידועין ומנחין בצד הפרות. ואם הנה כהן או עני למודים [רגילים] לאכל אצלו, יבואו ויאכלו, ובלבד שידוע לכהן שזו שאני מאכילך תרומת מעשר, וידוע לעני שזו שאני מאכילך מעשר עני.

יז. אסור להפיש [להגריף] ולשחק בקבא בשבת, מפני שהוא כמקח וממכר; ומפיש אדם עם בניו ועם בני ביתו [דרך משחק] על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני שאין מקפידין.

יח. אסור לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בשבת, בין שעבר, בין שעתידי להיות - גזרה שמא יכתב; לפיכך, חשבונות שאין בהן צרף, מתר לחשבן. כיצד? כמה שאין היה לנו בשנה פלונית, כמה דינרין הוציא בחתונת בנו, וכיוצא באלו, שהם בכלל שיחה בטלה שאין בה צרף כלל - המתחשב אותן בשבת, [מותר] כמתחשב בחל.

יט. אסור לקרות בשטרי הדיוטות [חובות וחשבונות] בשבת - שלא יהא בחל, ויבוא למחוק. מונה אדם את אורחיו ואת פירותיו [מיני מעדנים] מפיו, אבל לא מן הכתב, כדי שלא יקרא בשטרי הדיוטות. לפיכך, אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכתל - מתר לקרותן מפני שאינו מתחלף בשטר. ואסור לקרות בכתיב המהלף תחת הצורה [ציור] ותחת הדיוקני [ציור אדם] בשבת. אף לקרות בכתובים [תהלים משלי איוב וכו'] בשבת בשעת בית המדרש, אסור - גזרה משום בטול בית המדרש; שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא, וימנע מבית המדרש.

כ. נפלה דלקה בחצר בשבת - אינו מציל כל מה שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי, אף על פי שערכו [ערוב חצרות]; גזרה שמא יכבה הדלקה כדי שיעזיל, מפני שאדם בהול על ממונו. לפיכך, גזרו שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותה שבת, וכלים שצריך להשתמש בהן בשבת, ובגדים שיכול ללבוש; שנמצא מתנאש מן הכל,

בה הזכרות, כגון "ויהי בנסע הארץ" - מצילין אותו מפני הדלקה. ומצילין תיק הספר עם הספר, ותיק תפלין עם התפלין - אף על פי שיש בתוכן כמות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א אלול ה'תשס"ז

תרומת היק - מדבריהם, כמעשר.

ז. אין מפרישין תרומה ומעשרות מן היק בחוזה לארץ, ואפלו במקומות שאמרנו שמפרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מחוזה לארץ לארץ - אף על פי שיש עפר בעקריהן, הרי זה פטור ולא גזרו עליו. התבואה והקטנית שזרעו לירק - בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק שלהן פטור; והזרע, חיב בתרומה ומעשרות.

ח. התלתן - אף על פי שאינו אכל אדם כשיקשו - הואיל ורב אדם אוכלין אותו בתחלתו, הרי הן חיבין בתרומה ומעשרות.

ט. ואלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות: הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות, אפלו העמיד מהן כרי [ערימה]. ואם עשה מהן גרן בשדה - הקבעו למעשרות, ומפריש מהן תרומה ומעשרות; אבל אם עשה הגרן בעיר - פטורין, שהרי קול יש להן, והכל יודעין שהן לקט או שכחה או פאה.

י. הלקט והשכחה והפאה של גוי - חיבין בתרומה ומעשרות, אלא אם כן הפקיר. וכן התבואה והזיתים שלא הביאו שלישי, פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ומנין יודע? כל שזרעה ומצמחת, בידוע שהביאה שלישי. עבר והפריש מתבואה זיתים שלא הביאו שלישי, אינה תרומה. יא. וכן ההפקר - פטור מן התרומה ומן המעשרות, ואפלו הפקיר הכל; אבל הזרע שדה הפקר, חיב בתרומה ומעשרות.

יב. הפקיר קמה וזכה בה, ועבר והפריש ממנה תרומה - הרי זו תרומה; אבל אם הפקיר שבלים וזכה בהן, ועבר והפריש מהן תרומה - אינה תרומה. וכן כל המפריש מדבר שאינו חיב, אינה תרומה; וכן במעשרות. דברים שאין דרפן של רב בני אדם לזרע אותן בגנות ובשדות, אלא חזקתן מן ההפקר - הרי הן פטורין מן התרומה ומן המעשרות; כגון השום בעל בכי, וכצל של רכפה, וגריס הקלקי, ועדשים המצרות, וכיוצא בהן.

יג. נתערב דבר שחיב בתרומה בדבר שאינו חיב - כגון זיתי נקוף [של עניים מדין פאה] שנתערבו בזיתי מסיק, וענבי עוללות בענבי בציר - אם יש לו פרות אחרות, מוציא על החיב לפי חשבון. ואם אין לו אלא אלו - מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל, וכאלו הכל חיב בתרומה; ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני, לפי חשבון דבר החיב.

של שם, ומענינות הרבה של תורה - אין מצילין אותן מפני הדלקה.

כח. ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן "גיר שהדווא", וכן אם היתה בו פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות, ויש

יום ראשון

הלכות תרומות פרק ב

א. כל אכל אדם, הנשמר, שגדוליו מן הארץ - חיב בתרומה; ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לפהו, שנאמר: "ראשית דגנך תירשך ויצהרך... תתן לו"; מה דגן תירוש ויצהר מאכל אדם, וגדוליו מן הארץ, ויש לו בעלים, שנאמר: "דגנך" - אף כל כיוצא בהן חיב בתרומה. וכן במעשרות.

ב. הפרשינין - אף על פי שאינן מאכל אדם - הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון, חיבין בתרומה ומעשרות. הסיאה והאזוב והקננית שזרעו מתחלה לאדם, חיבין במעשר; וכן כל כיוצא בהן. זרען לכהמה - אף על פי שנמלף וחיב עליהן לאדם כשהן מחברין - פטורין, שמתשבת חבור אינה כלום. עלו מאליהם בחצר - אם היתה חצר המשמרת פרוטיה - הרי אלו חיבין, שסתמן לאדם; ואם אינה משמרת, פטורין.

ג. זרעוני גנה שאין נאכלין, כגון זרע לפת זרע בצלים וזרע צנן וכיוצא בהן - פטורין מן התרומה ומן המעשרות, מפני שאינן אכל; אבל הקצח, חיב בתרומה ומעשרות.

ד. תמרות [דמוי תמר הצמוד לעלה] של תלתן, ושל חרדל, ושל פול הלכן, ושל צלף, והקפרסין [קליפה] של צלף - פטורין, מפני שאינן פרי. במה דברים אמורים? בשזרען לזרע; אבל זרען לירק, הרי אלו חיבין. וכן האביזנות [הפרי עצמו] של צלף חיבין, מפני שהן פרי.

ה. כסבר שזרעה לזרע, ירקה פטור מן התרומה ומן המעשרות; זרעה לירק, מפריש תרומה ומעשרות מן היק ומן הזרע. וכן השבת שזרעה לזרע, ירקה פטור; זרעה לירק - מתעשרת זרע וירק, ואינה מתעשרת זירין [גבשולים]; וזרעה לזירין, מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן היק. וכן השחלים והגרגר שזרען לזרע, מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק? שאם לקט היק לאכלו, מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך אוכל; וכשייבש ויאסף הזרע שלו, מפריש מן הזרע.

ו. היקרות - אף על פי שהן מאכל אדם, אינן חיבין במעשרות אלא מדבריהם; לפי שנאמר במעשר: "תבואת זרעך", תבואה וכיוצא בה; אבל היקרות אינם בכלל התבואה. וכן יראה לי, שהוא הדין בתרומה - שהרי נאמר בה: "דגנך תירשך ויצהרך", כל הדומה לאלו; אבל

אמר כלום. המתכונן לתרם אחד מעשרה, ועלתה בידו אחד מששים - תרומתו תרומה; נתכונן לתרם אחד מששים, ועלתה בידו אחד ממחמשים - אינה תרומה.

ו. המפריש תרומה, ועלתה בידו אפלו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד מששים, וחרור והוסיף לשם תרומה - אותה התוספת חייבת במעשרות; ומפריש ממנה הכהן המעשרות, ואחר כך יאכלנה. תרם ועלתה בידו אחד ממחמשים ואחת - הרי זו תרומה, ויחזור ויתרם פעם שנייה כדי להשלים השעור שבדעתו; והתוספת הזאת - יש לו להפרישה במדה או במשקל או במנין, אבל לא יפרישנה אלא מן המקף (הסמוך, ומבואר להלן) בראשונה.

ז. המפריש מקצת התרומה - אותו המקצת אינו תרומה, והרי הוא כחולק הפרי; ואף על פי כן, צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו, ולא יפריש עליו מפרות אחרות.

ח. הפריש מקצת תרומה מפרי זה, ומקצת תרומת פרי אחר ממנו - הרי זה לא יתרם מזה על זה. האומר: 'תרומת הפרי הזה לתוכו' - אם אמר 'בצפוננו' או 'בדרומו' - קרא שם, וחיוב להפריש ממנו תרומתו; ואם לא עין [סיומן] מקום, לא אמר כלום.

ט. אמר: 'תרומת הפרי הזה והפרי הזה בזה' - מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון, שם נסתיימה תרומתו של שני.

י. תרומת מעשר, אין מפרישין אותה באמד; אלא מדקדק בשעורה, ואפלו בזמן הזה - שהרי שעורה מפרש בתורה.

יא. דבר שדרכו להמדד - מודד, ודבר הנשקל - שוקל, ודבר שאפשר למנותו - מונה. היה אפשר למנותו ולשקלו ולמדדו - המונה משבח, והמודד משבח ממנו, והשוקל משבח משניהם.

יב. מצות תרומת מעשר - שיפריש אותן בן לוי ממעשרו, שנאמר: "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר". ויש לישראל להפריש אותה, ולתנה לכהן; ויתן המעשר ללוי, אחר שהפריש ממנו תרומתו שהיא מעשר מן המעשר.

יג. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא שבליים, קדם שידיוש ויפריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי - אין הלוי חיוב להפריש ממנו תרומה גדולה אחר שידישונו, אלא תרומת מעשר בלבד. אבל אם דש ישראל, והפריש המעשר מן הדגן קדם שיפריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי - חיוב הלוי להפריש ממנו תרומה גדולה, ותרומת מעשר; מאחר שנעשה דגן, נתחייב בתרומה גדולה - שנאמר: "ראשית דגנך".

יד. בן לוי שלקח מעשר שבליים - לא יתן תרומתו לכהן שבליים, אלא קונסין אותו לדוש ולזרות ולתן לו מעשר מן המעשר מן הדגן; ואינו חיוב לתן לו מעשר מן התבן או העצה. ואם הפריש תרומת המעשר שבליים, כמו שנתנו

יד. התרומה - לכהן, בין טמאה בין טהורה; אפלו נטמא הדגן או התירוש פלו קדם שיפריש, הרי זה חיוב להפריש ממנו תרומה בטמאה ולתנה לכהן - שנאמר: "ואני, הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" (לשון רבים), אחת טמאה ואחת טהורה. הטהורה, נאכלת לכהנים. והטמאה, יתנו בשרפתה: אם היה שמן, מדליקין אותו; ואם היה דגן וכיוצא בו, מסיקין בו את התנור.

טו. וכן תרומת מעשר - אם נטמאת, או נטמא המעשר - מפרישין אותה בטמאה, ונתנת לכהן להנות בשרפתה.

טז. וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר - מברך קדם שיפריש בדרך שמברכין על כל המצוות, כמו שבארנו בכרכות.

יז. אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפלו טמאה. ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. ואם הביא - הרי זו לא תאכל, מפני שהיא טמאה בארץ העמים; ולא תשרף, שלא יאמרו: 'ראינו תרומה שלא נטמאה נשרפת'; ולא תחזר לחוצה לארץ, שמה יאמרו: 'מוציאין תרומה לחוצה לארץ'; אלא מניחין אותה עד שתטמא טמאה ידועה לכל, או עד שכיבד ערב הפסח אם היתה חמץ, ותשרף.

יום שני

הלכות תרומות פרק ג

א. תרומה גדולה, אין לה שעור מן התורה, שנאמר: "ראשית דגנך" - כל שהוא, אפלו חטה אחת פוסרת את הפרי. ולכתחלה, לא יפריש אלא בשעור שנתנו חכמים; ובזמן הזה, שהיא עומדת לשרפה מפני הטמאה, יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה.

ב. וכמה הוא שעורה שנתנו חכמים? עין יפה (חלק), אחד מארבעים; והבינונית, אחד ממחמשים; ועין רעה, אחד מששים. ולא יפחות מאחד מששים.

ג. כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת החרובין והפליסין - נטלת לכתחלה אחד מששים. ואלו נטלין אחד מששים: תרומת גדולי תרומה, וערובי תרומה, ותרומה טמאה שהיתה הטמאה באנס או בשנגה, ותרומת הקדש, ותרומת חוצה לארץ, ותרומת הקצח, והפליסין, והחרובין, והגמזיות, והתורמוסין, ושעורין אדומיות, וכיוצא בהן, ופרות עציץ שאינו נקוב; וכן האפיתרופין כשתורמין פרות יתומים, תורמין אחד מששים.

ד. אין תורמין תרומה זו לא במדה, ולא במשקל, ולא במנין - לפי שלא נאמר בה שעור; אלא אומד, ומפריש בדעתו כמו אחד ממחמשים. אבל תרם הוא את המודד ואת השקול ואת המנוי. ולא יתרם בסל ובקפה שמדתן ידועה, אבל תרם הוא בהן חצין או שלישן. ולא יתרם בסאה חציה, שחציה מדה.

ה. המרבה בתרומה - הואיל ושייר מקצת חלין, הרי זו תרומה; אבל אם אמר: 'כל הפרות האלו תרומה', לא

ממנו: "בזמן שקדשיו בתוכו, עושה אותו תרומה לאחרים; אין קדשיו בתוכו, אינו עושה אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פרות להיות מפריש עליהן תרומה גדולה, צריך שיהיו טבלין לתרומה; ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר, צריך שיהיו טבלין למעשר."

כג. כשפרישין תרומות ומעשרות, מפרישין אותן על הסדר. כיצד? מפריש בכורים תחלה לכל, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון, או מעשר לתרומה, או שהקדים תרומה לכבורים - אף על פי שעבר על לא תעשה, מה שעשה עשוי. ומנין שהוא בלא תעשה? שנאמר: "מלאתך ודמעתך לא תאחר", לא תאחר דבר שראוי להקדימו; ואין לוקין על לאו זה.

כד. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד - מפריש אחד משלשה ושלשים ושלש [שהם שלושה מתוך מאה - שנים לתרומה גדולה, ואחד לתרומת מעשר], ואומר: 'אחד ממאה שיש כאן, הרי הוא בצד זה שהפרישתי, והרי הוא חלין; והנשאר מזה שהפרישתי, הוא תרומה על הכל; והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלו, הרי הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרישתי, הרי הוא תרומת מעשר על הכל.'

יום שלישי

הלכות תרומות פרק ד

א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות - שנאמר: "כן תרימו גם אתם", לרבות את השליח; ואין עושין שליח גוי, שנאמר: "גם אתם" - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית.

ב. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, אין תרומתן תרומה: החרש, והשוטה, והקטן; והנכרי שתרם של ישראל, ואפלו ברשותו; והתורם את שאינו שלו, שלא ברשות הבעלים. אכל התורם משלו על של אחרים - הרי זו תרומה, ותקן פרותיהן; וטובת הנאה שלו, שנתנה לכל כהן שירצה.

ג. התורם שלא ברשות, או שיצד לתוך שדה חברו ולקט פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותורם - אם בא בעל הבית ואמר לו: 'הלך אצל הַיְפּוֹת' - אם היו שם יפות ממה שתרם - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד; ואם לא היו שם יפות ממה שתרם - אין תרומתו תרומה, שלא אמר לו אלא על דרך מחוי. ואם בא בעל הבית ולקט והוסיף - בין יש לו יפות מהן בין אין לו, תרומתו תרומה.

ד. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, תרומתן תרומה: חרש מדבר ואינו שומע, לפי שאינו שומע הברכה; והאלם ששומע ואינו מדבר, והערים - מפני שאינן יכולין לברך; והשכור והסומה - מפני שאינן יכולין לכונן ולהפריש את היפה.

ה. קטן שהגיע לעונת נדרים - אף על פי שלא הביא

לו - הרי זה כותש, ונותן לכהן את הנזרע ואת התבן. ומפני מה קנסו אותו לכותש? מפני שלקח המעשר שבלים, והפקיע ממנו תרומה גדולה.

טו. בן ישראל שאמר ללוי: 'כף אמר לי אבא, מעשר לך בדי' - אין חוששין לתרומת מעשר שבו; שהרי אביו הפריש תרומתו, ולפיכך צוהו שזה המעשר לכלוני הלוי. ואם אמר לו: 'אמר לי אבא, כור מעשר יש לך בדי' - חוששין לתרומת מעשר שבו.

טז. תרומת מעשר שהיה בה אחד משמונה בשמינית [הלוג, ונקרא קורטוב], מוליכה לכהן; פחות מכאן, אינו מטפל בה להוליכה, אלא משליכה באור, ושורפה. וביני ובשמן - אפלו כל שהוא, מוליכה לכהן; ובלבד שתהיה תרומת מעשר ודאית, וטהורה; אכל אם היתה טמאה, או שהיתה של דמאי - אם אין בה פשעור, אינו מטפל בה אלא שורפה.

יז. אין תורמין תרומה גדולה, אלא מן המקף. כיצד? היו לו חמשים סאה בבית זה, וחמשים סאה בבית אחר - לא פריש מאחד מהן שתי סאין על המאה, שנמצא מפריש מקום על מקום אחר. ואם הפריש שלא מן המקף, תרומתו תרומה; והוא, שיהיה המקרש שמור; אכל אם היה טעון כדי יין או שמן, וראה שהן משתברין, ואמר: 'הרי הן תרומה על פרות שבבית' - לא אמר כלום.

יח. פרות המפזרין בתוך הבית, או שתי מגורות שבבית אחד - תורם מן אחד על הכל. שקי תבואה, ועגולי דבילה, וקביות של גרוגרות - אם היו בהקפה אחת, תורמין מאחד על הכל. קביות של יין - עד שלא סתם את פיהן, תורם מאחת על הכל; ומשסתם, תורם מפל אחת ואחת. **יט.** הנה מלקט גפי ירק ומניח בגנה, תורם מאחד על הכל. הביא מין אחד ביניהן, תורם מפל אחד ואחד; הביא מינין הרבה בקפה, כרוב מלמעלה וכרוב מלמטה ומין אחר באמצע - לא יתרם מן העליון על התחתון. ואם הקיף חמשה צבורין בגרן - תורם מאחד על הכל, בזמן שעקר הגרן קנים; אין עקר הגרן קנים, תורם מפל אחד ואחד.

כ. תרומת מעשר - מפרישין אותה שלא מן המקף, שנאמר: "מפל מעשרותיכם [מתנותיכם] תרימו"; אפלו מעשר אחד במדינה זו, ומעשר אחר במדינה אחרת - מפריש תרומה אחת על הכל. ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המקף, ואפלו תרומת מעשר.

כא. בן לוי שהיה לו מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומתו, והניחו להיות מפריש עליו והולף, והוא בטבילו - מה שעשה עשוי, שנאמר: "פי את מעשר בני ישראל, אשר ירימו לה", מלמד שהוא עושה את כלו תרומה לאחר.

כב. הפריש ממנו תרומת מעשר תחלה, ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולף עד שיעשה כלו תרומת מעשר, ויתגנו לכהן - לא עשה כלום, שנאמר: "את מקדשו,

לישראל, ויתלה אותו בגוי כדי לפטרו. ובדקין את הגוי שהפריש תרומה: אם אמר, 'בדעת ישראל הפרשתיה', תנתן לכהן; ואם לאו - טעונה גניזה, שמה בלבו לשמים. במה דברים אמורים? בארץ ישראל. אבל גוי שהפריש תרומה בחוצה לארץ, לא גזרו עליה; מודיעין אותו שאינו צריך, ואינה תרומה כלל.

טז. המתפנן לומר 'תרומה' ואמר 'מעשר', 'מעשר' ואמר 'תרומה' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו ובלבו שוין. הפריש תרומה במחשבתו, ולא הוציא בשפתיו כלום - הרי זו תרומה, שנאמר: "ונחשב לכם תרומתכם", במחשבה בלבד תהיה תרומה.

יז. המפריש תרומה על תנאי - אם נתקיים התנאי, הרי היא תרומה; ואם לא נתקיים, אינה תרומה. וכן המפריש תרומה או מעשרות, ונחם עליהם - הרי זה נשאל עליהן לחכם ומתיר לו, כדרך שמתירין שאר הגזרים, ותחזור חלין כמות שהיתה - עד שיפריש פעם שניה אותה שהפריש תחלה, או פרות אחרות.

יח. התורם בור של יין, ואמר: 'הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלם' - צריך שתעלה שלם מן השכר ומן השפיקה, אבל לא מן הטמאה; ואם נשברה, אינה מדמעת. הניחה במקום שאם תשכר שם או תתגלגל לא תגיע לבור - הרי זו מדמעת, ששכר נתקיים התנאי.

יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה. אבל בתרומת מעשר, שמתר לתרם שלא מן המקף - פיון שעלתה, נתקיים תנאו; והרי היא תרומת מעשר - ואף על פי שנשברה או נשפכה, ואין צריך לומר שנטמאת.

כ. האומר: 'שלמעלה תרומה ושלמטה חלין', או 'שלמעלה חלין ושלמטה תרומה' - דבריו קמיין, שהדבר תלוי בדעת התורם.

כא. התורם את הגרן - צריך שיכונן את לבו שתהיה זו תרומה על הכרי, ועל מה שבקטיעין [שבליים קטועות שלא נידשו], ועל מה שבצדדן, ועל מה שבתוף התבן. התורם את היקב - צריך שיכונן את לבו לתרם על מה שבחרצנין, ועל מה שבזוגין [קליפות]. התורם את הבור של יין, צריך שיכונן את לבו לתרם על מה שבגפת [פסולת] ויש גורסים בגת. ואם לא נתפון, אלא תרם סתם - נפטר הכל; שתנאי בית דין הוא, שהתרומה על הכל. התורם כלפלה של תאנים, ונמצאו תאנים בצד הכלפלה - הרי אלו פטורין, מפני שבלבו לתרם על הכל.

יום רביעי

הלכות תרומות פרק ה

א. אין תורמין אלא מן היפה, שנאמר: "בהרימכם את חלבו ממנו"; ואם אין שם כהן - תורם מן המתקנים, אף על פי שיש שם יפה שאינו מתקנים. ביצר? תורם תאנים על הגזירות [תאנים מיובשות]; ובמקום שאין בו כהן, תורם גזירות על התאנים. ואם רגיל לעשות תאנים

שתי שערות, ולא נעשה גדול - אם תרם, תרומתו תרומה, ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן והקדשן קמיין מן התורה, כמו שבארנו בגזרים.

ו. האומר לשלוחו: 'צא ותרם לי', והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם או לא תרם, ובא ומצא כרוי תרום - אין חזקתו תרום; שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמה אחר תרם שלא ברשות.

ז. האומר לשלוחו: 'צא ותרם' - תרום כדעתו של בעל הבית: אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה, מפריש אחד מששים; ואם היה בעל נפש שבועה, מפריש לו אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו כבינונית, אחד מתשעים. נתפון לבינונית, ועלתה בקדו אחד מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה; ואם נתפון להוסיף על הבינונית, ותרם אפלו אחד מתשעה וארבעים - אין תרומתו תרומה.

ח. פרות השתפין - חביבין בתרומה ומעשרות, שנאמר: "מעשרתיכם", אפלו של שנים; והשתפין אין צריכין לטל רשות זה מזה, אלא כל התורם מהן, תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה, שהרי לא ידע שתרום חברו - אם היה ממחין זה על זה, תרומת השני אינה תרומה. ואם לא היה ממחין ותרם הראשון בפשעו, אין תרומת השני תרומה; ואם לא תרם הראשון בפשעו, תרומת שניהן תרומה.

ט. האומר לשתפו או לכן ביתו או לעבדו ושפתחו: 'תרם', והלכו לתרם, ובטל שליחותן קדם שיתרמו - אם לא שנה השליח, תרומתו תרומה; ואם שנה - כגון שאמר לו: 'תרם מן הצפון', ותרם מן הדרום - הואיל ובטל שליחותו מקדם, אינה תרומה.

י. אריס שתרום, ובא בעל הבית ועכב - אם עד שלא תרום עכב, אין תרומתו תרומה; ואם משתרום עכב, תרומתו תרומה. והאפיטורפין תורמין נכסי יתומים.

יא. הגנב והגזלן והאנס, תרומתן תרומה; ואם היו הבעלים רודפין, אין תרומתן תרומה.

יב. הבן והשכיר והעבד והאשה, תורמין על מה שהן אוכלין; אבל לא יתרמו על הכל, שאין אדם תורם דבר שאינו שלו. הבן בשאוכל על שלחן אביו, והאשה בעסתה - תורמין, מפני שהן ברשות.

יג. הפועלים, אין להן רשות לתרם שלא מדעת בעל הבית; חוץ מן הדורכין בגת - שאם ירצו לטמא את היין, הרי הם מטמאין אותו מיד; ולפי שמשר להן והאמינם על כך, הרי הן בשלוחין, ואם תרמו, תרומתם תרומה.

יד. ופועל שאמר לו בעל הבית: 'כגוש לי גנני', ותרם, ואחר כך פגש - תרומתו תרומה.

טו. הנכרי שהפריש תרומה משלו - דין תורה שאינה תרומה, לפי שאינו חיב. ומדבריהם גזרו, שתהיה תרומתן תרומה; גזרה - משום בעלי כסין, שלא יהיה זה הממון

אפלו אמר 'לכשיתלשו', או שהיו לו שתי ערוגות, ואמר: 'פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו מחברים', או שאמר: 'פרות ערוגה זו מחברים יהיו תרומה על פרות ערוגה זו תלושין' - לא אמר כלום. אבל אם אמר: 'פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו לכשיתלשו', ונתלשו - הואיל ובידו לתלשם, אינו מחסר מעשה; ולכשיתלשו שניהן, דכריו קנימין; והוא, שיביאו שתייהן שליש בעת שיאמר.

י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח; ואם תרם, תרומתו תרומה. כיצד? לקט ירק היום, ולקט ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרכו להשתמר שני ימים; וכן ירק שדרכו להשתמר שלשה ימים, כגון המלפפונות - כל שלקט בשלשת הימים מצטרף, ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד, ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.

יא. אין תורמין מפרות שנה זו על פרות שנה שעברה, ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו; ואם תרם - אינה תרומה, שנאמר: "שנה שנה". לקט ירק ערב ראש השנה עד שלא באה השמש, וחרור ולקט אחר שבאה השמש - אין תורמין מזה על זה; שנה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט אתרוג בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה השמש, וחרור ולקט אתרוג אחר משבט השמש - אין תורמין מזה על זה; מפני שאחד בתשרי ראש השנה למעשרות תבואה וירקות וקטניות, וחמשה עשר בשבט ראש השנה למעשרות האילן.

יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות חוצה לארץ, ולא מפרות חוצה לארץ על פרות הארץ, ולא מפרות סוניה, ולא מפרות סוניה על פרות הארץ. ולא מפרות שאינן חביבין בתרומה, כגון לקט שכחה או פרות שנתרמה תרומתם, על פרות שחביבין בתרומה, ולא מפרות שחביבין בתרומה, על פרות הפסורין. ואם תרם, אינה תרומה.

יג. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או ממעשר שני והקדש שלא נפדו, על פרות אחרות - אין תרומתו תרומה.

יד. אין תורמין מדבר שהיה חביב בתרומה מן התורה על דבר שהיה חביב מדבריהם, ולא מן החביב מדבריהם על החביב מן התורה. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחרור ויתרם.

טו. עציץ נקוב, הרי הוא בארץ. וכמה יהיה כנאב? כדי שרש קטן, והוא פחות מכוזית. ורע תבואה בעציץ שאינו נקוב, והביאה שליש, ואחר כך נקבו, ונגמרה התבואה והוא נקוב - הרי הוא כצומח בשאינו נקוב; עד שיקבנו קדם שיביאו שליש.

טז. התורם מפרות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב, או מפרות עציץ נקוב על הגדלין בארץ - תרומתו תרומה. תרם משאינו נקוב על הנקוב - תרומתו תרומה,

גרוגרות - תורם מן התאנים על הגרוגרות, אפלו במקום שאין בו כהן. אבל במקום שיש בו כהן - אין תורמין מן הגרוגרות על התאנים, אפלו במקום שדרכן לעשות תאנים גרוגרות.

ב. ותורמין בצל שלם, אף על פי שהוא קטן, אבל לא חצי בצל, אף על פי שהוא גדול - בכל מקום. אין תורמין ממין על שאינו מינו, שנאמר: "כדגן מן הגרן, וכמלאה מן היקב"; ואם תרם, אינה תרומה.

ג. הקשות והמלפפון - מין אחד, כל מין חטים אחד, כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה אחד; ותורם מזה על זה. וכל שהוא פלאים בחרבו - לא יתרם מזה על זה, אפלו מן היפה על הרע. כיצד? היו לו חמשים סאה חטים וחמשים שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין חטים - אינן תרומה. וכל שאינו פלאים בחרבו - תורם מן היפה על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; ואם תרם מן הרע על היפה, תרומתו תרומה - חוץ מן הזוינין על החטים, מפני שאין הזוינין מאכל אדם.

ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו - שנאמר: "כדגן מן הגרן, וכמלאה מן היקב", מן הגמור על הגמור; ואם תרמו, תרומתן תרומה.

ה. מאימתי תורמין את הגרן? משיכבר [יסנו]; כבר מקצת, תורם מן הפבור על שאינו פבור. המכנס שבלים לתוף ביתו לעשותן מלילות [לאכלם כמות שהן], הרי זה תורם מהן שבלים.

ו. מאימתי תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב; מאימתי תורמין את הזיתים? משיעטנו [מתחילת סחיתתם].

ז. אין תורמין מן הטהור על הטמא; ואם תרם, תרומתו תרומה. והלכה למשה מסיני, שעגול של דבילה שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו. ולא העגול בלבד שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של ירק, אפלו ערמה של חטים שנטמאת מקצתה - תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני עגולים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה ואחת טהורה בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה. ותורמין תרומת מעשר מן הטהור על הטמא לכתחלה - שנאמר: "את מקדשו ממנו", טל מן המקדש שבו.

ח. אין תורמין מן הטמא על הטהור. ואם תרם - בשוגג, תרומתו תרומה; במזיד - לא תקן את השירים, וזה שהרים תרומה, ויחרור ויתרם. כמה דברים אמורים? שלא ידע בטמאה; אבל אם ידע, וישגג שמתר לתרם מן הטמא על הטהור - הרי הוא כמזיד. וכן בתרומת מעשר.

ט. אין תורמין מן המחבר על התלוש, ולא מן התלוש על המחבר. כיצד? היו לו פרות תלושין, ואמר: 'פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחברים' [שאינם שלון],

שתייהן, משלם בקטנה שבשתייהן ודמשה. כיצד הוא עושה בשתייהן? נותנן לכהן אחד, ונוטל מן הכהן דמי הגדולה.

כד. הבודק את החבית, והניחה להפרישה תרומה על אחרים, עד שתעשה כלה תרומה, ויתננה לכהן, ולאחר זמן בדיקה ומצאה חמץ - מצת שבדיקה תחלה עד שלשה ימים, ודאי יין, וכל יין שחשב באותן הימים שהתרומה שלו בחבית זו, הרי הוא מתקן; מכאן ואילף - ספק, וצריך להפריש ממנו תרומה שניה.

כה. בשלשה פרקים צריך לבדק את היין שהניחו להפריש עליו, שקמא החמץ; ואלו הן: בקדים (רוח מזרחית) של מוצאי הקג (המנשבת במוצאי סוכות), ובהוצאת הסמדר, ובשעת פניסת מים לבסר. ויין מגתו, מפרישין עליו בחזקת שהוא יין ארבעים יום.

כו. הפניח פרות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה - אף על פי שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המקף - אם הפריש, הרי הן בחזקת קמיין. מצאן שאבדו - הרי זה חושש לכל מה שתקן, שקמא לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו; ולפיכך, מפריש תרומה שניה.

יום חמישי

הלכות תרומות פרק ו

א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים - בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות, הן ועבדיהן הפנענים ובהקמתן, שנאמר: "ולכהן, פי יקנה נפש קנין כספו". עבד כהן שפרח, ואשת כהן שמורה - הרי אלו אוכלין.

ב. תרומה של תורה - אין אוכל אותה, אלא כהן מיהס; אבל כהני חזקה, אוכלין בתרומה של דבריהם בלבד. ותרומה טהורה - בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר, בין של תורה בין של דבריהם - אינה נתנת אלא לכהן תלמיד חכמים; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל עמי הארץ בחזקת טמאה. לפיכך, נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה.

ג. ישראלית שנשאת לכהן, אפלו קטנה בת שלש שנים ויום אחד - תאכל בתרומה וחוזה ושוק; ודין תורה, שתאכל משנתארסה, שהרי היא קנינו. אבל אסרו חכמים שתאכל, עד שתפנס לחפה; גזרה - שקמא תאכיל תרומה לאביה ולאחיה, כשהיא ארוסה בבית אביה.

ד. חרשת ושוטה שנשאת לכהן - אינה אוכלת בתרומה, אפלו השיאה אביה; גזרה שקמא ישא חרש כהן לחרשת, ויאכיל אותה; לפיכך גזרו, שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל.

ה. הנזר - אסור לאכל תרומות, שנאמר: "וכל זר, לא יאכל קדש". אפלו הנה תושב כהן או שכירו - לא יאכל קדש, שנאמר: "תושב כהן ושכיר, לא יאכל קדש"; ותושב - זה שכיר עולם, ושכיר - זה שכיר שנים. ועבד עברי, הרי הוא כחושב. וכהנת אשת הנזר, הרי היא פזר - שנאמר: "וכל זר", בין הוא בין אשתו.

ויחזר ויתרם. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר.

יז. התורם מן הדמאי על הדמאי, ומן הדמאי על הודאי - תרומתו תרומה, ויחזר ויתרם מכל אחד ואחד בפני עצמו. תרם מן הודאי על הדמאי - תרומתו תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות.

יח. אין תורמין שבלים על החטים, וזיתים על שמן, וענבים על יין; ואם תרם, אינה תרומה - גזרה, שלא יטריח את הכהן לכתש ולרדף. אבל תורמין שמן על זיתים הנקבשין, ויין על ענבים לעשותן צמוקין; למה זה דומה? לתורם משני מינין שאינן כלאים זה בזה, מן הנפה על הרע. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש, אבל לא מזיתי כבש על זיתי שמן; מיין שאינו מבשל על המבשל, אבל לא מן המבשל על שאינו מבשל; מן הצלול על שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול; מתאנים על גזוגרות במנן, מגזוגרות על התאנים במדה, אבל לא תאנים על גזוגרות במדה, ולא גזוגרות על תאנים במנן - כדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת, אבל לא מן הפת על החטים אלא לפי חשבון. ויכל אלו - אם תרם, תרומתו תרומה.

יט. אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין, ולא יין על ענבים הנדרכות - שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזר ויתרם מן הזיתים והענבים בפני עצמן. הראשונה מדמעת בפני עצמה, והאוכלה חיב עליה כשאר תרומות גמורות; אבל לא השנייה.

כ. מי שתורם שמן על זיתים שדעתו לאכלן, או זיתים על זיתים ודעתו על הכל לאכילה, או שתורם יין על ענבים שהם לאכילה, או ענבים על הכל לאכילה, ונמלך לדרכן, ודרף הזיתים והענבים ששכר תרם עליהן - אינו צריך לחזר ויתרם.

כא. אין תורמין חמץ על יין, אבל תורמין יין על חמץ - שהיין והחמץ, מין אחד הן; הנה בלבד לתורם חמץ על חמץ, ונמצא החמץ שתורם יין - אינה תרומה.

כב. התורם חבית של יין על היין, ונמצאת חמץ - אם נודע שהיתה חמץ עד שלא תרמה, אינה תרומה; ואם אחר שתרמה החמיצה, הרי זו תרומה. ואם ספק - תרומה, ויחזר ויתרם. וכן התורם קשות ונמצאת מרה, אבטיח ונמצא סרוח, או שנמצאו נקורין מחרורים. ואסורים באכילה מחשש לארס נחשו, תרם חבית של יין ונמצאת מגלה שאסור לשתותה - תרומה, ויחזר ויתרם שניה. ואין אחת משתייהן מדמעת בפני עצמה, והאוכל אחת משתייהן אינו חיב חמץ.

כג. כיצד? נפלה אחת מהן לתוך החלין, אינה מדמעת; נפלה שניה למקום אחר, אינה מדמעת. נפלו שתייהן למקום אחד, מדמעות פקטנה שבשתייהן. וכן אם אכל זר

לכהן, וילדה ממנו בן - הרי זה ראוי להיות כהן גדול, מאכיל את אמו, ופוסל את אמו, ואף על פי שמתה אמו; וזאת אומרת: 'לא ככה בתי כהן גדול, שהוא פוסלני מן התרומה'.

טז. העבד אינו פוסל משום זרע, ואינו מאכיל. כיצד? כהנת שנושאת לישראל, או ישראלית שנושאת לכהן, וילדה ממנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה, וילדה ממנו עבד, ומת הבן והרי העבד קנים - היתה אם אביו של עבד זה בת ישראל לכהן, לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל, תאכל - שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס.

יז. בת ישראל שנושאת לכהן, ומת, וזה ממנו בן, וחרזה ונשאת לישראל - לא תאכל בתרומה. מת הישראלי, וזה ממנו בן - לא תאכל בתרומה; מת בנה מישראל, אוכלת בשביל בנה הראשון.

יח. בת כהן שנושאת לישראל, ויש לה ממנו בן, וחרזה ונשאת לכהן - תאכל בתרומה; מת וזה ממנו בן, תאכל בתרומה; מת בנה מכהן - אסורה לאכל, מפני בנה שמישראל. מת בנה מישראל - חוזרת לבית אביה כנעוריה, ואוכלת בתרומה; ואינה אוכלת בחזה ושוק.

יט. בת ישראל שנושאת לישראל תחלה, ויש לה ממנו בן, וחרזה ונשאת לכהן - אוכלת בתרומה; מת וזה ממנו בן - אוכלת בפני בנה האחרון, שהרי הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו.

יום שישי

הלכות תרומות פרק ז

א. כהן טמא אסור לאכל תרומה, בין טמא בין טהור - שנגאמר: "איש איש מזרע אהרן, והוא צרוע או זב - בקדשים לא יאכל"; אינה הוא קדש, שאוכלין אותו כל זרע אהרן, זכרים ונקבות? הוי אומר - תרומות. אלא שהאוכל תרומה טהורה - חיב מיתה בידי שמים, ולפיכך לוקה (נחייבי מיתה בידי שמים - לוקים), שנגאמר: "ושמרו את משמרת, ולא ישאו עליו חטא". וטמא שאכל תרומה טמאה - אף על פי שהוא בלאו - אינו לוקה, שהרי אינה קדש.

ב. אין הטמאים אוכלין בתרומה, עד שיעריבו שמשן ויצאו שלשה כוכבים בינוניים, וזו העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה, שנגאמר: "ובא השמש, וטהר", עד שיטטה הרקיע מן האור; ו'אחר יאכל מן הקדשים'.

ג. כהן טהור שאכל תרומה טמאה - אינו לוקה, מפני שהוא בעשה, שנגאמר: "ואחר יאכל מן הקדשים" - מדבר שהוא בקדשותו, הוא שיאכל בפשיטה; אבל דבר טמא, לא יאכל אף על פי שטטה. ולאו הפא מקלל עשה, עשה הוא.

ד. מי שהיה אוכל בתרומה, והרגיש שגודעזעו אבריו להוציא שכבת זרע - אוחו באמה, ובלע את התרומה.

ו. זר שאכל תרומה בנדון - בין שהיה טמא בין שהיה טהור, בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה - חיב מיתה בידי שמים, שנגאמר: "ומתו בו, כי יחללוהו". ולוקה על אכילתה, ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה ומשלם. ואם אכל בשגגה - מוסיף חמש, שנגאמר: "ואיש, כי יאכל קדש בשגגה - וינסף חמשתו וגו'".

ז. "ובת כהן - כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל" - שני ענינים בלאו זה: שאם תבעל לאסור לה ותעשה זונה או חלה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה - הרי היא אסורה לאכל בתרומות לעולם כדין כל חלל, שהחלל פזר לכל דבר; ושאם תנשא לישראל - הרי היא אסורה לאכל במזרם מן הקדשים שהוא חזה ושוק לעולם, אף על פי שגרשה או מת.

ח. אכל התרומות - אוכלת אחר שגרשה הישראלי או מת, אם לא הניח ממנה בן, שנגאמר: "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה - ושבה אל בית אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל".

ט. מפי השמועה למדו - "מלחם", ולא כל לחם; חוזרת היא לתרומה, ואינה חוזרת לחזה ושוק.

י. ולא הכהנת בלבד, אלא אפלו לזיה וישראלית שנבעלה לאסור לה - הואיל ונעשת זונה - אסורה לאכל בתרומה לעולם, ואף על פי שיש לה זרע מכהן.

יא. לפיכך, השבויה אינה אוכלת בתרומה, ואף על פי שהיא אומרת 'טהורה אני'; וכל שבויה שנגאמנת לומר 'טהורה', או שיש לה עד כדי שתהיה מתרת לבעלה, הרי זו אוכלת בתרומה. והנרבעת לבהמה - לא נפסלה מן הפהנה, ואוכלת.

יב. ישראלית שיש לה זרע מכהן, אוכלת בשביל בנה - בין זכרים בין נקבות, ואפלו טמאים ואנדרוגינוס, ואפלו זרע הזרע עד סוף העולם, שנגאמר: "וזרע אין לה" (ודרשו חז"ל: "עיינו לה").

יג. פשם שזרע ישראל מכהנת פוסל אותה - כן זרע כהן מישראלית מאכיל אותה, ואף על פי שהוא זרע פסול. כיצד? בת ישראל שנושאת לכהן, או כהנת לישראל, וילדה ממנו בת, ובא על הבת מי שהוא ערנה עליה, או שנושאת לממזר, ומתה הבת, והרי הממזר קנים - היתה אם אמו בת ישראל לכהן, תאכל בתרומה; בת כהן לישראל, לא תאכל בתרומה.

יד. הגה למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה, ואף על פי שאותו הזרע פסול ואפלו ישראל אינו; ואין צריך לומר, שאם היתה לה בת מכהן, אף על פי שהבת נשואה לישראל, ואפלו נתחללה - הרי אמה אוכלת בשביל הבת הפסולה.

טו. פיוצא בו - הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה שמישראל, אף על פי שאותו הזרע כהנים. כיצד? בת כהן שנושאת לישראל, וילדה ממנו בת, והלכה הבת ונשאת

זכרותו בין דרך נקבותו - נפסל מלאכל בתרומה פנשים, ואין עבדיו אוכלין. וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא פוסל בביאתו לאשה - נפסל, ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו; והוא, שיבעל אותו דרך נקבותו; אבל דרך זכרותו, אין זכר פוסל זכר מן הפהגה.

יז. עבד של שתפין, שהיה אחד מהם אינו מאכיל - הרי זה העבד אסור לאכל. וכל המאכיל בתרומה, מאכיל בכהן ושוק.

יח. בת ישראל שנשאת לכהן, והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו יאכלו; וכן עבדי כהן שקנו עבדים, ועבדי אשתו שקנו עבדים - יאכלו, שנאמר: "כי יקנה נפש קנן כספו" - אפלו קנן הקנן אוכל, וקנן האוכל מאכיל. וקנן שאינו אוכל, אינו מאכיל אחרים.

יט. בת כהן שנשאת לישראל, והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו לא יאכלו.

כ. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, בין כהנת בין ישראלית, וכן שאר חביבי לאוין, והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל - עבדי מלוג לא יאכלו, אף על פי שהוא חביב במזונותם; ועבדי צאן ברזל יאכלו, מפני שהן של בעל. נשא שנהגה [איסורי עריות מדרבנן] - היא אוכלת, ועבדי מלוג שלה לא יאכלו.

כא. כהנת אלמנה שנתארסה לכהן גדול, או גרושה לכהן הדיוט - הואיל והן משמרות לביאה פסולה של תורה, הרי אלו לא יאכלו; וכן אם נכנסו לחפה בלא ארוסין - אינן אוכלות, שהחפה פוסלת אותן מלאכל. נתאלמנו או נתגרשו מן הארוסין, חזרו להכשרן ואוכלות; מן הנשואין - לא יאכלו, שפכר נתחללו.

כב. כהנת שמת בעלה כהן, ונפלה לפני יבמין שיש בהן חלל - לא תאכל, מפני זקת החלל, ואפלו עשה בה אחד מן הפשרים מאמר [קידושין]; שאין המאמר קונה ביבמה קנן גמור.

כג. כהן שנתן גט ליבמתו הפהנת, שהיא נאסרה עליו, ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה; מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של דבריהם, שאין הגט פוסל היבמה אלא מדבריהם. וכן כהנת חלוצה או שניה שנתארסה לכהן, אוכלת. כהן הדיוט שנשא אילונית [אשה שאינה יכולה ללדת], הרי זו אוכלת בתרומה.

שבת קודש

הלכות תרומות פרק ח

א. העבר, והיבם, והארוסין, והחרש, וכן תשע שנים יום אחד - פוסלין, ולא מאכילין.

ב. העבר ביצר? בת ישראל המעברת מכהן, לא תאכל בשביל העבר; ובת כהן המעברת מישראל, אסורה לאכל מפני העבר - שנאמר: "ושיבה אל בית אביה פנעוריה", פרט למעברת.

ג. בת כהן שבא עליה ישראל - אין חוששין לה שמה

ה. השוטה והחרש, מטבילין אותן ומאכילין אותן תרומה אחר שיעריבו שמשן. ומשמרין אותן, שלא יישנו אחר הטבילה; שאם יישנו - טמאים, אלא אם כן עשו להם כיס של נחשת [המוצמד לאיברם ומאפשר מעקב ובדיקה], שמה יראה קרי.

ו. רוכבי גמלים - אסורין לאכל בתרומה, עד שיטבלו ויעריבו שמשן; שהן בחזקת טמאה, מפני חמום. הרכיבה על עור הגמל, מוציא טפה של שכבת זרע.

ז. המשמשת מטתה - אם לא נתהפכה בשעת תשמיש - טובלת, ואוכלת בתרומה לערב; ואם נתהפכה בשעת תשמיש - הרי זו אסורה לאכל בתרומה כל שלשה ימים, שאי אפשר לה שלא תפלט ותהיה טמאה, כמו שיתבאר במקומו.

ח. תרומת חוצה לארץ - הואיל ועקרה מדבריהם - אינה אסורה באכילה, אלא לכהן שטמאה יוצאה עליו מגופו, והן: בעלי קראין, וזבין, וזבות, ונדות, ויולדות. וכלן שטבלו - מתרין לאכלה, אף על פי שלא העריבו שמש. אבל טמאי מגע טמאות - בין שנגע במת שאי אפשר לנו היום לטהר מגופו, בין שנגע בשרץ - אינו צריך לטבל לתרומת חוצה לארץ.

ט. לפיכך, כהן שעדין לא ראה קרי, וקטנה שעדין לא ראת דם נדה - אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה, שהזקתן שלא יצאה טמאה עדין עליהן. והמצרע, הרי הוא כמי שטמאה יוצאה עליו מגופו; והוא, שיטמא אותו כהן מיחס; אבל קדם שיטמאו הכהן, טהור הוא.

י. כהן ערל, אסור לאכל בתרומה מדין תורה - שהרי נאמר "תושב ושכיר" בתרומה, ונאמר "תושב ושכיר" בפסח; מה תושב ושכיר האמור בפסח, ערל אסור בו - אף תושב ושכיר האמור בתרומה, ערל אסור בה. ואם אכל, לוקה מן התורה. משוף - מתר לאכל בתרומה, ואף על פי שנראה כערל; ומדברי סופרים, שימול פעם שניה, עד שיראה מהול.

יא. והנולד מהול, אוכל בתרומה; והטמטום אינו אוכל, מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס, מל ואוכל.

יב. הערל וכל הטמאים - אף על פי שהן אסורין לאכל בתרומה, נשיהן ועבדיהן אוכלין.

יג. פצוע דפא וכרות שפכה - הם ועבדיהן אוכלין, ונשיהן לא יאכלו. אם לא ידע את אשתו משנעשה פצוע דפא וכרות שפכה, הרי אלו יאכלו. וכן אם נשא בת גרים, הרי זו אוכלת.

יד. פצוע דפא כהן שקדש בת כהן, אינה אוכלת. סריס חמה [מלידה], הוא ואשתו ועבדיו אוכלין. אנדרוגינוס וטמטום - עבדיהן אוכלין, אבל לא נשותיהן.

טו. חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים, אינן אוכלין; אבל אם קנו להם בית דין, או אפיטרופין, או שנפלו להן בירשה - הרי אלו אוכלין.

טז. אנדרוגינוס שנבעל לפוסל מן התרומה, בין דרך

הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו, הרי זו אוכלת בשביל בנה.

יא. בן תשע שנים ויום אחד כיצד? מי שנבעלה לאסור לה, והוא בן תשע שנים ויום אחד - הואיל וכיאתו ביאה, נפסלה מן הפהנה ואסורה מלאכל, מפני שנעשת זונה או חללה כמו שבארנו, אפלו היה שחוף [שאינו מתקשה]. וכת ישראל, אפלו נשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד - אף על פי שביאתו ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן, לפי שאינו קונה עד שיגדיל. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ספק שאינו, נשאת לבן שלש עשרה שנה ויום אחד, ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא - הרי זו אסורה לאכל.

יב. כל אלו שאין מאכילין בתרומה של תורה, כף אין מאכילין בתרומה של דבריהם - גזרה, שמא יאכילו בשל תורה.

יג. ואלו לא פוסלין, ולא מאכילין: האונס, והמפתה, והשוטה שנשוא אשה; אלא אם בן היתה אסורה לה, שהן פוסלין אותה בביאתה, מפני שנעשת זונה או חללה, כמו שבארנו.

יד. מי שנשאת לכהן שוטה, או שאנס אותה או פתה אותה כהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה. ואף על פי שהדבר ספק, הואיל ושלא בקדושין היא, שמא מאחר עברה - הרי הולד בחזקת זה שפא עליה; והוא, שלא יצא עליה קול עם אחר, אלא הפל מרננין אתריה בזה הכהן. וכן כהנת שפא עליה שוטה ישראל, או שאנסה או פתה אותה, ונתעברה - אינה אוכלת, מפני העבר; נתיחד העבר, הרי זו תאכל.

טו. אשת איש שבאו לה עדי קנוי ועדי סתירה - הרי זו אסורה לאכל בתרומה, עד שתשתה מי המרים; מפני שהיא ספק זונה. מת בעלה קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתבה - הרי זו אסורה לאכל בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שאמרה: 'טמאה אני' - הרי זו אסורה לאכל בתרומה.

טז. קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה, בין בפני אביה בין שלא בפניו - אף על פי שקדשה אביה, אינה אוכלת בתרומה; שאם מחה, תעשה זרה למפרע; וזה שרואה ושותק - כוועס הוא, לפי שנשאת שלא לדעתו.

נתעברה, אלא טובלת ואוכלת לערב. היתה נשואה לישראל, ומת בעלה - טובלת ואוכלת בתרומה לערב, עד ארבעים יום; ואם הפר עברה - הרי זו מקלקלת למפרע, עד ארבעים יום; שכל הארבעים אינו עבר, אלא מים בעולם הוא חשוב.

ד. בת ישראל שנשאת לכהן, ומת והניחה מעברת - לא יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העבר; שהילוד הוא שמאכיל, ושאינו ילוד אינו מאכיל. לפיכך, אם היה העבר חלל - אינו פוסל העבדים, אלא אוכלין בגלל אחיו הכשרים, עד שילד זה החלל, ויאסרו העבדים מלאכל.

ה. היבם כיצד? בת ישראל הזקוקה ליבם כהן - לא תאכל, שנאמר: 'וכהן, פי יקנה נפש', וזה עדין לא קנה אותה; וכת כהן הזקוקה לישראל - אסורה מפני יבמה, שנאמר: 'ושבה אל בית אביה כנעוריה', פרט לשומרת יבם.

ו. יבם כהן שפא על יבמתו באנס, או בשגגה, או שהערה בה ולא גמר - אף על פי שקנה אותה, כמו שבארנו בהלכות יבום, אינו מאכילה בתרומה; עד שיבעל בעילה גמורה כרצון. במה דברים אמורים? בשנתאלמנה מן הארוסין; אבל מן הנשואין - הואיל והיתה אוכלת, תאכל בכיאה זו.

ז. הארוסין כיצד? בת כהן שנתארסה לישראל - אסורה לאכל, שהרי יש לו בה קנין; וכת ישראל שנתארסה לכהן - לא תאכל עד שתכנס לחפה, שמא תאכיל לבני בית אביה, כמו שבארנו.

ח. ישראל שאמר לכהנת: 'הרי את מקדשת לי לאחר שלשים יום' - הרי זו אוכלת בתרומה כל השלשים, שעדין לא נתארסה; ואם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו לאחר שלשים יום' - הרי זה אסורה לאכל מיד. וכן בשאר כל התנאים פיוצא בזה.

ט. החרש כיצד? כהנת שנשאת לחרש ישראל - לא תאכל, שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נשואין. וכת ישראל שנשאת לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה, שאינו בן דעת.

י. נתארסה לכהן פקת, ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש - אינה אוכלת; מת, ונפלה לפני יבם חרש, ויבמה - אינה אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פקת, ונתחרש - הרי זו אוכלת; מת, ונפלה ליבם חרש, ויבמה - הרי זו אוכלת.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ה'י"א אלול ה'תשס"ז

פעמים. ובאר לנו יתעלה (שמות כ, י), שהשביטה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו ולבהמתנו ולעבדינו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).

יום ראשון

מצות עשה קנד.

המצוה הקנ"ד — הצווי שנצטוינו לשבות בשבת, והוא אמרו: "וביום השביעי תשבת" (שמות כג, יב). וכבר נכפל הצווי במצוה זו כמה

אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְּעֵרָה לְלֹא יֵצְאָתָּ" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), וְלֹא נִתְקַיְּמָם (לימוד זה להלכה) אֲלֵא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לְחֵלֶק יֵצְאָתָּ, וְהוּא שְׂיֵהָא חַיֵּב עַל כָּל-מְלָאכָה וּמְלָאכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקְוָמוֹ. וּבִגְמָרָא דְבַנְי מְעַרְבָא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם רַבִּי אֵילָא בְּשֵׁם רַבִּי יֵנְאִי: מִכָּאן לְבִתֵּי-דִינִין שְׂלֵא יְהִיּוּ דְנִין בְּשַׁבָּת".

יום שני, שבת קודש

מצות לא תעשה שכא.

הַמְצָוָה הַשְּׂכ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִרְנוּ שְׂלֵא לְהִלָּךְ חוּץ לְתַחוּם הַמְדִינָה בְּשַׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וְכֵאן בְּקַבְלָה (סוטה כז): שֶׁתַּחּוּם (גבול) הַמִּסְעֵה הוּא מֵה-שְׁנוֹסֵף עַל אֲלָפִים אֲמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפִלוּ אֲמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אֲמָה לְכַל-רוּחַ — מִתָּר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" — אֵלוּ אֲלָפִים אֲמָה. וּבִגְמָרָא עֲרוּבִין (יז): אָמְרוּ: "לּוֹקִין עַל אִסּוּר תַּחּוּמִּין דְּבַר תּוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמִּסְכָּתָא נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוּ.

יום שני, יום שלישי

מצות לא תעשה שכ

הַמְצָוָה הַמְשְׁלִימָה שְׂלֵשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִרְנוּ מְלַעְשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה" (שמות כ, י). וְהַעֲוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה, פִּרְשׁ בּוֹ הַכְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכִרְתָּ, אִם לֹא יָדַע בּוֹ הַדִּין, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוֹת — חַיֵּב סְקִילָה. כָּל-זֶה אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מְקָרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְכֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוּ בְּמִסְכַּת שַׁבָּת.

יום רביעי, יום חמישי

מצות לא תעשה שכב.

הַמְצָוָה הַשְּׂכ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִרְנוּ מְלַעְנֵיִשׁ אֶת הַחוּטָאִים וּמְלַהוּצִיא אֶת-הַדִּין לַפְּעַל בְּשַׁבָּת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבְעֲרוּ אֵשׁ" (שם לה, ג), הַכּוֹנֵה בְּכָךְ: לֹא תִשְׂרֹף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרִפָּה, וְהוּא הַדִּין לְשָׂאָר מִיתוֹת. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ" שְׂרִפָּה בְּכָלֵל (האיסור על כל המלאכות) הִיָּתָה וְיֵצְאָתָּ (בנפרד) לְלַמֵּד: מֵה שְׂרִפָּה מִיַּחַדָּת שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָה דוּחָה אֶת-הַשַּׁבָּת, אֲף כָּל-שָׂאָר מִיתוֹת לֹא יִדְחוּ אֶת-הַשַּׁבָּת". וּכְכֹר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

ג לפיכך מי שיש לו מרחץ שרוחצים בה הכל ונותנים לו שכר או שיש לו נותנים לו שכר ורוצה לשכור לו נכרי²⁵ לכל השנה שיתעסק בכל המלאכות הצריכות²⁶ במרחץ ורחיים ותנור ויקבל השכר מן הרוחצים והטוחנים והאופים ויביאהו להישראל צריך הוא למחות בהנכרי²⁸ ולא יניחנו שיתעסק בהם בשבת בשביל נכרים שירחצו ויטחנו ויאפו שם לפי שהישראל מרויח²⁹ בעבודת הנכרי בשבת שמגיע לו שכר מזה³⁰ (ואפילו אם הנכרי אינו צריך לעבוד כלום שכבר הכין הכל מערב שבת מכל מקום מה שהנכרי הזה מקבל השכר מהנכרים הוא עושה זה בשביל הישראל ולהישראל עצמו אסור לו לקבל השכר של יום השבת לכן אסור גם כן שיקבל הנכרי בשבילו³¹).

ואין להתיר לפי שהנכרי טורח לעצמו בשביל השכר שקצץ לו כיון שאם היה הישראל מונע את עצמו מרויח השבת והיה אומר לנכרי שלא יהיה כלל בשבת אצל המרחץ ורחיים ותנור לא היה מנכה לו כלום³² משכרו שהרי לא שכרו לכל יום ויום בפני עצמו אלא לשנה או חדש בבת אחת.

ואע"פ שהנכרי אינו מעלה על דעתו שהישראל אינו מכריחו להתעסק בשבת ושישלם לו כל שכרו אף אם לא יתעסק כלל בשבתות אלא הוא עוסק לפי תומו להשלים קבלנותו שקיבל עליו בתחלת שכירותו בסתם להתעסק כל השנה או החדש כדי שישלם לו כל שכרו משלם ולא יהיה לו עליו שום תרעומות ואם כן הנכרי מתכוין לטובת עצמו מכל מקום כיון (שבאמת) שאין להנכרי טובה ורייח מעסק זה שבשבת שאף אם לא יתעסק בשבת לא ינכה לו כלום משכרו ולהישראל מגיע ריח מזה אם כן נראה הדבר כאלו עסק זה הוא בשביל הישראל בלבד:

ביאורים

(שעושה שליחותו), אלא אסור משום מראית עין (ואין חילוק לדינא בין סעיף זה לסעיף ח)³⁰
(בח) שיקבל הנכרי בשבילו - ואם מוכרח להעמיד נכרי שיקבל השכר בשבילו; ישנם כמה אופני היתר, שנתבאר להלן³¹
(כט) לא היה מנכה לו כלום - אבל אם מנכה לו משכרו, משמעות הדבר שהנכרי מקבל שכר על כל פעולה שעושה, וכשמחסיר פעולה - נחסר לו בשכרו, והרי הוא קבלנות ממש. (וא"א לומר שמחסיר בשכרו כיון שהחסיר עבודת יום, כיון שהתשלום הינו בשביל המלאכות כדלהלן אות ל, וראה בהקדמה לסימן זה.

(כד) לשכור לו נכרי - הנדון בסעיף זה (שכיר שנה) נחשב כקבלנות (קו"א ס"ק א), אלא שהובא כאן ולא בסימן הבא (העוסק בקבלנות) כיון שזו קבלנות שנאסרה מטעם שנראה כשלוהו²⁶
(כה) בכל המלאכות הצריכות - דהיינו שמשלם לו על עשיית המלאכות, ולא על הזמן שעובד אצלו, ונחשב כקבלנות, אלא שקבלנות כזו (שישראל מרויח מכך שנעשית בשבת) אסורה²⁷
(כו) לפי שהישראל מרויח - ואם אינו מרויח יתבאר בסי' רמד סעיף ט²⁹
(כז) שמגיע לו שכר מזה - ובמהדורא בתרא חזר רבינו מדבריו והסיק שאין האיסור מחמת שמגיע לו שכר מזה

מקורות

(29) וראה להלן סעיף ח.
(30) השיטות בזה וביאוריהם: מהדו"ב לסי' רמג, להלן סי' רמד סעיפים ט"א ובקו"א ס"ק א. ובסי' רנב סעיף ה' וקו"א ס"ק ר"ז. וראה לעיל אות יט.
(31) סי' רמב סעיף יב, ובשו"ת אדה"ז סימן ב.

(25) כדלהלן אות כו.
(26) ובמהדו"ב ד"ה והנה מהר"ם החשיב דין שכיר שנה (לכל המלאכות כנגדון דידן) - כשכיר יום.
(27) וראה סעיף ד.
(28) כדלהלן סי' רמד סעיף י"א, וסי' רנב סעיף ה'.

הלכות שבת חלק ב סימן רמג

לקוטי תורה

אע"פ שבריאת העולם לא היתה אלא מצד חסד חנם של הקב"ה (וכנ"ל, שכך עלה ברצונו יתברך להתענג מעבודתם של ישראל בעולם הזה הגשמי השפל) - מכל מקום, "חסד חנם" זה הוא רק קודם הבריאה בפועל, לפי שזוהי הסיבה שהקב"ה צמצם את עצמו לגלות מדת

תוכן הפרק: מהות הדין והמשפט של ראש השנה על פי משנת החסידות
והנה תחלת בריאת העולמות ה' כשעלה ברצונו מעצמו בחסד חנם, כמו שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה.

מלכותו יתברך שממנה נבראו כל העולמות.

אבל מאז והלאה הנה המשכת רצון זה תלוי במעשה התחתונים.

אבל עתה, לאחר שכבר נבראו, זכות קיומם אינה חסד חנם אלא הקיום תלוי במעשה התחתונים, שבני ישראל צריכים לעורר כביכול את רצונו יתברך, שירצה ב"צמצום" זה שעל ידו יש קיום לעולמות.

והנה עיקר זמן המשכת הרצון זה הוא בראש השנה, שבו התחדשות החיות כללי של שנה הבאה, והמשכת החיות כללי של שנה שעברה הוא בבחינת הסתלקות בתחלת ליל ראש השנה.

עיקר הזמן שבני ישראל צריכים לעורר כביכול אצל הקב"ה את הרצון למלוך עליהם הוא בראש השנה, משום שהחיות של כל העולמות (כולל של עולם הזה) מהשנה שעברה מסתלק בתחילת ליל ראש השנה, וביום זה צריכים להמשיך חיות חדש לכל העולמות לשנה הבאה, אשר קיום וחיות כל העולמות תלוי ברצונו של הקב"ה להתצמצם ולהיות מלך העולם, כנ"ל.

ולכן ראש השנה הוא יום הדין, שבו נדין את האדם על מעשיו שעברו בשנה שעברה, כי להיות עוד התחדשות החיות כללי של שנה זו יש על זה כמה קמרונים על האדם, אם ראוי הוא לכך להיות נמשך על ידו רצון העליון ב"ה לגילוי מלכותו ית', מפני כמה פריקת עול.

וזהו עומק תוכן יום הדין דראש השנה, שאין ענינו רק שהקב"ה בחר לשפוט את האדם פעם בשנה על כל מעשיו (ולהענישו אז על מעשיו הלא טובים), אלא שעיקר הדין ומשפט הוא לקבוע אם ראוי הוא שעל ידו יומשך חיות חדש לכל השנה כולה, כי המשכת החיות החדש תלוי במעשה התחתונים, כנ"ל.

ומטעם זה עיקר תוכן המשפט דראש השנה הוא בענין קבלת עול מלכותו יתברך, כי המשכת החיות החדש היא על ידי גילוי מלכותו ית', ואין אדם ראוי לגילוי מלכותו יתברך אם אינו מקבל על עצמו עול מלכותו יתברך, בלי שום פריקת עול, כמובן.

שיש שאינם מקבלים עליהם תמיד עול מלכות שמים באהבה וברצון כי אם לפרקים ועתים מזומנים שזוכר את מלך מלכי המלכים הקב"ה, משא"כ כל היום פונה למחשבתו כל אחד ואחד

לפום מאי דידע בנפשיה.

ואפילו אם האדם מרגיש עולו יתברך בשעת תורה ותפלה, אבל במשך כל היום בהיותו טרוד בעסקיו אינו זוכר את עולו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, אינו ראוי שהקב"ה ירצה להיות מלך עליו.

וכפרט מי שאינו נזהר הן בסוד מרע והן בועשה טוב, כאו"א לפי מדרגתו, שאי אפשר להיות המשכת רצון העליון ב"ה לגילוי מלכותו ית' כשיש ח"ו פריקת עול מלכות שמים למטה, מאחר שאין מקבלים עליהם עול מלכותו ית' ברצון.

וכל שכן מי שאינו נזהר כדבעי בסוד מרע ועשה טוב לפי הנדרש מאתו, כל אחד לפי מדריגתו, שבוודאי אי אפשר שהקב"ה יהי מלך עליו.

כלומר:

אע"פ שהקב"ה מושל ושולט על כל העולם כולו, הרי זה רק גדר של ממשלה ורדי' (שהוא גם בעל כרחו), משא"כ ענינה של מידת המלכות הוא דוקא כאשר "מלכותו ברצון קבלו עליהם", שהעם מקבל על עצמו עול מלכותו ברצון. ואדם שפורק עול מלכותו ית', הרי זה שהקב"ה מושל עליו (כמו על שאר הנבראים) אינו בגדר "מלוכה".

אלא שעל זה נאמר סומך ה' לכל הנופלים בו, להיות עיני כל אליך ישברו, להיות השברון והתוחלת, אשר כל אדם ימשוך אחרי' ברצונו וחפצו הוא שיאיר ה' בלבו, להיות מקבל עליו עול מלכות שמים באהבה ורצון.

אלא שבחסד ה' עלינו הוא עוזר גם לאלה שחסר אצלם בקבלת עול מלכותו יתברך. ועל זה נאמר בהמשך ל"מלכותך מלכות כל עולמים" - "סומך ה' לכל הנופלים גו' עיני כל אליך ישברו גו' פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון צדיק ה' גו' וחסיד בכל מעשיו" - שהפירוש הפנימי בכתובים אלה הוא, שהקב"ה "סומך" גם את ה"נופלים" (שפרקו מעל עצמם עול מלכותו) להיות "אליך ישברו" - שישתוקקו בתקוה ותוחלת להיות נמשכים אחרי הקב"ה, לקבל על עצמם עול מלכותו.

ועי"ז פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, שהוא בחינת רצון העליון לגילוי מלכותו ית'.

ועי"ז נעשים ראויים ל"ומשביע לכל חי רצון" - דלפי הפירוש הפנימי, "רצון" כאן קאי (לא על רצון

אלא חסד חנם, כנ"ל בתחילת הפרק), וחסד זה מתפשט למטה מטה, גם ב"מעשיו", הם הנבראים שבעולם הזה הגשמי, הנקרא עולם העשי. עד כאן נתבאר תוכנו הרוחני של ראש השנה, שביום זה נמשך חיות חדש לכל הבריאה כולה, והוא הוא ענין גילוי מלכותו יתברך (כי חיות כל העולמות הוא ממידת המלכות). והיות שענין המלכות (שהקב"ה יהי "מלך" על נבראים) הוא ירידה והשפלה גדולה עבורו יתברך, צריכים בני ישראל "לעורר" כביכול רצון אצל הקב"ה לצמצם את עצמו ולהיות מלך, ופועלים זאת על ידי קבלת עול מלכותו יתברך (ותשובה על פריקת עול במשך שנה שעברה).

בפרקים הבאים ימשיך לבאר יסוד זה בעומק יותר, ובהקדם, שלכאורה אינו מובן:

הובא לעיל שהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית (אלא שהחיות דכל יום הוא רק גילוי "חלק אחד" של החיות הכללי של חדש זה, אשר גם הוא אינו אלא חלק אחד מהחיות הכללי שנמשך בראש השנה). שלכן מצינו ברז"ל ש"אדם נידון בכל יום", היינו "אם ראוי להיות לו השתלשלות מחיות הכללי לחיות הפרטי.. כמו שאפשר שלא יומשך חיות מן המוח אל איזה אבר ולא תוכל העין לראות כו' והחיות השייך לאותו אבר נשאר במוח" (לקוטי תורה ד"ה והי' ביום ההוא, הנ"ל פרק א').

ומאחר שכן, הרי גם בכל יום צריך האדם להיות במצב כזה שהקב"ה רוצה להתצמצם כדי להיות מלך עליו, והיינו על ידי קבלת עול מלכות שמים. ואם כן, מהו בדיוק ההבדל בין שאר ימות השנה לראש השנה?

להבנת הענינים שיבואו להלן, מן הראוי לבאר נקודת הענין, על פי משל ממלך בשר ודם שהובא במאמרי חסידות:

נקח לדוגמא אדם מורם מעם, בחושים וכשרונות נעלים ומוח עמוק, שכל תענוגו וחיותו הוא להתבודד לעצמו ולהתעמק במושכלות ולהשתעשע בדברי חכמה בסברות דקות ועמוקות, ויבואו אליו בני אדם ויבקשוהו להיות מלך עליהם ולהנהיגם בדרך טובה וישרה.

לאדם כזה המושג דמלוכה על עם והנהגת מדינה יש בו ירידה והשפלה, ואין לו ענין בזה כלל. הוא רוצה להיות מבודד לעצמו, בתוך עולמו הנעלה, ואינו רוצה להשפיל את עצמו ולעסוק בהנהגת העם, הדורשת התענינות בדברים פעוטים ופחותי הערך.

האדם, שהקב"ה משביע את האדם כפי רצון האדם, אלא) על רצונו יתברך, והיינו לפי שרצונו יתברך להיות מלך הוא סיבת קיום וחיות כל הנבראים, וכדי לזכות לרצון זה צריכים לקבל את עול מלכותו יתברך.

והוא משביע לכל חי רצון ע"י פתיחת היודי"ן, כי אל תקרי יודיך אלא יודי"ך כו'.

וזהו דיוק הלשון "פותח את יודיך ומשביע לכל חי רצון", שהשפעת החיות והקיום לכל הנבראים (משביע לכל חי) היא ע"י פתיחת אות יו"ד, כדאיתא בתיקונים "אל תקרי יודיך אל יודי"ך", דהיינו אות יו"ד (של שם הוי") שקאי על בחינת החכמה (כמבואר בזהר).

פירוש הדברים:

סדר המשכת שפע החיות מאתו ית' להחיות את העולמות הוא ע"י ה"עשר ספירות" (כדאיתא בתיקוני זהר "אנת הוא דאפיקת.. עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין"). ומאחר שהספירה הראשונה מעשר ספירות הקדושות היא ספירת החכמה, נמצא, ששפע החיות של כל העולמות והברואים כולם "מתלבש" תחילה בספירת החכמה, וממנה יורד ונמשך לשאר הספירות (ועי"ז – בכל העולמות).

וע"ד שמצינו באדם התחתון, שהמעלה והמדריגה הראשונה שבו היא החכמה, ונקראת "ראשית" כי ממנה נמשכים כל שאר הכוחות (דתחילה מאיר במוח האדם נקודת החכמה באיזה ענין ואח"כ מתבונן בו עד שמבינו לאשורו (בינה), ומעמיק דעתו בזה, ועי"ז נולדה בלבו מדה להדבר, וזה גורם לו לחשוב ולדבר בו עד שעושה מעשה בהתאם להשכלה זו).

וכך למעלה כביכול, שספירת החכמה, שהיא ראשית כל הספירות, היא מקור החיות של כל הנבראים כולם, וכמ"ש כולם בחכמה עשית.

וזהו שענין ד"משביע לכל חי" (המשכות החיות לנבראים, בסיבת גילוי רצון העליון ב"ה) בא ע"י "פתיחת היודי"ן", היינו ע"י ספירת החכמה.

ונמשך להיות צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, שאפילו בכל מעשיו, שהוא בחינת עשייה גשמיות, יומשך ויתפשט בחינת חסיד הוא חסד עליון ב"ה.

ועל זה מסיים "צדיק ה' וגו' וחסיד בכל מעשיו", ד"חסיד" - היא מדת חסדו יתברך, חסד העליון (שרצונו ית' להיות מלך ולהשפיע חיות לנבראים אינו

בעמדו לפני המלך.

ביטול עמוק זה הוא המעורר אצל המלך את הרצון לצמצם את עצמו להיות מלך ולהנהיג את העם. כי ביטול זה של העם, ש"יוצאים" לגמרי ממצויאותם בשביל המלך, מעורר גם אצל המלך - בבחינת "מדה כנגד מדה" - "שיוצא" ממצויאותו כביכול, להשפיל את עצמו ולהנהיג את העם.

וככל הדברים האלה הוא גם ביחס בין ישראל והקב"ה:

עיקר העבודה במשך כל השנה כולה הוא לקבל עול מלכותו ב"מה ששייך לקיום בפועל.. לעשות ולקיים רצונו ית", שעי"ז פועלים שהקב"ה הוא מלכנו, באופן של "ומלכותו ברצון קבלו עליהם"; אבל בראש השנה צריכים להכתיר את הקב"ה למלך ("תמליכוני עליכם"), וכאילו הקב"ה סילק את רצונו להיות מלך וצריכים לעורר אצלו יתברך רצון חדש לצמצם ולהשפיל את עצמו בענין המלוכה, ולשם כך נדרש לעורר ביטול פנימי להקב"ה שלמעלה מטעם ודעת, הנובע מעומק רצון הלב והנפש, כנ"ל - מאחר שבמדריגה זו אין מעשה התחתונים (מצד עצמו) תופס מקום וכל הירידה היא רק מצד שכך עלה ברצונו - ורק ביטול האדם מכל וכל להקב"ה יש בכוחו לעורר את הרצון למלוכה.

וזהו שהולך ומבאר בפרקים הבאים, ההבדל בין עבודת האדם כל השנה כולה והעבודה דראש השנה.

ד"ה תקנו בחודש שופר פרק ג

מה יוכל, איפוא, להביאו לידי רצון למלוכה? - רק כשהוא רואה את אנשי העם מתבטלים לפניו, ומבקשים אותו בכל נימי נפשם להיות מלך עליהם ולהנהיגם. התבטלות זאת מעוררת אצלו רצון להיות מלך עליהם. והנה גם לאחרי שכבר מולך בפועל צריכים אנשי העם לקבל עליהם עול מלכותו, דאם לא כן שוב לא ירצה להמשיך להיות מלכם (מאחר שהיא ירידה והשפלה עבורו). אמנם יש הבדל גדול בין הביטול וקבלת עול מלכות הנדרשים כדי להכתיר אותו למלך, להביטול והקבלת עול לאחרי שכבר מלך בפועל:

לאחרי שהוא כבר מלך בפועל - כלומר, שכבר נמצא במצב של "ירידה" להנהיג את העם - די ומספיק שהעם מקבלים עליהם עול מלכותו בענין קיום חוקי וגזירות המלך, שעי"ז המלך מרוצה להמשיך את מנהיגותו;

אמנם קודם שהסכים להיות מלך, לא די מה שהעם מקבלים על עצמם לקיים את פקודותיו, שהרי לגבי אדם זה כל ענין הנהגת העם הוא ירידה והשפלה עבורו (גם כשהעם מתנהג בדיוק כפי רצונו), ולמה לו כל העסק הזה?

לפיכך נצרך ביטול עמוק יותר, הנקרא "הנחת כל עצמותו" ו"ביטול לבעל הרצון", והוא כמשל אדם שנכנס להיכל מלך רם ונשא שבעמדו בנוכחות המלך מתבטל ממצויאותו לגמרי עד שמשתחוה לפניו בפשוט ידים ורגלים, שאין זה רק ביטול בכל השייך להנהגתו, שמקבל עליו למלאות רצון המלך, אלא הוא מאבד את כל ה"אנוכיות" שלו, וכאילו אינו קיים

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

שלמד תורה הגשמיות בהאי עלמא כו' כמו שנים אוהזין בטלית כו' יהי' זה דרך ושביל לנשמה לילך בה בההוא עלמא. גם צ"ל איך שייך בחי' אורח למעלה כי הנה באדם שייך בחי' אורח שמתחלה הוא במקום זה ואינו במקום אחר ואח"כ הולך באורח ונעשה במקום אחר ואינו במקום הראשון, אבל אצל הקב"ה איך שייך בחי' דרך הלא כתיב מכה"כ ולית אתר פנוי מני' שאין בו בחי' מעלה ומטה כלל ואיך אפשר לומר אורחי' דקוב"ה משמע שזה אורח שיבוא בו אבל מקודם לא הי' כו' הלא מכה"כ. גם צ"ל כי הנה כתיב גבי תורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים משמע

[זוהר' פרשה וישלח דף קע"ה ב] ר' יהודה פתח ואמר כי ישרים דרכי ה' וגומר כולהו ישרים וארחוי קשוט כו' וע"ד צדיקים ילכו במ בגין דאינון ידעין אורחי' דקוב"ה ומשתדלי באורייתא וכו' דלא סטי לימינא ולשמאל' ופושעים יכשלו במ כו' אינון כשלי בהו באינון אורחי' בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ת"ח כל בר נש דאשתדל באורייתא כד נפיק מהאי עלמא נשמת' סלקא באינון ארחי' ושבילין דאורייתא כו' ואינון דידיעי ארחוי דאורייתא בהאי עלמא יהכון בהו בההוא עלמא כד יפקון מהאי עלמא כו', וצ"ל מאי סמיכות הפרשה היא זו דמאי

הע"ח ובלשון הפרדס נק' בשם צינור כמ"ש בשער הצינורות, עד"מ נהר גדול מאוד שכרוצה למלאות כלים קטנים מן הנהר והם לא יוכלו לקבל מחמת גודל ריבוי שפע הנהר אזי מעכב את הנהר מלצאת] בהתפשטות רב ועושה צינור שימשך בו מי הנהר ומצינור זה עושה צינורות לצדדים כדי שיוכלו לקבל את מי הנהר כלים קטנים ג"כ, וכל מה שהצינור נתרחק מן הנהר יותר אזי יתקבל בכלים קטנים יותר ונק' הצינור הנמשך מן הנהר צינור כללי ומה שעושים צינורות לצדדי הצינור נק' צינורות פרטי'. וכך יובן הנמשל למשכיל למעלה שהנה יש ג' קוין חח"נ [מימין] ובג"ה משמאל ודת"י באמצע וקו האמצעי נק' צינור כללי וחח"נ בג"ה נקראו צינורות פרטים כמ"ש עבד מאני רברבי וקרא בי' גרמי' חכם עבד מאני רברבי וקרא בי' גרמי' בינה וכן חסד גבורה נצח והוד כו', וכל הצינורות פרטים כולם נמשכו מבחי' צינור הכללי כי כל ספירה היא כלולה מיו"ד ולכולם יש להם שרש בצינור הכללי וגם בחי' כלים של כל ספירה וספירה כמ"ש איהו וחיהי וגרמוהי כולא חד עד בחי' מל' שבמל' דעשי' שנק' בחי' התנשאות כמ"ש ה' מלך גאות לבש ופעם נק' בשם מדה איך שנק' הכל יש לו שרש בצינור הכללי הנ"ל וד"ל, וזהו משל גשמי ומשל היותר רוחני הוא מנפש כי הנפש מושלל מכל בחי' עשר כוחות רצון ושכל כי א"א לומר שהנפש היא בחי' רצון כי הנה אינו רוצה בכל עת כי יש עת שאינו רוצה כלום ואם ה' הנפש רצון ה' צריך שיהי' לו רצון בכל עת בלי הפסק כלל וכלל אלא הנפש הוא בחי' היול"י רק שנמשך אח"כ בחי' רצון קודם ואח"כ בחי' שכל ולהמציא השכלות ואח"כ בחי' בינה היינו ההשגה וההבנה לאורך ורוחב ואח"כ מדות ומדו"מ, וכ"ז הוא כשהוא בבחי' התפשטות חוץ ממנו אזי מתחלה צ"ל רצון ואח"כ בחי' שכל ומדות ואח"כ בחי' סוף מעשה, אבל כשהוא בפ"ע יכול לידע תחלת הרצון עד סוף המעשה בסקירה אחת בלי קדימת רצון למעשה.

קונטרס מאמרי הזוהר – תקע"ח

שאינ' לה בחי' מדה כלל, ובאמת הרי היא ניתנה לנו בקו המדה שהרי כתוב בזוהר דלא סטי לימינא ולשמאלא, אך הענין שהתורה הנתנה לנו למטה הרי היא בקו המדה אבל כמו שהיא למעלה בשרשה היא ארוכה מארץ מדה כו', והענין כי הנה כתיב בראשית ברא אלקים ות"א בקדמין וי"ת בחוכמתא והיינו חכמה דאורייתא כמ"ש בחכמה יבנה בית וכמ"ש ה' קנני ראשית דרכו וכמ"ש בזוהר אסתכל באורייתא וברא עלמא, וכמאמר כולם בחכמה עשית שבכל דבר השתלשלות יש בחי' חכ' והכל הוא הארה בעלמא דחכ' דאורייתא כנ"ל.

והנה צריך להקדים מ"ש בע"ח בתחלה ה' אוא"ס ממלא את כל מקום החלל כמ"ש אתה ה' לבדיך דהיינו כמו שהוא בעצמותו בחי' אא"ס פשוט בתכלית הפשיטות כך בחי' אורו היינו התגלות עצמותו הוא ג"כ בבחי' א"ס ולא ה' בחי' התחלקות ד' עולמות אבי"ע וכמ"ש חז"ל קודם שנה"ע ה' הוא ושמו בלבד ואתה אחד ושמן א' אתה קדוש ושמן קדוש הוא קיים ושמו קיים, ואח"כ כשעלה ברצונו לברוא העולם נעשה צמצום מקו"פ היינו שהאור נכלל במאור ומאמצעות החלל נעשה ד' עולמות אבי"ע, ואין בחי' זאת כמ"ש ישת חושך סתרו אלא האור נכלל במאור ונעשה מקו"פ כמשל כח הראי' שבעין אם עוצם עיניו שאינו רוצה לראות הרי גילוי כח הראי' נכלל בעצם הראי' וכמו אדם העוסק באיזה חכמה אזי מתפשט מעצם כח החכמה להשכיל, וכשפוסק מלעסוק בחכמה אזי נכלל כח התפשטות החכמה בעצם כח החכ', וכמו כח התנועה שביד שבשעה שעוסק באיזה מלאכה אזי מתפשט כח הפועל בנפעל וכששובת ונח ממלאכתו אזי חוזר ההתפשטות לעצם כח התנועה שביד, וכמשל מחיות הנפש בגוף וכשהנפש מחי' את הגוף אזי נק' חיי בשר אבל הנפש קודם בואה לגוף הרי יש בה כח החיות להחיות אך שהוא כלול בעצם הנפש, וכך יובן הנמשל למעלה שהאור נכלל במאור היינו שבחי' גילוי אוא"ס נכלל במאור ונעשה בחי' מקו"פ ואח"כ נעשה בחי' קו להיות מקור לאבי"ע בלשון

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

בסוד התלבשות אור א"ס ב"ה ע"י צמצומים רבים בבחי' הע"ס דאצי' שאז שייך לומר הוא המדע כו' וכמשי"ת אי"ה. דהנה אע"פ שזה אמת מ"ש הג' מהר"ל שהידיעה הוא פעולה כו' מ"מ אינה דומה ממש לשאר פעולות כמו לבריאת שמים וארץ או אפי' שכליים נבדלים שהן כולם

(ל) **והנה** באמת מאד צדקו דברי הגאון מהר"ל בזה (כן אמר רבינו ז"ל להדיא באריכות) במ"ש שעצמותו ומותו למעלה מעלה מגדר ובחי' מדע ולפיכך נק' קדוש כו' וכמ"ש ג"כ בכמה מקומות באריכות, אך מ"מ דברי הרמב"ם ז"ל ג"כ אמת במ"ש שהוא המדע כו'

להוותם מאין המוחלט והם בטלים כביטול הזיו השמש כשהוא עורו בגוף כדור השמש כמבואר למעלה לפיכך אין שם יש עליהם וזהו ע"ס בלי מה פ"י בלי מהות ויש ודבר, וע"כ מצד ביטול זה אור א"ס מתייחד עמהן עד שהוא וחכמתו א' כיחוד הזיו עם המאור כו', ונמצא בזה צדקו ד' הרמב"ם שהוא היודע והוא המדע כו' דהיינו שהאור א"ס המלוכב בספי' החכמ' והדעת הוא מתייחד ממש עם הספי' שהיא החכמה והדעת עד שהן אחד ממש מכל צד ופנה, ולכן אינו יודע בדיעה שחון ממנו כי הוא ודעתו א' כנ"ל, אמנם כ"ז לגבי האור שמתלבש בכלים אבל מהו"ע ית' הוא למעלה מעלה מגדר ההתלבשות בכלים דיי"ס רק הארה וזיו ממנו מתלבש בהן ואף גם זאת ע"י צמצומים דהיינו הצמצום ומק"פ ואח"כ נמשך רק קו כו' ואח"כ צמצום א"ק וסוד הדיקנא שההמשכה בבחי' שערות לבד ואז אח"כ מתלבשת ההארה בע"ס דאצי' ואז שייך לומר הוא המדע כו' אבל מהו"ע ית' ממש מרומם ומתנשא לאין קץ ואין לומר בו גדר מיוחד כלל חכמה או מדע כו', ובוה טעו כל הפילוסופים החוקרים באלקות בשכל אנושי ותארו בו ית' מציאת וגדר חכמה וקראום חכמת אלקות, אבל באמת מהו"ע ית' למעלה מעלה מגדר חכמה כנ"ל א"כ לא שייך כלל לחקור עליו בבחי' חכמה (ועמ"ש במ"א שהי' יכול להיות ממנו ית' התהוות ספי' אחרים שאינן לא חכמה ולא חסד ולא דין כו' וכמ"ש בת"ז שהי' יכול להיות ס"ר ספי', והיינו מאחר שמהו"ע ית' אין לו גדר מיוחד כלל) וגילוי אלקות הוא בבחי' אמונה שהיא למעלה מהשכל וכמ"ש במ"א:

שרש מצות התפילה פרק ל

בח"י יש ונפרד ממש ואפילו מלאך מיכאל הוא בח"י יש ונפרד ירא ה' ואוהבו בכלות הנפש ממש, משא"כ בח"י דעת ה' וחכמתו ורצונו אע"פ שהן ג"כ פעולה והמשכה שנאצלו ונפעלו ממהותו ועצמותו ית' הפשוט בתכלית הפשיטות שלמעלה ממהות חכמה כו', מ"מ אינן בח"י יש ודבר נפרד ח"ו ממהותו ועצמותו, שהרי החכמה נק' חכמתו וכן הרצון נק' רצונו וכו' וכמאמר אל"י את החכים את מבין כו' והיינו שאור א"ס ב"ה מתלבש בהחכמ' להיות חכים בחכמה ומבין בבינה כו' והחכמה מיוחדת בתכ' היחוד עם בח"י האור א"ס הפשוט בתכלית הפשיטות המתלבש בה עד שהוא וחכמתו אחד ממש ואז שייך לומר הוא היודע והוא המדע כו' ואע"פ שנת' שהחכמה אין ערוך ממש למהו"ע הפשוט בתכלית מ"מ מתייחד עמהן בתכלי' עד שהוא אחד ממש עמהן ויחוד זה אין ביכולת אדם להבינו וכמ"ל, ועז"נ מכוון לשכתך פעלת ה' דאע"פ שהע"ס יש גדר מיוחד לכא"ו א מהן עכ"ז הם מכוון לשבתך הוא האור א"ס הפשוט בתכלית הפשיטות שמתלבש בהן ומתייחד עמהן ולפי שזה קשה מאד איך הספי' שיש לה גדר מיוחד יכול להיות כלי להשראת אור א"ס המושלל מכל גדר כנ"ל ע"ז נאמר פעלת הוי' שזהו באמת מצד כח ויכולת שלו ית' הבלתי בעל תכלית שהוא כל יכול לכך אין לתמוה ע"ז כי זהו פעולותיו ית' שפעל אותן באופן זה שמ"מ יהיו מכוון לשבתו ית' וזהו למעלה מהשגותינו, רק זה נשכיל ההפרש שבין הספי' לנבראים שהנברא הוא יש ונפרד כנ"ל משא"כ הספירות הם בטלים בתכלית במציאות ממש לגבי כח השופע עליהם מא"ס ב"ה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

בערבוביא עאכו"כ, הרי כי השר שלהם נשא ק"ו דאילו הם עצמם אינם מסוג המדבר ומאין יוכלו לאמר וללמוד ק"ו, אלא שהשר שלהם נשא ק"ו¹ בעצמו, והיינו בח"י המלאכים שנק' בשם דשא ועשב שהם בח"י יוצר משרתים ואשר משרתיו² כמ"ש בזהר, עכ"פ הרי נשאו ק"ו מאילנות בכדי לקיים רצון בוראם, והאדם שהוא בעל שכל העובר על רצונו ית' ה"ה גרוע מהם הרבה. **ובזה** יוכן משארז"ל ע"פ והרגת את האשה ואת הבהמה, אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא כדי שלא

[[ניז]] **אך** הענין הוא דהן אמת שמה שמצא אדם הכל במוכן ה"ז יתרון המעלה, אמנם כ"ז הוא כשמקיים רצון בוראו בקיום דרכי ה' אשר ציונו בקיום התומצ"צ, אך אם אינו נזהר לקיים רצון בוראו בקיום המ"ע, וכ"ש בעשותו אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם, אז ה"ה גרוע הרבה מבהמה, שהרי דצ"ח מקיימים את תפקידם והוא אינו מקיים. וכמו שמצינו שארז"ל נשאו דשאים ק"ו בעצמם ומה אילנות שאין דרכם לצאת בערבוביא אמר הכתוב למיניהם אנו שדרכינו לצאת

סע"ג. לקו"ת אמור לו, א. פינחס עט, סע"ב ואילך. האינו עו, ד. סידור עם דא"ח סב, ב. פט, ד. רכו, ד. אוה"ת נח (כרך ג) תרמח, ב ואילך. ביאור"ז להצ"צ (כרך ב) ע' תרו. סה"מ תרכ"ט ע' קו ואילך. וע' קנח. תרס"א ע' רו.

1) נשאו דשאים ק"ו בעצמם. שהשר שלהם נשא ק"ו: ראה בכ"ז סה"מ תרכ"ט ע' קנח. תרל"ב ח"א ע' רעג. ועוד.
2) המלאכים שנק' בשם דשא ועשב. יוצר משרתים ואשר משרתיו: ראה בכ"ז אוה"ת בראשית לג, סע"ב ואילך. וראה גם תו"א וישב כז,

להוליד אהוי"ר כו'. וזהו משארו"ל אין חיה רעה שולטת באדם אא"כ נדמה לו כבהמה, פי' שאם לא חטא הרי נא' ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית השדה, אבל כשחטא הרי מסתלק בחי' הצלם אלקי' שבאדם ההוא, ולכן נדמה לו כבהמה, ובאמת לא כבהמה סתם אלא כבהמה שחטא אדם בה, והיינו שע"י כח המתאווה שבנה"ב בא והלבישה וציירה בציוור רע עד שנתחייב סקילה ואין לו תקנה אלא לקיים בעצמו מצות סקילה, והיינו כמו שאומרים בק"ש שעל המטה אם פגמתי באות יו"ד ונתחייבתי סקילה כו', הריני כאילו נסקלתי, והיינו שע"י שמקבל עליו דין שמים בחרטה גמורה ובעזיבת החטא מוחלין לו.

קונטרס והחורים, מאמר ד"ה וים ראה וינט

תהא בהמה עוברת בשוק ואומרים זהו שנסקל פלוני על ידה. ויובן זה גם בעבודה שבלב שהבהמה היא בחי' נה"ב, וכשפוגם באיזהו דבר הרי מוריד גם נפשו הבהמי' ג"כ, שהיא באה להתתקן ע"י הנה"א מבחי' התיקון וע"י הפגם הרי מורידה עוד, ונמצא כי הי' מקח טעות לגמרי בענין ירידת נה"א בכדי לתקן נה"ב שמבחי' התהו, ולא די שלא תיקנה אלא הורידה ממעלתה ודינו בסקילה הוא בחי' לב האבן, וכמו במצות סקילה היו דוחפין אותו מאחוריו נהפך על לבו הופכו על מתניו אם מת בזה יצא, וא"ל העד נוטל את האבן ומניחו על לבו, כן הוא ברוחניות שנעשה אצלו טמטום הלב וטמטום המוח³ עד שנעשה קשה כאבן לבלי ויכל לבוא לבחי' איזה השגה בהתבוננו' אלקותו ית' וכ"ש

(3) במצות סקילה. ברוחניות. טמטום הלב וטמטום המוח: בהבא לקמן ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סד, ד. מאמרי אדהאמ"צ

דברים ח"ג ס"ע א"פ ואילך. סה"מ תרל"ב ח"א ע' קנ. ח"ב ע' שעו. תרס"ה ע' לה ואילך.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרשב"ב

קונטרס ומעין

הקטנים והשפלים שאחרי הרחיים, שיאכלו מן השיריים שישתיירו מסעודת השוכי השרים או כמו העצמות שמשליכים למטה שאוכלים הפלכים וכהאי גוונא, הרי אי אפשר לומר שהיה פונת הפיזור הגדול הזה בשביל שיריים הללו שיאכלו פחותי העבדים והשפחות שאחר הרחיים והפלכים וכהאי גוונא, הלא ודאי לא כוון המלך להוציא בשבילם אפילו פרוטה אחת, רק באשר פיור ממון רב ברצון וחספן פנימי בשביל סעודת השרים החשובים, אזי נשפע גם כן בחינת חיצונית שהן השיריים גם לעבדים הקטנים, והרי זה נקרא השפעה שבאה בבחינת חיצונית בדרך אגב בלבד כמאן דשדי בטר כתפוי.

קיצור. סטרא אחרא ועכו"ם מקבלים שפעם מאחוריים בקדושה לישאל נמשך שפע הפנימית, אחוריים כמאן דשדי בטר כתפוי, פנימית ברצונו וחספיו. והמשל בזה מהמלך שעושה משתה לשריו ועבדיו הגדולים שהם עיקר רצונו וחספיו ונהנים גם העבדים הקטנים ודרך אגב מהשיריים נהנים גם הפלכים.

והנה העכו"ם הנה כל קבלת שפעם הוא מאחוריים אבל ישאל מקבלים שפעם מהפנימית, אמנם מי שחטא ופשע וגרם סילוק הרצון ממנו ואז מקבל שפעו כדוגמת הפעלי חיים ונוטל חלק בראש ממה שהמשיך לסטרא אחרא, אבל השפעה זו נפסקת.

ויובן זה על פי מה שנתבאר לעיל (מאמר ב פרק ב) בענין פנים ואחור שבבחינת רצון העליון, דבחינת פנים הוא מה שהוא פנימית רצונו וחספיו האמיתי שחספן בזה והיינו בכל סטרא דקדושה, אבל לסטרא אחרא נמשך מבחינת אחוריים, היינו שאינו חספן בהם ואדרבא הן תועבת ה' אשר שגא ומשפיע להם שלא ברצונו, פי אם כמאן דשדי בטר כתפוי, וביאור הענין יובן על דרך משל באשר המלך עושה סעודה ומשתה לכל שריו ועבדיו ומוציא ממון רב מאוצרותיו על המשתה הזה, ובודאי אין פונתו ורצונו הפנימי בפיוור הזה הגדול רק בשביל השרים הגדולים ועבדים החשובים שיאכלו וישתו ויתענגו מפל מאכל שלחן המלך מכמה מיני מעדני המלך כו'. והנה ימצאו למשתה המלך גם פחותי ערך, כמו עבדים ושפחות

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר הרי"צ

מאמרים תרצ"ב

איהו דאיהו גניז בגווי', עלמא תניינא דאיהו קשיר בההוא דלעילא ודא הוא דקב"ה אשתמודע מיני', עלמא תליתאה ההוא עלמא תתאה מינייהו, דאשתכח בי' פרודא. ופי' הרמ"ז דתלת עלמין אלו כולל כל ההשתל' שאחר הצמצום, והיינו דכללות ההשתל' נבחן בג' מדרי' כוללים, והן עולמות הא"ס שלפני האצ"י, ועולם האצ"י ועולמות בי"ע. והנה כללות ההשתל' הוא בשביל הבאת הכוונה העליונה לפועל, ולכן נבחן בג' מדרי' כוללים שהם ג' מדרי' חומר צורה ותיקון, דהנה התהוות העולמות דהיינו התהוות היש שנתהווה מאלקות הנה אופן התהוותו הרי אינו שנתהווה יש גמור מאין ואפס הגמור, אלא שתחלת ההתהוות נעשה מציאות שאינה יש ממש עדיין, וכנ"ל בשם הרמב"ן שהוא יסוד דק שאין בו ממש, והוא חומר הראשון שהוא חומר פשוט שאין בו צורה עדיין, אבל הוא כח מציא מוכן לקבל הצורה, ואח"כ נתגלה היש אמנם הוא בבחי' ציור כללי, ואחרי כן נעשה יש גמור. והן חומר צורה ותיקון, חומר הוא החומר הראשון שנתהווה בבחי' חומר פשוט עדיין שאינו יש ממש, וצורה היא התגלות החומר, אך הוא בציור כללי עדיין, ותיקון הוא שהדבר נעשה כתיקונו שהוא יש ממש, וכן הוא גם בהאור שהוא האין האלקי יש ג' כג' מדרי'², וכידוע דכל אור וכח הנה מתחלת הווייתו עד שראוי להתגלות להיות מקור לדבר מה יש בו ג' מדרי', והוא העלם העצמי שלו שאינו בבחי' גילוי כלל, ואח"כ הוא הגילוי כללי שלו, ואח"כ הוא כמו שבא בגילוי פרטי. ומבשרי אחזה אלוקה, וכמו בכחות הנפש הרי בכל כח ומדה הרי יש ג' מדרי' בזה אחר זה, והוא עצם ההיולי של המדה ההיא שאינו בבחי' גילוי כלל, ואח"כ הגילוי הכללי, ואח"כ כמו שבא בפרט איך להתגלות, וכמו עד"מ במדת החסד הרי יש בחי' כח ההיולי שנק' חפץ חסד, והיינו עצם מדת הטוב שנטוע ומושרש בעצם נפשו אשר כל מיני טוב נמשך משם, אך עצם הכח ההיולי הזה אינו בערך ההטבה כמו שבאה אח"כ, ולא זו לבד שאינו שייך שם הטבה פרטית אלא עוד זאת שלא יש שום התעוררות הטבה באופן שבא אח"כ להיותו עוד דבוק בהנפש, ואח"כ הוא ההתעוררות כללי מה שמתעורר להיטיב ואז ה"ז גילוי מדת החסד, אבל הוא גילוי כללי עדיין ואינו ניכר במה תהי' ההטבה, ואח"כ הוא ההתעוררות פרטי בהטבה פרטית שיש בה סדר ואופן מפורט. אשר כמו"כ הוא גם בהאור שלמעלה גם בשרש

לז) והנה כ"ז הוא בהמדרי' שאחר הצמצום, והיינו שבהשגת הגילויים דאוא"ס ב"ה יש ב' בחי' ומדריגות, שהם השגת החיוב והשגת השלילה, אשר גם בזה הנה תוארי השלילה הם התואר האמיתי, אשר מזה יובן במכש"כ כמו שהוא בבחי' שלפני הצמצום דאינו שייך כלל הידיעה בדרך ואופן השגת החיוב, והיינו במהות הדבר כנ"ל, כ"א השגת השלילה, דכל מה שהוא בגילויים אינו שייך בהעצם, וזהו דרשימו הוא כח הגבול שבא"ס הוא רק שהוא רושם בלבד, וכמו ענין השלילה שאינה לא דבר אבל עם זה הרי אינו דבר, אמנם ברושם זה יש יתרון גדול מה שהוא משלים הכוונה העליונה וכנ"ל, א"כ ה"ה מציאות דבר ומציאותו היא הכוונה עצמה, וענין מציאותה מה שהיא כלי אל המכוון של כוונת המכוין ית', אשר בזה היא כעין ענין כלי שהיא מגבלת את האור הבל"ג, והיינו דהאור הבל"ג יבא במדה וגבול כנ"ל, לכן הוא שרש ומקור להתהוות הכלים, ומהאי טעמא נקראים כלים דאצ"י חומר לפי דרשש התהוותם הוא מהרשימו, והגם דמהתעבות האור נעשה הכלי, נת"ל¹ דאור זה הוא אור הקו שבא ע"י הרשימו, ואינו אור הקו מצ"ע דרשש המשכתו הוא מלפני הצמצום, רק שזה באור הקו מה שבא ע"י הרשימו דוקא, ולכן הנה אור זה מהוה גמר הכלי, ולהיות דרששה העצמי של הכלי הוא מרשימו לכן הכלי מגביל את האור להיות הגילוי לפי צורת הכלי, ולהיות דזה בא בכח הרשימו שהיא כל ענינה להשלים הכוונה של המכוין כנ"ל, לזאת הנה הגבלה זו נותן כח בהאור לזכך את הכלי ולהשלים בה הכוונה העליונה, והיינו להיו' התהוות היש ושהיש יהי' בטל אל האין. וזהו בדבר ה' שמים נעשו שהוא התהוות חומר הנבראי, דרשש התהוותם הוא מהכלי ושרש שרשם מהכוונה דרשימו, וכל אשר חפץ ה' עשה הוא צורת הנבראי שהם השפע האלקי שבכל נברא, דרששם מהאורות ושרש שרשם מהקו, דגם זה בא ע"י הרשימו, אבל עם זה הוא המשכה מלפני הצמצום, דלפ"ז יובן דכח הבל"ג והגבול הם כעין אור וכלי כנ"ל, וכללות כוונת המכוין ית' בהבריאה באופן כזה דוקא בכדי שיהי' התהוות היש בסדר והדרגה ושהיש יהי' בטל אל האין, וכיטול זה יהי' ע"י עבודת התחתונים דוקא. והענין הוא דהנה אי' בזה"ג דקנ"ט סע"א, תלת עלמין אית לי' לקב"ה דאיהו גניז בגווייהו, עלמא קדמאה ההוא עילאה טמירא דכולא דלא אסתכיל בי' ולא אטידע בי' בר

(2) ספר המאמרים תרס"ב ע' שס. תרפ"ו ס"ע לג ואילך.

(1) פרק ל (לעיל ע' עה).

וכלל, מ"מ הנה בעצמותו כבי"ה גילוי ואינו בערך לגבי כח ההיולי העצמי שכלול בעצמותו שאינו בגדר גילוי כלל אף לעצמו ואין שם התעוררות הטבה כלל, והוא בחי' כח העצמי שמיוחד עם העצם שהוא כמו העצם, וכשם שהעצם אינו שייך לשום גילוי כלל הנה כמו"כ הכח העצמי אינו בגדר גילוי כלל, ואף שכל הגילויים באים ממנו מ"מ הוא בעצמו אינו בגדר גילוי, אמנם הרצון להיטיב הנה הגם שהוא בד"כ אמנם ממנו הוא שבא הרצון בבחי' לשער בעצמותו בכח איך ומה יהי' אופן ההשתל', וכנ"ל בענין רצון המוחלט והרצון שבא בהתעוררות כו', ולכן הנה בכללות ההשתל' הרי יש ג' בחינות ומדרגות כנ"ל, ולזאת הנה גם בהתהוות היש הרי יש ג' בחינות ומדרגות שהם חומר צורה ותיקון.

ד"ה בראשית ברא (זל)

שרשו הראשון באוא"ס ב"ה שלפני הצמצום הרי מתחילת הרצון עד ההשערה בכח יש ג' בחינות ומדרג', והוא בחי' חפץ חסד העצמי ההיולי, וכמא"כ כשעלה ברצונו ית' שמו לברוא העולם כדי להיטיב לברואיו, והם ב' ענינים, הא' הוא עליית הרצון, והב' להיטיב לברואיו שהוא התעוררות כללי על התהוות העולמות, והיינו דקודם לזה הוא בחי' חפץ חסד העצמי ההיולי בבחי' פנימיות ועצמיות אוא"ס ב"ה טרם שנתעורר כבי' בעצמותו בהרצון להיטיב, דהרצון להיטיב זהו מה שכבר בא בגילוי בהטבה כללית אלא שאינו ניכר עדיין איך ומה יהי' אופן ההטבה ובמילא ה"ז רחוק מאד גם ממקור למקור להשתל' שאחר הצמצום, אחר שהאור בעצם אינו בערך המקבלים, וגם לא הי' שם עדיין אף ההשערה בכח א"כ אינו בערך המקבלים כלל

(3) עץ חיים שער הכללים בתחילתו.

לקוטי דיבורים

שמע מהרבי ה"צמח צדק" בחתונתו של ר' שניאור בנו של ר' נחום⁵:

"האומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו"⁶ - כשחוזרים על דבר תורה מתאחדים עם הנפש-רוח-נשמה של בעל השמועה וכשמנגנים ניגון של בעל השמועה מתאחדים עם החיה-יחידה של בעל השמועה.

והרבי ה"צמח צדק" החל לנגן בדביקות גדולה את הניגון הידוע של רבנו הזקן. הבנים הצטרפו לנגינה וכל הקהל השתפך בדמעות של תשובה.

אצל הסבא⁷ היו ניגונים מסויימים שהיה שר לעצמו בתפלה. בפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע, בשעה שהיה מניח תפילין של ר"ת, וכן בשעה שהיה לובש בגדי שבת, או במוצאי שבת בשעה שהיה פושט בגדי השבת, ובסעודות שבת היו ניגונים שהיה שר בליל שבת וביום השבת.

רשומה אצלי אימרה ששמעתי מאבי בשוחחו עם החסיד ר' שמואל דוב הנ"ל - בבואו מיאלטה בשנת תרמ"ז - : ניגון, חסידות ו"יחידות" הם מחשבה, דיבור ומעשה.

ה. לכל הנהגה היה לאבי יסוד בהלכה או בקבלה, ומנהג שראה בעצמו או שמע בוודאות שכך נהגו האבות, אבותינו רבותינו הקדושים, היה אצלו לחוק.

ה"חייב אדם לומר בלשון רבו"¹ היה אצל אבי לא רק במנהג אלא אפילו בתנועה של ניגון, כלומר איך ובאיזו הזדמנות ניגון את הניגון.

נגינה היא אחת מהדברים הרציניים בדרכי החסידים. ידועים לכל עשרה הניגונים שחיבר רבנו הזקן, ניגונים מיוחדים לזמנים שונים.

את הניגון הגדול בעל ארבע הבהות לימד והסביר לנו אבי², שארבע הבהות הן כנגד ארבעת העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה מלמטה למעלה. נמצאת אצלנו "הנחה"³ שבה רשמתי את הדיבורים שדיבר אז ברבים.

בין עשרה הניגונים ישנם ניגונים קצרים מאד בעלי בבא אחת, התנועות שהיה שר בזמנים קבועים.

את הניגון הגדול היו שרים בליובאוויטש רק בזמנים קבועים: י"ט כסלו, בשמחות כמו למשל ברית, בר מצוה, חתונה וכן בר"ח אלול.

המלמד שלי הרה"ח הרשב"ץ נ"ע⁴ סיפר לי מה

(1) עדיית א, ג.

(2) ב"ט כסלו שנת תרס"ג בסעודת הגאולה אצל תלמידי הישיבה "תומכי תמימים".

(3) בשם "הנחה" היו קוראים בליובאוויטש רשימה של מי מן השומעים שהיה רושם מאמר חסידות או שיחה שהיו שומעים מפי הרבנים, בניגוד למקרים שהרבנים בעצמם היו כותבים את מאמריהם והיו נותנים לחסידים

להעתיק, מאמרים אלו היו נקראים בשם "מאמר".

(4) ר' שמואל בצלאל מחסידי כ"ק אדמו"ר בעל ה"צמח צדק".

(5) ר' נחום היה בנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי ור' שניאור היה בנו של ר' נחום.

(6) ירושלמי שקלים ב, ה.

(7) כ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקלה"ה.

פירוש האימרה הוא:

דובר⁸ שבהתקשרות והתאחדות רבי וחסיד ישנן כמה דרגות.

ענין ה"יחידות", שחסיד נכנס אל הרבי, יש בו שני ענינים: "יחידות" מלשון יחוד, כלשון המשנה⁹ "אמור מה שאמרת לי ביחוד". "יחידות" הוא גם בירור, כלשון המשנה¹⁰ "וידעו ביחוד כי שם הארון נגזז" ופירש הרע"ב ביחוד - בבירור, כלומר "יחידות" איננה רק התאחדותם של חסיד ורבי, שהיא תוצאה מהתקשרותו של החסיד לרבו ואהבתו העצמית של הרבי לחסיד, אלא "יחידות" היא גם - בירור, בהירות.

תוכן הנושא של "יחידות" הוא, התאחדות המביאה את החסיד לידי ידיעה ברורה ובהירה מה עליו לעשות. כי, כשניגש אדם לעבודת ה' ועושה חשבון נפשו מה מתרחש אצלו - נוצרת בלבו תחושה לא-טובה והוא בא לידי בלבול, אין הוא יודע מה לעשות בראשונה, ובמה להתחיל את התיקון באופן שיהיה בסדר ובתועלת.

את הבהירות - מוצא החסיד ב"יחידות". על ידי ייחודו עם הרבי, כשמספר לרבי את מעמדו ומצבו הרוחני והפנימי, אומר לו הרבי איך ובמה עליו להתחיל בעבודת התיקון.

מעשה - איננו רק ענין של מלאכה, כעשיית כלי או כתיבה וציוור, כלומר הדברים הנודעים מכוח התנועה, אלא מעשה הוא התואר של הפועל, התוצאה הנובעת מכל כוח המשמש לו מקור, אם מהמוחין - חכמה, בינה ודעת, אם מהמדות - אהבה ויראה, חסד וגבורה, אם מכוחות הראיה והשמיעה - גם מחשבה ודיבור נקראים מעשה.

זה פירוש האימרה: "ניגון, חסידות ו"יחידות" הם מחשבה, דיבור ומעשה". על ידי קיום ה"יחידות", כשחסיד מקיים כל מה שהרבי אמר לו, התקשרותו אל הרבי היא עד לדרגה האחרונה שבמעשה. - הענין דורש הסבר עמוק, וכשהשי"ת יעזור נשוחח בזה. - על ידי חזרת דברי החסידות של הרבי נעשה ייחוד של דיבור ועל ידי ניגון - ייחוד של מחשבה.

(8) בשיחת שמח"ת תרצ"ד אות ב.

(9) סנהדרין פ"ז מ"י.

(10) שקלים פ"ו מ"ב.

(11) מכ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקלה"ה. נדפס לראשונה בקאפוסט תקע"ו ואח"כ עוד איזה פעמים.

(12) מהנ"ל. נדפס פעם ראשונה בכרדיצ'וב תקע"ח ואח"כ עוד איזה פעמים.

(13) מהנ"ל. נדפס פעם ראשונה בורשה תר"ל. ונשאר עוד בכי"ק כפלים

מהנדפס.

(14) כ"ק אדמו"ר בעל ה"צמח צדק" זצוקלה"ה.

(15) כ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקלה"ה.

(16) כ"ק אדמו"ר ר' שלום דובער זצוקלה"ה.

(17) י"ב תמוז תרנ"ג.

(18) כ"ק אדמו"ר בעל "צמח צדק" ובנו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, שניהם מנ"כ בעיר לייבאוויטש.

ו. סדר פנימי היה אצל הרביים, אבותינו רבותינו הקדושים, שכל אחד מהם היה אומר מאמרים מיוחדים לפני בניו. כבר דיברנו פעם על כך ש"ביאורי הזהר"¹¹, ה"סידור"¹² ומאמרים ידועים מ"פירוש המלות"¹³, הם מהמאמרים שרבונו הזקן היה אומר - בחלקם הגדול - רק לפני בניו.

רבנו הזקן חזר בפני הרבי ה"צמח צדק" את המאמרים שאמר לפני לידתו, וכן את המאמרים שאמר כאשר הוא - ה"צמח צדק" - היה ילד קטן.

אב-הסבא¹⁴ אמר מאמרים לפני הסבא¹⁵, הסבא היה אומר לפני אבי¹⁶ מאמרים מיוחדים וכן ביאורי מאמרים על המאמרים שהיה אומר ברבים.

שלשה מאמרים היה עלי ללמוד ולהיות בקי בהם לקראת הבר-מצוה שלי¹⁷, מאמר אחד קטן ושני מאמרים גדולים.

אחד משני המאמרים הגדולים ציווה עלי אבי לחזור ביום ב' פרשת בלק י"ב תמוז באוהלי הסבא ואב-הסבא¹⁸.

את המאמר הקטן ציווה עלי אבי לחזור ברבים ליד ה"שולחן" ביום הנ"ל אחרי התפלה.

ואת המאמר השלישי בזמן מסויים, כפי הרשום ברישומות הענינים של אותה תקופה.

אסור היה לאיש לדעת על המאמר השלישי. באותו זמן היה זה אצלי נסיון גדול, אך עמדתי גם בנסיון זה, היתה זו מלחמה גדולה עם עצמי.

בכלל אירעו אז בחיי התרחשויות וחוויות חדשות למעלה מכוחותי הצעירים בכדי להתגבר וללחום עם עצמי במדה הנדרשת ביחס אליהן.

משנת תרנ"א נגלה לפני עולם חדש, נתקלתי לראשונה בענינים רוחניים שכאלה. אבי החל ללמוד אתי חסידות, התחלתי להרגיש בנפשי שישנן הבנות וידעיות המשפיעות שלא לרצות בדברים שהאדם רוצה ולרצות במה שאינו רוצה.

ליל כ' נסלו תרצ"ד

רשימת המאסר

כן, - חושב הנני - אפשר אתפלל בחדר זה, ועדיין איני יודע מה גורלי, ומה גורל תפילתי היום, כי מי הוא היודע מה שְגָזְרָה ההשגחה העליונה. ופתאום והפתח נפתח והפקיד אומר: צאו הנה.

הזה הוא, הילקוט והשמיכה שלכם? שואל אותי בכעס ובהתרגשות. הפקיד השני איננו, רק איש חיל מזוין עומד הכן אצל הדלת, חרב חדה עם ברק מתנוצץ בידו השמאלית, וקנה רובה בידו הימנית, ושני סכינים ארוכים תלויים בחגורתו.

כן - עונה הנני - אלה שלי המה ואפשר תתנו לי הרשיון להתפלל ולהניח תפילין ברשותכם, הייתי מתפלל בחדר זה, בטובכם - במענה רך - תרשו לי להתמהמה כחמש עשר או עשרים מינוט תחת השגחתו של שומר להניח - מוציא אנכי התפילין מילקוטי - תפילין אלו כחק דתי.

לא - עונה בקצף גדול - טשטא⁴⁷ זשע או נאס טאָזשע חאָטיטיע אוסטראָ איש מאַלעלניע? נייעט - מה יש אצלכם, מעות, שעון, כלי כסף, וכלי זהב, כל מה שיש אצלכם תנו הנה כי האסיר אין לו הרשות להיות עמו חפצים טובים. פה יהיו שמורים, להיוצאים לחפשי נותנים להם חפציהם. להנשלחים שולחים גם חפציהם לשם, להמומתים, רחמנא-לצלן - מוסרים אחרי כן לבני ביתם.

מסרתי כל מה שהי' אצלי, ויספור וימנה ויכתוב בספר ויתן על ידי שובר בו כתוב כל מה שלקח אצלי: שעון פשוט, וחמשים ושמונה רובל.

ועתה - פונה להאיש חיל - הנני מוסר על ירך היארליק 26818 ותוליכהו אל ראש המערכה השישית, והוא כבר יודע החדר אנה להושיב את היארליק 26818. נצטויתי להגיד לך כי אתה תשא את הילקוט שלו, כי אזרח זה חולה הוא והבטיחו לו שירות.

כן אעשה. - עונה האיש חיל - איך יהי' עם השמיכה?

הנני מרשה לך - עונה הפקיד - להניח החרב בתערה, והקנה רובה בילקוטו, כי הוא בטח לא יברח מידך. בטוח הנני כי בשני אצבעות תוכל למלל פרעושים כאלו.

התפילין נשארו בידי והאיש חיל מניח את תכשיטיו, ומביט עלי בגאון ובעוז נמר, פותח לי הדלת והולכים אנחנו דרך מבוא, לא בהיר ולא חשוך, עד בואנו לשער ברזל.

שומרי השער, אנשי חיל מזוינים מבפנים ומבחוץ, עומדים כפסילי שיש עם כלי זינם. כולם שומרים את היארליקים הכלואים בששת המערכות, אשר כל מערכה מכילה - כפי שאומרים - מאה חדרים.

למראה תבניתו של שומרי ההולך בגאון ובצעדי גבר בעל תעודה רמה, ולמראה פני איש יהודי בעל זקן צהוב ומצנפת רבנית, שחוק קל מרחף על פני בני אדם הללו.

אחרי קריאתו של ראש השומרים את פתקת הסתר הנשלחה אל ראש מערכה הששית - והנחתו את חותמו עלי' ועל היארליק, פתחו את השער ונכנסנו ל"מדור השלישי".

* * *

מסכת גיהנם מדור שלישי

הולכים⁴⁸ אנחנו לימין השער אל מבוא אפל מואר בנרות קטנים, ומתחיל הנני להתחנן אל השומר

(47) מה זה? גם כאן ברצונכם לעשות בית תפילה?.

(48) [מהדורא קמא מהבא להלן נדפס בספר השיחות תרפ"ז ע' 264 ואילך].

לא רק לבקש אלא להתחנן במלא מובן המלה, כי יְרַשֶׁה לי להניח תפילין. ואגב הנני אומר לו, כי קשה לי ההילוך במהירות. לא, עונה השומר, ואם אתעקש יוליכני אל הקאַרצער.

מוסיף הנני להתחנן. תן לי חמשה מינוט, שלשה מינוט ומבאר הנני לו כי יהודי דתי הנני, ורק אכרוך התפילין על רגעים אחדים.

הוא מעשן מקטורת ומספר לי כי יודע הוא היטב מה זה תפילין. הוא הי' דר בעיר קטנה לא רחוק מן הבית הכנסת ויודע מה זה תפילה, ובכל זה לא יתן לי משאלתי.

הולכים אנחנו, הוא לפני ואני אחריו. ומכיון שראיתי אשר לא יְרַשֶׁנִי החלטתי להניח התפילין בהילוכי, והנחתי את התפלה של יד ולא הספקתי להניח את השל ראש וַיִּפְנֵי וַיִּדְחַפְנֵי אל שמאל מקום שם סולם ברזל הולכת מטה, וְאָפּוּל מכל השליכות ותודה לא-ל אשר לא שברתי ידי ורגלי.

בעמל רב עליתי איזה שליכות, פְּאָבִי גדול. מרגיש הנני כי בעת נפילתי נשבר ברזל חגורתי (שהנני נושא זה רבות בשנים), והברזל כנראה קרע את בשר בטני, וליבי מתכווץ מהכאב, עוד מעט ואתעלף.

עוד תראה - צועק עלי השומר - את המנה יפה אשר יכבדך הפקיד ראש המערכה הששית. ואז תשכח על רצונותיך ועל תפילותיך. כשתשכב כשלשה וארבעה ימים בין העכברים בחושך ואפלה ברפש וטיט, אז תשכיל להבין אשר בשפאלערנע אי אפשר לעשות בית תפילה של יהודים.

באים אנחנו אל המבוא הרחב, ועתה עוד עלי ללכת שלשה סולמות עָדִי אשר אבוא אל האצטבא השלישית, מקום מושב ראש המחלקה הששית ושם יִדִין אותי ראש המחלקה על החטא אשר חטאתי.

הוכרחתי לשבת על אחת השליכות לנוח, כי מעי כואבים לי מאד, ומרגיש הנני זוב דם מהפצע וחבורה, וההילוך כבד לי מאד.

מבליג הנני על כאבי. אוחוז הנני בפסי הברזל אשר בסולם ועולה בכבידות משליכה לשליכה. השומר כבר הנהו בסולם השלישי, ואנכי מרחש כזקן ושבור.

* * *

פרק ב' משנה א

רַבִּי אֱמִיר, אִיזוּ הָיָה דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּבְנוֹר לֹא הָאָדָם, כֹּל שֶׁהָיָה תִּפְאָרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאָרֶת לֹא מִן הָאָדָם. וְהָיָה זְהִיר בְּמִצְוָה קְלָה בְּכַחְמוֹרָה, שְׂאִין אֶתְּהָ יוֹדֵעַ מִתֵּן שֶׁכֶּרֶן שֶׁל מִצְוֹת. וְהָיָה מַחֲשֵׁב הַפֶּסֶד מִצְוָה בְּנֶגֶד שְׂכָרָה, וְשֹׁכֵר עֲבָרָה בְּנֶגֶד הַפֶּסֶד. הַסְתַּבֵּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאִין אֶתְּהָ כָּא לִידֵי עֲבָרָה, דַּע מַה לְמַעְלָה מִמֶּךָ, עֵינֵי רוּחָה וְאִין שׁוֹמְעֵת, וְכֹל מַעֲשֵׂיךָ בְּפֶסֶר נִבְתְּבִין:

נקודות משיחות קודש

מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר היא ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכרון הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והוה זהיר במצוה קלה כבחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחסידותא? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש לזהר בקלה כבחמורה, שכן שלימות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש חדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושי".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאוה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכרון הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"⁴ שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם⁵ שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"⁶. וכדברי הרמב"ם⁷, שמי שאומר ש"לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"⁸. הדרך השני, שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה בשבילם ("תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם"), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות⁹ שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"¹⁰. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה¹¹.

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיבורו, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברך ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב) - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסוימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי² מדייק "כל שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר האדם בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שישוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר³ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושי - יש לקיים את התורה כך שיהי ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכן קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי

(1) הושע יד, י. (2) להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. (3) ואתחנן ו. ה. (4) קהלת ז, כט. (5) הלכות תעניות רפ"ה. (6) שם רפ"א. (7) הלכות דעות רפ"ג. (8) ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפרישות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. (9) אגה"ת פ"ג. (10) ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. (11) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

יִבִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בִּידֶךָ וְשָׁבִית שְׁבִיב רַעֲיָא וְרֵאִיתָ
 בְּשִׁבְיָה אִשָּׁת יִפְתָּח־תָּאֵר וְחִשְׁקַת בָּהּ וְלִקְחַתָּ
 לָךְ לְאִשָּׁה רַעֲיָא יב וְהֵבֵאתָה אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ
 וּגְלַחָה אֶת־רֵאשָׁה וְעָשִׂתָה אֶת־צַפְרֹנֶיהָ רַעֲיָא:
 יג וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמַלְת שְׁבִיָּה מֵעֲלֶיהָ וַיֵּשְׁבָה
 בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָה אֶת־אִבִּיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יִרַח
 יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבַעֲלֹתָהּ וְהִיתָה
 לָךְ לְאִשָּׁה רַעֲיָא יד וְהָיָה אִם־לֹא חִפְצַת בָּהּ
 וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף
 לֹא־תִתְעַמְר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ רַעֲיָא: טו
 כִּי־תִהְיֶינָּה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֶבָהּ
 וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וַיִּלְדוּ־לָהּ בָּנִים הָאֶהְיֶבָהּ
 וְהַשְּׁנוּאָה וְהִיא הֵבֵן הַבְּכֹר לְשְׁנוּאָה: טז וְהָיָה
 בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יְהִי לָהּ לֹא
 יוֹכַל לְבַכֵּר אֶת־בְּנֵי־הָאֶהְיֶבָהּ עַל־פְּנֵי בֶן־

י ארי תפוק לאגחא קרבא על
 בעלי דכבך ומסרננון יי אלהך
 בידך ותשבי שביהון: יא וראית
 בשביה אתתא שפירת חזו
 ותתריעי בה ותסבה לך לאנתו:
 יב ותעלפה לגו ביתך ותגלח ית
 רישה ותרפי ית טופרנהא:
 יג ותעדי ית כסות שביה מנה
 ותימב בביתך ותכפי ית אבוהא
 וית אמה ירח יומין ובתר כן
 תעול לותה ותבעלפה ותהי לך
 לאנתו: יד ויהי אם לא תתריעי
 בה ותפטרנה לנפשה ונבנא לא
 תזבננה בכסף לא תתגר בה
 חלף די עניתה: טו ארי תהונן
 לגבר תרפין נשין חדא רחמתא
 וחדא שניאתא וילידן לה בנין
 רחמתא ושניאתא ויהי ברא
 בוכרא לשניאתא: טז ויהי
 ביומא דנחילון לבנוהי ית די יהי
 לה לית לה רשו לבכרא ית בר
 רחמתא על אפי בר שניאתא
 בוכרא: יז ארי ית בוכרא בר
 שניאתא יפרש למתן לה תרפין

רע"י

שתתנול: (יג) והסירה את־שמלת שביה. לפי
 שהם נאים, שהעובדי פוכבים בנותיקהם מתקשטות
 במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם: וישבה
 בביתך. בבית שמשמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא
 ונתקל בה, רואה בבכיתה, רואה בנוולה, כדי
 שתתגנה עליו: ובכתה את־אביה. כל כך למה?
 כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת
 ישראל מתקשטת וזו מתנולת: (יד) והיה אם־לא
 חפצת בה. הפתוב מבשרך שסופך לשנאותה:
 לא־תתעמר בה. לא תשתמש בה. בלשון פרסי
 קורין לעבדות וְשֵׁמוֹשׁ: עימראה. מיסודו של רבי

(י) בִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה. במלחמת הרשות הפתוב
 מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר: "ושבית
 שביו", שהרי כבר נאמר: "לא תחיה כל נשמה":
 ושבית שביו. לרבות פנענים שבתוכה, ואף על פי
 שהן מז' אמות: (יא) אִשָּׁת. אפלו אשת איש:
 ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר
 הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה
 באסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה,
 שנאמר אחריו: "כי תהיין לאיש וגו'", וסופו
 להוליד ממנה בן סורר ומורה, לךך נסמכו פרשיות
 הללו: (יב) וְעָשִׂתָה אֶת־צַפְרֹנֶיהָ. תגדלם כדי

הַשְּׁנוּאָה הַבְּכֹר: ^י כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׁנוּאָה
 יִכֹּר לְתֹת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ
 כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשֶּׁפֶט הַבְּכֹרָה כִּסְיִי: ^ס
^{ישראל} יִחַ כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוּרֵר וּמוֹרָה אֵינְנו
 שְׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אָמוּ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא
 יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם כִּסְיִי: ^{יט} וַתִּפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאָמוּ
 וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ:
 כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוּרֵר וּמוֹרָה
 אֵינְנוּ שְׁמַע בְּקִלְנוּ זוֹלָל וְסָבֵא: ^{כא} וּרְגַמְהוּ
 כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְמַת וּבַעֲרַת הָרַע
 מִקִּרְבָּךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ כִּסְיִי: ^{כב} ^{כח}
 שְׁנֵי כב וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשִּׁפְט־מֹת
 וְהוֹמַת וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ כִּסְיִי: ^{כג} לֹא־תָלִין
 נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרוּנוּ בַּיּוֹם הַהוּא
 כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמַתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

חלקין בכל די ישתכח לה ארי
 הוא ריש תקפה לה חזיא
 בכרותא: יח ארי יהי לגבר בר
 סטי ומרי ליתוהי מקבל למימר
 אבוהי ולמימר אמה ומלפן יתה
 ולא יקבל מנהון: יט ויחדון בה
 אבוהי ואמה ויפקון יתה לקדם
 סבי קרתה ולתרע בית דין
 אתרה: כ וימרון לסבי קרתה
 בננא דין סטי ומרי ליתוהי מקבל
 למימרנא זלל בסר וסבי חמר:
 כא וירגמנה פל גברי קרתה
 באבניא וימות ותפלי עבד דביש
 מבינה וכל ישראל ישמעון
 וידחלון: כב וארי יהי בגבר
 חובת דין דקטול ויתקטל
 ותצלוב יתה על צליבא: כג לא
 תבית נבלתה על צליבא ארי
 מקבר תקברנה ביוםא ההוא ארי
 על דחב קדם יי אצטלב ולא

כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תָּלוּי

רש"י

ישמענו ויראו. מכאן שצריך הכרזה בבית דין:
 פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה: (כב) וכי
 יהיה באיש חטא משפט־מות. סמיכות
 הפרשיות, מגיד שאם חסים עליו אביו או אמו,
 סוף שיצא לתרבות רעה, ויעבר עברות ויתחייב
 מיתה בבית דין: ותלית אתו על־עץ. (סנהדרין מה)
 רבותינו אמרו: פל הנסקלין נתלין, שנאמר: "כי
 קללת אלהים תלוּי", והמברך ה' בסקילה:
 (כג) כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תָּלוּי. זולולו של מלך
 הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישראל הם בניו,
 משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה,
 אחד נעשה שר ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, פל
 הרואה אותו אומר: 'השר תלוּי'. פל קללה
 שבמקרא, לשון הקל וזולול, כמו: (מ"א ב) 'והוא

משה הדרשן למדתי פן: (יז) פי שנים. (כ"ב קג)
 כנגד שני אחים: בכל אשר־ימצא לו. מכאן שאין
 הכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב
 כבמתוק: (יח) סורר. סר מן הדרך: ומורה.
 מסרב בדברי אביו, לשון ממרים: ויסרו אתו.
 (סנהדרין עא) מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו.
 בן סורר ומורה אינו חיב עד שיגנב ויאכל תרטימר
 בשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר: "זולל וסובא",
 ונאמר (משלי כג): "אל תהי בסובאי יין בזוללי
 בשר למו" (סנהדרין עב). ובן סורר ומורה נהרג על
 שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו: סוף שמכלה
 ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד
 בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה:
 ימות זכאי ואל ימות חיב: (כא) וְכָל־יִשְׂרָאֵל

נָתַן לְךָ נִחְלָה כס"י: ס כב א לֹא־תִרְאֶה אֶת־
שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שׁוֹי נְדָחִים וְהִתְעַלְמַתָּ
מֵהֶם הַשֶּׁבַע תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ כס"י: ב וְאִם־לֹא
קָרֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִסְפָּתוּ
אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אָחִיךָ
אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ כס"י: ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹז וְכֵן
תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֹדֹת
אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֵּאבְדַּ מִמֶּנּוּ וּמִצֵּאתָהּ לֹא תֹכֵל
לְהִתְעַלֵּם כס"י: ד לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹז אָחִיךָ
אוֹ שׁוֹרוֹ נִפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמַתָּ מֵהֶם הֲקָם
תְּקִים עִמּוֹ כס"י: ה לֹא־יְהִיָּה כְּלִי־גֹבֵר עַל־
אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֹּבֵר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי
תֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהֵי כס"י: פ
וְכִי יִקְרָא קוֹן־צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ |
אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרְחִים אוֹ בִיעִים וְהָאֵם
רִבְצָת עַל־הָאֲפֹרְחִים אוֹ עַל־הַבִּיעִים לֹא־
תִּקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים כס"י: ז שְׁלַח תְּשַׁלַּח וְאֶת־הַבָּנִים

תִּסָּאב ית ארעך די יי אלהך יהב
לך אחסנא: א לא תחזי ית תורא
דאחורף או ית אמרה דטען
ותתכבש מנהון אתבא תתיכנון
לאחורף: ב ואם לא קרב אחורף
לותך ולא ידעת לה ותכנשנה לגו
ביתך ויהי עמך עד דיתבע אחורף
יתה ותתיכנה לה: ג וכן תעבד
לתורה וכן תעבד לכסותה וכן
תעבד לכל אבדת אחורף די תיבד
מנה ותשכחנה לית לך רשו
לתתפסא: ד לא תחזי ית
תמרא דאחורף או תורה רמן
בארחא ותתכבש מנהון אקמא
תקים עמה: ה לא יהי תקון זין
דגבר על אתתא ולא יתקן גבר
בתקוני אתתא ארי מרחק קדם יי
אלהך כל עבד אלין: ו אי (אר) יערע
קנא דצפרא קדמך בארחא
בכל אילן או על ארעא אפרחין
או בעין ואמא רבעא על אפרחין
או על בעין לא תסב אמא על
בניא: ז שלחא תשלח ית אמא

אֶת־הַבָּנִים וְאֶת־הַבָּנִים

רש"י

להטעין משאו שגפל מעליו: עמו. עם בעליו, אכל
אם הלך וישב לו ואמר: הואיל ועליך מצוה אם
רצית לטעון טען", פטור: (ה) לא־יְהִיָּה כְּלִי־גֹבֵר
עַל־אִשָּׁה. (ספרי. נויר פ"א) שתהא דומה לאיש, כדי
שתלך בין האנשים, שאין זו אלא לשם נאוף:
וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֹּבֵר שִׁמְלַת אִשָּׁה. לילך לישב בין
הנשים. דבר אחר: שלא ישיר שער הערוה ושער
של בית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא
לבוש המביא לידי תועבה: (ו) כִּי יִקְרָא. פרט
למזמן: לא־תִקַּח הָאֵם. (חולין קמ) בעודה על בניה:
(ז) לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְגו'. (שם קמב) אם מצוה קלה

קלני קלה נמרצת": (א) וְהִתְעַלְמַתָּ. כובש עין
כאלו אינו רואהו: לא־תִרְאֶה וְהִתְעַלְמַתָּ. לא תראה
אותו שתתעלם ממנו, זהו פשוטו. (ב"מ ל) ורבותינו
אמרו: פעמים שאתה מתעלם וכו': (ב) עַד דְּרַשׁ
אָחִיךָ. (ב"מ כז) וכי תעלה בלבבך שיתנהו לו קדם
שידרשהו? אלא דרשהו שלא יהא רמאי: וְהִשְׁבַּתוּ
לוֹ. שתהא בו השבה, שלא יאכל בביתך כדי דמיו
ותתבעם ממנו. מכאן אמרו: כל דבר שעושה
ואוכל, יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל, ימכר:
(ג) לֹא תֹכֵל לְהִתְעַלֵּם. לכבש עינך כאלו אינך
רואה אותו: (ד) הֲקָם תְּקִים. (ב"מ לב) זו טעינה,

תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֵאֲרַכְתָּ יָמִים כְּשִׁי׃: ם
 שְׁלִישִׁי ח כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֵה
 לְגַגְּךָ וְלֹא־תֵשִׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל
 מִמֶּנּוּ כְּשִׁי׃: ט לֹא־תִזְרַע כְּרִמָּה כְּלֵאִים פְּנֵי־תִקְדָּשׁ
 הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת
 הַכֶּרֶם כְּשִׁי׃: ם לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר־וּבַחְמוֹר
 יַחְדָּו כְּשִׁי׃: יא לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָו צֶמֶר וּפְשָׁתִים
 יַחְדָּו כְּשִׁי׃: ם יב גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע
 בְּנֵפּוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה־בָּהּ כְּשִׁי׃: ם יג כִּי־
 יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה כְּשִׁי׃: יד וְשֵׁם
 לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רַע
 וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ
 וְלֹא־מִצְאָתִי לָהּ בְּתוּלִים כְּשִׁי׃: טו וְלָקַח אָבִי
 כְּתִיב הַנֶּעַר קְרִי הַנֶּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאֹו אֶת־בְּתוּלִי
 כְּתִיב הַנֶּעַר קְרִי הַנֶּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה כְּשִׁי׃:

רש"י

לשון קדש, כמו: (ישעיה סה) "אל תגע בי כי קדשתיך": המלאה. זה מלוי ותוספת שהזרע מוסיף: (י) לא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר וּבַחְמוֹר. (ב"ק נד) הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא: (יא) שַׁעֲטָנָו. לשון ערוב, ורבותינו פָּרְשׁוּ: שוּע, טווי ונוז: (יב) גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ. (יבמות ד. ספרי) אף מן הפלאים, לכה סמך הכתוב: (יג) וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה. סופו: (יד) וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים. עברה גוררת עברה: עבר על (ויקרא יט) "לא תשנא", סופו לבא לידי לשון הרע: אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת. (ספרי) מפאן שאין אומר דבר, אלא בפני בעל דין: (טו) אָבִי הַנֶּעֲרָה וְאִמָּהּ. (שם) מי שגדלו גדולים הרעים, יתבוז עליה:

וזה בניא תסב לך בדיל דייטב לך ותוריק יומין: ח ארי תבני ביתא חדתא ותעבד תיקא לאגרוך ולא תשוי חובת דין דקטול בביתך ארי יפל דנפל מנה: ט לא תזרע כרמך ערובין דילמא תסתאב דמעט זרעא די תזרע ועללת כרמא: י לא תרדי בתורא ובחמרא כחדא: יא לא תלבש שעטנא עמר וכתן מחבר כחדא: יב כרספדין תעבד לך על ארבע כסותך די תכסי בה: יג ארי יסב גבר אתתא ויעול לותה ויסננה: יד וישוי לה תסקופי מלין ויפק עלה שום ביש וימר ית אתתא הדא נסבית ועלית לותה ולא אשכחית לה בתולין: טו ויסב אבוהא (נ"א אבוהי) דעולמתא ואמה ויפקון ית בתולי עולמתא לקדם סבי כרתא לתרע בית דין אתרא:

שאין בה חסרון פיס, אמרה תורה: "למען ייטב לך והארכת ימים", קל וחמר למתן שכרן של מצוות חמורות: (ח) כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ. אם קימת מצות שלוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לקרם ושדה ולבגדים נאים, לכה נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם: 'תקא', כגון תיק שמשמר מה שבתוכו: כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל. ראוי זה ליפל, ואף על פי כן לא תתגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלין זכות על ידי זכאי, וחוב על ידי חייב: (ט) כְּלֵאִים. (קידושין לט. חולין פב) חטה וישעורה וחרצן במפלת יד: פְּנֵי־תִקְדָּשׁ. כתרגומו: 'תסתאב', כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין לגנאי כגון אסור, נופל בו

טז וְאָמַר אָבִי הַנְּעֵרָה אֶל־הַזְּקָנִים
 אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה
 וַיִּשְׁנֶאֱהָ כס"ז: ז' וְהֵנְהָהוּא שָׁם עַל־לֵיל דְּבָרִים
 לְאָמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבִתְךָ בְּתוֹלָיִם וְאֵלֶּה
 בְּתוֹלֵי בְתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לִפְנֵי זְקֵנֵי
 הָעִיר כס"ז: יח וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־
 הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ כס"ז: יט וְעִנְשׂוּ אֹתוֹ מֵאֵה
 כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנְּעֵרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם רַע
 עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹת־הִיָּה לְאִשָּׁה לֹא־
 יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יְמֵיו: ס כִּי־אִם־אִמַּת הִיָּה
 הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְּתוֹלָיִם כְּתִיב לַנְּעֵר
 קְרִי לַנְּעֵרָה כס"ז: כא וְהוֹצִיאֹו אֶת־
 קְרִי הַנְּעֵרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקֹלוּהָ אַנְשֵׁי
 עִירָהּ בְּאֶבְנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבִלָה
 בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע
 מִקֶּרְבָּךְ כס"ז: ס כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב אִם־
 אִשָּׁה בְּעַלְת־בַּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ
 הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע
 מִיִּשְׂרָאֵל כס"ז: ס כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נַעַר קְרִי

נַעֲרָה בְּתוֹלָה מְאֹרְשָׁה לְאִישׁ

רש"י

(טז) וְאָמַר אָבִי הַנְּעֵרָה. (שם) מְלַמֵּד שְׂאִין רְשׁוֹת
 לְאִשָּׁה לְדַבֵּר בְּפָנֵי הָאִישׁ: (יז) וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה.
 (שם) הָרִי זֶה מְשָׁל: מִתְחַוְּרִין הַדְּבָרִים בְּשְׂמֵלָה:
 (יח) וַיִּסְרוּ אֹתוֹ. מְלָקוֹת (כְּתוּבוֹת מו): (כ) וְאִם־
 אִמַּת הִיָּה הַדָּבָר. (שם) בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, שְׁזִנְתָהּ
 לְאַחַר אַרְוִסִין: (כא) אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ.
 (כְּתוּבוֹת מו) רְאוּ גְדוּלְמֵי שְׁגָדֵלְתָם: אַנְשֵׁי עִירָהּ.

(ספרי) בְּמַעֲמַד כָּל אַנְשֵׁי עִירָהּ: לְזִנוֹת בֵּית אָבִיהָ.
 כְּמוֹ: בְּבֵית אָבִיהָ: (כב) וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם. (ספרי)
 לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה חַדוּדִים, שְׂאִין הָאִשָּׁה נְהַגִּית מֵהֶם.
 גַּם, לְרִבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם (סְפָרִים אַחֲרִים:
 מְאַחֲרֵיהֶם). (שם) דָּבָר אַחַר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", לְרִבּוֹת
 אֵת הַזֶּה, שְׂאִם הִיָּתָה מְעַבְּרַת אֵין מִמְתִּינִין לָהּ עַד
 שְׁתֵּלֵד: (כג) וּמִצָּאָה אִישׁ בָּעִיר. (עֲרִכִין ז) לְפִיכָף

גְּבֵר בְּקִרְתָּא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה: כּוּ וְתִפְקֹן יַת תְּרוּיָהוֹן לְתַרְע קִרְתָּא הֵיא וְתִרְגְּמוּן יִתְהוֹן בְּאַבְנֵיָא וַיִּמּוּתוּן יַת עוֹלָמְתָא עַל עֶסֶק דִּי לֹא צֹחַת בְּקִרְתָּא וַיַּת גְּבָרָא עַל עֶסֶק דְעַנְי יַת אֶתְת חֲבֵרָה וְתַפְלִי עֶבֶד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ: כה ואם בְּחִקְלָא יִשְׁפַח גְּבֵר יַת עוֹלָמְתָא דְמֵאַרְסָא וַיִּתְקַף בֵּיה גְּבָרָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וַיִּתְקַטֵּל גְּבָרָא דְשָׁכַב עִמָּה בְּלַחֲדוּהִי: כו וְלְעוֹלָמְתָא לֹא תַעֲבֹד מִדְעַם לִית לְעוֹלָמְתָא חוֹבַת דִּין דְקִטּוּל אָרִי כְּמָא דִיקוּם גְּבָרָא עַל חֲבֵרָה וַיִּקְטַלְהָ נֶפֶשׁ בֶּן פִּתְגָמָא הַדִּין: כז אָרִי בְּחִקְלָא אִשְׁפַּחַה צֹחַת עוֹלָמְתָא דְמֵאַרְסָא וְלִית דְּפִרִיק לָה: כח אָרִי יִשְׁפַח גְּבֵר עוֹלָמְתָא בְּתִלְתָּא דִי לֹא מֵאַרְסָא וַיִּחַדְנֵה וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וְיִשְׁתַּפְּחוּן: כט וַיִּתֵּן גְּבָרָא דִישְׁכּוּב עִמָּה לְאַבּוּהָא דְעוֹלָמְתָא חֲמִשִּׁין סְלַעִין דְכֶסֶף וְלָה תְהִי לְאַנְתּוּ חֶלֶף דִּי עֲנִיָּה לִית לָה רֶשׁוּ לְמַפְטָרָה פֶּל יוֹמוּהִי: א לֹא יִסַּב גְּבֵר יַת אֶתְת אַבּוּהִי וְלֹא יִגְלִי בְּנֶפֶא דְאַבּוּהִי: ב לֹא יִדְפִי דְפִסִיק וְדִמְחַבֵּל

וּמִצָּאָהּ אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה כִּסִּי: כד וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאַבְנִים וּמָתוּ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָר קְרִי הַנֶּעֱרָר עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁת רַעְהוּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ס כה וְאִם־בְּשֹׁדֵה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָר קְרִי הַנֶּעֱרָרָה הַמְּאֲרֶשֶׁה וְהַחֲזִיקָבֵיה הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּה לְבָדוּ: כו כְּתִיב וּלְנֶעֱרָר קְרִי וְלַנֶּעֱרָרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין כְּתִיב לְנֶעֱרָר קְרִי לְנֶעֱרָרָה חֲטָא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יִקּוּם אִישׁ עַל־רַעְהוּ וְרַצְחוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדְּבַר הַזֶּה כִּסִּי: כז כִּי בְּשֹׁדֵה מִצָּאָה צִעֲקָה כְּתִיב הַנֶּעֱרָר קְרִי הַנֶּעֱרָרָה הַמְּאֲרֶשֶׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָה: ס כה כִּי־יִמְצָא אִישׁ כְּתִיב נֶעֱרָרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרֶשֶׁה וְתַפְשֶׂה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצָאוּ: כט וְנָתַן הָאִישׁ הַשָּׁכַב עִמָּה לְאָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָר קְרִי הַנֶּעֱרָרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹא־תְהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לְאִיּוֹכַל שְׁלַחָה פְּלִימִיו: ס כה לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁת אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה בְּנֶפֶא אָבִיו כִּסִּי: ס ב לֹא־יִבֵּא פְּצוּע־דְּכַפָּא

רש"י

שָׁכַב עִמָּה, פְּרָצָה קוֹרְאָה לְנֹכַח, הָא אֵלוּ יִשְׁכְּבָה בְּבֵיתָהּ, לֹא אֲרַע לָה: (כו) כִּי כַּאֲשֶׁר יִקּוּם וְגו'. לְפִי פְּשׁוּטוּ זֶהוּ מִשְׁמַעוּ: כִּי אֲנוּסָה הִיא, וּבְחִזְקָה עָמַד עָלֶיהָ, כְּאָדָם הָעוֹמֵד עַל חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ. (פסחים כה. סנהדרין עג) וְרַבּוּתֵינוּ דְרִשׁוּ בוּ: הָרִי זֶה כָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמַד וְכו': (א) לֹא־יִקַּח. (קידושין סז) אֵין לוֹ בֵּיה לְקוּחִין, וְאֵין קוּדוּשִׁין תּוֹפְסִין בֵּיה: (יבמות לג) שוֹמְרַת יָכֶם שֶׁל אָבִיו, הָרְאוּיָה לְאָבִיו, וְהָרִי כְּכֹר הוֹזְקָר עָלֶיהָ מִשׁוּם: (ויקרא יח) "עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ?" אֵלָּא לְעֹבֵר עַל זֶה בְּשִׁנֵי לְאוּיָן, וְלִסְמָךְ לָה: "לֹא יָבֵא מִמְּזוֹר", לְלַמֵּד שְׂאִין מִמְּזוֹר (אֵלָּא) מִחֻבֵי פְּרִיטוֹת, וְקַל וְחֹמֶר מִחֻבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, שְׂאִין בְּעֲרִיּוֹת מִיתַת בֵּית דִּין שְׂאִין בֵּיה פְּרִיט: (ב) פְּצוּע־דְּכַפָּא. (יבמות עז)

וּכְרוֹת שִׁפְכָה בְּקֹהֵל יְהוָה כְּשִׁי: ס ג לֹא־יִבֵּא
 מִמְּזֹר בְּקֹהֵל יְהוָה גַּם דְּוֹר עֵשִׂוִּי לֹא־יִבֵּא לוֹ
 בְּקֹהֵל יְהוָה כְּשִׁי: ס ד לֹא־יִבֵּא עֲמוֹנִי וּמִזְרָאִי
 בְּקֹהֵל יְהוָה גַּם דְּוֹר עֵשִׂוִּי לֹא־יִבֵּא לָהֶם
 בְּקֹהֵל יְהוָה עַד־עוֹלָם כְּשִׁי: ה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר
 לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלְחֵם וּבַמִּים בַּדֶּרֶךְ
 בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת־
 בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נְהַרִים
 לְקַלְלֶךָ כְּשִׁי: ו וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ
 אֶל־בַּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־
 הַקַּלְלָה לְבִרְכָה כִּי אָהַבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 ז לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וּטְבַתָּם כָּל־יְמֶיךָ
 לְעוֹלָם כְּשִׁי: ס רִבְעִי ח לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי
 אַחֲוֶיךָ הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי כִּי־גַר הָיִיתָ
 בְּאֶרֶצוֹ כְּשִׁי: ט בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דְּוֹר
 שְׁלִישִׁי יִבֵּא לָהֶם בְּקֹהֵל יְהוָה כְּשִׁי: ס י כִּי־תִצֵּא
 מִחֲנֵה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רַע כְּשִׁי:

לְמַעַל בְּקֹהֵל דִּי: ג לֹא יִדְפִי
 מִמְּזֹרָא לְמַעַל בְּקֹהֵל דִּי אָף
 דְּרָא עֵשִׂוִּיָּא לֹא יִדְפִי לֵה לְמַעַל
 בְּקֹהֵל דִּי: ד לֹא יִדְפוֹן עֲמוֹנָאִי
 וּמִזְרָאִי לְמַעַל בְּקֹהֵל דִּי אָף
 דְּרָא עֵשִׂוִּיָּא לֹא יִדְפִי לְהוֹן
 לְמַעַל בְּקֹהֵל דִּי עַד עָלָם:
 ה עַל עֶסְק דִּי לֹא עָרְעוּ יִתְכוּן
 בַּלְחָמָא וּבַמַּיָא בְּאַרְחָא בְּמִפְקָבוֹן
 מִמִּצְרַיִם וְדִי אָגַר עַלְךָ יִתְ בַּלְעָם
 בְּרַ בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרָם דִּי עַל פֶּתַח
 לְלִשְׁוִיָּתְךָ: ו וְלֹא אָבִי יִי אֱלֹהֶיךָ
 לְקַבְּלָא מִן בַּלְעָם וַהֲפֹךְ יִי אֱלֹהֶיךָ
 לְךָ יִתְ לְוִטִין לְבִרְכּוֹן אֲרִי רַחֲמֶיךָ יִי
 אֱלֹהֶיךָ: ז לֹא תִתְבַּע שְׁלִמְהוֹן
 וּטְבַתְּהוֹן כָּל יוֹמֶיךָ לְעָלָם: ח לֹא
 תִרְחֹק אֲדוּמָאָה אֲרִי אַחֲוֶיךָ הוּא
 לֹא תִרְחֹק מִצְרָאָה אֲרִי דִי
 הוּיָתָא בְּאַרְעָה: ט בָּנִין דִּי
 יִתְוָלְדוּ לְהוֹן דְּרָא תְּלִיתָאָה יִדְפִי
 לְהוֹן לְמַעַל בְּקֹהֵל דִּי: י אֲרִי
 תְּפוּק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלִי דְּכַבְּךָ
 וְתִסְתַּמַּר מִכָּל מִדְעָם בִּישׁ:

רש"י

שִׁנְפָּצְעוּ או שִׁנְדָּכָאוּ בִּיצִים שְׁלוֹ: וּכְרוֹת שִׁפְכָה.
 שִׁנְכַרְתָּ הַגִּיד וְשׁוּב אֵינּוּ יוֹרָה קְלוּחַ זָרַע, אֶלֶּא
 שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹתָת וְאֵינּוּ מוֹלִיד: (ג) לֹא־יִבֵּא מִמְּזֹר
 בְּקֹהֵל ה'. לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית: (ד) לֹא־יִבֵּא
 עֲמוֹנִי. לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית: (ה) עַל־דְּבַר. (ספרי)
 עַל הָעֶצֶה שִׁיעֲצוּ אֶתְכֶם לְהַחֲטִיאֲכֶם: בַּדֶּרֶךְ.
 בְּשִׁהֲיִיתֶם בְּטְרוּף: (ז) לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם. (שם)
 מִכָּל שְׁנָאֵמַר: "עֲמֹךָ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ", יְכַל אָף זֶה
 בֶּן? תְּלִמוּד לומֵר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם": (ח) לֹא־
 תִתְעַב אֲדָמִי. לְגַמְרִי, וְאָף עַל פִּי שְׂרָאוּי לְךָ
 לְתַעֲבוּ, שִׁיָּצֵא בְּחֶרֶב לְקִרְבְּךָ: לֹא־תִתְעַב מִצְרִי.
 מִכָּל וְכָל, אָף עַל פִּי שְׂרָקוּ זְכוּרֵיכֶם לִיאֹר. מֵה
 טַעַם? שֶׁהֵיוּ לָכֶם אַכְסֵנְיָא בְּשַׁעַת הַדְּחָק. לְפִיכָף:
 (ט) בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דְּוֹר שְׁלִישִׁי וְגו' .
 וְשָׂאָר הָאֲמוֹת מִתְּרִין מִיָּד, הָא לְמִדַּת שְׁהַמְחִטִּיא
 לְאָדָם, קָשָׁה לוֹ מִן הַהוֹרְגוֹ, שְׁהַהוֹרְגוֹ, הוֹרְגוֹ
 בְּעוֹלָם הַהָא, וְהַמְחִטִּיא, מוֹצִיאֹ מִן הָעוֹלָם הַהָא
 וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא. לְפִיכָף אָדוּם שְׁקָדְמָם בְּחֶרֶב לֹא
 נִתְעַב, וְכֵן מִצְרַיִם שְׁטַבְעוּם, וְאֵלוּ שְׁהַחֲטִיאוּם,
 נִתְעַבּוּ: (י) כִּי־תִצֵּא וְגו' וְנִשְׁמַרְתָּ. שְׁהַשְׁטֵן

כ"ה כִּי־יְהִי־בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יְהִי טְהוֹר
מִקְרַה־לַּיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה כס"י: יב וְהָיָה לַפְּנוֹת־עָרֵב
יִרְחֹץ בַּמַּיִם וַיִּכְבֵּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ
הַמַּחֲנֶה כס"י: יג וַיֵּד תְּהִיָּה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ כס"י: יד וַיִּתֵּד תְּהִיָּה לְךָ
עַל־אֹזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרַתָּה בָּהּ
וְשָׁבַת וְכִסִּיתָ אֶת־צַעֲתְךָ כס"י: טו כִּי יִהְיֶה
אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתַת
אִיבֶיךָ לַפְּנִיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה
בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ כס"י: טז לֹא־
תִּסְגֹּר עֵבֶד אֶל־אֲדָנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֵל אֵלֶיךָ מֵעַם
אֲדָנָיו כס"י: יז עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־
יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: טח
לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יְהִי
קְדֹשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל כס"י: יט לֹא־תָבִיא אֶתְנֵן זוֹנָה

יא אַרְי יְהִי בְךָ גִבֹר דִּי לֹא יְהִי
דְכִי מִקְרַה לַיְלָא וַיִּפּוֹק לַמִּבְרָא
לְמִשְׁרִיתָא לֹא יַעוּל לְגו
מִשְׁרִיתָא: יב וְיְהִי לַמִּפְנֵי רַמְשָׁא
יִסְחִי בְמִיָּא וְכַמְעַל שְׁמִשָׁא יַעוּל
לְגו מִשְׁרִיתָא: יג וְאַתְר מִתְקַן
יְהִי לְךָ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתִפּוֹק
תַּמָּן לְבָרָא: יד וְסִפְתָּא תְּהִי לְךָ
עַל זִינְךָ וְיְהִי בְּמִסְפָּקָךָ לְבָרָא
וְתַחֲפֵר בָּהּ וְתַתּוּב וְתַכְסִּי יֵת
מִסְפָּקָךָ: טו אַרְי יֵי אֱלֹהֶיךָ
שְׁכַנְתָּהּ מִהֶלְכָּא בְּגו מִשְׁרִיתָךָ
לְשׁוֹבוֹתָךָ וְלַמְמַסֵּר בְּעַלִּי דְכַבְּךָ
קְדָמָךָ וְתַחֲי מִשְׁרִיתָךָ קְדִישָׁא וְלֹא
יִתְחַזִּי בְךָ עֲבַרְתָּ פִתְגָם וְיַתּוּב
מִימְרָה מִלְּאוֹטָבָא לְךָ: טז לֹא
תִמְסַר עֶבֶד עַמְמִין לִיד רַבּוּנָה
דִּישְׁתַּזְב לְוִתְךָ מְלֻת רַבּוּנָה:
יז עַמָּךְ יִתֵּב בִּינְךָ בְּאַתְרָא דִּי
יִתְרַעֵי בְּחֵדָא מִן קְרִיבֶיךָ בְּדִיטֵב
לָהּ לֹא תוֹנְנָה: יח לֹא תְהִי אֶתְתָּא
מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבֹר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב
גִבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְתָּא אָמָא:
יט לֹא תַעַל אַגְר זַנִּיתָא וְחוּלְפֵן

רש"י

יִשְׂרָאֵל שְׁפָרַח מַחוּצָה לְאָרֶץ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל:
(יח) לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה. מִסְפָּקָתָא, מִקְדֻשָּׁת וּמְזֻמָּנָת
לְזִנּוֹת: וְלֹא־יְהִי קְדֹשׁ. (סנהדרין נד) מְזֻמָּן לְמִשְׁכַּב
זְכוּר, וְאוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם: 'לֹא תְהִי אֶתְתָּא מִבְּנוֹת
יִשְׂרָאֵל לְגִבֹר עֶבֶד', שְׂאֵף זֶה מִסְפָּקָתָא לְבַעֲלֵילַת זְנוֹת
הִיא, מֵאַחַר שְׂאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ, שְׁתַּרִּי
הִקְשׁוּ לְחַמּוֹר, שְׁנֵאֲמַר: (בראשית כב) "שָׁבוּ לָכֶם פֶּה
עִם הַחַמּוֹר", עִם הַדּוּמָה לְחַמּוֹר, וְלֹא יִסֵּב גִבְרָא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְתָּא אָמָא, שְׂאֵף הוּא נַעֲשֶׂה קְדֹשׁ
עַל יְדֵהּ, שְׁכָל בְּעִילוֹתָיו בְּעִילוֹת זְנוֹת, שְׂאִין
קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ: (יט) אֶתְנֵן זַנִּיתָא. נִתְּן לָהּ
טָלָה בְּאַתְנָנָה, פָּסוּל לְהַקְרִיבָהּ: וּמַחֲרִיר פְּלָב.

מִקְטָרַג בְּשַׁעַת הַסַּפְּנָה: (יא) מִקְרַה־לַּיְלָה. דְּבַר
הַכְּתוּב בַּהֲוָה: וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. זֶה מִצְוֹת
עֲשֵׂה: לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה. זֶה מִצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה. וְאַסוּר לִיכְנֵס לַמַּחֲנֶה לוֹיָהּ, וְכָל שְׁפָן
לַמַּחֲנֶה שְׁכִינָה (פסחים סח): (יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת־
עָרֵב. סְמוּךְ לְהַעֲרֵב שְׁמִשׁוֹ יִטְבַּל, שְׂאִינוּ טְהוֹר בְּלֹא
הַעֲרֵב שְׁמִשׁ: (יג) וַיֵּד תְּהִיָּה לְךָ. כְּתַרְגוּמוֹ, כְּמוֹ:
(במדבר ב) "אִישׁ עַל יְדוֹ": מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּץ
לְעֵנָן: (יד) עַל־אֹזְנֶךָ. לְכַד מִשְׁאֵר כְּלֵי תְשַׁמִּישְׁךָ:
אֹזְנֶךָ. כְּמוֹ כְּלֵי זִינְךָ: (טו) וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ.
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲרוֹת דְּבָר: (טז) לֹא־תִסְגֹּר
עֶבֶד. כְּתַרְגוּמוֹ. דְּבָר אַחֵר: אֶפְלוֹ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל

וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכַל-גֹּדֶר כִּי
 תֹּעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם-שְׁנֵיהֶם כִּסְ"י: ם כ לֹא-
 תִּשְׂיךְ לְאַחֶיךָ גֵּשֶׁף כֶּסֶף גֵּשֶׁף אֶכֶל גֵּשֶׁף
 כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׂךְ כִּסְ"י: כא לַנְּכָרִי תִּשְׂיךְ
 וְלֹא-אֶחֱיךָ לֹא תִשְׂיךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכֹל מִשְׁלַח יָדְךָ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-
 שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ כִּסְ"י: ם כב כִּי-תִדְרֹךְ גֹּדֶל לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי-דָרַשׁ יַדְרִשְׁנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא כִּסְ"י: כג וְכִי
 תִּחְדַּל לְגֹדֶר לֹא-יְהִי בְּךָ חֲטָא: כד מוֹצֵא
 שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נִדְּבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ כִּסְ"י: ם חמישי
 כה כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךָ
 שְׂבַעְךָ וְאֶל-כֹּלֶיךָ לֹא תִתֵּן כִּסְ"י: ם כו כִּי תָבֹא
 בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטְפַת מְלִילַת בֵּידֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא
 תִּנְיֵף עַל קִמַּת רֵעֶךָ כִּסְ"י: ם כז א כִּי-יִקַּח
 אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-חֵן
 בְּעֵינָיו כִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ

כָּלֵב לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהִי
 לְכָל גֹּדְרָא אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יי
 אֱלֹהִי אִף תְּרוּיָהוּן: כ לֹא תְרַבִּי
 לְאַחֶיךָ רַבִּית כֶּסֶף רַבִּית עֲבוּר
 רַבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:
 כא לְכַר עֲמִמִּין תְּרַבִּי וְלֹא-חֶוֹךְ לֹא
 תְרַבִּי בְדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יי אֱלֹהִי
 בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֲרַעָא דִּי
 אַתְּ עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ: כב אֲרִי
 תִּדְרֹךְ גֹּדֶר קָדָם יי אֱלֹהִי לֹא תֵאָחֵר
 לְשִׁלְמוֹתָהּ אֲרִי מִתְבַּע וְתִפְעֻנָה יי
 אֱלֹהִי מִנְּךָ וִיְהִי כֶךָ חוֹבָא:
 כג וְאֲרִי תִתְמַנַּע לְמַנְדֵּר לֹא יְהִי
 כֶךָ חוֹבָא: כד אֲפָקוֹת סִפְוֹתָךְ
 תִּטְרֹךְ וְתַעֲבֹד כְּמָא דִּי נִדְרַתָּא קָדָם
 יי אֱלֹהִי נִדְבַתָּא דִּי מִלְּתָא
 בְּפוּמָךְ: כה אֲרִי תִתְגַּר בְּכַרְמָא
 דְּחִבְרָךְ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כִּנְפֹשֶׁךָ
 שְׂבַעְךָ וְלִמְאֵנָךְ לֹא תִתֵּן: כו אֲרִי
 תִתְגַּר בְּקִמַּתָּא דְּחִבְרָךְ וְתִקְטוֹף
 דְּמִלִּין בֵּידְךָ וּמַגְלָא לֹא תִרִים עַל
 קִמַּתָּא דְּחִבְרָךְ: א אֲרִי יִסַּב גְּבוּר
 אַתְתָּא וְיִבְעֻלָּנָה וִיְהִי אִם לֹא
 תִשְׁפַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהִי אֲרִי
 אֲשַׁפַּח בָּהּ עֲבֹרַת פְּתָגָם וְיִכְתּוּב

רש"י

הַחֲלִיף שָׁה בְּכָלֵב: גַּם-שְׁנֵיהֶם. (כ"ק סה) לְרַבּוֹת
 שְׁנוּיָהֶם, כְּגוֹן חֲטָיִם וְעֲשָׂאֵן סֵלַת: (כ) לֹא-תִשְׂיֵךְ.
 אֲזַהְרָה לַלוּהָ, שְׁלֹא יִתֵּן רַבִּית לְמַלְוָה, וְאַחַר כֵּן
 אֲזַהְרָה לְמַלְוָה: (ויקרא כה) "אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ
 בְּנִשְׂךָ" (כ"מ ע): (כא) לַנְּכָרִי תִשְׂיֵךְ. וְלֹא לְאַחֶיךָ,
 (שם) לֹא הֵבֵא מִכֶּלֶל עֲשֵׂה. עֲשֵׂה, לְעַבְרֵי עֲלִיו בְּשֵׁנִי
 לְאוּיִן וְעֲשֵׂה: (כב) לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ. (ספרי)
 שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וְלִמְדוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא:
 (כד) מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר. (ר"ה ו) לִיתֵּן עֲשֵׂה

עַל לֹא תַעֲשֶׂה: (כה) כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ. (כ"מ)
 פֹּה בְּפוּעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר: כִּנְפֹשֶׁךָ. כְּמָה שֶׁתִּרְצֶה:
 שְׂבַעְךָ. וְלֹא אֲכִילָה גִּסָּה: וְאֶל-כֹּלֶיךָ לֹא תִתֵּן.
 מִכָּאֵן שְׁלֹא דִבְרָה תוֹרָה אֵלָּא בְּשַׁעַת הַבְּצִיר, בְּזִמְן
 שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לְכִלְיוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֲכָל אִם כָּא
 לְעֵדֶר וְלִקְשָׁקֶשׁ, אֵינּוּ אוֹכֵל: (כו) כִּי תָבֹא בְּקִמַּת
 רֵעֶךָ. (כ"מ פ"ו) אִף זֶה בְּפוּעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר:
 (א) כִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר. מִצְוָה עֲלָיו לְגַרְשָׁהּ,
 שְׁלֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו (סְפָרִים אַחֲרִים: מִצְוָה שְׁלֹא

וְשִׁלַּחַה מִבֵּיתוֹ כְּשִׁי: ב וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה
 וְהִיתָה לְאִישׁ־אֲחֵר כְּשִׁי: ג וּשְׁנֵאָה הָאִישׁ
 הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ
 וְשִׁלַּחַה מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן
 אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה כְּשִׁי: ד לֹא־יֻכַל בַּעֲלָהּ
 הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלַּחָה לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת
 לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמָאָה כִּי־תוֹעֵבָה
 הוּא לְפָנָי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה כְּשִׁי: ה ס שְׁשִׁי
 ה כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חַדְשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּנֵא
 וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ
 שָׁנָה אַחַת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח כְּשִׁי:
 ו לֹא־יַחֲבֹל רַחִים וְרָכַב כִּי־נִפֶּשׁ הוּא
 חָבֵל כְּשִׁי: ז כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו
 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בוֹ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגֹּנֵב

לָהּ גַּט פְּטוּרִין וַיְהִיב בְּיָדָהּ
 וַיִּכְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ: ב וְתַפּוּק
 מִבֵּיתָהּ וְתַהֲדֹף וְתַהֲי לְגַבְר אַחֲרָן:
 ג וַיִּסְנַנְה גַּבְרָא בְּתֵרָאָה וַיִּכְתּוּב
 לָהּ גַּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ
 וַיִּכְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ אוֹ אֲרִי יָמוּת
 גַּבְרָא בְּתֵרָאָה דְנִסְכָּה לָהּ לְאַנְתּוֹ:
 ד לִית לָהּ רֶשׁוּ לְבַעֲלָהּ קְדָמָאָה
 דִּי פְטֻרָה לְמַתְב לְמִסְכָּה לְמַהוּי
 לָהּ לְאַנְתּוֹ פִּתְר דִּי אִסְתָּאֲבַת אֲרִי
 מְרַחֲקָא הִיא קָדָם יִי וְלֹא תַחֲיִב
 יֵת אֲרַעָא דִּי יִי אֶלְהָךְ יְהִיב לְךָ
 אַחֲסָנָא: ה אֲרִי יִסֵּב גַּבְר אַתְתָּא
 חֲדַתָּא לֹא יַפּוּק בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר
 עֲלוּהִי לְכָל מַדְעָם פְּנִי יְהִי לְבֵיתָהּ
 שְׂתָא חֲדָא וַיַּחֲדִי יֵת אַתְתָּה דִּי
 נִסֵּב: ו לֹא יִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחֲיָא
 וְרַכָּבָא אֲרִי כְהוֹן מִתְעַבֵּד מְזוֹן
 לְכָל נֶפֶשׁ: ז אֲרִי לְשִׁתְכַח גַּבְר
 גֹּנֵב נֶפֶשׁא מֵאֲחֻוּהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּתְגַּר בֵּהּ וַיִּזְבְּנָהּ וַיִּתְקַטֵּל גֹּנֵבָא
 הֵהוּא וְתַפְלִי עֲבַד דְּבִישׁ מִבְּיָדָהּ:

רש"י

מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרךכים: יהיה
 לביתו. (שם) ואף בשביל ביתו, אם בנה בית וחנכו
 ואם נטע פרם וחללו, אינו זז מביתו בשביל צרכי
 המלחמה: לביתו. זה ביתו: יהיה. לרבות את
 פרמו: ושמח. ישמח את אשתו, ותרגומו: ויחדדי
 ית אתתיה, והמתרגם: ויחדדי עם אתתיה, טועה
 הוא, שאין זה תרגום של 'ושמח', אלא של
 'ושמח': (1) רחים. היא הפחתונה: ורכב. היא
 העליונה: לא־יחבל. אם בא למשכנו על חובו
 בבית דין, לא ימשכנו בדרךים שעושים בהן אכל
 נפש (כ"מ ק"ג): (2) כִּי־יִמָּצֵא. (ספרי) בעדים
 והתראה, וכן כל 'ימצא' שבתורה: והתעמר־בו.

תמצא חן בעיניו): (ב) לְאִישׁ־אֲחֵר. (גיטין ז) אין
 זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך
 ביתו, וזה הכניסה: (ג) וּשְׁנֵאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן.
 הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו,
 קוברתו, שְׁנֵאָמֵר: "או כי ימות": (ד) אַחֲרֵי אֲשֶׁר
 הִטְמָאָה. (יבמות יא) לרבות סוטה שנסתרה:
 (ה) אִשָּׁה חַדְשָׁה. שהיא חדשה לו, ואפלו
 אלמנה, פרט למחזיר גרושתו: וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו.
 דבר הצבא: לְכָל־דָּבָר. (ספרי. סוטה מז) שהוא צריך
 הצבא, לא לספק מים ומזון, ולא לתקן דרכים.
 אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי פהן, כגון:
 בנה בית ולא חנכו, ארס אשה ולא לקחה,

ח אֶסְתַּמֵּר בְּמִכְתֵּשׁ סְגִירוֹ לְמִטְרָה
 לְחָדָא וּלְמַעְבָּד כִּכְל דִּי יִלְפֹן
 יִתְכּוֹן כְּהִנְיָא לְוַאי כְּמָא דִּי
 פְּקִדְתַּנּוּן תְּטִרוּן לְמַעְבָּד: ט הוּי
 דְּכִיר יֵת דִּי עֵבֵד יֵי אֱלֹהֵךָ לְמַרְיָם
 בְּאַרְחָא בְּמַפְקִיזֵן מִמְצָרִים:
 י אַרְי תְּרִשִׁי בְּחִכְרָךְ רְשׁוּ מִדְעַם
 לֹא תַעוּל לְבֵיתָהּ לְמַסַּב מִשְׁכּוֹנָה:
 יא כְּבָרָא תְקוּם וּגְבָרָא דִּי אֲתָ
 רְשִׁי בְּהַ יִפְקֵן לְוַתְּךָ יֵת מִשְׁכּוֹנָא
 לְכָרָא: יב וְאִם גְּבַר מְסַפֵּן הוּא
 לֹא תִשְׁכּוּב בְּמִשְׁכּוֹנָה: יג אֲתָבָא
 תְּתִב לְהַ יֵת מִשְׁכּוֹנָא כְּמַעַל
 שְׁמַשָּׁא וְיִשְׁכּוּב בְּכִסּוּתָהּ וְיִכְרַכְנָךְ
 וְלָךְ תְּהִי זְכוּתָא קְדָם יֵי אֱלֹהֵךָ:
 יד לֹא תַעֲשׂוּק אַגְיָרָא עֲנִיא
 וּמִסְפְּנָא מֵאַחִיךָ אוּ מִגִּיּוֹרְךָ דִּי
 בְּאַרְעָךָ בְּקִרְיָךְ: טו בְּיוֹמָהּ תִּתֵּן
 אַגְרָה וְלֹא תַעוּל עֲלוּהִי שְׁמַשָּׁא
 אַרְי עֲנִיא הוּא וְלֹהּ הוּא מִסֵּר יֵת
 נַפְשָׁהּ וְלֹא יִקְרִי עֲלֵךְ קְדָם יֵי וְיִהִי

הָהוּא וּבְעֵרַת הָרַע מְקַרְבֶּךָ כִּסִּי: ס הַשְּׁמֵר
 בְּנִגְעֵי הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל
 אֲשֶׁר־יִזְוֶרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר
 צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כִּסִּי: ט זְכוּר אֵת אֲשֶׁר־
 עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּיַדְךָ בְּצֵאתְכֶם
 מִמִּצְרָיִם כִּסִּי: ס יִכִּי־תֵשֶׁה בְּרַעַךְ מִשְׂאֵת
 מְאוּמָה לֹא־תָבֵא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבָטוֹ כִּסִּי:
 יא בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֲתָה נֹשֶׂה בּוֹ
 יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה: יב וְאִם־אִישׁ
 עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעַבְטוֹ כִּסִּי: יג הַשֵּׁב תִּשׁוּב
 לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ
 וּבִרְכֶךָ וְלָךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לְפָנַי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כִּסִּי: ס שְׁבִיעִי יֵי לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עָנִי
 וְאַבְיוֹן מֵאַחִיךָ אוּ מִגִּיּוֹרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ
 בְּשַׁעְרֶיךָ כִּסִּי: טו בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבֹא

עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ

רש"י

הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁכְּבוּ לוֹ", כֹּל הַיּוֹם תִּשְׁכְּבוּ לוֹ, וּכְבוֹא
 הַשֶּׁמֶשׁ תִּקְחֶנּוּ: וּבִרְכֶךָ. וְאִם אִינוּ מְבָרְכֶךָ, מִכָּל
 מְקוֹם: "וְלָךְ תִּהְיֶה צְדָקָה": (יד) לֹא־תַעֲשֶׂק
 שְׂכִיר. וְהֲלֹא כְּבָר כְּתוּב? אֲלֵא לַעֲבֹר עַל הָאֲבִיוֹן
 כְּב' לְאִוִּין: "לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר שְׂכִיר", שֶׁהוּא עָנִי
 וְאַבְיוֹן, וְעַל הַעֲשִׂיר כְּבָר הִזְהַר: (ויקרא יט) "לֹא
 תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ": אֲבִיוֹן. (ויקרא רבה) הַתָּאֵב לְכָל
 דְּבָר: מִגִּיּוֹר. זֶה גֵר צָדֵק: בְּשַׁעְרֶיךָ. זֶה גֵר תּוֹשֵׁב
 הַאוֹכֵל נְבִלוֹת: אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ. לְרַבּוֹת שְׂכִיר בְּהֵמָה
 וְכִלִּים: (טו) וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ. אֵל
 הַשְּׂכִיר הַזֶּה הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת: עֲלָה בְּכַבֵּשׁ
 וּנְתִלָּה בְּאֵילָן: וְהָיָה כִּךָ חֲטָא. (ספרי) מִכָּל מְקוֹם,

אִינוּ חֵיב עַד שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ: (ח) הַשְּׁמֵר בְּנִגְעֵי־
 הַצָּרַעַת. שְׁלֹא תִתְלַשׁ סִימְנֵי טְמֵאָה וְלֹא תִקּוֹץ אֶת
 הַבְּהֵרַת: כִּכְל אֲשֶׁר־יִזְוֶרוּ אֶתְכֶם. אִם לְהַסְגִיר, אִם
 לְהַחֲלִיט, אִם לְטַהֵר: (ט) זְכוּר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה
 ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם. (ספרי) אִם בָּאתָ לְהַזְהֵר שְׁלֹא
 תִלְקַח בְּצָרַעַת, אֵל תִּסְפֹּר לְשׁוֹן הָרַע. זְכוּר הַעֲשׂוּי
 לְמַרְיָם, שֶׁדְּבָרָה בְּאַחִיָּה וְלִקְתָּהּ בְּנִגְעִים: (י) כִּי־
 תֵשֶׁה בְּרַעַךְ. תַּחֲבוּב בְּחִכְרָךְ: מִשְׂאֵת מְאוּמָה. (שם)
 חֹב שֶׁל כְּלוּם: (יב) לֹא תִשְׁכַּב בְּעַבְטוֹ. (כ"מ קיד)
 לֹא תִשְׁכַּב וְעַבְטוֹ אֲצִלְךָ: (יג) כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. (שם)
 אִם כְּסוּת לִילָה הוּא, וְאִם כְּסוּת יוֹם הַחֲזִירָהּ
 בְּבִקְרָה, וּכְבָר כְּתוּב בְּ"וְאֵלָה הַמִּשְׁפָּטִים": "עַד בֹּא

אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֶטָּא כְּשִׁי׃ ם טז לֹא־יִוָּמְתוּ
 אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יִוָּמְתוּ עַל־אָבוֹת
 אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוֹמְתוֹ כְּשִׁי׃ ם זי לֹא תִּטָּה מִשְׁפָּט
 גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בְּגֵר אֶלְמֵנָה כְּשִׁי׃ יח וְזָכַרְתָּ
 כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מִשָּׁם עַל־כֵּן אַנְכִי מְצִוֶּה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר
 הַזֶּה כְּשִׁי׃ ם יט כִּי תִקְצֹר קִצְרֶיךָ בְּשָׂדֶךָ וּשְׂכַחְתָּ
 עֹמֵר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לִיתוֹם
 וְלֹא־לְמֵנָה יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ כְּשִׁי׃ ם כ כִּי תַחֲבֹט זֵיתֶךָ לֹא
 תִפְאַר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־לְמֵנָה יִהְיֶה כְּשִׁי׃
 כא כִּי תִבְצֹר בְּרִמְזֶךָ לֹא תַעֲזֹל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר
 לִיתוֹם וְלֹא־לְמֵנָה יִהְיֶה כְּשִׁי׃ כב וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד
 הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אַנְכִי מְצִוֶּה
 לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ ם כה א פִּי־יְהִיָּה

כָּךְ חוֹבָא׃ טז לֹא יִמוּתוּן אֲבָהוּן
 עַל פּוּם בְּנִין וּבְנִין לֹא יִמוּתוּן עַל
 פּוּם אֲבָהוּן אֲנִשׁ בְּחֻבָּה יִמוּתוּן׃
 זי לֹא תַצְלִי דִין גִּיּוּרָא וַיִּתְמָא
 וְלֹא תִסַּב מִשְׁפּוּנָא לְבוּשׁ
 אַרְמְלָא׃ יח וְתִדְפֵר אַרְי עֲבָדָא
 הוּיִתָא בְּמִצְרַיִם וּפְרַקְוּ יְיָ אֱלֹהֶוּ
 מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנָא מִפְּקֻדָּה לְמַעַבְד
 יְת פִּתְגָמָא הַדִּין׃ יט אַרְי תַּחֲצוּד
 תַּצְדָּךְ בְּחֻלְדָּךְ וְתַנְשִׁי עֲמָרָא
 בְּחֻקְלָא לֹא תַתּוּב לְמַסְבָּה לְגִיּוּרָא
 לִיתְמָא וְלֹא־אַרְמְלָא יְהִי בְּדִיל
 דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶוּ בְּכָל עוֹבְדֵי
 יְדָךְ׃ כ אַרְי תַּחֲבוּט זֵיתָךְ לֹא
 תַפְלִי בַתְרָךְ לְגִיּוּרָא לִיתְמָא
 וְלֹא־אַרְמְלָא יְהִי׃ כא אַרְי תַּקְטוּף
 פְּרִמָּךְ לֹא תַעֲלַל בַּתְרָךְ לְגִיּוּרָא
 לִיתְמָא וְלֹא־אַרְמְלָא יְהִי׃
 כב וְתִדְפֵר אַרְי עֲבָדָא הוּיִתָא
 בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא
 מִפְּקֻדָּה לְמַעַבְד יְת פִּתְגָמָא הַדִּין׃
 א אַרְי יְהִי דִין בֵּין גְּבִרְיָא

רש"י

(פאה פ"ו מ"ד) מִפְּאֵן אֲמָרוּ׃ שְׁלֹא־חֲרִיו, שְׂכָחָה,
 שְׁלִפְנָיו, אִינוּ שְׂכָחָה, שְׁאִינוּ ב"ב לְתֻשׁוּבָא׃ לְמַעַן
 יִבְרַכְךָ. (ספרי) וְאָף עַל פִּי שְׂבָאת לְיָדוֹ שְׁלֹא
 בְּמִתְפַּנֵּן, קַל וְחֹמֵר לַעֲשׂוֹה בְּמִתְפַּנֵּן. אֲמַר מַעֲתָה׃
 נִפְלָה סֵלַע מִיָּדוֹ וּמִצָּאָה עֲנִי וְנִתְפַּרְגֵּס בָּהּ, הָרִי הוּא
 מִתְפַּרֵּךְ עֲלֶיהָ׃ (כ) לֹא תִפְאַר. (חולין קלא) לֹא
 תִטַּל תִּפְאַרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִפְּאֵן שְׁמַיְחִין פְּאָה לֹא־לֵן׃
 אַחֲרֶיךָ. (שם) זוֹ שְׂכָחָה׃ (כא) לֹא תַעֲזֹל. אִם
 מִצָּאָת בּוֹ עוֹלָלָת, לֹא תַקְחָנָה. (פאה ז) וְאִיזוֹ הִיא
 עוֹלָלוֹת? כֹּל שְׁאִין לָהּ לֹא כְּתָף וְלֹא נִטָּף. יֵשׁ לָהּ
 אֶחָד מֵהֶם, הָרִי הִיא לְבַעַל הַבַּיִת, וְרִאִיתִי בְּתַלְמוּד
 יְרוּשָׁלַיִם׃ אִיזוֹ הִיא כְּתָף? פְּסִיגִין זֶה עַל גֵּב זֶה.
 נִטָּף, אֵלוֹ הַתְּלוּיוֹת בְּשַׁדְרָה וְיִוְרְדוֹת׃ (א) פִּי־
 יְהִיָּה רִיב. (ספרי) סוּפֵם לְהִיּוֹת נִגְשִׁים אֶל הַמִּשְׁפָּט,

אֶלָּא שְׂמַמְהָרִין לִפְרַע עַל יְדֵי הַקּוּרָא׃ (טז) לֹא־
 יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים. בַּעֲדוֹת בָּנִים, וְאִם תִּאֲמַר
 בַּעֲזוֹן בָּנִים, כְּכֹר נִאֲמַר׃ "אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמְתוּ", אֲבָל
 מִי שְׁאִינוּ אִישׁ, מִת בַּעֲזוֹן אֲבִיו, וְהַקְטָנִים מִתִּים
 בַּעֲזוֹן אָבוֹתָם בִּיְדֵי שָׁמַיִם׃ (יז) לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט
 גֵּר יָתוֹם. וְעַל הַעֲשִׂיר כְּכֹר הַזֶּה׃ (דברים טז) "לֹא
 תִטָּה מִשְׁפָּט", וְשָׁנָה בְּעִנִי לְעֹבֵר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן,
 לְפִי שְׁנַקַּל לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט עֲנִי יוֹתֵר מִשָּׁל עֲשִׂיר,
 לְכֹף הַזֶּהִיר וְשָׁנָה עָלָיו׃ וְלֹא תַחֲבֹל. שְׁלֹא בַשַּׁעַת
 הַלְוָאָה׃ (יח) וְזָכַרְתָּ. עַל מִנַּת כֵּן פְּדִיתִיךָ׃ לְשֹׁמֵר
 חֻקוֹתַי, אֶפְלוּ יֵשׁ חֶסֶדוֹן כִּיס בְּדָבָר׃ (יט) וּשְׂכַחְתָּ
 עֹמֵר. וְלֹא גְדִישׁ, מִפְּאֵן אֲמָרוּ׃ עֹמֵר שֵׁישׁ בּוֹ
 סְאֵתִים וּשְׂכָחוּ, אִינוּ שְׂכָחָה׃ בַּשָּׂדֶה. לְרַבּוֹת שְׂכַחַת
 קָמָה, שְׂשַׁכַּח מִקְצָתָהּ מִלְקָצֶר׃ לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ.

רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וְשִׁפְטוֹם
וְהִצְדִּיקוּ אֶת-הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת-הַרְשָׁע כִּשׁ"י:
ב וְהָיָה אִם-בֶּן הַכּוֹת הַרְשָׁע וְהִפִּילוּ הַשִּׁפְטָ
וְהִכְּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר כִּשׁ"י:
ג אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסֹּף פְּנֵי-יִסוּף לְהַכְתּוֹ
עַל-אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינֶיךָ כִּשׁ"י:
ד לֹא-תַחֲסֶם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ כִּשׁ"י: ה כִּי-יֵשְׁבוּ
אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין-לוֹ
לֹא-תִהְיֶה אֲשֶׁת-הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה
יָבֵא עָלֶיהָ וְלִקְחָהּ לֹא-לְאִשָּׁה וְיִבְמָה כִּשׁ"י:
ו וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל-שֵׁם אָחִיו
הַמֵּת וְלֹא-יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל כִּשׁ"י: ז וְאִם-לֹא

וְיִתְקַרְבוּ לְדִינָא וִידוּנְגוּן וִיזְכוּן
יֵת זְכָאָה וִיחִיבוּן יֵת חִיבָא:
ב וִיהִי אִם בֶּר חִיבָא לְאַלְקָאָה
חִיבָא וְיִרְמַגְמָה דִּינָא וְיִלְקַנְהָ
קְדַמוּהִי כְּמִסַּת חוֹבְתָהּ בְּמִנְנָן:
ג אַרְבָּעִין יִלְקַנְהָ לֹא יוֹסֵף
דִּילְמָא יוֹסֵף לְאַלְקִיוּתָהּ עַל אֲלִין
מְחָא רַבָּא וְיִקַּל אַחִיד לְעֵינֶיךָ:
ד לֹא תַחֲוֹד פּוּם תּוֹרָא בְּדִישָׁה:
ה אֲרִי יִתְבוּן אַחִין בְּחֻדָּא וִימוֹת
חַד מְגַהוֹן וְכֹר לִית לֵיה לֹא תִהִי
אִתָּת מְתָנָא לְבָרָא לְגַבְרָא חִלוּנִי
יְבַמָּה יַעוּל עַלָּה וְיִסְבָּה לָּהּ
לְאַנְתּוֹ וְיִבְמָה: ו וִיהִי בּוֹכְרָא דִּי
תֵּלִיד יָקוּם עַל שְׁמָא דְאַחִוְהִי
מִתְנָא וְלֹא יִתְמַחִי שְׁמָה
מִיִּשְׂרָאֵל: ז וְאִם לֹא יִצְבִי גַבְרָא

רש"י

כֵּן לָמָּה נֹאמַר 'שׁוֹר'? לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם: בְּדִישׁוֹ.
(שם פט) כֵּל יִחְסְמוּ מִבְּחוּץ? תִּלְמוּד לומר: "לֹא
תַחֲסֶם שׁוֹר", מִכָּל מְקוֹם, וְלָמָּה נֹאמַר דִּישׁ? לומר
לָךְ מָה דִישׁ מִיָּחָד, דְּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֻאכְתּוֹ
(לְמַעַשׂוֹר וְלַחֲלָה) וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אִף כָּל כִּיּוֹצֵא
בוֹ, יִצָּא הַחֹלֵב וְהַמְגַבֵּן וְהַמְחַבֵּץ, שְׂאִין גִּדּוּלוֹ מִן
הָאָרֶץ, יִצָּא הַלֵּשׁ וְהַמְקַטֵּף, שְׂנַגְמְרָה מְלֻאכְתּוֹ
לַחֲלָה, יִצָּא הַבּוֹדֵל בַּתְּמָרִים וּבַגְרוֹגְרוֹת, שְׂנַגְמְרָה
מְלֻאכְתּוֹ לְמַעַשֵׁר: (ה) כִּי-יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו.
(יבמות יז) שְׁהִיתָה לָּהֶם יְשִׁיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, פָּרֹט
לְאִשְׁתׁ אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ: יַחְדָּו. הַמִּיחֲדִים
בְּנִחְלָה, פָּרֹט לְאָחִיו מִן הָאֵם: וּבֶן אֵין-לוֹ. (שם כב)
עֵין עָלָיו: בֶּן אוֹ בַת, אוֹ בֶּן הַבֵּן, אוֹ בַת הַבֵּן אוֹ
בֶּן הַבַּת אוֹ בַת הַבַּת: (ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר. גְּדוּל
הָאֲחִים הוּא מִיָּבֵם אוֹתָהּ: אֲשֶׁר תֵּלֵד. פָּרֹט
לְאִילוּנִית, שְׂאִינָה יוֹלְדָת: יָקוּם עַל-שֵׁם אָחִיו. זֶה
שְׂיָבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, יִטַּל נִחְלַת הַמֵּת בְּנִכְסֵי אָבִיו:
וְלֹא-יִמָּחֶה שְׁמוֹ. (שם כד) פָּרֹט לְאִשְׁתׁ סָרִיס,
שְׁשֵׁמוֹ מַחִוּי: (ז) הַשְּׁעָרָה. כְּתַרְגוּמוֹ: לְתַרְעֵ בֵּית

אָמַר מַעֲתָה: אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָה, מִי גָרַם
לְלוֹט לְפָרֵשׁ מִן הַצְדִּיק? הָיִי אוֹמֵר זֹו מְרִיבָה:
וְהִרְשִׁיעוּ אֶת-הַרְשָׁע. כֵּל כָּל הַמִּתְחַיְבֵּין בְּדִין
לוֹקֵין? תִּלְמוּד לומר: (ב) וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת
הַרְשָׁע. פְּעָמִים לוֹקָה, וּפְעָמִים אֵינּוּ לוֹקָה, וּמִי הוּא
הַלוֹקָה? לְמַד מִן הַעֲנָן. "לֹא תַחֲסֶם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ",
לֹא שֶׁלֹּא נִתְּקַ לְעֵשָׂה (מִכּוֹת יג): וְהִפִּילוּ הַשִּׁפְטָ.
מְלַמֵּד שְׂאִין מְלַקֵּין אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֲלֵא
מִטָּה: לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעוֹ. וְלֹא-תַחֲרִיו כְּדֵי שְׂתִים,
מִכָּאן אָמְרוּ: מְלַקֵּין אוֹתוֹ שְׂתֵי יָדוֹת מְלֻאכְרִיו
וּשְׁלִישׁ מְלֻפְנָיו (מִכּוֹת כב): בְּמִסְפָּר. (שם וְאֵינּוּ
נְקוּד בְּמִסְפָּר, לְמַד שֶׁהוּא דְּבוּק, לומר בְּמִסְפָּר
אַרְבָּעִים וְלֹא אַרְבָּעִים שְׁלָמִים, אֲלֵא מִנְיָן שֶׁהוּא
סוֹכֵם וּמְשָׁלִים לְאַרְבָּעִים וְהֵם אַרְבָּעִים חֶסֶר אַחַת:
(ג) לֹא יִסֹּף. מִכָּאן אֲזַהְרָה לְמַכָּה אֶת חֲבֵרוֹ:
וְנִקְלָה אַחִיד. כָּל הַיּוֹם קוֹרְאוּ רִשָׁע, וּמְשַׁלְּקָהּ,
קָרְאוּ אַחִיד: (ד) לֹא-תַחֲסֶם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. (כ"ב
נד) דְּבָר הַכְּתוּב בַּהוֹה, וְהוּא הַדִּין לְכָל בַּהֲמָה, חִיָּה
וְעוֹף, הַעוֹשִׂים בְּמְלֻאכָה שֶׁהִיא בְּדָבָר מְאָכֵל, אִם

לְמִסְבָּ יָתִיבְמִתָּה וְתִסַּק יְבִמְתָּה
 לְתִרְעָ בֵּית דִּינָא לְקָדָם סְבִיא
 וְתִימָר לָא צָבִי יְבָמִי לְאֶקְמָא
 לְאַחוּהִי שְׁמָא בִּישְׂרָאֵל לָא אָבִי
 לְיְבָמוּתִי: ה וְיִקְרוּן לָהּ סְבִי
 קְרָתָה וַיִּמְלִלֹן עִמָּה וַיִּקְוּם וַיִּימָר
 לָא רַעְנָא (רַעְנָא) לְמִסְבָּה:
 ט וְתִתְקַרֵּב יְבִמְתָּה לְוֹתָה לְקָדָם
 סְבִיא וְתִשְׂרִי סִינָה מַעַל רַגְלָהּ
 וְתִרְוֹק בְּאַנְפוּהִי וְתִתֵּב וְתִימָר
 פְּדִין יִתְעַבֵּד לְגַבְרָה דִּי לָא יְבָנִי יָת
 בֵּיתָא דְאַחוּהִי: י וְיִתְקַרֵּי שְׁמָה
 בִּישְׂרָאֵל בֵּית שְׂרִי סִינָא: יא אָרִי
 יִנְצוּן גְּבָרִין פְּחָדָא גְּבַר וְאַחוּהִי
 וְתִתְקַרֵּב אֶתְתַּת חַד לְשׁוֹבָא יָת
 בְּעִלָּה מִיַּד מְחוּהִי וְתוֹשֵׁט יְדָהּ
 וְתִתְקַף בְּבֵית בְּהִתְתָּה: יב וְתִקְרוּן
 יָת יְדָהּ לָא תְחוּס עֵינָךְ: יג לָא
 יְהִי לָךְ בְּכִיסָךְ מִתְקַל וּמִתְקַל
 רַבְתָּא וּזְעָרְתָּא: יד לָא יְהִי לָךְ
 בְּבִיתְךָ מְכִילָא וּמְכִילָא רַבְתָּא
 וּזְעָרְתָּא: טו מִתְקַלִּין שְׁלָמִין
 דְקָשׁוּט יְהוֹן לָךְ מְכִילִין שְׁלָמִין
 דְקָשׁוּט יְהוֹן לָךְ בְּדִיל דִּיּוֹרְכוּן
 יוּמִיךָ עַל אַרְעָא דִּי אֵלֶהָךְ יְהִיב

יַחֲפִץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעַלְתָּהּ
 יְבִמְתּוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי
 לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לָא אָבִה
 יְבָמִי כִסִּי: ה וְקָרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וּדְבָרוּ אֵלָיו
 וְעָמַד וְאָמַר לָא חֲפָצְתִּי לִקְחֹתָה כִסִּי: ט וּנְגַשָּׁה
 יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחִלְצָה נֶעְלוֹ מֵעַל
 רַגְלוֹ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה
 לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו כִסִּי:
 י וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חַלוּץ הַנֶּעֱלָ כִסִּי: ס
 יא כִּי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחְדוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּה
 אִשְׁתֵּי הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתֵּי מִיַּד מִכָּהוּ
 וְשַׁלְּחָה יְדָהּ וְהַחֲזִיקָה בְּמַבְשׂוֹ כִסִּי: יב וְקִצְתָּהּ
 אֶת־כַּפְּפָהּ לָא תְחוּס עֵינְךָ כִסִּי: ס יג לֹא־יְהִיָּה
 לָךְ בְּכִיסְךָ אָבִן וְאָבִן גְּדוּלָה וְקִטְנָה כִסִּי:
 יד לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּבֵיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוּלָה
 וְקִטְנָה כִסִּי: טו אָבִן שְׁלָמָה וְצַדִּיק יְהִי־לָךְ
 אִיפָה שְׁלָמָה וְצַדִּיק יְהִי־לָךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
 יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוּהָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן

רש"י

שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יְדֵי מִצּוֹת: (יב) וְקִצְתָּהּ אֶת־
 כַּפְּפָהּ. מְמוֹן, דְּמִי בְּשִׂתּוֹ, הַכֹּל לְפִי הַמְּבַשֵּׁשׁ
 וְהַמְּתַבְּשֵׁשׁ, אוֹ אֵינּוּ אֵלָא יְדָהּ מִמָּשׁ? נֶאֱמַר פֶּאן
 "לֹא תְחוּס", וְנֶאֱמַר לְהִלֵּן בְּעֵדִים זִוְמִיִּן "לֹא
 תְחוּס", מֵה לְהִלֵּן מְמוֹן, אִפּ פֶּאן מְמוֹן: (יג) אָבִן
 וְאָבִן. מִשְׁקָלוֹת: גְּדוּלָה וְקִטְנָה. (ספרי) גְּדוּלָה
 כְּשִׁמְכִחַשְׁתָּ אֶת הַקִּטְנָה, שְׁלֵא יְהִי נוֹטֵל בְּגְדוּלָה
 וּמִחֲזִיר בְּקִטְנָה: (יד) לֹא־יְהִיָּה לָךְ. אִם עֲשִׂיתָ כֵּן,
 לֹא יְהִיָּה לָךְ כְּלוּם: (טו) אָבִן שְׁלָמָה וְצַדִּיק

דִּינָא: (ח) וְעָמַד. בְּעֵמִידָה: וְאָמַר. (סוטה לב)
 בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאִפּ הִיא דְבָרִיָּה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:
 (ט) וַיִּרְקָה בְּפָנָיו. (יבמות קו) עַל גְּבִי קִרְקַע: אֲשֶׁר
 לֹא־יִבְנֶה. מִפֶּאן לְמִי שְׁחָלַץ, שְׁלֵא יִחְזֹר וַיִּיבֶם,
 דְּלֹא פְתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה', אֵלָא: 'אֲשֶׁר לֹא
 יְבָנָה', וְפִינִין שְׁלֵא בָנָה, שׁוּב לֹא יְבָנָה: (י) וְנִקְרָא
 שְׁמוֹ וְגו'. (סם) מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שֵׁם לוֹמַר:
 'חַלוּץ הַנֶּעֱלָ': (יא) כִּי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים. (ספרי) סוֹפֵן
 לְבֵא לְיַדֵּי מִכּוֹת, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: "מִיַּד מִכָּהוּ", אִין

לֵךְ כְּשִׁי: טו כִּי תֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה
 אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: פ מִפְטִיר יי זְכוֹר אֶת
 אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְּלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם
 מִמִּצְרַיִם כְּשִׁי: יח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנַב בְּךָ
 כָּל־הַנְּחֻשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַע וְלֹא
 יִרָא אֱלֹהִים כְּשִׁי: יט וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ |
 לְךָ מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצֵךְ אֲשֶׁר יְהוָה־
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־
 זְכוֹר * (זְכוֹר) עַמְּלֶךְ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא

לך: טו ארי מרחק קדם יי אלהך
 כל עבד אליו כל עבד שקר:
 יי הוי דכיר ית די עבד לך עמלק
 בארמא במפקכון ממצרים:
 יח די ערעף בארמא וקטל בך
 כל דהוו מתאחרין בתרף ואת
 משלחי ולא ולא דחל מן קדם
 יי: יט ויהי פד יניח יי אלהך לך
 מכל בעלי דבבך מסחור סחור
 בארמא די יי אלהך יחב לך
 אחסנא למירתה תמחי ית
 דוכרנא דעמלק מתחות שמיא
 לא תתנשי: פ פ פ

תִּשְׁכַּח כְּשִׁי: פפכ ק"י פסוקים על"י סימן

*מנהג חב"ד לומר פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בצירה) והשני זכר (בסגול)

רש"י

יְהִי־לְךָ. אם עשית בן, יהיה לך הרבה:
 (יז) זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ. אם שקרת במדות
 ובמשקלות, הוי דואג מגרוי האויב, שגאמר: (משלי
 יא) "מאזני מרמה תועבת ה'", וכתיב בתריה: "בא
 זדון ויבא קלון": (יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ. לשון
 מקרה. דבר אחר: לשון קרי וטמאה. שהיה
 מטמאן במשפכ זכור. דבר אחר: לשון קר וחם,
 צננך והפשירך מרתחתך, שהיו כל האומות יראים
 להלחם בכם, וכא זה והתחיל והראה מקום
 לאחרים. משל לאמבטי רותחת, שאין כל בריה
 יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד

לתוכה, אף על פי שנוכה, הקרה אותה בפני
 אחרים: ויזנב בך. מפת זנב: חותך מילות וזורק
 כלפי מעלה: כָּל־הַנְּחֻשָׁלִים אַחֲרֶיךָ. חסרי כח
 מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עינך
 ויגע. עינך בצמא, דכתיב: (שמות יז) "ויצמא שם
 העם למים", וכתיב אחריו: "ויבא עמלק": ויגע.
 בדרך: ולא ירא. עמלק: אלהים. מלהרע לך:
 (יט) תִּמְחָה אֶת־זְכוֹר עַמְּלֶךְ. מאיש ועד אשה,
 מעולל ועד יונק, משור ועד שן, שלא יהא שם
 עמלק נזכר אפלו על הבהמה, לומר: בהמה זו
 משל עמלק היתה: חסלת פרשת תצא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְרַחִים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכינעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה, בשמאלה
 עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחון. * האבנט חוגרים בתחילת
 שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

הפטרת כי תצא בישעיה פרק נד

נֹד אֶרְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחִי רָגָה וְצַהֲלִי לֹא־חָלָה בִּירֵבִים בְּנִי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה
אָמַר יְהוָה: ב הֲרַחֲבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירֵעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשׁוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ מִיתְרוּךָ
וַיִּתְדַתְּךָ חֹזְקִי: ג בִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ גוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יִוָּשִׁיבוּ:
ד אֶל־תִּירְאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּפְלֹמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשֵׁת עֲלוּמֶיךָ תִּשְׁפָּחִי וְחַרְפֵּת
אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד: ה כִּי בְעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: ו בִּי־כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעַצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאִשֶׁת נְעוּרִים כִּי
תִמְאָם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ז בְּרַגְעַ קָטָן עֲזוּבֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ: ח בְּשִׁצְפָה קִצְף
הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִפֶּהךָ וּבַחֲסֵד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ יְהוָה: ט בִּי־מִי גָח זֹאת לִי
אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקִּצְפָה עֲלֶיךָ וּמִגְּעַר־בְּךָ: י כִּי
הִהְרִים יְמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמוּטְיֶנָה וְחִסְדֵי מֵאֲתָךָ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר
מֶרְחֶמְךָ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצִדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת כ״תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	
19:43	18:35	19:26	19:36	18:53	19:03	9:38	9:36	8:29	8:26	7:21	7:16	5:01	4:54	אוסטריה וינה
18:32	17:34	18:19	18:15	17:52	17:48	10:32	10:36	9:38	9:42	8:50	8:53	6:53	7:00	אוסטריה מלבורן
19:41	18:36	19:25	19:34	18:54	19:02	9:42	9:41	8:34	8:31	7:30	7:25	5:07	5:01	אוקראינה אודסה
19:29	18:21	19:11	19:22	18:39	18:48	9:23	9:21	8:14	8:11	7:06	7:00	4:45	4:38	אוק. דנייפרופטרובסק
20:00	18:50	19:42	19:53	19:08	19:18	9:47	9:45	8:37	8:34	7:24	7:18	5:07	4:59	אוקראינה ז'טומיר
19:54	18:43	19:36	19:47	19:01	19:11	9:40	9:38	8:30	8:27	7:17	7:10	4:59	4:52	אוקראינה קייב
20:03	18:58	19:47	19:56	19:16	19:25	10:07	10:06	8:59	8:57	7:57	7:52	5:34	5:27	איטליה מילאנו
19:07	18:11	18:54	18:51	18:29	18:25	11:05	11:08	10:10	10:14	9:24	9:27	7:24	7:30	ארגנטינה ב. איירס
19:31	18:32	19:17	19:25	18:50	18:57	9:53	9:53	8:47	8:46	7:53	7:50	5:27	5:22	ארה"ב בולטימור
19:25	18:24	19:10	19:18	18:42	18:50	9:43	9:42	8:36	8:34	7:40	7:37	5:14	5:09	ארה"ב ברוקלין נ.י.
19:08	18:12	18:55	19:02	18:30	18:36	9:43	9:43	8:38	8:37	7:48	7:46	5:20	5:17	ארה"ב לוס אנג'לס
19:24	18:31	19:12	19:17	18:49	18:54	10:14	10:14	9:10	9:10	8:26	8:25	5:58	5:55	ארה"ב מיאמי
20:05	19:03	19:50	19:58	19:21	19:29	10:18	10:17	9:11	9:09	8:13	8:10	5:48	5:43	ארה"ב משיגן
19:25	18:24	19:10	19:18	18:42	18:50	9:44	9:44	8:37	8:36	7:42	7:39	5:16	5:11	ארה"ב ניו ג'רסי
19:22	18:21	19:07	19:15	18:39	18:46	9:39	9:38	8:32	8:30	7:35	7:32	5:10	5:05	ארה"ב ניו הייבן
19:21	18:19	19:06	19:14	18:37	18:45	9:36	9:35	8:29	8:27	7:32	7:29	5:07	5:02	ארה"ב שיקאגו
18:27	17:35	18:16	18:14	17:53	17:51	10:14	10:16	9:17	9:20	8:35	8:38	6:25	6:30	ברזיל סאן פאולו.
18:14	17:22	18:02	18:01	17:40	17:38	10:00	10:02	9:03	9:06	8:22	8:24	6:11	6:15	ברזיל ריו דה ז'נרו
19:59	18:47	19:41	19:52	19:05	19:16	9:40	9:39	8:30	8:27	7:14	7:07	4:59	4:51	בריטניה לונדון.
20:16	19:01	19:56	20:09	19:19	19:30	9:48	9:46	8:37	8:33	7:14	7:04	5:03	4:54	בריטניה מנצ'סטר
20:20	19:10	20:02	20:12	19:28	19:37	10:07	10:05	8:57	8:54	7:45	7:39	5:27	5:19	גרמניה פרנקפורט
18:52	17:57	18:39	18:45	18:15	18:20	9:32	9:32	8:27	8:27	7:40	7:38	5:12	5:09	ישראל באר שבע
18:53	17:46	18:41	18:47	18:16	18:21	9:31	9:30	8:26	8:24	7:37	7:35	5:09	5:06	ישראל חיפה
18:51	17:33	18:38	18:44	18:13	18:19	9:30	9:30	8:25	8:24	7:37	7:36	5:09	5:06	ישראל ירושלים
18:53	17:56	18:41	18:47	18:16	18:22	9:32	9:32	8:27	8:26	7:39	7:37	5:11	5:07	ישראל תל אביב
19:13	18:24	19:02	19:04	18:42	18:43	10:35	10:36	9:35	9:36	8:56	8:57	6:33	6:34	מולדובה קישינב
19:31	18:40	19:20	19:24	18:58	19:02	10:31	10:31	9:28	9:28	8:47	8:46	6:19	6:17	מקסיקו מקסיקו
19:13	18:24	19:02	19:04	18:42	18:43	10:35	10:36	9:35	9:36	8:56	8:57	6:33	6:34	סינגפור סינגפור
19:38	18:25	19:19	19:30	18:43	18:53	9:15	9:14	8:05	8:02	6:47	6:39	4:33	4:25	פולין ורשא
20:22	19:17	20:06	20:15	19:35	19:43	10:25	10:23	9:17	9:14	8:14	8:09	5:51	5:45	צרפת ליאון
20:41	19:33	20:24	20:34	19:51	20:00	10:33	10:32	9:24	9:21	8:15	8:09	5:55	5:48	צרפת פריז.
19:53	18:50	19:38	19:47	19:08	19:16	10:03	10:02	8:55	8:53	7:56	7:52	5:31	5:25	קנדה טורונטו
19:35	18:30	19:19	19:28	18:48	18:57	9:38	9:37	8:30	8:28	7:28	7:23	5:04	4:58	קנדה מונטריאול
20:46	19:26	20:24	20:38	19:44	19:57	10:06	10:04	8:54	8:50	7:20	7:06	5:17	5:07	רוסיה מוסקבה.
20:47	19:24	20:24	20:38	19:42	19:55	9:58	9:55	8:45	8:41	7:00	6:18	5:06	4:56	רוסיה רוסטוב
20:11	19:05	19:55	20:04	19:23	19:32	10:09	10:08	9:00	8:58	7:54	7:49	5:33	5:26	שוויץ ציריך

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
2. כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.
3. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
4. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel - ישראל 72915 חב"ד 373 ת.ת.

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus

Issue # 00074

19/08/2007